

سید قطب

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

في
ظلال
القرآن

5

Izdavač
**FAKULTET ISLAMSKIH NAUKA
SARAJEVO**

Za izdavača
PROF. DR. OMER NAKIČEVIĆ

Naslov originala
**SAYYID QUTB
FĪ ZILĀLI-L-QUR'ĀN**

Prijevod sa arapskog
**PROF. DR. OMER NAKIČEVIĆ
PROF. DR. JUSUF RAMIĆ
MR. MESUD HAFIZOVIĆ
MR. ENES LJEVAKOVIĆ**

Lektor
MR. DŽEMALUDDIN LATIĆ

Tehničko uređenje i dizajn naslovne strane
LUTFI KAPIDŽIĆ

DTP
FIN, SARAJEVO

Štampa
OKO

Za štampariju
RASIM RAPA

Tiraž
3000

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine,
Sarajevo

UDK 297.18

QUTB, Sayyid

U okrilju Kur'ana. 5 / Sayyid Quṭb ; prijevod sa arapskog Omer Nakičević, Jusuf Ramić, Mesud Hafizović, Enes Ljevaković. - Sarajevo : Fakultet islamskih nauka, 1997. - VII, 291 str. ; 24 cm

Prijevod djela: Fī zilāli-l-Qur'ān. - Tekst na arap. i bos. jeziku. - Bibliografske i druge bilješke uz tekst.

Sayyid Qutb

U okrilju Kur'ana

Fī zīlāli-l-Qur'ān

5

Prijevod sa arapskog
PROF. DR. OMER NAKICEVIĆ
PROF. DR. JUSUF RAMIĆ
MR. MESUD HAFIZOVIĆ
MR. ENES LJEVAKOVIĆ

SARAJEVO, 1997.

UMJESTO PREDGOVORA

Autor djela *Fī zilāli-l-Qur'ān* (*U okrilju Kur'ana*) donekle je poznat samo užoj javnosti našeg podneblja. Čak i u arapskom svijetu o njemu se znalo manje kao književniku, a više kao teologu. O njemu kao književniku nalazimo samo četiri osvrta do 1990. godine:

- U djelu *Taqāfatu-n-nāqdi-l-adabī* (Beyrut, 1412./1990., str.7) od Muhammada an-Nuwayhiya, govori se *kako izbija na površinu književni ukus Sejida Kutba (Sayyida Quṭba) u pisanoj riječi. To je primjetno u svim njegovim književnim tekstovima, a posebno u studijama o Kur'anu;*

- U članku *al-Funūn al-adabiyya* od Muḥammada Yūsufa Nağma, uključenom u djelo *Kitābu-l-adabi-l-'arabī* (Beyrut, 1961.) zadržava se na biografskim podacima Sejida Kutba;

- U djelu *an-Naqdu-l-adabi-l-ḥadiṭ, uṣūluḥū wa ittihāḡātuhū* (Kairo, 1973.) autor ovog djela, Aḥmad Kamal Zakkiyy ubraja Sejida Kutba među tradicionalne kritičare književnosti;

- U traktatu *Taṭawwuru-n-naqdi-l-'arabi-l-ḥadiṭ* (Kairo, 1977.) Abdulaziz ad-Dasūqiy ističe da Sejid Kutb naginje ka psihološko-romantičarskoj kritici. On ga smatra pioninom ove književne kritike u Egiptu.

Najozbiljniji rad o književnom doprinosu Sejida Kutba nalazimo u djelu *Sejid Kutb wa-n-naqdu-l-adabi* od dr. Muḥammada al-Awwala Abū Bakira iz Nigerije. Djelo je objavljeno u Rijadu 1412./1990. i za ovaj naš prikaz koristili smo ovo djelo. Autor se u ovom djelu zadržava na:

- životu Sejida Kutba,
- njegovim kritičkim mislima,
- korištenju drugih, ne samo književnih znanosti u pokušaju razumijevanja književnosti i njena predstavljanja čitaocu,
- prikazima književne kritike kod Sejida Kutba, u poeziji i prozi, zadržavajući se posebno na njegovoj kur'anskoj studiji u djelu *at-Taṣwīru-l-fannī fi-l-Qur'ān*.

Sejid Kutb rođen je 1907. u selu Mūša, provincija Asyūt (Egipat), u srednje situiranoj porodici. Bio je drugo dijete od njih šestero. Njegov otac Ibrahim pripadao je građanskoj partiji *al-Hizbu-l-waṭānī* pa je zbog toga i njegova kuća bila stjecište privrženika ove partije.

Pohađao je osnovnu školu u rodnom mjestu i za to vrijeme završio hifz. Dobar dio svog slobodnog vremena proveo je u čitanju koristeći porodičnu i područnu biblioteku. Rado je učestvovao na takmičenjima u hifzu i čitanju priča o Antari, priča iz *Hiljadu i jedne noći* i drugih priča prevedenih sa engleskog jezika. Važan faktor u njegovom opredjeljenju ka znanosti i književnosti bila su stalna sijela u porodičnoj kući u kojoj su se okupljali stariji i ozbiljniji mještani.

Drugi djelotvorni faktor u njegovom opredjeljenju je prisustvovanje predavanjima iz tefsira (komentara Kur'ana) koje su držali profesori i stariji studenti Azhera u danima odmora.

Sejid Kutb napušta rodno mjesto 1919. g. da bi završio srednju školu, zaposlio se i pomagao porodici. Međutim, on nastavlja obrazovanje na fakultetu Kuliyyatu-l-'ulūm, na kome je diplomirao 1933. g. Za cijelo vrijeme studija i srednjoškolskog obrazovanja Sejid Kutb piše članke, čak i one sa političkom sadržinom, za razne novine, a ogleda se i u poeziji. Jedno vrijeme je bio preuzeo i uredništvo časopisa *al-Fikru-l-ğadīd*, a potom i časopisa *al-Iḥwānu-l-muslimūn*. Neki izvori ističu i da je bio sekretar Tāhā Ḥusaina i njegov asistent na fakultetu Dāru-l-'ulūm.

Od 1940. radi u Ministarstvu prosvjete, na Odsjeku za kulturu, i postaje inspektor za srednje škole. Negdje 1946. g. bio je na pragu da podnese ostavku na ovaj položaj zbog političke optužbe. Od ove optužbe spasio ga je Tāhā Ḥusain, tadašnji glavni inspektor ovog Ministarstva. Za cijelo ovo vrijeme materijalno je vrlo loše stajao, pa neki misle da je to bio glavni uzrok da se nije ženio.

Vrlo rano se upoznao sa Abbāsom Maḥmūdum Aqqādom, poznatim egipatskim misliocem i književnikom. To je prijateljstvo trajalo više od dvadeset godina. Možda sklonost Sejida Kutba prema filozofiji i psihologiji i potiče iz tog druženja, premda on nije otvoreno oponašao Aqqāda u sferi književnosti. Aqqād ga je uključio u redakciju lista *al-Balāğ*, glasila političke partije Wafda. Možda je to bio uzrok da se Sejid Kutb nije opredijelio nekoj drugoj partiji, posebno ne komunističkoj, kojoj je vrlo lahko mogao pripasti zbog komunističke propagande i njegovog teškog materijalnog stanja.

Kada kritičari govore o književnom radu Sejida Kutba, oni ističu da je preživio tri kaljenja:

- sa grupom tzv. *Apolo*,
- sa pristalicama Mušafe Šādiqa ar-Rāfi'a,
- sa pristalicama Muḥammada Mandūra.

To mu je pomoglo da stekne ugled drugih književnika i stavi se u odbranu svoga profesora Aqqāda.

Do sukoba sa grupacijom *Apolo* je došlo zbog njihova napada na književni rad Aqqāda i njihova stavljanja na stranu kralja Fu'āda. Tu se umiješao Sejid Kutb braneci svoga profesora govoreći da grupa *Apolo* sa svojim predstavnikom pjesnikom Aḥmadom Zakkijem Abū Šādiom nema osjećaja za ljepotu umjetnosti. Njihova se odlika manifestuje u hvaljenju jedan drugoga i težnji za materijalnim bogaćenjem. Sejid Kutb tu ističe da su oni pokušavali i njega za sebe pridobiti uz materijalnu potporu. Na žalost, ovo je odražavalo više borbu ad hominem, nego književnu borbu. To je ustvari negativni uticaj politike na književnost.

Drugi književni okršaj Sejida Kutba (1938.) nastao je zbog dvadesetak članaka o Muštafi Šādiq ar-Rāfi'u i njegovom književnom opusu, koje je objavio Muḥammad Sa'Id al-'Uṛjān analizirajući književni rad Muštafa Šādiqa ar-Rāfi'a.

U svojim zadnjim brojevima ovih članaka al-'Uṛjān poredi književni doprinos Aqqāda i ar-Rāfi'a i ističe da se književni ugled Aqqāda zasniva na politici, dok je rad ar-Rāfi'a čisti, pravi i književni.

Tada Sejid Kutb ustaje u odbranu Aqqāda. Ovdje dolazi do izražaja razlika između moderne književnosti, koja se razvijala pod uticajem Zapada, i stare škole koja čuva arapsku tradiciju u književnosti.

Treći sukob, sada između Sejida Kutba i Muḥammada Mandūra, desio se 1943. g. kada je Mandūr u svojim nekoliko članaka u časopisu *at-Taḳāfa* govorio s velikim oduševljenjima o književnicima u iseljeništvu (mahḡar) zbog njihove *iskrene svijesti i jakog psihičkog djelovanja na one kojima se oni u poeziji obraćaju, da je do tada takva književnost bila potpuno nepoznata, i kvalitetom i kvantitetom, u savremenom arapskom svijetu*. Sejid Kutb smatra da je Muḥammad Mandūr tu površan, zatim da tu ima i plagijata i da ima više subjektivnosti nego objektivnosti. I ovaj sukob završio se negativnim rezultatom i po književnost i po književnu kritiku.

Krajem prve polovine dvadesetog vijeka Egipat stenje pod društvenim pritiskom i nestabilnom privredom. Broj stanovnika porastao je od 1917. do 1947. za 65%, a proizvodnja samo za 20%. Prve godine poslije II svjetskog rata utjecale su da se jedan mali broj građana bogatio, a većina stanovništva siromašila. Tada Sejid Kutb piše nekoliko članaka u časopisu *al-Fikru-l-ğadīd* osuđujući društvenu nepravdu. U prvom broju on, između ostalog, kaže:

Mi ne tražimo danas ništa više nego da deset miliona građana Egipta živi na nivou stoke, jer stoka ima dovoljno da pojede i popije, a ovih deset miliona nema. Tražimo da se standard drugih osam miliona podigne na minimum potreba života čovjeka - da imaju šta pojesti, popiti, obući se i gdje stanovati. I ovi prvi i ovi drugi rade na proizvodnji zlata za one koji sjede, ništa ne rade, a žive raskošno.

Sejid Kutb ove svoje tvrdnje, kao i drugi koji su pisali o ovoj temi, potvrdio je činjenicama i fotografijama. Zbog ovih istupa časopis biva zabranjen, a revolucionarnost Sejida Kutba ne dozvoljava mu da miruje. Tada piše djelo pod naslovom *al-'Adālatu-l-iğtimā'yya fī-l-islām* (*Socijalna pravda u islamu*). Svoja zapažanja ilustruje situacijama iz povijesti islama pokušavajući objasniti kako se to može primijeniti i u naše vrijeme radi ostvarivanja društvene pravde koju zagovara islam.

Njegovo druženje sa *Muslimanskom braćom* izmijenilo je njegov tok života. On se stavlja potpuno u službu islama. To njegovo opredjeljenje urodilo je sa nekoliko plodnih djela čime se obogaćuju islamske biblioteke širom svijeta. Njegovo totalno opredjeljenje *Muslimanskoj braći* uslijedilo je tek nakon pogibije Ḥasana al-Bannaa, najkrupnije ličnosti toga vremena među *Muslimanskom braćom*, mada je i prije toga gledao sa simpatijama na *Muslimansku braću*. Međutim, kada je primijetio kakva je radost zavladala u američkom društvu (Kutb je tada bio u Americi) kada je al-Banna pogubljen, njegovo opredjeljenje postalo je jasnije.

Po povratku iz Amerike svoju pažnju je usmjerio na političko-vjerske probleme. On smatra da se politika i vjera u islamu ne mogu podvojiti. U svojim otvorenim kritikama prigovarao je i domaćim političarima koji su stajali skrštenih ruku pred teškom situacijom u Egiptu. Pozivao je da vlada bude uspostavljena na islamskim principima i prihvatio je ideju Ğamāluddīna al-Afgāniya o uspostavljanju Arapske lige.

U oblasti vjere radio je na obnovi islamskog učenja u raznim oblastima života. U to vrijeme ili nešto malo prije prvog hapšenja (1954.)

napisao je glavninu svoga kapitalnog djela *Fī ẓilālī-l-Qur'ān* i objavio neke njegove dijelove u raznim časopisima.

U vrijeme Revolucije (1952.) Sejid Kutb ističe da su vojni vlastodršci, a to je bilo vrijeme teške situacije u Egiptu, odobravali njegove ideje koje je on objavljivao u nizu časopisa i čak ga postavili za svoga savjetnika unutrašnjih poslova. Na ovom položaju ostao je sarađujući s njima samo tri mjeseca. Kada je primjetio da je ova vojna hunta neprijateljski raspoložena prema *Muslimanskoj braći* i kada su njihovi dogovori sa *Muslimanskom braćom* završeni neuspjehom, a pregovori su trajali oko dva mjeseca, on prekida odnose s njima.

Sejid Kutb se smatra najvećim entuzijastom muslimanskog pokreta, tako da je postao nesporno glavni mislilac *Muslimanske braće*. Njegova djelatnost proteže se i van granica Egipta. On je aktivan i drži predavanja kao predstavnik *Muslimanske braće* u Damasku, Jerusalemu, Libanu, bacajući akcent na etički odgoj kao jedino sredstvo za ostvarenje društvene sigurnosti.

Za Sejida Kutba nastupaju godine teškog iskušenja. Godine 1954. biva zatvoren odmah poslije velikih narodnih demonstracija, čiji je bio cilj obaranje vlade i, kako tvrde službeni izvještaji, *pokušaji likvidacije Ġamāla 'Abdu-n-Našara*. Bio je osuđen na petnaest i oslobođen nakon deset (1964.) godina iz zdravstvenih razloga zahvaljujući intervenciji Abdu-s-salāma Ārifa, tadašnjeg predsjednika Iraka.

Brojni izvori ističu da je Sejid Kutb bio u zatvoru izložen velikom mučenju što je dovelo do unutrašnjeg krvarenja, pa ipak, ova teška situacija za njegov život smatra se najvažnijim periodom u njegovom književnom djelovanju. Tada je završio svoje životno djelo *Fī ẓilālī-l-Qur'ān* i redigovao ranije napisane dijelove ovog djela. Uspio je da održava kontakte sa rukovodstvom *Muslimanske braće* u zatvoru i van njega. Po izlasku iz zatvora (1964.), samo nekoliko mjeseci po puštanju na slobodu, ponovo je bio zatvoren, on i još nekoliko *Muslimanske braće*, pod optužbom da su *htjeli izmijeniti sistem i porušiti cjelokupnu narodnu imovinu*. Osuđen je od strane Vojnog suda, on i dva njegova saborca, na smrt strijeljanjem. Ubijeni su augusta 1966. g.

Naslov *Fī zilāli-l-Qur'ān* preveli smo poslije iščitavanja teksta prvog džuza i brojnih konsultacija NNV-a FIN-a sa *U okrilju Kur'ana*. Ovaj naslov izabrali smo rukovođeni stavom autora Sejida Kutba koji je sebi odabrao gornji naslov *Fī zilāli-l-Qur'ān* nakon dugog, dugog iščitavanja i življenja sa Kur'anom. Osim toga, riječ *hlad*, ako bismo to doslovno preveli kao što to neki rade, podsjeća nas na odmaranje, izležavanje i plandovanje, a ne na aktivnost, a autor je želio ovim svojim djelom aktivirati cijelu ummu/muslimansko društvo kako bi ono radilo bez predaha praveći iskorak iz hlada u kome je do njegova vremena živjelo.

* * *

Poglavlja i ajete Kur'ana pisali smo kurzivom i označavali brojem ako predstavljaju jednu misaonu cjelinu, dok smo kod razrade tih cjelina prijevod Kur'ana pisali samo kurzivom, bez oznaka brojem, kako ne bismo skretali pažnju čitaocu.

* * *

Kod prijevoda kur'anskog teksta koristili smo prijevod rahm. Besima Korkuta, medinsko izdanje, 1412. h. godine.

Hadise, ukoliko ih ima u tekstu, pisali smo pojačanim (bold) slovima.

* * *

Predgovor iz prvog sveska prijevoda *Fī zilāli-l-Qur'ān* donosimo u skraćenoj verziji da bismo ponudili čitaocu osnovne podatke o Sejid Kutbu.

Prof. dr. Omer Nakičević

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

« وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ
كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا
قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ »

(سورة التوبة آية ١٢٢)

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potrudi da se uputi u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrate, da bi se Allaha pobožali (9/122).

U OKRILJU KUR'ANA

5

من سورة النساء

U IME ALLAHA, MILOSTIVOG, SAMILOSNOG!

SURA EN-NISA' (4 POGLAVLJE)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

U ovom džuzu nastavit ćemo sa izlaganjem sure En-Nisa' koji sadrži glavninu njenih ciljeva i tema. Na ovo smo ukratko ukazali kod uvoda ove sure u četvrtom džuzu.¹

U ovom džuzu primijetit ćemo da su osnovni ciljevi ove sure i glavne teme veoma brojne.

Naići ćemo na preostali dio organiziranja porodice, njeno uspostavljanje na čvrstoj osnovi nadahnuтой samom prirodom, na njenu zaštitu od utjecaja okruženja kojemu je izložena u toku bračnog života, na njenu zaštitu i zaštitu društva od širenja gnusnih djela, omalovažavanja svetosti žene i slabljenje porodičnih veza.

Naići ćemo također i na preostali dio društvenog i privrednog organiziranja koje obuhvata finansijsko i trgovinsko poslovanje kao što obuhvata i neke odredbe vezane za nasljedstvo i pravo svojine oba spola u društvu.

I jedno i drugo organiziranje ima cilj, kao što smo rekli u uvodu ove sure, prerastanje muslimanskog društva iz džahilijetskog sistema u islamski sistem življenja, brisanje džahilijetskih nataloženih naznaka i učvršćivanje novih islamskih, podizanje muslimanskog društva, koje je Božanski program spasio od džahilijetske gluposti i nastavio sa njegovim uzdizanjem i progresom, ka najvišem nivou.

U drugoj cjelini naići ćemo ponovo na opisivanje temelja islamskog poimanja, objašnjenje definicije vjerovanja i uvjeta islama kako bi ovo opisivanje bilo podloga i nekim drugim organiziranjima društvene solidarnosti koja počinje od najužeg kruga porodice, zatim se širi da bi obuhvatila sve potrebne i slabe u društvu. Sa naredbom o ulaganju truda i iznalaženju solidarnosti naići ćemo u ovoj cjelini i na omražavanje škrtosti

---

¹U okrilju Kur'ana IV, str. 215-248.

u materijalnim bogatstvima, oholosti u imetku, nijekanje Božije blagodati i na licemjerstvo u dijeljenju.

U ovoj cjelini naći ćemo, također, dijelove koji govore: o duševnom odgoju ibadetom, a odgoj i počinje na ibadetu, o čišćenju i pranju radi obnavljanja ibadeta, o tretiranju alkoholnih pića nečistim, jer alkohol nije u skladu sa ibadetom... Ovo je rečeno kao put postupnosti ka zabrani konzumiranja alkohola, skladno mudro postavljenom odgojnom programu.

U trećoj cjelini ovog džuza naći ćemo, među osnovnim temama ove sure: stav sljedbenika objavljene Knjige, otkrivanje njihovih ružnih ciljeva i spletkaroške nakane protiv muslimanske zajednice, naći ćemo i objašnjenje prirode njihovih spletki i mržnji, čuđenje njihovom takvom stavu, kako se one smatraju neprijateljem muslimana, i prijetnju lošom sudbinom i kaznom.

Četvrta cjelina ima cilj da objasni smisao vjere, uvjet vjerovanja i definiciju islama, da kategorički i odlučno, objasni prirodu islamskog sistema, program muslimana u pokornosti Allahu, njegovu slijedenju i primanju odredaba samo od Allaha, traženje rješenja u sudstvu samo kroz Allahov program, i slijedenje odredaba Vjerovjesnika i njegovu pokoravanju. Ova cjelina otkriva i obaveze muslimana na Zemlji: da ustupaju poslove onima koji su kvalifikovani za to, da sude narodu pravedno, da rade na uspostavljanju Allahova programa u životu ljudi, smatrajući ovo sve uvjetom za ostvarenje pravog vjerovanja, uz čuđenje onima koji izjavljuju da su vjernici a ne ostvaruju ni prvi uvjet - predanost Allahu i Njegovom Poslaniku sa zadovoljstvom i apsolutnim predanjem, stalnim tvrđenjem da nema vjerovanja, bez obzira koliko neko to tvrdio, bez ostvarenja ovog jasnog i otvorenog uvjeta.

U petoj cjelini nalazimo uputu muslimanskom društvu: kako da zaštiti ovaj jasni program kroz borbu i bez nje, nalazimo kritike onih koji ometaju džihad i licemjere koji ga usporavaju, nailazimo na mobilisanje svijesti vjernika uz objašnjenje ciljeva borbe radi spasavanja i izbavljanja ugroženih muslimana iz zemalja nevjerovanja u zemlje islama, kako bi im se omogućilo da žive u okrilju tog plemenitog časnog programa, nalazimo objašnjenja istine krajnjeg roka (edžela) i sudbine radi čišćenja srca od straha i grozote. Ova cjelina završava naredbom Vjerovjesniku (alejhi-s-selam) da nastavi sa džihadom pa makar bio i sam i makar ne našao nikoga na tom putu. Džihad se mora neizbježno nastaviti da bi se učvrstila ova vjera i ovaj Božanski program.

Povodom ove borbe u šestoj cjelini nalazimo objašnjenja brojnih pravila međunarodnih odnosa između islamskog lagera i pojedinih protivničkih lagera, o miru i ugovoru. Ovdje pitanje nije vezano za snagu, hrabrost i pobjedu, nego za suočavanje sa stvarnošću i uspostavljanjem granica ljudskih odnosa u lagerima različitih stremljenja.

U sedmoj cjelini susrećemo se sa osvrtom na džihad imetkom i životima povodom kritike dvaju osnovnih pravila vezanih za iseljenje iz nevjerničke zemlje, gdje su muslimani izloženi smutnjama zbog vjere, dok istovremeno islamske zemlje postoje, a zastave vjere u njima su cijenjene i poštovane. Ova cjelina završava, također bodrenjem vjernika na borbu, praćenjem šta rade neprijatelji, nezanimarivanjem njihovih prohtjeva, objašnjenjem stvarnog položaja vjernika, položaja njihovih neprijatelja i razlike u stavovima, putevima i nagradama.

U osmoj cjelini pažljivo promatramo taj visoki stepen islamske pravednosti u kazivanju jednog Jevreja koji je bio nepravedno optužen i kada je bilo dato lažno svjedočenje protiv njega, tada dolazi do objave od strane Uzvišenog u kojoj se proglašava da je ovaj Jevrej nevin, pored svega što su Jevreji spletkarili protiv islama i muslimana. Međutim, islamska Božanska pravda, koja ne pada pod utjecaj ljubavi ili mržnje, ima visoku vrijednost do koje čovječanstvo nije nikada doprla osim u okrilju ovog jedinstvenog i visokocijenjenog programa.²

Deveta cjelina govori o politeizmu i politeistima, devijacijama politeizma i njegovom utjecaju na izgradnju zalutale svijesti i pogriješnog poimanja, uz ispravljanje slutnje i pogriješnog vjerovanja, o Allahovoj pravdi, zatim govori o kažnjavanju i nagrađivanju prema radu a ne prema nadama i slutnjama. Ova cjelina potvrđuje da je islam prava vjera. Ona je vjera Ibrāhimova.

Deseta cjelina govori ponovo o ženama, njihovu pravu, posebno pravu siročadi i oronulih roditelja. Ovo je istovremeno i tema s kojom je i počela ova sura, koja govori o mjerama kojima se rješava grubost i pretjeranost od strane muža, objašnjava se granica poželjne pravde u bračnom životu supružnika, jer bez pravde nema porodice ni zajedničkog života. U slučaju da ne pomaže izmirenje, onda je bolje da dođe do razvoda braka.

Pogovor na ove odredbe vezane za porodicu i pravdu u zajedničkom bračnom životu povezuje ove odredbe i smjernice u vjerovanje u Allaha,

---

²Pogledaj kazivanje o jednom Jevreju u predgovoru poglavlja četvrtog džuzuza, str. 246-247.

Njegovu vlast na nebesima i Zemlji, Njegovu mogućnost da uništi neke narode i da ih zamijeni nekim drugim narodima, govori o veličini ove odredbe i njenog odnosa sa velikom istinom Božanstva, zatim mobilise i bogobojažnost u grudima ljudi i nastavlja da poziva one koji vjeruju ka apsolutnoj pravdi, u svim njihovim postupcima i svim odredbama, kako je Kur'anom predviđeno, nastavljajući sa tom primjenom u privatnom uskom pa i u općem i sveobuhvatnom sektoru.

Na kraju dolazi posljednja cjelina u ovom džuzu koja je skoro ograničena na osudu licemjerstva i licemjernih, na poziv vjernika na ispravno i jasno vjerovanje, upozoravajući ih da se potčinjavaju samo muslimanskom društvu i njihovom rukovođenju, da ne omalovažavaju vjeru i ne budu popustljivi u vjeri časkajući sa licemjerima i neprijateljima ove vjere, da bi sačuvali svoje društvene veze i interese. To je karakteristika licemjerstva, a licemjeri zaslužuju najstrašniju kaznu. Uostalom, licemjeri uzimaju nevjernike za prijatelje.

Ova cjelina završava, a s njom i ovaj džuz, opisom djelotvorne istine o svojstvima Allaha (Subhanehu), Njegovim odnosima sa ljudima, Njegovoj mudrosti u kažnjavanju onih koji odstupaju od vjere i koji su zalutali. On (Subhanehu) nema potrebe da kažnjava one koje je On stvorio kad bi vjerovali i bili zahvalni.

Zašto bi vas Allah kažnjavao ako budete zahvaljivali i vjerovali? Allah je blagodaran i sveznajući (4/147).

Ovo je čudno izražavanje. Ono nadahnjuje srce milošću Božijom i govori da Allah (Subhanehu) nema potrebe da muči ljude kad bi oni ustrajali na Njegovom programu, kad bi mu bili zahvalni na Njegovom dobru i daru u ovom programu. Međutim, ljudi sami sebi kupuju kaznu nevjerovanjem i nijekanjem, a nevjerovanje i nijekanje producira smutnju na Zemlji, smutnju i u samim ljudima i u njihovu životu.

Na taj način ovaj džuz obuhvata više ciljeva i tema. Mi ćemo se zadovoljiti da predočimo samo ove površne naznake dok ne prijedemo na izlaganje teksta koji slijedi, uz Božiju pomoć.

... « وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ - إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ - كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ .
وَأُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذَلِكَ - أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ . فَمَا
اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً ؛ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيهَا تَرَضَيْتُمْ بِهِ
وَبِغْدِ الْفَرِيضَةِ ، إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا * وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ
يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فَتْيَانِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ
- وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِكُمْ ، بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ - فَاكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ ؛ وَآتُوهُنَّ
أُجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ ، مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ ، وَلَا مُتَّخِذَاتِ أَخْدَانٍ . فَإِذَا أُحْصِنَ
فَإِنْ أَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ ، فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ . ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ
الْعَنَتَ مِنْكُمْ ، وَأَنْ تَصْرِبُوا خَيْرٌ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ * يُرِيدُ اللَّهُ لِيُبينَ لَكُمْ ،
وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ ، وَيتُوبَ عَلَيْكُمْ ، وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ * وَاللَّهُ
يُرِيدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ ، وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَنْ تَمِيلُوا مَيْلًا عَظِيمًا *
يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ ، وَخَلَقَ الْإِنْسَانَ ضَعِيفًا .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ - إِلَّا أَنْ تَكُونَ
تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ - وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ، إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا . وَمَنْ يَفْعَلْ
ذَلِكَ عُدُوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا ، وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا * إِنْ تَجَنَّبُوا كِبَارَ
مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نَكَفَرُ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ ، وَنُدْخِلَكُمْ مُدْخِلَآ كَرِيمًا * وَلَا تَتَّبِعُوا
مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ ، لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا
كَسَبْنَ ؛ وَأَسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ . إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا * وَلِكُلِّ جَعَلْنَا
مَوَالِيَ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ ؛ وَالَّذِينَ عَقَدَتْ أَيْمَانُكُمْ فَآتُوهُمْ نَصِيبَهُمْ ، إِنَّ
اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا .

« الرَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ ، وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ . فَالْصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ ؛ وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ ، وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ ، وَأُضْرِبُوهُنَّ ؛ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا ، إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا * وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَأَبْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا ، إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا ، إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا » . . .

I udate žene, osim onih koje zarobite; to su vam Allahovi propisi, - a ostale su vam dozvoljene, ako želite da im vjenčane darove date i da se njima oženite, a ne da blud činite. A ženama vašim s kojima ste imali bračne odnose podajte vjenčane darove njihove kao što je propisano. I nije vam grehota ako se, poslije određenog vjenčanog dara, s njima nagodite. Allah zaista sve zna i mudar je (4/24).

A onome među vama koji nije dovoljno imućan da se oženi slobodnom vjernicom - eto mu one u vašem vlasništvu, robinje vaše, vjernice, - a Allah najbolje zna kakvo je vjerovanje vaše -, ta jedne ste vjere. I ženite se njima, s dopuštanjem vlasnika njihovih, i podajte im vjenčane darove njihove, kako je uobičajeno, kada su čedne i kada javno ne čine blud i kada tajno ne žive s ljubavnicima. - A kada one kao udate počine blud, neka se kazne polovinom kazne propisane za slobodne žene. - To je za onoga od vas koji se boji bluda; - a bolje vam je da se uzdržite! Allah prašta i samilostan je (4/25).

Allah želi da vam objasni i da vas putevima kojima su išli oni prije vas uputi, i da vam oprosti. - A Allah sve zna i mudar je (4/26).

Allah želi da vam oprosti, a oni koji se za strastima svojim povode žele da daleko s pravog puta skrenete (4/27).

Allah želi da vam olakša, - a čovjek je stvoren kao ne jako biće (4/28).

O vjernici, jedni drugima na nedozvoljen način imanja ne prisvajajte, - ali, dozvoljeno vam je trgovanje uz obostrani pristanak - i jedni druge ne ubijajte! Allah je, doista, prema vama milostiv (4/29).

Onoga ko to nepravilno i nasilno uradi - Mi ćemo u vatru baciti, to je Allahu lako (4/30).

Ako se budete klonili velikih grijehova, onih koji su vam zabranjeni, Mi ćemo preći preko manjih ispada vaših i uvešćemo vas u divno mjesto (4/31).

I ne poželite ono čime je Allah neke od vas odlikovao. Muškarcima pripada nagrada za ono što oni urade, a ženama nagrada za ono što one urade. I Allaha iz obilja Njegova molite. - Allah, zaista, sve dobro zna ! (4/32).

Mi smo odredili nasljednike svemu onome što ostave roditelji i rođaci. A onima s kojima ste sklopili ugovore - podajte njihov dio - Allah je, zaista, svemu svjedok (4/33).

Muškarci vode brigu o ženama zato što je Allah dao prednost jednima nad drugima i zato što oni troše imetke svoje. Zbog toga su čestite žene poslušne i za vrijeme muževljeva odsustva vode brigu o onome o čemu treba da brigu vode, jer i Allah njih štiti. A one čijih se neposlušnosti pribijavate, vi posavjetujte, a onda se od njih u postelji rastavite, pa ih i udarite; kad vam postanu poslušne, onda im zulum ne činite! - Allah je, zaista, uzvišen i velik! (4/34).

A ako se bojite razdora između njih dvoje, onda pošaljite jednog pomiritelja iz njegove, a jednog pomiritelja iz njezine porodice. Ako oni žele izmirenje, Allah će ih pomiriti jer Allah sve zna i o svemu je obaviješten ! (4/35).

Ova cjelina je dopuna onoga što je ranije navedeno u ovoj suri o organiziranju porodice na prirodnim osnovama. Tekst se i kasnije vraća na ovo pitanje, ali samo u dva slučaja: da bi objasnio neke dopunske odredbe ove osnovne i važne teme na kojoj se zasniva tok ljudskog života u ovom prirodnom, mirnom i dobrom njegovom toku kao što na njemu počiva i smutnja na Zemlji ukoliko dođe do odstupanja od toga.

Ova cjelina sadrži i dopunu objašnjenja o ženama s kojima se zabranjeno ženiti, definiše način na koji Allah želi da dođe do udruživanja muškarca i žene u cilju osnivanja zdrave porodice, otkriva ono što daje olakšicu ljudima na ovom putu pored čistoće, definiše organizaciona pravila na kojima počiva ta osnovna institucija, prava i dužnosti koje preuzima svaka od dvije strane ugovorenice.

Pored ovog organiziranja porodice tekst se osvrće dijelom i na sistem nekih odnosa muslimanskog društva oko imetka, objašnjava prava

supruga i supruge u pogledu stečenog imetka, naslijeđenog imetka, objašnjava i sve drugo što se odnosi na nasljednike koji nisu iz bližeg srodstva.

Primijetno je općenito da su kontekstom čvrsto povezana ova organiziranja i odredbe i prvi glavni temelj vjerovanja, a to je da su ove odredbe i organiziranja porodičnog života naređene od Allaha i da se odvijaju prema Njegovu Božanstvu. Najspecifičnija karakteristika Božanstva je, kao što smo izložili na početku ovog poglavlja: suverenitet, propisivanje zakona čovječanstvu i uspostavljanje osnova na kojima počiva život ljudi i veza među njima.

Tekst neprestano ponavlja ovu čvrstu vezu i upozorava na ovu Božansku specifičnost. Tekst ponavlja također i ukazivanje da ovo organiziranje potiče od strane Učenoga, Mudroga. To je znak koji u sebi sadrži duboki smisao. Prema tome, naredba u ovom Božanskom programu jeste, prije svega, naredba općeg i kompletnog znanja, dalekosežne i dalekovidne mudrosti. To su Božanske kompetencije kakvima ne raspolaže čovjek. Otuda čovjek nije uopće podoban da postavlja temeljni program životu čovjeka. Zbog toga i nastaju poteškoće na Zemlji, nastaju kad god čovjek odstupi od programa Učenoga i Mudroga i nastavi da luta po pustari bez vodiča. On misli da je sposoban i kadar zahvaljujući svojoj tvrdoglavosti, nepromišljenosti i strasti da sam izabere za sebe i svoj život bolje, nego što mu to može Allah izabrati.

Drugo što tekst ove cjeline potvrđuje i ponavlja jeste da je Allahov program ljepši, lakši, povoljniji za čovjeka i po svojoj prirodi bliži njemu od svih programa koje bi htjeli ljudi, da je ovaj Božanski program dat iz milosti Allaha prema slabom čovjeku; Allah je čovjeka prisilio da ovisi o Njemu u mucu i nevolji više nego što ga je opteretio padanjem i degeneriranjem.³

Kod izlaganja teksta primijetiti ćemo podrobnije potvrdu ove istine u historiji čovječanstva. To je jasna činjenica u ovoj realnosti. Ona bi se jasno manifestirala da nije strasti koja prekriva srce i zaslepljuje oči kad god nadvlada odbojnost (džahilijet) nad srcima i očima.

---

³Vidi poglavlje *Er-Rebanije* u djelu *Hasaisu-t-tesawwuri-l-islami we muqawwimatuhu* i poglavlje *Tahabbut we idtirab* u djelu *El-Islamu we muškilatu -l-hadareti*.

... i udate žene, osim onih koje zarobite; to su vam Allahovi propisi, - a ostale su vam dozvoljene, ako želite da im vjenčane darove date i da se njima oženite, a ne da blud činite. A ženama vašim s kojima ste imali bračne odnose podajte vjenčane darove njihove kao što je propisano. I nije vam grehota ako se, poslije određenog vjenčanog dara, s njima nagodite. Allah zaista sve zna i mudar je (4/24).

A onome među vama koji nije dovoljno imućan da se oženi slobodnom vjernicom - eto mu one u vašem vlasništvu, robinje vaše, vjernice, - a Allah najbolje zna kakvo je vjerovanje vaše -, ta jedne ste vjere. I ženite se njima, s dopuštanjem vlasnika njihovih, i podajte im vjenčane darove njihove, kako je uobičajeno, kada su čedne i kada javno ne čine blud i kada tajno ne žive s ljubavnicima. - A kada one kao udate počine blud, neka se kazne polovinom kazne propisane za slobodne žene. - To je za onoga od vas koji se boji bluda; - a bolje vam je da se uzdržite! Allah prašta i samilostan je (4/25).

Allah želi da vam objasni i da vas putevima kojima su išli oni prije vas uputi, i da vam oprost. - A Allah sve zna i mudar je (4/26).

Allah želi da vam oprost, a oni koji se za strastima svojim povode žele da daleko s pravog puta skrenete (4/27).

Allah želi da vam olakša, - a čovjek je stvoren kao nejakako biće (4/28).

Ranije, na kraju četvrtog džuza, objašnjeno je sa kojim se ženama zabranjeno ženiti, lična zaštćenost u riječima Uzvišenoga:

I ne ženite se ženama kojima su se ženili očevi vaši, - a što je bilo, biće oprošteno; to bi, uistinu, bio razvrat, gnusoba i ružan put (4/22).

Zabranjuju vam se: matere vaše, i kćeri vaše, i sestre vaše i sestre očeva vaših, i sestre matera vaših i bratične vaše, i sestrične vaše, i pomajke vaše koje su vas dojile, i sestre vaše po mlijeku, i majke žena vaših, i pastorka vaše koje se nalaze pod vašim okriljem od žena vaših s kojima ste imali bračne odnose, - ali ako vi s njima niste imali bračne odnose, onda vam nije grijeh -, i žene vaših rođenih sinova, i da sastavite dvije sestre, - što je bilo, bilo je. Allah zaista prašta i samilostan je (4/23).

Ova dopuna: i udate žene...

Potpadaju pod sveto i zabranjeno jer su one u zaštiti drugih ljudi, zaštićene sklapanjem braka s njima. Otuda su one zabranjene svim drugim osim svojim muževima. Nije dopušteno ženiti se s njima. Cilj ove zaštite je da se ostvari prvo pravilo u sistemu islamskog društva, njegovo uspostavljanje na osnovi porodice, da se porodica učini jedinicom toga društva, da se zaštiti od svih nevjera i miješanja u porijeklo koje se razvija iz komunističkog društva spajanjem spolova ili izrasta iz širenja gnusnih i sramnih djela i prlja time društvo.

Porodica je zasnovana na javnom uspostavljanju braka u koji stupaju jedna žena i jedan čovjek lično. Na taj način oni sklapaju brak, a brak je brana i zaštita. On predstavlja najsavršeniji sistem povezivanja koji se podudara sa prirodom čovjeka, njegovom stvarnom potrebom proisteklom iz njegovog bića kao čovjeka, koji u životu ima veći cilj od cilja animalnog života, iako u sebi sadrži i to, da ostvari ciljeve ljudskog društva i osigura ovom zdravom društvu mir savjesti, mir kuće i mir društva na kraju ovog dugog kruženja.⁴

Očito je da dijete rođenče traži više njege i duže pažnje nego što traži mladunče bilo koje životinje. Odgoj djeteta koji mu je potreban da bi postao sposoban da spozna potrebe ljudskog i društvenog života, stalnog napretka, a što karakteriše čovjeka, duži je od bilo kojeg drugog odgoja.

Ako se cilj spolnog nagona kod životinje završava spolnim odnosom radi razmnožavanja i održavanja vrste, taj kontakt kod čovjeka ne završava se time, nego ima i drugi i duži cilj. To je stalna veza, stalno povezivanje između muškarca i žene, da bi se osposobilo dijete radi lične zaštite, zaštite svoga života, radi pripremanja hrane i drugog što mu je potrebno, ukratko - da bi se odgojilo (dijete), a to je najvažnije za ljudski život, steklo iskustvo i znanje koje bi ga osposobilo da bi moglo kao odrasli čovjek učestvovati u životu ljudskog društva i biti sposoban da učestvuje u snošenju svoga udjela potrebnog za ljudski napredak kroz pokoljenja.

Spolno uživanje nije glavna i prva karakteristika spolova u svijetu čovjeka. Spolna uživanja su samo sredstvo koje im je prirođeno da bi došlo do susreta između muškarca i žene i da bi poslije tog kontakta produžili svoje zajedničke obaveze radi napretka vrste. Lična ili osnovna *strast* nije presudna za trajnost veze između muškarca i žene. Presudna je *obaveza - dužnost...* obaveza ili odgovornost prema nejakom i nesposobnom

---

⁴Vidi poglavlje *Selamu-d-damir selamu-l-bejt selamu-l-mudžteme'i* u djelu *Es-Selamu-l-alemi we-l-islam*.

rođenčetu koje je došlo kao plod ovog susreta muškarca i žene. Ljudsko društvo je dužno da roditelje obaveže da odgajaju ovo rođenje do izvjesne dobi, dok ono ne bude bilo sposobno da i samo učestvuje u ljudskom slijedu i ostvarenju cilja ljudskog postojanja. Svi ovi elementi čine sponu između dva spola na principu porodice. To je jedini ispravan sistem. Predaja žene jednom čovjeku je normalna situacija, na tome počivaju ovi odnosi. Takav odnos je *dužnost*, a ne samo strast i ljubav. To je presudno za uspostavljanje braka, njegove trajnosti i rješenja svakog problema koji eventualno u braku iskrsne, pa i kod raskida braka uslijed velike nevolje.

Svako prezrenje porodične veze, svako omalovažavanje osnove na kojoj počiva brak, rušenje onoga što je *dužnost* da bi prevrtljiva *ljubav*, slučajan *ispad* i prolazeća strast učinili dopuštenim jeste pogrešan pokušaj, ne zbog toga što dopušta anarhiju i gnusno djelo i opadanje ljudskog društva, nego zbog toga što to ruši to društvo, ruši njegove temelje na kojima ono počiva.

Otuda možemo sagledati kakav dalekosežni prekršaj čine pera i ružni tehnički izumi koji ismijavaju i omalovažavaju porodične veze i umanjuju ulogu braka, izazivaju sumnju u brak i ponižavaju ga, da bi razglasili da je prava veza samo ona koja je uspostavljena povezivanjem na prevrtljivoj ljubavi, uspaljenoj simpatiji, prkosnom ispadu, i da bi hvalili ove veze, a što više unizili bračne spona.

Također ćemo spoznati dalekosežnost mudrosti i smisla riječi Omera ibni El-Hattaba (Bog mu se smilovao) upućene nekom čovjeku koji je htio da pusti svoju ženu, objašnjavajući da je uzrok to što je ne voli: "Teško tebi! Zar se kuća gradi samo na ljubavi!? Gdje je pažnja, gdje je kuđenje?" Ovo je izrekao oslanjajući se na smjernice Uzvišenog Allaha i odgoj časnog Kur'ana, upućenog toj izabranoj, čistoj grupi ljudi: *S njima lijepo živite! A ako prema njima odvratnost osjetite, moguće je da je baš u onome prema čemu odvratnost osjećate Allah veliko dobro dao (4/19)*. Ovo je rečeno zbog toga da bi se održala kuća koliko je to moguće, suprotstavilo neslaganju srca, liječilo to neslaganje dok ne iščezne, neprekidanje ove veze sve dok se ne iscrpe svi mogući pokušaji, radi očuvanja mladog pokoljenja koje raste u ovoj kući, radi zaštite tog mladog pokoljenja od prevrtljivih potresa, prkosa, kaprica, površne ljubavi itd.

U sjeni ovog uzvišenog i smionog pogleda postaje sasvim jasno danas površnost riječi onih koji odbijaju ovu srčanu vezu, a uzdižu svaku drugu vezu samo ne vezu koja se tretira kao *nužna* i koja čuva sigurnost cjelokupnog ljudskog roda, razvija pokoljenja koja uzrastaju prema

zahtjevima napretka ljudskog života i interesa tih pokoljenja, a ne samo interesa privremeno prolazne simpatije.

Bezvrijedni i jeftini filmovi i drugi ružni i prokleti izumi medija daju povoda ženi da joj srce malo skrene od njena muža, i požuri ka prijatelju. Oni nazivaju njene veze sa ovim njenim ljubavnikom *svetom vezom*, a njenu vezu sa njenim mužem *ugovorom o prodaji tijela*.

Allah (Subhanehu) kaže, objašnjavajući zaštićenost žena: *I udate žene* (4/24). Allah ih čini *zaštićenim*.

Ovo su riječi Božije, a to su riječi onih koji odbijaju nužnost braka i koji ga ismijavaju da bi srušili ovo društvo i proširili u njemu nečasno djelo, *Allah istinu govori i na pravi put izvodi* (33/4).

Organizirani usmjereni trud čini se radi uspostavljanja nekakvih mjerila, nekakvih vrijednosti i poimanja društva, samo ne onog kakvog želi Allah, uspostavljanja nekakvih osnova života i veza, samo ne onih koje traži Allah, nekakva usmjeravanja ljudi, života i stremljenja, samo ne kojeg traži Allah. Oni koji usmjeravaju društvo u ovom pravcu misle da će srušiti i dokrajčiti osnove islamskog društva, misle da će srušiti život muslimana u islamskim zemljama kako pred njima ne bi preostala nikakva prepreka koja bi odbila njihove stare pohlepe za ovim zemljama, nakon što bi se srušila vjera tih zemalja, srušio moral naroda tih zemalja i srušila društva tih naroda. Međutim, katastrofa ne bi ostala pri tome, ona bi bila još dalekosežnija. Ona bi srušila osnove cjelokupnog ljudskog društva, ne samo islamskog. Ona bi srušila pravila prirode na kojima počiva ljudski život, spriječila ljudskom društvu elemente koji nose veliko povjerenje toga društva, spriječila povjerenje i sigurnost naprednog ljudskog života, time što bi spriječila rađanje sposobne djece u porodičnoj mirnoj, smirenoj i sigurnoj atmosferi bez prkosnih oluja strasti, prevrtljivog kaprica i nestalne ljubavi u cilju jačanja sigurnosti cjelokupne ljudske vrste. Odnos muškarca i žene je nešto drugo, ne samo životinjski natalitet, ne samo susret strasti na principu samo *simpatije* odbacujući nužnu, smirenu i stalnu *potrebu*.

Ovim se ostvaruje prokletstvo nad cjelokupnom ljudskom vrstom. Ljudska vrsta sama se ruši. Sadašnja pokoljenja te ljudske vrste ruše pokoljenja koja dolaze, pokoljenja budućnosti. To čine u cilju ostvarenja svojih ličnih zadovoljstava i strasti ostavljajući prokletstvo budućim pokoljenjima. Tako dolazi i do obistinjenja Allahove poruke nad svima koji odstupaju od Njegove riječi, prirode i Njegova usmjerenja. Posljedicu toga

osjetit će cjelokupna ljudska vrsta, osim ako se Allah ne smiluje preko vjerničke grupe koja se pridržava Allahove riječi i Njegova programa na Zemlji i povede ljude i sačuva ih od rušilačkog zla kojeg su sami sebi pripremili. Predstavnici ovog zla računaju da će srušiti islamske zemlje, srušiti sve prepreke tim svojim ružnim nastojanjima posredstvom raznih pera i medija, pa i onih u islamskim zemaljama.

I udate žene, osim onih koje zarobite... (4/24).

Ovo izuzimanje odnosi se na one zarobljenice koje su uzimane kao ratne zarobljenice u ratovima islamskog džihada, a one udate u neprijateljskim i nevjerničkim zemljama, a kada su prekinuti svi odnosi sa njihovom zemljom. Tada se te žene tretiraju kao da su neudate, jer nemaju svojih muževa u islamskoj zemlji. Dovoljno je ustanoviti da nisu trudne jednom mjesečnicom što bi potvrdilo da u maternicama ne nose ništa. Poslije toga roka sklapanje braka sa njima postaje dozvoljeno ako prihvate islam, ali i spolni kontakt bez sklapanja braka sa onima koje su dodijeljene tretira ih kao da su došle u posjed borbom, bez obzira da li su primile islam ili ne.

U drugom džuzu *U okrilju Kur'ana* objasnili smo stav islama prema pitanju roblja u cjelini. Osim toga i drugo objašnjenje pitanja ropstva nalazi se u komentaru riječi Uzvišenoga:

... (pa kada ih oslabite) a onda ih vežite, i poslije, ili ih velikodušno sužanjstva oslobodite ili otkupninu zahtjevajte, sve dok borba ne prestane (47/4).

Ovdje ćemo se zadovoljiti objašnjenjem da je islamska država postupala sa neprijateljima u pitanju uzimanja u ropstvo u toku rata načelno kao što su i oni prema tom pitanju postupali, ali daleko bolje jer su zarobljenici tretirani kao ljudi. Uzimanje u zarobljeništvo bilo je neophodno jer je to bio svjetski sistem. Islam ga sam nije mogao odbaciti. Da je islam to odbacio, onda bi muslimani zarobljenici postali roblje, dok bi zarobljenici neprijateljskih zemalja bili slobodni. U tom slučaju tas neprijateljskog i nevjerničkog lagera prevagnuo bi nad tasom islamskim. Neprijatelj bi ispoljio pohlepu i pretenzije na islamske zemlje jer bi bio

potpuno siguran da neće biti napadnut, a time bi vrlo jeftino došao i do plijena.

Zbog toga je bilo neophodno da islamsko društvo uzima u zarobljeništvo ratne zarobljenike nevjernike. Postavlja se pitanje šta da se radi s njima u tom slučaju. Priroda čovjeka ne zadovoljava se samo jelom i pićem. Postoje i druge prirodne potrebe koje treba zasititi. U protivnom, ona bi se predala sramnim djelima koja kvare društvo u cjelini. Muslimanima nije dozvoljeno da se žene s njima, pošto su one politeistkinje - mnogoboškinje, s obzirom na zabranu bračne veze između muslimana i mnogoboškinja. Prema tome, nije preostalo ništa drugo do dozvoliti spolni snošaj s njima bez sklapanja braka sve dotle dok su mnogoboškinje, ali nakon provjere da nisu trudne i da nemaju nikakve veze sa svojim muževima u neprijateljskoj, nevjerničkoj zemlji.

I prije nego što kur'anski tekst prijeđe na objašnjenje šta je dopušteno poslije tih zabrana, on povezuje osnovu zabrane i dozvole, izvor zabrane i izvor dozvole i ukazuje na izvor bez koga se ne može nešto ni zabraniti ni dopustiti, odnosno ne može se propisati ljudima ništa u njihovu životu.

To su vam Allahovi propisi... (4/24).

Ovo je vaša obaveza prema ugovoru sa Allahom, Njegovoj povelji i Njegovoj Knjizi. Nije to pitanje želje koja se može a ne mora slijediti, ili običaj (urf) kome se treba pokoriti, ili naslijeđstvo jednog društva koje dominira, nego je to Božija Knjiga, Obaveza i Povelja. To je izvor iz čega muslimani primaju na znanje šta je halal a šta haram, i čuvaju ono što im je propisao. Time ih je Allah obavezao, da traže, i ono što im je Ugovorom obećao.

Može se primijetiti da je većina onoga što nije dozvoljeno, a što je Kur'anom zabranjeno, a što je izraženo u ranijim ajetima, bilo zabranjeno i u predislamskom periodu. U običaju predislamskog perioda bila je dopuštena ženidba sa onima s kojima su se ženili njihovi očevi, dozvoljeno je istovremeno imati dvije sestre za žene, premda je i sami džahilijetski običaj prezirao sklapanje braka sa suprugama očeva. To se kod njih zvalo *mekita*, nešto što pripada *mektu*. Međutim, kad je Kur'an objavljen, on je

zabranio ovu vrstu braka. Kod svoje zabrane nije se rukovodio time, što je bilo, na neki način, zabranjeno u običaju predislamskog perioda, nego Allahovom (Subhanehu) naredbom, gdje se kaže: *To su vam Allahovi propisi (4/24).*

Ovaj doticaj ovog pitanja zahtijeva da se napravi stanka da bi se objasnila istina temelja vjerovanja u islamu, istina pravnog osnova. Ovo objašnjenje koristit će nam kod mnogih pitanja u našem realnom životu.

Islam smatra da jedini izvor na kome se zasniva zakonodavstvo ljudima jeste Božija naredba i Njegova dozvola. To se drži za izvor i prve i posljednje vlasti. Sve što ne počiva na ovoj osnovi je potpuno nevažeće. Ono nije povoljno za popravljivanje. Džahilijet ili odbojnost, sa svim što u sebi sadrži, sve je ono što se ne temelji na ovom jedinom ispravnom osloncu, je ono što je u osnovi neispravno i netačno. Netačna su sva džahilijetska poimanja vrijednosti, mjerila, običaji, tradicija, propisi i zakoni. Kada islam zavlada životom i upravlja njime, on uzima život u cjelini, a odbacuje u samom početku sve predislamske situacije, sve njene vrijednosti, sve običaje i propise, jer je sve to u osnovi neispravno, netačno i nije moguće da se ono ispravi... Ako je prihvaćen neki običaj koji je dominirao u predislamskom periodu, on nije prihvaćen kao takav predislamski, ne oslanja se na taj period, nego je on od samog početka određen putem vlasti koja se oslanja na Allahovu naredbu i Njegovu dozvolu. Sve što je bilo u predislamskom periodu odbacuje se i ne postoji kao takvo sa šeriatskog stanovišta.

Isti je slučaj i kod islamskog prava, fikha, kada islamsko pravo dozvoli primjenu nekog običaja *urf* o nekom pitanju. I tu se podrazumijava da se oslonac traži u vlasti Allaha, da se to čini po Njegovoj naredbi. Tako taj običaj kod ovog pitanja dobije šeriatsku snagu, izvlači svoju vlast od Zakonodavca, a to je Allah, a ne od ljudi i društva koje je primjenjivalo ranije taj običaj. Pokoravanje društva ovom običaju nije taj faktor koji mu daje ovu snagu. Ne, nikako, nego je faktor to što ga Zakonodavac uzima u obzir kao izlaz za rješenje nekog pitanja. Inače, ostao bi *urf* kao takav u osnovi nevažeći jer nema oslonca u Allahovoj naredbi. Allah je jedini izvor vlasti. On kaže za ono što je bilo ozakonjeno u predislamskom periodu, a što Allah nije dozvolio: *Zar oni da imaju bogove koji im propisuju da vjeruju ono što Allah nije naredio? (42/21).* Ovo ukazuje na to da je Allah sam taj koji propisuje zakone. Pa onda imaju li oni nekakvo božanstvo koje bi im propisalo ono što im Allah nije dozvolio?

Ovo je velika podloga na koju ukazuje tekst *To su vam Allahovi propisi*. To potvrđuju kur'anski tekstovi svakom prilikom kada je riječ o propisima zakona. Kur'an nije ukazao ni na jednom mjestu na zakon a da nije ukazao i na izvor koji daje ovu zakonsku snagu. Međutim, kada Kur'an ukazuje na zakone iz vremena predislamskog perioda, na njegove običaje i poimanja, on bi to popratio pretežno riječima: *Allah o njima nikakva dokaza nije objavio* (12/40). To čini da bi ih oslobodio vlasti od početka i objasnio uzrok njihove nevaljanosti, jer ne potiču ili nemaju izvora u tom jedinom pravednom izvoru.

Ovo pravilo koje ovdje ističemo nešto je drugo, a ne ono poznato pravilo u islamskom zakonodavstvu da je u osnovi nešto dopušteno ako nije tekstom zabranjeno. Ovo znači, ako je nešto u osnovi dozvoljeno, ono je također dozvoljeno i Božijom odredbom i Njegovom dozvolom. Prema tome, ono se vraća ka osnovi o kojoj smo govorili. Mi sada govorimo o onome što je propisao džahilijetski period za sebe ne vraćajući se na ono što je propisao Allah. Ovo je u cjelini nesipravno i nevažeće sve dok to ne potvrdi zakon Allahov i što se misli da je potvrdio ponovo. Tek onda, kako je navedeno u Allahovom zakonu, stiče zakonitost i snagu.

Kad je tekst Kur'ana završio s objašnjenjem zabranjenoga i to povezao sa Allahovom naredbom i Njegovim ugovorom, prešao je na objašnjenje onoga čime raspolažu ljudi da bi se odazvali svojim prirodnim nagonima za sklapanje braka i putu kojim Allah želi da se sretnu osobe raznih spolova radi formiranja porodice, uspostavljanja njezine institucije, uživanja u ovom susretu u čistoti i ozbiljnosti kakva odgovara ovom velikom činu.

... - a ostale su vam dozvoljene, ako želite da im vjenčane darove date i da se njima oženite, a ne da blud činite. A ženama vašim s kojima ste imali bračne odnose podajte vjenčane darove njihove kao što je propisano. I nije vam grehota ako se, poslije određenog vjenčanog dara, s njima nagodite. Allah zaista sve zna i mudar je (4/24).

Osim ovih spomenutih zabrana brak je dozvoljen svima koji žele da se žene uz davanje vjenčanog dara, mehra. Davanje njima tih darova nije kupovanje njihove obaveze bez sklapanja braka, jer u tekstu dalje stoji:

Da se njima oženite, a ne da blud činite... (4/24).

Ovim je učinjeno ograničenje i uvjet za ostvarenje braka davanjem sredstava prije nego što je sve završeno i prije nego što se prešlo na razgovor. Ovdje se nije zadovoljilo definiranjem ovog ograničenja u njegovoj ustaljenoj pozitivnoj formi... *i da se njima oženite*, nego je popraćeno negiranje svakog drugog kontakta između muškarca i žene riječima: *a ne da blud činite* - da bi se još jače potvrdila i objasnila zakonska i pravna odredba, zatim da bi se ocrtala slika prirode prvog odnosa koja se želi, a to je bračna veza... i slika prirode drugog odnosa koji se osuđuje i odbacuje, slika bluda ili prostitucije. Ovo je i jedno i drugo bilo poznato u predislamskom periodu, a poznato je i u svakom drugom društvu.

U hadisu koga prenosi Aiša (Bog joj se smilovao) stoji:

“Brak u džahilijetu odvijao se na četiri načina: jedan od njih je bio kao i današnji brakovi. Zaproši neko nekome svoju štićenicu ili kćerku. Ovaj drugi da joj vjenčani dar i oženi se s njom. Drugi brak je bio takav da muž kaže svojoj ženi, u vrijeme dok je čista, dok nema mjesečnicu. Pošalji po njega i učini spolni snošaj s njim.. Otada nju njen muž izbjegava i ne stupa uopće u spolni odnos dok se ne uvjeri da li je ostala trudna ili nije od čovjeka sa kojim je spolno općila. I kad postane jasno da je ostala trudna, on može živjeti s njom kao njen muž ako hoće. To bi obično učinio da bi dobio dijete. Ovaj brak se nazivao *istibda'*. Treća vrsta braka bila je da se sakupi grupa manja od deset ljudi, svaki od njih dođe do te žene i spolno obavi snošaj. Ako ona ostane trudna, rodi dijete i prođe nekoliko dana nakon porođaja, ona bi poslala obavijest tim ljudima da dođu. Niko ne bi mogao odbiti poziv. Kada bi se sabrali kod nje, ona bi im rekla: “Vi znate šta ste uradili. Ja sam, eto, rodila. Ovo je tvoj sin, o, ti i ti.” Ona bi dala ime djetetu koje ona želi i vezala dijete za prozvanu osobu. Ni tada čovjek ne bi mogao to odbiti. Četvrta vrsta braka bila je da se sabere mnogo ljudi i ulazi ko hoće kojoj ženi. One ne odbijaju nikoga, jer su prostitutke, nego bi postavljale na svoja vrata zastavice kao znak za svratište. Ko god bi htio, mogao bi im ući. Kad bi zatrudnila neka od njih i rodila, oni bi se sabrali i pozvali poznavaoča obilježja i dijete bi dali onome koga oni smatraju da je njegovo. On bi se nazvao njegovim sinom. On se ne bi mogao tome suprotstaviti” (citira Buhari u *Kitabu-n-nikah*). Druga dva načina braka, tj. treća i četvrta se ne prihvata. To je prostitucija, bile u pitanju ljubavnice ili prostitutke. Prvi način braka jeste čestit i neporočan, kojeg Tekst protežira, a onaj drugi spomenuti brak ne znamo kako da nazovemo.

Kur'an slika prirodu vrste kakvu želi Allah, a to je čestiti brak, brak koji se čuva, održava i njeguje; brak čestitosti i muža i supruge. U tekstu ovog *kiraeta* termin *muhsinin* dat je u formi participa aktivnog, a u jednom drugom *kiraetu* u formi participa pasivnog *muhsanin*. Oba značenja daju ovu čistu, ispravnu i čednu sliku. To je neporočnost i čednost doma, porodice i djece. To je čestitost ove institucije koja je uspostavljena na čistoj, stabilnoj i jakoj osnovi.

A druga vrsta, tzv. *sefah* je glagolska imenica izvedena od riječi *sefeha*, a to znači izlijevati vodu na nizbrdicu, blud činiti, u čemu učestvuje i muškarac i žena i izlijevaju tečnost života koju je Allah dao radi produženja vrste i njena napretka, dao putem učestvovanja i muža i žene u cilju dobijanja potomstva, njegova odgoja i zbrinjavanja. A kada dolazi do izlijevanja tečnosti radi prolazne strasti i trenutnog osjećaja, onda oni nisu zaštićeni od prljavog posla, ni potomstvo od stradanja, ni dom od propasti.

Ovako kur'anski izraz ocrtava kompleksne dvije slike dviju vrsta života. I u jednoj i u drugoj slici postiže se ljepota slike koja se želi, odnosno grozota slike koja se ne želi, dok istovremeno svaka slika odražava realnost života samo u dvije riječi. To je ta veličina kur'anskog izraza.⁵

Po završetku ovog određivanja kako se ostvaruje brak uz davanje mehra, tekst se ponovo vraća i govori o načinu realizacije toga i kaže:

A ženama vašim s kojima ste imali bračne odnose podajte vjenčane darove njihove kao što je propisano (4/24).

Kur'anski tekst smatra da je davanje vjenčanog dara ženi obaveza u zamjenu za uživanje s njom u braku, onome ko želi da uživa s njom u braku na dozvoljen način, jer su žene van ovog popisa zaštićene i zabranjene. Prema tome, jedini je način da se to ostvari putem čistote, neporočnosti, putem braka, a ne na bilo koji drugi način. Muškarci su dužni u tom slučaju da im predaju obavezno vjenčani dar. To nije zasnovano na principu dobrovoljnosti ili neobaveznosti, ni dobra čina. To je njeno pravo koje je muškarac dužan učiniti. On je ne može naslijediti kao miraz bez nadoknade, kao što se to nekada događalo u predislamskom periodu. On nema prava ni da je tramp, kao što je također bilo poznato u predislamskom periodu pod imenom *šigar*, a to znači da se neko oženi s nekom ženom u zamjenu da njenom staratelju drugu ženu sa svoje strane, kao da je ona životinja ili kakav predmet.

---

⁵Vidi djelo *Et-Taswiru-l-fenni fi-l-Kur'an*, poglavlje *Et-Tenasuk* i *Tarikatu-l-Kur'an*.

Poslije definiranja ovog prava žene i obaveze muškarca prema njoj, ostaje otvorena mogućnost da njih dvoje čine ono čime su međusobno zadovoljni, a prema potrebama njihovog zajedničkog života, njihovog osjećaja i simpatije jednog prema drugom.

I nije vam grehota ako se, poslije određenog vjenčanog dara, s njima nagodite (4/24).

Tada njih dvoje neće odgovarati ako žena odustane od svog vjenčanog dara u cjelini ili dijelom, nakon što je vjenčani dar objašnjen i određen i nakon što to postane njeno pravo, kada ona može s njim da postupa kao sa ostalim svojim imetkom i potpuno slobodno. Oni neće biti odgovorni ni tada ako njen muž poveća vjenčani dar, to je njegovo pravo i ovisi o njemu, ili ako da još pored vjenčanog dara. Ovo ovisi o njima dvoma, o njihovoj dobrovoljnosti, slobodi i toleranciji.

Potom slijedi pogovor. On povezuje ove odredbe s njihovim izvorom i otkriva znanje i mudrost koje stoji iza toga.

Allah zaista sve zna i mudar je (4/24).

On je taj koji je propisao ove odredbe Svojim znanjem i mudrošću, da probudi svijest čovjeka da zna odakle da prima odredbe u svemu i svačemu u svom životu, a posebno ono što je između njega i supruge, da se pomiri sa ovim odredbama koje prima, odredbama koje su proistekle iz sveopćeg znanja i mudrosti.

Allah zaista sve zna i mudar je (4/24).

Ako uvjeti muslimana onemogućavaju brak sa ženom koja je slobodna, koju karakteriše sloboda i čuva zaštićenost, Allah je dozvolio čovjeku da se može oženiti sa ženom koja nije slobodna, kada on ne može da strpi dok ne dođe mogućnost da ženi slobodnu ženu, bojeći se poteškoća ili kakve smutnje.

A onome među vama koji nije dovoljno imućan da se oženi slobodnom vjernicom - eto mu one u vašem vlasništvu, robinje vaše, vjernice, - a Allah najbolje zna kakvo je vjerovanje vaše -, ta jedne ste vjere. I ženite se njima, s dopuštenjem vlasnika njihovih, i podajte im vjenčane darove njihove, kako je

uobičajeno, kada su čedne i kada javno ne čine blud i kada tajno ne žive s ljubavnicima. - A kada one kao udate počine blud, neka se kazne polovinom kazne propisane za slobodne žene. - To je za onoga od vas koji se boji bluda; - a bolje vam je da se uzdržite! Allah prašta i samilostan je (4/25).

Ova vjera postupa s *čovjekom* u granicama njegove prirode i njegove moći, postupa u granicama njegove realnosti i njegove stvarne potrebe. I kada ga ona uzme i uzdigne iznad podnožja predislamskog načina života na nivo islamskog života, tada ova vjera ne zanemaruje njegovu prirodu, njegovu moć, njegovu realnost i stvarne potrebe, nego ih prihvaća u cjelini dok ga vodi putem napretka i uzdiže. Ova vjera ne odražava realnost predislamskog perioda, realnost od koje se čovjek ne može otrgnuti jer realnost tog perioda pada iz dana u dan, a islam je došao da podigne čovječanstvo i izvuče ga iz kaljuže džahilijeta, predislamskog i svakog drugog. Ova vjera uzima u obzir *realnost čovjeka* u njegovoj prirodi i njegovoj stvarnosti, vodi ga ka napretku, ka novoj realnosti. Prema tome, ova realnost nije samo bacanje u kaljužu vremena odbojnosti, ili bilo kog takvog vremena, nego je realnost i njegova sposobnost u njegovoj prirodnoj konstrukciji da se sve više uzdiže i izraste iznad te kaljuže. Allah (Subhanehu) zna *realnost čovjeka u cjelini* pošto On zna cijelu istinu tog čovjeka. On ga je stvorio i On zna sve što se čovjeku čini i pričinjava... *A kako ne bi znao Onaj koji stvara, Onaj koji sve potanko zna, koji je o svemu obaviješten (67/14).*

U prvom muslimanskom društvu postojala su i roblja preostala iz ratova. Robovi su ostajali toliko dugo dok se nije riješilo njihovo pitanje, bilo da su ih puštali na slobodu, čineći im dobro, bez nadoknade ili uz otkup, ili za zamjenu i davanje slobode zarobljenicima muslimanima, ili za novac. Ovo je ovisilo o okruženju i raznim uvjetima koji su vladali između muslimana i njihovih neprijatelja ratnika. Islam je tretirao ovu realnost tako da je dopuštao samom vlasniku robinje spolni akt sa njome, kao što je to rečeno u prošlom ajetu, dopuštao onome u čijem su vlasništvu one, kako bi se sučilo sa realnošću prirode žene kako smo to rekli. Islam je dopuštao spolni kontakt s njima bilo da se njihovi vlasnici žene njima ako su muslimanke ili bez braka, nakon ustanovljenja da nisu ostale trudne u protivničkoj zemlji. To se ustanovljava na bazi jedne mjesečnice. Međutim, islam nije dopuštao drugima spolni kontakt s njima do njihovim vlasnicima. Sa drugima je to mogla činiti samo u slučaju sklapanja braka s njim. Islam nije dozvoljavao da žene prodaju u društvu svoj obraz za pare, niti je dopuštao njihovim vlasnicima takva sramna djela za njihov račun.

U ovom ajetu razrađen je put ženidbe sa takvim ženama i uvjeti kada je ovaj brak dozvoljen, a to je:

A onome među vama koji nije dovoljno imućan da se oženi slobodnom vjernicom - eto mu one u vašem vlasništvu, robinje vaše, vjernice (4/25).

Islam zagovara brak sa slobodnom ženom, kada čovjek ima mogućnosti za ženidbu sa slobodnom ženom. Slobodnu ženu štiti sloboda, uči je kako da sačuva obraz i čast svoga muža. Slobodne žene su *neporočne*. Ovo ovdje nije upotrijebljeno u smislu udate, jer je rečeno da je zabranjeno ženiti se s udatom ženom, nego je to ovdje upotrijebljeno u smislu slobode i blagodati koju svijest formira i svaku drugu sigurnost koju im pruža takav status u životu. Slobodna žena ima porodicu, kuću i ugled, ima nekoga ko joj je dovoljan. Ona se plaši sramote, osjeća se ponosnom, visokom i časnom. Ona ne želi nečast i opadanje ugleda. Žena koja nije slobodna nema ništa od toga. Osim toga, ona nije zaštićena. Čak i kada se uda, u njenoj duši ostaje osjećaj da je porijeklom robinja, pa nema ni zaštite ni časti ni ponosa kojeg ima slobodna žena. Osim toga, ona nema ni porodičnog ugleda za koga se boji da ga neće uprljati. Dodajmo tome i to što potomstvo njena muža potiče iz društva koje na nju gleda sa podozrenjem i ne drži njenu djecu iz braka sa njenim mužem u istoj ravni sa djecom koja potiču iz braka sa slobodnom ženom. Za tu djecu je još uvijek vezan i osjećaj ropstva u ovom ili onom smislu. Sve ovo, o čemu je bilo riječi, postojalo je u društvu, zbog čega je i donijet ovaj ajet.

Imajući u vidu ove konstatacije, islam ukazuje svim slobodnim muslimanima da se žene samo sa slobodnim ženama ako se s njima mogu oženiti. Ženidba sa ženama koje nisu slobodne je povlastica muslimanima, i to u slučaju nemogućnosti da se žene sa slobodnima kada čovjek zbog izvjesne poteškoće ne može da pričekava.

Kada se pred čovjekom nađu prepreke, a on se plaši i nevolje, poteškoće ili smutnje, u tom slučaju vjera mu ne ometa da nađe olakšicu, rahatluk i smirenost, dopušta mu tada sklapanje braka sa muslimankama koje nisu slobodne i koje su u vlasništvu drugoga.

Ovo je jedini moment koji dozvoljava uspostavljanje bračnih odnosa između slobodnih ljudi i neslobodnih žena. To je istovremeno i slika koja govori da je prihvatljivije sklapanje braka slobodnih ljudi sa slobodnim ženama.

Prvo, traži se da one budu vjernice.

Eto mu one u vašem vlasništvu, robinje vaše, vjernice (4/25).

Drugo, da im se da vjenčani dar, obavezno njima, ne njihovim vlasnicima, jer je ovo njihovo lično pravo.

I podajte im vjenčane darove njihove (4/25).

Treće, ovo davanje treba da bude u formi vjenčanog dara, a da korištenje i uživanje sa ženama bude u formi braka, ne ljubavnik, niti prostitutka. Ljubavnica je za jednoga, a prostitutka za svakoga ko je želi.

Da se njima oženite, a ne da s njima blud činite i da ih za priležnice uzimate (5/5).

Društvo toga vremena poznavalo je ove vrste spolnih kontakata među slobodnima, kao što je rečeno u hadisu koga prenosi Aiša (Bog joj se smilovao), a poznavalo je također vrste spolnih kontakata prostitutki, žena koje nisu bile slobodne. Gospoda, vlasnici i uglednici toga naroda upućivali su svoje robinje da im zarađuju na ovaj prljavi način. Abdullah ibni Ubejj ibni Selul, stub licemjera u Medini i predstavnik svoga naroda, imao je četiri robinje koje je slao da mu zarađuju na ovaj način. Ovakvo stanje ili situaciju predislamskog perioda zatekao je islam, čiji je zadatak bio, između ostalog, da izbavi arapsko stanovništvo iz te situacije, da ih tjelesno i duhovno očisti, kao i da očisti ostalo čovječanstvo.

Islam je postavio samo jedan način za zajednički život slobodnih ljudi i ovih *djevojaka (fetejat)*, a to je brak, u kome se žena posvećuje jednom čovjeku da bi formirala kuću i porodicu, a ne onom načinu u kome se izljevaju strasti kao kod životinje. Islam je dao imetak ljudima da bi mogli dati svojim odabranicama obavezni vjenčani dar kod sklapanja braka, a ne da to bude neka vrsta nagrade ljubavnicama ili prostitutkama. Islam je također očistio ove odnose i u svijetu ropstva i izvukao ga iz kaljuže predislamskog perioda u koju se survava čovječanstvo kad god degenerira i spadne na nivo džahilijjeta. Danas se to jasno odražava na svakom mjestu, jer se bajrak odbojnosti vije, a ne bajrak islama u svakom mjestu.

Međutim, prije nego što prijedemo sa teme ovog ajeta moramo se malo zadržati pred kur'anskim izrazom o činjenici ljudskih odnosa koji se uspostavljaju između slobodnih ljudi i roblja u islamskom društvu i stavu islama prema ovom pitanju kada se islamsko društvo suočilo sa ovim problemom. U islamu se ne zovu ove žene robinje - ropkinjama (*rekikat, dževari, ima*), nego djevojkama (*fetejat*).

Eto mu one u vašem vlasništvu, djevojke vaše (fetejatikum), vjernice (4/25).⁶

Islam ne pravi nikakvu razliku između slobodnog i neslobodnog, ne podržava rasnu segregaciju koja gleda na porijeklo čovjeka, kakvo je vjerovanje i ponašanje tada vladalo svugdje u svijetu. Islam ističe da su ljudi svi jednog porijekla i čini ljudsku sponu i sponu vjerovanja osovinom povezivanja među ljudima.

a Allah najbolje zna kakvo je vjerovanje vaše -, ta jedne ste vjere (4/25).

Kur'an ne naziva one koji gospodare ovim ženama gospodom (*sejjid*), nego ih naziva svijetom (*ehl*).

I ženite se njima, s dopuštanjem svijeta njihova (ehl) (4/25).⁷

Kur'an ne traži da se daje vjenčani dar (*mehr*) ovih djevojaka njihovim gospodarima, jer je vjenčani dar pravo tih djevojaka, zbog toga što to iskače iz pravila da je to zarada koja pripada njemu. Ovo nije zarada, nego je to pravo njena povezivanja s jednim čovjekom:

I podajte im vjenčane darove njihove (4/25).

Ovo je ukazivanje časti njima, a ne prodaja svoga obraza za sredstva. To je sklapanje braka i čednost.

Da se njima oženite, a ne da s njima blud činite i da ih za priležnice uzimate (5/5).

Sve su to momenti koji se uzimaju u obzir i nose u sebi pečat ukazivanja časti od strane čovjeka ovim djevojkama, čak i kada su one u ovakvoj situaciji, koju su im nametnula vremenska okruženja, to ne povrjeđuje osnovu ljudskog dostojanstva.

Kada se uspoređi ovo dostojanstvo sa onim kakvo je vladalo u predislamskom periodu širom svijeta tada u pogledu stava prema roblju i njegovog lišavanja da pripada *ljudskom rodu*, koje je vladalo, i kada se usporede i druga prava koja su primjenjivana na ovaj *svijet*, primijetit će se koliki je napredak islam učinio i koliko je plemenitosti ispoljio prema ovim *ljudima*. Islam ljudski rod štiti u svim situacijama, bez obzira na

---

⁶B. Korkut, termin *fetejatikum* preveo je sa *robinje vaše* (prim. prev.).

⁷B. Korkut: s *dopuštanjem vlasnika njihovih* (prim. prev.).

neočekivana okruženja koja pogoršavaju situacije ljudi kao kod situacije padanja u ropstvo.

Primijetiti će se veliki napredak kada se usporedi ovaj učinak islama kod ovih vanrednih situacija sa onim šta čine osvajačke armije u savremenom, tvrdoglavom i odbojničkom svijetu sa ženama i djevojkama osvojenih zemalja svugdje, i šta su ostavljale te armije iza sebe u društvu kada su se povlačile iz tih zemalja. Te zemlje patile su dugo vremena poslije njihova povlačenja.

Osim toga, islam predviđa blaže kazne za djevojke zarobljenice koje počine blud nakon njihova neporočnog sklapanja braka. Za ovakav svoj stav islam uzima u obzir njihovu realnost i uvjete koji jako djeluju da žene lakše padnu na nivo bludnica, da su slabije od slobodnih da se mogu suprotstaviti zavođenju. Islam procjenjuje da ropstvo umanjuje snagu čestitosti, jer umanjuje svijest o plemenitosti i o časti porodice. I jedno i drugo izazivaju ponos u svijesti slobodne žene. Isto tako, društveno-ekonomska situacija, pravi razliku između slobodne i robinje i utiče da je stav robinje tolerantniji, manje pruža otpor kada bude bila zavođena, lakše se predaje onome ko je zavodi. Islam uzima sve ovo u obzir i kažnjava robinju, ako počini blud nakon udaje, polovinom kazne neudate slobodne žene prije udaje:

A kada one kao udate počine blud, neka se kazne polovinom kazne propisane za slobodne žene (4/25).

Razumljivo je da se ovdje radi o polovini kazne koja je djeljiva. To je kazna bičevanjem. Nije kazna kamenovanjem, jer se kazna kamenovanjem ne može dijeliti. Tako da će udata vjernica robinja biti kažnjena, ako počini blud, polovinom kazne neudate slobodne žene... Međutim, kod kažnjavanja neudate robinje, djevojke, ako počini blud, islamski pravnici nemaju isto mišljenje, da li će biti ista kazna, to jest pola kazne neudate slobodne žene, djevojke, što će provesti odgovorno lice u zemlji (imam), ili će biti kažnjena kaznom koju će provesti njen gospodar, pa i manje od polovine navedene kazne. To je pravna stvar koja traži konsultaciju pravnih djela.

Mi ćemo se zadržati ovdje *U okrilju Kur'ana* na činjenicama koje islam uzima u obzir prema realnostima ljudi i okolnostima u kojima se oni nalaze u momentu kada ih islam povede za ruku ka čistom i progresivnom napretku.

Ova vjera uzima u obzir, kao što smo rekli, realnost ljudi. Ona ih ne ostavlja da padaju i koračaju kaljužama u ime te realnosti.

Allah zna kakvi djelotvorni faktori okružuju ropstvo u životu. Ti faktori djeluju na ženu robinju, makar ona bila i udata, i čine je slabom da bi se ona mogla oduprijeti zavodenju i padanju u grijeh. Islam nije zanemario ovu realnost, nije joj propisao istu kaznu kao za slobodnu ženu. Međutim, islam nije zatvorio oči pred ovom realnošću, pa da bi počinitelji oprostio kaznu.

Islam se pridržava sredine. On uzima u obzir sve djelotvorne faktore i okruženja.

Također, islam nije prihvatio da nizak stepen roblja bude uzrok udvostručavanja kazne kod njena odmjeravanja izgredniku, kao što su to činili zakoni džahilijeta svugdje u svijetu, praveći razliku između nižih i viših slojeva, ili između slabih i uglednika, olakšavajući uglednicima, a pooštravajući kaznu slabima i postupajući okrutno prema njima.

Tako se postupalo i u poznatom rimskom pravu. Kazne su bile sve okrutnije što je klasa više padala. Pa na pr. "Ako neko zavede hudovicu ili djevojku, kazna mu je, ako je iz plemenite porodice, konfiskacija pola imetka. Međutim, ako je iz porodice nižeg sloja, on će se kazniti bičevanjem i progonstvom iz zemlje".⁸

Ovako se postupalo i prema zakonu koji je bio na snazi i u Indiji, a koga je donio *Manu*. Ovaj zakon poznat je po imenu *Manu Šaster*. U njemu, između ostalog, stoji da, ako jedan brahman zaslužuje smrtnu kaznu, u tom slučaju sudija mu može samo obrijati glavu, a svaki drugi bit će ubijen. Ako jedan iz niže klase pokuša udariti brahmana rukom ili štapom, bit će mu odsječena ruka itd.⁹

Tako su slično postupali i Jevreji, pa ako poćini jedan ugledni građanin kakvu krađu, bilo bi mu oprošteno, a ako bi to isto učinio neko iz nižeg sloja, izvršili bi nad njim propisanu sankciju.¹⁰

Islam dolazi da postavi istinu na svoje mjesto, da poćinitelj bude kaŹnjen onoliko koliko zasluŹuje i da se uzmu u obzir sve okolnosti, da se robinja kaŹni, nakon udaje, ako poćini blud, polovinom kazne slobodne

---

⁸Justinijan, prijevod Abdulaziz Fehmi.

⁹Nedevi, *Ma za hasare-l-alemu bi inhitati-l-muslimin*.

¹⁰Hadis prenose peterica, autori dva *Sahiha* i tri *Sunena*.

žene koja poćini blud prije udaje. Robinja nema nikakve druge povlastice pa da bude oslobođena kazne, ali ne može se isključiti njeno htijenje u cjelini kod poćinjavanja ovog djela pod pritiskom okolnosti. Ovo je realna slika kod jednog i drugog slućaja. Realnost robinje se ne može zanemariti pa da bude kaźnjena kaznom slobodne žene, jer se njena situacija razlikuje od situacije slobodne žene, niti se može primijeniti stroźija kazna prema slabima, a ne i uglednicima, na ćemu insistira džahilijet.

Savremeni džahilijet u Americi, Juźnoj Africi i drugim zemljama još uvijek primjenjuje ovu segregaciju, oprašta uglednicima *bijelcima* ono što ne oprašta slabima *obojenima*. Džahilijet ostaje uvijek džahilijet, ma gdje bio. Islam ostaje uvijek islam, ma gdje bio.

Ovaj ajet završava objašnjenjem da je ženidba sa robinjom neka vrsta povlastice za onoga ko se boji poteškoće ili smutnje. Ko može da se strpi, bez poteškoće i smutnje, bilo bi mu bolje s obzirom na okruženja koja prate brak sa robinjom, o ćemu smo govorili.

To je za onoga od vas koji se boji bluda; - a bolje vam je da se uzdržite! Allah prašta i samilostan je (4/25).

Allah ne Źeli da optereti Svoje robove, ni da im ćini poteškoće, ni da im se dogodi kakva sumnja. Pošto vjera koju je Allah odabrao njima, traži od vjernika da se uzdignu na visok nivo, to islam traži od njih da sve ćine u granicama ljudske prirode, u granicama njihove skrivene moći i u granicama stvarne potrebe. Uostalom, ovo je program koji olakšava, uzima u obzir prirodu, poznaje potrebe i procjenjuje nuźnosti. Ništa u ovom programu ne daje podršku onima koji tonu, ne stoji ispred njih, dok su oni u kaljuži, ništa ne blagosilja njihov pad niti mu se veseli. Ovaj program ne lišava ih prava na trud da se pokušaju uzdići, niti ih amnestira što se ne suprotstavljaju zavođenju.

Kur'an ovdje preporučuje strpljenje dok se ne stvore uvjeti za sklapanje braka sa slobodnim ženama. Slobodne žene se mogu bolje šćititi brakom, lakše se uspostavlja i izgrađuje s njima porodica, rađaju plemenita djeca, bolje odgaja mladi naraštaj, ćuva vjernost muževa. Međutim, ako se neko plaši poteškoće kod strpljenja, ako se plaši smutnje protiv koje se ne može boriti, tada on ima i povlasticu da pokuša podići nivo robinja time što će poštovanje na njih obilato izlivati, jer su one *vaše djevojke (fetejatukum)*, a oni *ženjenici njima (ehlukunne)*. Svi su potekli jedni od drugih. Sve ih povezuje vjerovanje. One imaju pravo na vjenćani dar koji je obavezan. To je sklapanje braka. One nisu ljubavnice niti prostitutke. One će biti

odgovorne ako pogriješe... To je brak u kome se postupa sa pažnjom, sa olakšicom i vođenjem računa o okolnostima.

Allah prašta i samilostan je (4/25).

Ovim riječima popraćeno je sklapanje nužnog braka sa ženama ropkinjama, a zatim i upozorenje da se primijeni i olakšica kod kažnjavanja ropkinja... što odgovara da se donese na ovom mjestu. Božiji oprost i Njegova milost stoje iza svakog grijeha i iza svake prisile.

Zatim slijedi kompletan pogovor na te odredbe i uređenja koje je Allah propisao porodici u islamskom programu da bi se time uzdiglo muslimansko društvo iznad moralnog pada džahilijetskog života, da se time podigne njegov psihički, etički i društveni nivo na visok, čist i svijetao stepen, na koji ga je i podigao. Slijedi i pogovor koji ima cilj da otkrije muslimanskoj zajednici ono što joj Allah želi ovim programom, tim odredbama, propisima i regulama, da otkrije muslimanskoj zajednici ono što joj žele oni koji su se predali strastima, da i članovi te zajednice s pravog puta skrenu i udalje se od Allahovog programa.

Allah želi da vam objasni i da vas putevima kojima su išli oni prije vas uputi, i da vam oprosti. - A Allah sve zna i mudar je (4/26).

Allah želi da vam oprosti, a oni koji se za strastima svojim povode žele da daleko s pravog puta skrenete (4/27).

Allah želi da vam olakša, - a čovjek je stvoren kao nejak o biće (4/28).

Allah (Subhanehu) postupa pažljivo sa Svojim robovima, objašnjava im smisao Njegovih propisa datih njima, upoznaje ih sa sadržajem programa, čime im želi u životu dobro i lahkoću. On (Subhanehu) ukazuje im počast i podiže ih visoko u prostoru, horizontu u kojemu im kazuje istine i želi da im objasni:

Allah želi da vam objasni (4/26).

Želi da vam objasni Svoju mudrost, želi da vidite ovu mudrost, da razmišljate o njoj, da se okrenete prema njoj otvorenih očiju, pameti i srca, da ta mudrost nije nikakva zagonetka, niti mudrolija koja nema razloga,

svrhe ni cilja. Vi ste sposobni da spoznate njen smisao, sposobni ste da vam se objasni ova mudrost, a ona je data kao počast čovjeku. Dalekosežnost toga spoznat će onaj koji se lijepo ponaša prema činjenici Božanstva i činjenici pokoravanja Allahu. Takvi će spoznati dalekosežnost ovog plemenitog ophođenja.

... da vas putevima kojima su išli oni prije vas uputi, ... (4/26).

Ovaj program jeste Allahov program, kojega je On postavio za sve vjernike. To je program čvrste osnove, jedinstven po svome principu, stalan u svome cilju i svrsi. On je program vjerničke družine. Takav je bio i takav će i ostati. On je program jednog ummeta kojeg povezuje povorka vjerovanja kroz stoljeća i stoljeća.

Time Kur'an spaja sve upućene svih vremena i mjesta prema Allahu, otkriva jedinstvenost Allahova programa za sva vremena i prostore i povezuje muslimansku zajednicu i vjerničku povorku kontinuirano tokom jasnog i dugog puta. To je brzi osvrt kojega primjećuje musliman, osvrt vezan za istinu njegova korijena, njegove umme, njegova programa i puta, primjećuje da on pripada ovom vjerničkom ummetu u Allaha, ummetu kojeg povezuje spona Božanskog programa kroz vremena i prostore, bez obzira na razliku u domovini i boji kože, ummetu kojeg povezuje Allahov ocertani zakon vjernicima svih pokoljenja i svih prostora.

... i da vam oprostí... (4/27).

On (Subhanehu) objašnjava vam i upućuje vas na zakone onih koji su bili prije vas, da bi vam se smilovao, da vas povede iz posrtanja ka pokajanju, pokajanju od grijeha, da bi vam utrao stazu i pomogao vam na tom putu...

A Allah sve zna i mudar je (4/26).

Ova ozakonjenja donose se sa znanjem i mudrošću. Sa izvora znanja i mudrosti dolaze ova usmjerenja, sa izvora znanja o vama i vašim situacijama i o onome što vama koristi i što vas popravlja, sa izvora znanja i mudrosti o prirodi programa i primjeni tog programa, podjednako.

Allah želi da vam oprost, a oni koji se za strastima svojim povode žele da daleko s pravog puta skrenete (4/27).

Samo jedan kratki ajet otkriva istinu koju Allah želi ljudima ovim svojim programom i metodom, a i onu istinu koju im žele oni koji su se predali strastima i odvojili od Allahova programa. Svako ko se odvoji od Allahova programa slijedi strasti i uživanja. Međutim, postoji samo jedan program, program ozbiljnosti, ispravnosti i obaveznosti. Svaki drugi program nije ništa drugo do strast koja se slijedi i kojoj se čovjek uslužno pokorava, devijacija, grijehenje i zabluda.

Šta to želi Allah ljudima kad im objašnjava ovaj program i propisuje im svoje zakone? On im želi oprostiti, želi da ih uputi, želi da ih udalji od klizava terena, želi da im pomogne da se uzdignu na visoke visine.

Šta žele oni koji slijede strasti i dočaravaju ljudima izvore i učenja koja Allah ne dozvoljava, niti ih je propisao ljudima? Oni žele da ljudi daleko skrenu sa programa koji upućuje i vodi pravom putu.

U ovoj posebnoj oblasti s kojom su se suočili ranije navedeni ajeti, govori se o organizaciji porodice, čišćenju društva, definiranju jedinstvene čiste slike u kojoj se želi da se susretnu muškarci i žene, a zabrani svaki drugi oblik susreta, proglašavajući to groznim i ružnim činom u srcima i očima ljudi i iznosi šta je Allah htio u ovoj oblasti, a šta su htjeli oni koji su se predali strastima?

Ono što je Allah htio objasnili su ranije navedeni ajeti u ovoj suri, a to je: organizacija, čišćenje, olakšanje i dobro muslimanskoj zajednici u svakom slučaju.

Međutim, oni koji su se odali strastima žele da se da puna sloboda sklonostima čovjeka, ne sputavajući ih ničim, vjerskim, etičkim i društvenim ograničenjima. Oni žele da se oslobodi vruća seksualna glad svih prepreka i stega, s čime se ne može srce pomiriti, nervi odoljeti, ni kuća biti zadovoljna, ni obraz biti miran, ni porodica uspostaviti. Oni žele da se ljudi vrate u čopore životinja u kojima mužjaci skaču na ženke bez ikakvih regula i u kojima vlada snaga jačeg, varka i apsolutnost sredstva. Sve je to opći kaos, rušenje i smutnja, sve su to zla u ime slobode, koja u ovom slučaju ne može nositi drugo ime do strast.

Ovo je to daleko skretanje s pravog puta na koje Allah upozorava. On im ukazuje na ono šta im žele oni koji su se predali strastima. Sav svoj trud oni ulažu ne bi li muslimansko društvo povratili u period džahilijeta u ovoj

etičkoj oblasti, društvo koje ih je nadmašilo i odvojilo od njih zahvaljujući čvrstom i čistom Allahovom programu. Sve ovo danas čine i žele porno filmovi i drugi mediji upereni u smjeru rušenja preostalih prepreka u društvu. Od ovoga zla društvo može spasiti samo Allahov program kada se ustali muslimansko društvo na Zemlji, akobogda.

Posljednji doticaj u ovom pogovoru preuzeo je objašnjenje Allahove milosti prema slabostima čovjeka u programu i odredbama koje mu propisuje, olakšava onome čija je slabost poznata, primjenjujući olakšice kod propisa čovjeku, odbacujući poteškoće, štete čovjeku i štete prouzrokovane drugome.

Allah želi da vam olakša, - a čovjek je stvoren kao nejakobće (4/28).

U oblastima na koje se odnose ranije izloženi ajeti i u propisima, odredbama i usmjerenjima, želja za olakšicom došla je do izražaja sasvim jasno. Olakšica je predstavljena u priznavanju unutrašnjih prirodnih pokretača, regulisanju odziva toj prirodi, usmjeravanju njene moći u dobrotu oblast, sigurnu i plodonosnu, u čistoj, veličanstvenoj atmosferi, bez opterećenja Božijih robova od strane Allaha bilo kakvim teretom u cilju ugušivanja, bez opterećenja i smutnje, ali i ne puštajući ih potpuno da se skotrljaju u svojim odzivima bez ikakva ograničenja.

Na općem području koga predstavlja Allahov program za cjelokupni život čovjeka, želja za olakšavanjem je i tu došla do izražaja sasvim jasno, vodeći računa o prirodi čovjeka, njegovoj moći, njegovim stvarnim potrebama, o davanju mogućnosti da dođe do izražaja njegova konstruktivna energija i postavljanju prepreka koje bi čuvale tu njegovu energiju da ne dođe do raspadanja i njene loše upotrebe.

Mnogi smatraju da ograničenja u Allahovom programu, posebno u spolnim odnosima, znače nešto veoma teško, a dopuštanje tomu punu slobodu i pridružuju se onima koji se povode za strastima, nečim što olakšava i što je prijatno i ugodno. Prepuštanje strastima bez ikakvih ograničenja, tačnije slastima i samo slastima jeste velika varka u svakom postupku. Smanjivanje *obaveza* kojima nema mjesta tamo gdje slast treba da bude prvi i posljednji sudija, srozavanje svrhe i cilja kod dvaju spolova u svijetu čovjeka na nivo kakav se traži kod susreta spolova u životinjskom svijetu, oslobođenje spolnih odnosa svih etičkih ograničenja i svih društvenih obaveza, izgleda da je to sve lahko, ugodno i dopušteno. Međutim, ono je u svojoj suštini teško, naporno i kobno. Njegove su

posljedice u životu društva, štaviše u životu svake jedinke, mučne, rušilačke i uništavajuće.

Samo jedan pogled u realnost kakva vlada u životu društava koja su se *oslobodila* od okova vjere, etike i stida kod ovih odnosa, dovoljno bi bilo da izazove strah u srcima ljudi, kad bi oni imali srca!

Anarhija u spolnim odnosima bila je prvi nagovještaj rušenja starih civilizacija, rušenja grčke, rimske i perzijske civilizacije. Ova anarhija počela je da ruši i sadašnju zapadnu civilizaciju. Tragovi rušenja, skoro totalnog rušenja, manifestiraju se u rušenju Francuske, koja se našla na čelu ove anarhije. Posljedice ovoga počele su se ispoljavati i u Americi, Švedskoj, Engleskoj i u drugim zemljama savremene civilizacije.

Posljedice ove anarhije počele su se javljati u Francuskoj veoma rano. To je dovelo do toga da je ona pala na koljena u svakom ratu pred neprijateljem kojeg je vodila od 1870. godine, pa sve do danas. Ona ide putem totalne propasti. Na to ukazuju brojni dokazi. Evo nekih znakova koji su počeli da se ispoljavaju sasvim jasno nakon Prvog svjetskog rata.

“Rasprostranjenost strasti kod Francuza odrazila se prvo na opadanje tjelesne snage. Svakim danom je postepeno sve više opadala. Stalno uzbuđenje oslabilo im je nerve. Obožavanje strasti skoro da im je dokrajčilo i strpljenje i kožu. Nadmoć spolnih bolesti već im je narušila zdravlje. Počevši od dvadesetog stoljeća komandanti francuske armije smanjuju stepen potrebne fizičke snage kod dobrovoljaca francuske armije postepeno svakih tri do devet godina, jer broj mladića koji dostižu raniji nivo snage i zdravlja stalno se smanjuje i kako vrijeme prolazi, sve ih je manje sposobnih u zemlji. Ovo su sigurni podaci. Oni nam pokazuju, poput termometra, tačno i precizno, kako opada tjelesna energija u francuskoj naciji.¹¹ Najvažniji faktor ovog slabljenja su smrtonosne spolne bolesti. Na to upućuje postupak vlade koja je bila prisiljena da ih oslobodi obaveza u armiji i uputi u bolnice prvih godina Prvog svjetskog rata, jer su oboljeli od sifilisa, njih sedamdeset pet hiljada. Ovu bolest su iskusili odjednom 242 vojnika u jednoj osrednjoj vojnoj kasarni. Pogledaj, tako ti Boga, situaciju ove očajne nacije, u vrijeme kada je bila stiješnjena, ni život ni smrt, u vrijeme kada je bila najpotrebnija uključivanju svakog pojedinca među svojim sinovima ratnicima u borbu za spas i opstanak domovine, kada je svaki franak svoga bogatstva kojim je raspolagala i koga je sačuvala morala

---

¹¹ Nešto slično dašava se u posljednje vrijeme i u Americi gdje od svakih sedam, samo jedan je sposoban za armiju u godinama regrutovanja. Božiji zakon se ne može spriječiti.

utrošiti, kada je situacija tražila da uloži što više snage kojom je raspolagala, vrijeme, ostalu opremu i sredstva na putu odbrane. Pored toga, njeni sinovi - mladići, bilo ih je na hiljade nesposobnih za odbranu zbog ogrezlosti u uživanjima. Taj gubutak nije bio dovoljan za zemlju, nego je zemlja morala izdati i jedan dio bogatstva i sredstava za njihovo liječenje u toj teškoj situaciji.

Francuski ljekar dr. Lirije kaže: "U Francuskoj umire godišnje trideset hiljada ljudi zbog bolesti sifilisa, a nju prate brojne druge bolesti". Ova bolest je najpogibelnija za francuski narod poslije hektičke groznice. Ovo je jedna od spolnih bolesti pored mnogih drugih."¹²

Broj stanovnika u Francuskoj se osjetno smanjuje. To je kao rezultat lahkom udovoljenju spolne sklonosti, anarhizmu u tome, izbjegavanje trudnoće i rađanja. Ovo sve ne dozvoljava da dođe do formiranja porodice, njene stabilnosti i mogućnosti praćenja djece koja su rođena iz prolaznih seksualnih susreta. Ovo dovodi do umanjenja broja brakova, opadanja nataliteta, tako da Francuska ide u propast.

"Prosječno sedam do osam na hiljadu ljudi i žena, danas se žene u Francuskoj. Sam možeš predočiti kako je ovaj srazmjer nizak i koliko Francuza ostaje neoženjeno. Zatim, i ovoj maloj grupi koja je sklopila brak vrlo je mali broj koji namjeravaju time da zajednički žive čestito i dobro. Cilj im je sve drugo, samo ne zajednički i čestiti život. Vrlo često cilj je kod ovakvih brakova da se prihvati dijete vanbračno rođeno prije ovog braka i da se uzme kao zakonito dijete. Pol Pjer piše da je tekući običaj radničke klase u Francuskoj da njihova žena traži od svog ljubavnika ugovor, prije nego što sklope brak, da će on prihvatiti njeno dijete koje je ona rodila prije braka, kao zakonito njegovo dijete. Jedna žena dolazi na sud u gradu Sieni i izjavljuje: "Ja sam dozvolila svome mužu sklapanje braka pod uvjetom da on prihvati djecu koju sam rodila s njim prije sklapanja braka, ali mi nije bila namjera tada da živim s njim u braku kao žena, niti to kanim sada. Zbog toga sam napustila muža istog dana kad je sklopljen brak i nisam se sreća s njim sve do danas jer nisam ni kanila nikada da živim s njim u braku".

Dekan poznatog fakulteta u Parizu Le Pol kaže: "Općenito, omladina želi da sklopi brak koristeći i prostituciju u svojim kućama jer oni oko desetak i više godina vjerovatno provode u dolinama grijeha, potpuno slobodno, a onda zažele, kad za to dođe vrijeme, da promijene takav

---

¹² Mevdudi, *Kitabu-l-hidžab* str. 113 - 114.

prevrtljivi način života i ožene se s istom ženom, kako bi živjeli u porodičnom životu smireno, a vlast slobodnih ljubavnica nalazili van kuće.”

Tako se Francuska strmoglavljuje i gubi u svakom ratu, iščezava sa pozornice civilizacije, a možda, jednog dana, potpuno iščezne sa pozornice postojanja, kako bi se obistinio Allahov zakon koji se ne da mijenjati, mada katkada ide veoma sporo u poređenju sa žurbom čovjeka.

Kakvo je stanje u zemljama čije se nacije smatraju novim i mladim ili u kojima se još nisu jasno pojavili elementi rušenja, pokazat će nam slijedeći primjer.

Jedan od novinara koji je posjetio Švedsku kaže, nakon što se osvrnuo na *slobodu ljubavi* u ovoj zemlji, materijalnog blagostanja i socijalnog osiguranja u njenom *uzornom* društvu: “Ako je krajnji cilj naših snova da ostvarimo ovaj visoki privredni nivo, da odstranimo razlike između slojeva ovim uspješnim socijalnim društvenim kretanjem, da osiguramo svakog građanina protiv svake vrste teške posljedice u životu, koju može ljudski razum pojmiti... onda, kada ostvarimo taj divni san, za kojim težimo svim našim snagama i mogućnostima da ga ostvarimo mi u Egiptu, hoćemo li biti zadovoljni drugim rezultatima, hoćemo li primiti crnu stranu tog uzornog društva? Hoćemo li primiti *slobodu ljubavi*, njene strašne posljedice po porodicu?”

Daj da govorimo u ciframa!

Pored postojanja svih ovih ohrabrenja za stabilizaciju u životu i formiranje porodice, krivulja broja stanovnika Švedske opada... Iako država garantira svakoj djevojci zaštitu i pomoć kod sklapanja braka, brine se za njeno živo dijete i izdržava ga sve dok ne završi fakultet, ipak švedska porodica ide ka opadanju nataliteta, tako da će jednog dana biti bez djece. Ovo stalno opadanje nataliteta prati i postotak opadanja sklopljenih brakova i stalni porast procenta nezakonito rođene djece. Poznato je da 20% punoljetnih se uopće ne ženi.

Period industrijalizacije u švedskom društvu je počeo 1870. godine, a procent neudatih majki bio je otprilike 7%. Taj postotak se podigao 1920. na 16%. Nisam naišao na statističke podatke poslije ovog perioda, ali mislim da je taj procent u stalnom povećanju.

Naučni instituti proveli su nekoliko konsultacija o *slobodnoj ljubavi* u Švedskoj. Podaci govore da muškarac stupa u seksualne odnose bez

ženidbe u 18. godini, a djevojke u 15. godini. Ti isti podaci govore da je 95% mladića i djevojaka imalo seksualne odnose do 21. godine.

Ako bi htjeli iznijeti više podataka koji bi zadovoljili one koji traže primjenu *slobodne ljubavi*, možemo im reći i ovo: 7% ovih seksualnih odnosa bilo je sa zaručnicama, 35% sa ljubavnicama i 58% sa slučajnim prijateljicama.

Ako registrujemo seksualni odnos žene sa muškarcem prije dvadesete godine, naći ćemo da je svega 3% tih odnosa bilo u braku, 27% sa zaručnikom i 64% sa slučajnim prijateljima.

Naučna istraživanja dalje govore da je 80% švedskih žena imalo kompletne seksualne odnose prije braka, a 20% preostalo za brak.

Slobodna ljubav po prirodi vodi ka kasnijem sklapanju braka i dugom periodu zaruka. Istovremeno, broj nezakonito rođene djece, kao što smo rekli, povećava se.

Poslije svega ovoga slijedi prirodni rezultat, a to je da se povećava i broj raspadanja porodica. Švedsko društvo brani *slobodnu ljubav* riječima da svjetsko društvo osuđuje nevjersto u braku poslije sklapanja braka kao i svako drugo civilizirano društvo. Ovo je činjenica, ona se ne može zanijekati, ali time oni ne mogu braniti tendenciju opadanja nataliteta i stravično povećanje broja razvoda braka.

Procent razvoda braka u Švedskoj je najviši u Svijetu. Prema statistici koju je pripremlilo Ministarstvo za socijalna pitanja u Švedskoj razvod braka se dešava na svakih šest ili sedam brakova. Procent je u početku bio mali. Taj postotak je u stalnom povećanju. Tako na pr. 1925. godine bilo je 26 razvoda braka na svaku hiljadu stanovnika. Ovaj broj se podigao na 104 razvoda braka u 1952., a onda na 114 u 1954. godini.

Uzrok tome je da je 30% brakova sklopljeno pod pritiskom uvjeta, nakon što je djevojka zatrudnila. Sklopljeni brak *pod pritiskom*, razumljivo je, ne traje kao normalan brak. Osim toga, razvodu braka ide u prilog švedski zakon koji ne stavlja nikakvu prepreku za razvod u slučaju da supružnici odluče da se razvedu. Stvar je sasvim jednostavna. Dovoljno je da samo jedno od supružnika zatraži i - eto razvoda. Svaki najobičniji uzrok, ako ga jedan od supružnika podnese, može ostvariti razvod braka.

Ako se u Švedskoj brinu za slobodnu ljubav..., oni imaju i drugu slobodu u kojoj uživa većina stanovnika Švedske. To je sloboda nevjerovanja u Allaha. U Švedskoj je veoma razvijen pokret za oslobođenje

od crkvene vlasti. Ova pojava manifestira se i u Norveškoj i u Danskoj. Profesori u školama i institutima brane ovu slobodu i nastoje da to prihvate umovi mladih.

Novo pokoljenje zastranjuje... Ova nova pojava prijeti novom pokoljenju u Švedskoj i ostalim zemljama Skandinavije. Njihovo gubljenje vjerovanja odvodi ih ka devijacijama i totalnoj predaji uživanju droga i alkohola. Broj djece iz porodica čiji su roditelji alkoholičari cijeni se na 175.000, što odgovara 10% od ukupne populacije rođene u porodicama. Sklonost pubertetlija ka konzumiranju alkohola umnožava se. Broj pijanica koji su u pubertetu, a koje policija hapsi zbog pijanstva, kreće se između 15 i 17. Ovo znači da se taj broj uhapšenih zbog istog razloga tripot povećao od prije petnaest godina. Običaj pijančenja među mladima postaje sve prisutniji. Strašna istina prati to.

Deset posto osoba do punoljetnosti u Švedskoj izloženi su umnim poremećajima. Švedski ljekari kažu da 50% bolesnika osjećaju poteškoću zbog umnog poremećaja. To prati i njihove tjelesne bolesti. Nema sumnje da će odlaženje daleko u uživanju slobode nevjerovanja povećati ovaj psihički poremećaj, biti faktor razvaljivanja porodice i približavanja ka provaliji propadanja potomstva.

Ni stanje u Americi nije ništa bolje. Zlo koje je preuzeto odvija se neprestano. Američko društvo, koje je sada u svojoj zrelosti, ne osvrće se na to. Međutim, faktori rušenja rade svoje; uprkos formalno lijepom izgledu, oni rade veoma brzo, što će svakako biti posljedica brzog unutrašnjeg rušenja, uprkos svim vanjskim manifestacijama.

Ustanovljeno je da oni koji prodaju vojne povjerljive tajne Amerike i Britanije njihovim neprijateljima ne čine to zato što osjećaju materijalnu potrebu, nego veoma često zbog ekscentričnosti koja je izrasla iz seksualne vladajuće anarhije u društvu.

Prije nekoliko godina američka policija uhapsila je veću grupu družine koja je imala svoje filijale u nekoliko gradova. Nju su sačinjavali advokati i ljekari, to jest ljudi iz uglednog i kulturnog sloja. Njihov je zadatak bio da pomažu supružnicima kako da dođu do razvoda braka pronalaskom muža ili žene u bludnoj situaciji, jer neke države u Americi još uvijek uvjetuju to da bi se prihvatilo potpisivanje razvoda braka. Strana koja želi razvod braka može da podigne tužbu protiv svoga supruga ili supruge nakon što je otkriven u takvoj situaciji putem ove družine. Ona je ta koja ga uvlači u svoje spletke.

Poznato je, također, da postoje biro i kancelarije čiji je zadatak da tragaju za odbjelim suprugama i supružnicima. Ovo se dešava u društvu u kome muž ne zna da li će on kad se vrati kući, naći svoju suprugu kod kuće ili je već prhnula sa svojim ljubavnikom, niti supruga zna da li će joj se vratiti muž koji je izašao iz kuće jutrom ili će ugrabiti drugu ljepšu od nje i daleko privlačniju. Društvo u kome žive porodice u ovakvom nemiru ne ostavlja im prostora ni za kakav nervni mir.

I na kraju, predsjednik SAD iznosi da šest od svakih sedam mladića Amerikanaca nisu sposobni za vojsku zbog etičkog pada u kome oni žive.

Jedna američka revija pisala je prije četvrt stoljeća: Tri su demonska faktora čija trijada okružuje danas naš Svijet. Svi ovi faktori ogledaju se u raspaljivanju vatre stanovnika ove zemlje. Prvi je: raskalašeno, sramno ponašanje koje se neprestano povećava poslije Prvog svjetskog rata nesagledivom brzinom. Drugi faktor su filmovi koji ne samo što bude kod ljudi osjećaj strastvene ljubavi, nego daju i lekcije, praktične lekcije u ovoj oblasti. Treći faktor je pad etičkog nivoa kod većine žena koji se manifestuje u njihovom oblačenju ili, bolje rečeno, u njihovoj golotinji. Većina ih puše i miješa sa muškarcima bez ikakvih ograničenja i obaveza. Ove tri nesreće kod nas stalno se šire i povećavaju sa protokom vremena. Jasno, posljedica mora biti propadanje civilizacije kršćanskog društva i, na kraju, njegovo iščezavanje.

Mi se ne možemo ograničiti i neutralisati od njihove nesreće. Nema sumnje da će naša historija imati sudbinu historije starih Rimljana i drugih naroda koji ih slijediše, naroda koji ih vodiše ovim slijedom uživanja i strasti, ishodištu propasti i iščeznuću sa svim onim što je kod njih prisutno: alkoholu, ženama, plesovima, zabavama i lascivnim pjesmama.¹³

Nesreću koja se desila u Americi, nesreću ovih triju faktora, ova država nije otklonila, nego se potpuno predala njima i ide stazama kojima je išlo rimsko društvo.

Jedan drugi novinar piše o valu devijacije omladine u Americi, Britaniji i Francuskoj da bi odvratio našu omladinu da ne padne u kandže ove nesreće:

“Val prekršaja među pubertetlijama Amerike se proširio. Guverner oblasti New York kaže da će pokušati liječiti ove izgrede i devijacije preko programa popravljavanja koji se provodi u zemlji.

---

¹³ Mevdudi, *Kitabu-l-hidžab*, str 129-130.

Guverner obeća da će podići poljska dobra, sportske klubove itd. radi moralnog oporavka društva, ali izjavljuje da tretman konzumiranja droga, koje se proširilo posebno među učenicima i studentima raznih univerziteta, posebno hašiš i kokain, ne ulazi u njegov program. Ovaj problem on prepušta zdravstvenim službama.

U posljednje dvije godine u Engleskoj su se namnožili ispadi i nasilja na ženama i maloljetnicama na seoskim putevima. U većini slučajeva napasnik ili izgrednik je pubertetlija. U nekim slučajevima izgrednik namjerava čak zadaviti djevojku ili dijete, ostavivši njeno tijelo mrtvo kako se ne bi otkrila tajna i kako se ne bi saznalo kada bi na to naišla policija.

Prije dva mjeseca jedan je starac išao putem prema svome selu kad primijeti pored puta pod stablom - mladić leži na djevojci.

Starac se približio njima i udario mladića štapom, poviknuo na njega i ukorio ga rekavši: "To što činiš nije dozvoljeno da činiš na javnom putu."

Mladić skače, udara starca svom snagom u stomak i starac pada. Tada ga i djevojka udari nekoliko puta svojom cipelom po glavi. Tukla ga je tako okrutno dok mu glavu nije razbila. Mladić je bio u petnaestoj godini, a djevojka u trinaestoj.

Američki Komitet četrnaesterice koji kontrolira etičku situaciju zemlje ističe da su 90% američkog naroda zadesile venerične rušilačke bolesti. (Ovo je bilo prije otkrića savremenih lijekova protiv bakterija kao što su penicilin i streptomycin.)

Sudija grada Denver kaže da je svaki drugi brak izložen problemu razvoda.

A svjetski poznati ljekar Aleksis Karil piše u svom djelu koje nosi naslov *Čovjek, ta nepoznanica*, između ostaloga: Premda smo mi na putu rješenja problema proljeva kod djece, paralize, difterije i tifuske groznice itd. ipak namjesto njih uskaču bolesti smutnje i slabljenja. Javljaju se razne bolesti živčanog sistema, moći, razuma. U nekim krajevima Amerike povećava se broj nervno poremećenih koji se liječe u lječilištima i taj broj prelazi broj bolesnih u svim drugim bolnicama. Nervni poremećaj i slabljenje umne moći povećavaju se. Većina ovih elemenata su veoma aktivni u privlačenju propasti i pojedinaca i rušenju porodice. Umni poremećaj veća je opasnost za civilizaciju od prelaznih bolesti pred kojima su ljekari i zdravstveni radnici ostali nemoćni.

Ovo je jedan dio onoga čime je opterećeno zalutalo čovječanstvo u savremenom džahilijetu, zbog pokoravanja onima koji slijede strasti a ne žele da se vrate Allahovom programu u životu, programu u kome je uočljiva lahkoća i olakšica slabom čovjeku, uočljiva njegova zaštita od raznih čudi, strasti i njegovo upućivanje na siguran put da bi došao do tewbe, popravka i čistote.

Allah želi da vam oprost, a oni koji se za strastima svojim povode žele da daleko s pravog puta skrenete (4/27).

Allah želi da vam olakša, - a čovjek je stvoren kao nejak o biće (4/28).

Drugi dio ove cjeline tretira područje finansijskih odnosa u muslimanskom društvu, da bi uredio postupke saradnje u ovoj oblasti, osigurao čistotu te saradnje općenito među ljudima, definirao pravo žene i muškarca u posjedu i zaradi, svakom prema njegovom dijelu, i da bi uredio postupak pri ugovoru preuzimanja vlasništva koje je bilo na snazi u vrijeme džahilijeta i u početku islama, da bi ovaj postupak odbacio, naznačio količinski nasljedstvo bližoj rodbini i zabranio sklapanja novih ugovora o preuzimanju vlasništva.

O vjernici, jedni drugima na nedozvoljen način imanja ne prisvajajte, - ali, dozvoljeno vam je trgovanje uz obostrani pristanak - i jedni druge ne ubijajte! Allah je, doista, prema vama milostiv (4/29).

Onoga ko to nepravilno i nasilno uradi - Mi ćemo u vatru baciti, to je Allahu lako (4/30).

Ako se budete klonili velikih grijehova, onih koji su vam zabranjeni, Mi ćemo preći preko manjih ispada vaših i uvešćemo vas u divno mjesto (4/31).

I ne poželite ono čime je Allah neke od vas odlikovao. Muškarcima pripada nagrada za ono što oni urade, a ženama nagrada za ono što one urade. I Allaha iz obilja Njegova molite. - Allah, zaista, sve dobro zna (4/32).

Mi smo odredili nasljednike svemu onome što ostave roditelji i rođaci. A onima s kojima ste sklopili ugovore - podajte njihov dio - Allah je, zaista, svemu svjedok. (4/33).

To je niz ajeta o odgoju i zakonitosti. Zakonitosti i odgoj u islamskom programu prate jedno drugo, preuzimaju se i kompletiraju. U propisivanju zakona gleda se na odgoj kao što se gleda i na uređenje poslova vrijednog života. U smjernicama koje prate zakonitost ogleda se odgoj savjesti čovjeka, a i lijep način provođenja te zakonitosti i ostvarenja interesa. U zakonitostima i smjernicama koje ga prate... ogleda se povezivanje srca sa Allahom, ukazivanje čovjeku da je izvor ovog kompletnog programa zasnovan na ovoj zakonitosti i ovoj smjernici. To je karakteristika Božanskog programa datog ljudskom životu, istovremeno kompletnost koja odgovara realnom životu i ljudskoj savjesti.

U ovom dijelu nailazimo na zabranu vjernicima prisvajanja tuđe imovine na nedozvoljen način, nalazimo objašnjenja koja je zarada dopuštena - a to je trgovina - i da se bespravno prisvajanje tuđe imovine tretira samoubistvom. Pored toga, ovdje se upozorava i na kaznu na Sudnjem danu i doticaju vatre... ali primjećujemo istovremeno: olakšicu i obećanje oprosta, brisanje grijeha, pomoć slabome, oprost propusta, odgoj ljudske duše da ne hlepi za onim što je Allah darovao drugima, upućivanje molbe Allahu koji sve daje i dariva, da On daje iz Svoje ruke koja je darežljiva i dobra. Ovo usmjerenje je praćeno i odlukom koja se odnosi na pravo muškarca i njegov udio u onom što je zaradio i na pravo žene i njen udio u onom što je zaradila. I jedno i drugo popraćeni su upozorenjem da Allah sve zna. Ovdje se iznosi i objašnjenje kako postupiti sa ugovorima o propisivanju vlasništva - nasljedstva, zatim naredba o ispunjenju tih ugovora i upozorava da Allah sve vidi i zna. To su doticaji koji djeluju na svijest, djelotvorni doticaji popraćeni zakonitošću i odgojnim mjerama. Njih je postavio Onaj koji dobro poznaje čovjeka, njegovo psihološko stanje, ponašanje i brojne navike.

O vjernici, jedni drugima na nedozvoljen način imanja ne prisvajajte, - ali, dozvoljeno vam je trgovanje uz obostrani pristanak - i jedni druge ne ubijajte! Allah je, doista, prema vama milostiv (4/29).

Onoga ko to nepravilno i nasilno uradi - Mi ćemo u vatru baciti, to je Allahu lako (4/30).

To je poziv onima koji vjeruju i zabrana da na nedozvoljen način imanje jedni drugih ne prisvajaju.

O vjernici, jedni drugima na nedozvoljen način imanja ne prisvajajte (4/29).

Ovo ukazuje da su te mjere preduzete radi čišćenja ostataka naslaga džahilijjskog života u islamskom društvu, mobilisanje svijesti muslimana pozivom *O, vjernici...!* radi oživljavanja stava vjerovanja, stava ovog svojstva kojemu ih Allah poziva da prekinu sa prisvajanjem tuđe imovine na bespravan način.

Prisvajanje imovine drugoga na nezakonit način obuhvata svaki način stavljanja imovine u opticaj na način kojeg Allah nije dozvolio, ili ga je zabranio. Tu se, između ostalog ubraja: prijevara, korupcija, kocka, špekulacija potrebnom hranom, čekanje da bi poskupila i svaka druga zabranjena kupoprodaja, a prvenstveno kamata. Mi nismo sigurni da li je ovaj tekst objavljen poslije zabrane kamate ili prije. Ako je objavljen prije, to bi značilo da je to bila priprema za zabranu kamate, jer je kamata najgore sredstvo i metod nezakonitog prisvajanja tuđe imovine. Ako je objavljeno poslije zabrane kamate, značilo bi da obuhvata sve vrste bespravnog prisvajanja tuđe imovine.

Tekstom se izuzima trgovinsko poslovanje koje zadovoljava i kupca i prodavca.

... ali, dozvoljeno vam je trgovanje uz obostrani pristanak (4/29).

To je kategorično izuzimanje, a znači -kada se radi o trgovanju sa obostranim zadovoljstvom. To ne ulazi u spomenuti tekst, ali je ovdje u tekstu Kur'ana spomenuto da bi se upozorilo na vrstu okruženja i postupaka između trgovine i druge vrste postupaka za koje se utvrđuje da je to nezakonito prisvajanje tuđe imovine. Ovo okruženje spoznat ćemo kada pridružimo navedeno značenje u ajetima o zabrani kamate, u suri El-Beqare (II poglavlje) kada su lihvari u vezi sa zabranom kamate rekli: *kamata je isto što i trgovina (2/275)*. Nato im je Allah u istom ajetu odgovorio: *... a Allah je dozvolio trgovinu, a zabranio kamatu (2/275)*. Lihvari (bankari) ovdje griješe. Oni brane prokleti svoj privredni sistem, pa tako i govore da se iz kupoprodaje, a to znači trgovine, ostvaruje povećanje imovine i stiže zarada. Otuda je to isto što i kamata, pa nema smisla dozvoliti kupoprodaju - trgovinu, a zabraniti kamatu.

Velika je razlika između prirode trgovinskog poslovanja i poslovanja s kamatom, prije svega što trgovina čini usluge industriji i širokim slojevima - potrošačima, a kamata čini nesreću koja pogađa i trgovinu i široke mase - potrošače.

Trgovina je korisni posrednik između industrije i potrošača. Ona rasprostire robu i plasira je na tržište, što znači, iznalazi bolju robu i olakšava potrošaču da dođe do nje. Prema tome, trgovina čini uslugu objema stranama, i jedna i druga koriste njenu uslugu. Korištenje trgovinskim ugovorom zasniva se također i na vještini trgovanja i na ulaganju truda, ali se istovremeno ona izlaže i zaradi i gubitku.

Kamata djeluje potpuno suprotno od ovoga. Ona opterećuje industriju kamatnom stopom, koja se dodaje na osnovne troškove korištenja i opterećuje i trgovinu i potrošača time što moraju pokriti ovu kamatnu stopu koja je nametnuta industriji. Kamata istovremeno, kao što se to pokazalo u kapitalističkom sistemu, kada dostigne vrhunac, usmjerava i industriju i njenu eksploataciju, tako da ne uzima u obzir uopće interes industrije niti interes širokih potrošačkih slojeva, nego je njen glavni i jedini cilj u poslovanju da stekne što veću zaradu kroz ispunjenje kamate na date industrijske zajmove, pa makar široke mase koristile i nepotrebnu robu i makar eksploatacija u najširim djelotvornim projektima bila usmjerena prema najnižim nagonima i najnižim ciljevima koji ruše ljudsko biće prije svega. Ovo je stalna zarada u korist kapitala, u čemu on ne učestvuje ni najmanje u gubitku, a trgovina učestvuje. Kamata se neznatno oslanja na ljudski trud kojeg uistinu ulaže trgovina itd., sve do posljednje crne liste njena interesovanja koje će, na koncu, glave stati kamatnome sistemu i osuditi ga na smrt kao što ga je i islam osudio.¹⁴

Ovo objašnjenje između kamate i trgovine možda će djelovati da se spozna smisao ajeta: *Ali dozvoljeno vam je trgovanje uz obostrani pristanak (4/29)*, koji je naveden nakon zabrane nepoštenog prisvajanja tuđe imovine, iako je to *kategoričko izuzimanje*, kako to tvrde gramatičari.

...i jedni druge ne ubijajte! Allah je, doista, prema vama milostiv (4/29).

Ovaj pogovor dolazi poslije zabrane nepoštenog prisvajanja tuđe imovine i nagovještava rušilačke korake koje čini bespravno prisvajanje

---

¹⁴Vidi naš osvrt *U okrilju Kur'ana*, treći svezak, strana 72-89.; zatim djelo *Er-Riba'* od Mevdudija.

tude imovine u životu društva. To je djelo ubistva. Allah želi da se smiluje onima koji vjeruju, kada im je zabranio kamatu.

To je tako. A kursiranje i prisustvo prisvajanja tude imovine bespravno u društvu, bilo ono kamatom, prijevarom, kockom, špekulacijom, obmanom, varanjem, mitom, krađom, prodajom onoga što nije za prodaju, kao obraz, prodajom ugovora, savjesti, morala i vjere, što je činilo džahilijetsko društvo a čini i novo, te sve djelotvornosti ne kruže i ne kursiraju u jednom društvu, a da mu ne prouzrokuju samoubistvo i ne svedu ga u bezdan rušenja.

Allah želi da se smiluje onima koji vjeruju, da ne dođu pod udar ovog rušilačkog ubistva života i ljudi. Ovo je jedan vid želje da se olakša ljudima kroz njihovu spoznaju ljudske slabosti koja će ih snaći kada napuste Allahove smjernice i krenu smjerom onih koji žele da se predaju strastima i slijede ih.

Ovo je popraćeno prijetnjom, kaznom na Sudnjem danu, prijetnjom onima koji bespravno prisvajaju imovinu drugih, neprijateljima, nasilnicima, prijeti im kaznom Sudnjeg dana, ali nakon njima upućenog upozorenja da njihov postupak vodi ubistvu života na ovom svijetu i njegovu rušenju, ubistva i onoga koji jede prisvojeno i onoga čije je pojedeno. Prema tome, zajednica se u cjelini solidariše u nesreći, jer je zajednica ostavila ovaj nasilnički i neprijateljski postupak i situaciju, tj. dopustila da kruži prisvajanje tude imovine na nepošten način u toj zajednici. Time je zaslužila da se ostvari nad njima Allahova riječ i na ovom i na onom svijetu.

Onoga ko to nepravичno i nasilno uradi - Mi ćemo u vatru baciti, to je Allahu lako (4/30).

Ovako islamski program vodi čovjeka i ovog i onog svijeta, donoseći mu zakone i usmjeravajući ga. Islamski program postavlja čovjeka kao budnog stražara koji će se odazvati usmjerenju i provoditi zakon. Islam čini da jedna zajednica kontroliše drugu, jer su konačno sve zajednice odgovorne. Sve one imaju udjela u ubistvu i rušenju na ovom svijetu zbog zanemarivanja i ostavljanja nepravilnih situacija da žive. *To je Allahu lako (4/30).* To ne može spriječiti niko, niti izmijeniti iko. Ne može se dogoditi događaj kada postoje uzroci.

Za odstranjenje *velikih grijeha*, među koje spada i bespravno prisvajanje tude imovine, Allah obećava Svoju milost, Svoj oprost i prelazak preko ostalih grijeha. Imajući u vidu slabost čovjeka kojeg On

(Subhanehu) zna, On daje olakšicu čovjeku, zadovoljava srca ljudi i pomaže im da prijeđu prepreke pakla time što se klone velikih i gnusnih djela.

Ako se budete klonili velikih grijehova, onih koji su vam zabranjeni, Mi ćemo preći preko manjih ispada vaših i uvešćemo vas u divno mjesto (4/31).

Eto koliko je tolerantna i šta dopušta ova vjera! Kako je lagahan ovaj program pored svih *upozorenja* na uzdizanje, čišćenje, čistotu i pokornost, pored svih zaduženja i ograničenja koja su u njemu, naredbi i zabrana s kojima islamski program želi izgraditi čiste duše, mirno i čisto društvo. Ovaj zov i ove obaveze ne zanemaruju slabost čovjeka i njegovu manjkavost, ne prelaze granice njegove moći i njegove konstrukcije, ne zanemaruju njegovu prirodu, ograničenja i motive, ne zanemaruju ni njegovu naviku, ni brojne sklonosti.

Ova ravnoteža između obaveza i moći, između želja i nužnosti, između motiva i zadržavanja, između naredbi i zabrana, između privlačnosti i odbojnosti, između strašne prijetnje kaznom zbog grijšenja i jake želje za oprostom.

Ova vjera dovoljna je ljudskoj duši ili čovjeku da se usmjeri prema Allahu, da uistinu bude iskren u ovom smjeru i da uloži krajnji napor u pokornosti i zadovoljstvu Allahu, a poslije toga - tamo je Božija milost. Milost Allahova obuhvata slabog i ona je sažaljiva prema manjkavosti i nedostatku, prima tevbu, poravnjava propuste, oprašta grijeh i drži otvorena vrata za one koji se povraćaju i očekuje ih druželjubivo i s poštovanjem.

Znak ulaganja snage je klonjenje velikih grijeha koje je Allah zabranio. Međutim, činjenje tih velikih grijeha su sasvim jasni i uočljivi znaci da ih čovjek ne čini iz neznanja ili nesvjesno. Ovo znači da takva osoba nije uložila željeni pokušaj, nije utrošila snagu u suprotstavljanju velikom grijehu. Pa čak i tada tevba je i za to u svako vrijeme prihvaćena, ako je iskreno izražena, zahvaljujući milosti Allahovoj koji je uzeo na sebe. O tome u Kur'anu kaže: *I za one koji se, kada grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehne svoje zamole - a ko će oprostiti grijehne ako ne Allah? - i koji svjesno u grijehu ne ustraju (3/135).* Njih ubraja među bogobojazne.

Ono o čemu je ovdje riječ jeste Allah direktno briše grijehe i to onda kada se čovjek kloni velikih grijeha. To je Allahovo obećanje. Blago vjernicima!

Šta su veliki grijesi? Hadisi govore o brojnosti velikih grijeha, ali ih ne pobrojavaju sve, donoseći kao dokaz za to da svaki hadis govori o grupi velikih grijeha, neki manje, neki više. Ovo znači da su ti hadisi tretirali i razmatrali realne situacije. Svaki hadis spominje veći grijeh koji odgovara dotičnoj situaciji. Muslimanu nije teško da sazna koje su *veliki grijesi* ako se ti grijesi i brojem i vrstom razlikuju od sredine do sredine i od pokoljenja do pokoljenja.

Da spomenemo ovdje kazivanje o Omeru ibni Hattabu (Bog mu se smilovao). On je bio veoma strog i osjetljiv na grijeh, pa i pored toga, ovo kazivanje objašnjava kako je islam jačao njegov izoštreni osjećaj, kako je činio njegovu osjetljivu ravnotežu da se savlada i bude pravedan dok rješava pitanja društva i probleme ljudi.

Ibni Džerir kaže: Prenio mi je Jakub ibni Ibrāhim, nama je kazao Ibni Ulejjje od Ibni Avna, on od Hasana, da su ljudi pitali Abdullaha ibni Amra u Egiptu: "Vidimo da su neke naredbe u Allahovoj Knjizi naređene da se radi po njima, a ne radi se, pa bismo željeli da sretnemo Emiru-l-mu'minina i pitamo ga za to. Uputio se i on i oni s njim. Omer (neka je Allah njime zadovoljan) ga je sreo i upitao: "Kada si došao?" On odgovori: "Tada i tada". Nato će Omer: "Imaš li dozvolu da dođeš?" Prenosilac ovog kazivanja kaže: "Ne znam kako mu je odgovorio", i nastavi: "Emiru-l-mu'minine, ljudi su me sreli u Egiptu i rekli: "Mi vidimo u Božijoj Knjizi neke naredbe u kojima se naređuje da se radi po njima, a ne primjenjuju se. Oni su zaželjeli da sretnu tebe i pitaju te za to." "Saberu ih kod mene", reče Omer, i ja sam ih sabrao i došao njemu. Ovaj ravija nastavlja da ih je Omer sreo u predvorju, tako misli Ibni Avn, i pozvao najbližeg čovjeka i rekao mu: "Zaklinjem te Bogom i istinom islama, jesi li pročitao cijeli Kur'an?" Ovaj odgovori: "Jesam." Zatim ga ponovo pita: "Da li si sve zadržao u sebi?" "Bože moj, ne", odgovori, a da je rekao jesam, Omer bi se njemu suprotstavio i pozvao ga na odgovornost. Zatim Omer dalje nastavlja i kaže: "Imaš li ti to sve u vidu, jesi li to sve zapamtio, da li to primjenjuješ, itd?"¹⁵ Tako je prozivao jednog za drugim, sve do posljednjega pa je rekao: "Teško Omeru, zar vi njega obavezujete da se narod pridržava Božije Knjige? Naš Gospodar zna da će među nama biti griješnika i grijeha", i citira ajet iz Kur'ana: *Ako se budete klonili velikih grijehova, onih koji su vam zabranjeni, Mi ćemo preći*

---

¹⁵Ovo znači: Da li ti to uistinu provodiš u svom životu, vidu i govoru.

preko manjih ispada vaših i uvešćemo vas u divno mjesto, pa dodade: “Znaju li Medinelije?”, ili je, možda, rekao: “Da li zna iko zašto ste vi došli?” Odgovoriše: “Ne”, našto Omer reče: “Da su znali, ja bih od vas pouku uzeo sebi.” (Prenosi Ibni Kesir u *Tefsiru* i kaže da je lanac prenosilaca autentičan i tekst pouzdan.)

Ovakav je bio Omer, veoma osjetljiv, ali je vladao i srcima i društvom. Kur'an mu je jačao osjećaj i dovodio ga u potpunu ravnotežu. Naš Gospodar zna da će među vama biti i griješnih i mi ne možemo biti drugačiji nego što kaže Allah. Ono na što se čovjek može osloniti jeste namjera, ispravljanje, pokušaj i želja da se izvrši obavezno, da se uloži trud u cilju izvršavanja toga. To je ravnoteža, ozbiljnost, lahkoća, umjerenost i pravednost.

U kontekstu govora o imovini i njenom opticaju u zajednici dolazi i do upotpunjavanja veza i saradnje između ljudi i žena, upotpunjavanja ugovora o vlasništvu i odnosima vezanim za vlasništvo, odnosima kakvi su bili u općem sistemu nasljedstva, o kojima je bilo detaljnije govora na početku ove sure.

I ne poželite ono čime je Allah neke od vas odlikovao. Muškarcima pripada nagrada za ono što oni urade, a ženama nagrada za ono što one urade. I Allaha iz obilja Njegova molite. - Allah, zaista, sve dobro zna ! (4/32).

Mi smo odredili nasljednike svemu onome što ostave roditelji i rođaci. A onima s kojima ste sklopili ugovore - podajte njihov dio - Allah je, zaista, svemu svjedok (4/33).

Tekst ima opću poruku o zabrani da se želi ono čime je Allah odlikovao jedne vjernike nad drugima, bez obzira kakva vrsta odlike bila, bilo da se radi o službi, mjestu, prednosti, prirodnoj nadarenosti, imetku, robu, uživanju i u svemu drugom u čemu se prave razlike u djelu ili položaju u ovom životu. Tekst ima opću poruku da se molbe i želje upućuju Allahu, da se odlike i dobra traže direktno od Njega, umjesto da se čovjek gubi u nesrećama gledajući na te razlike, umjesto u osjećaju kojeg prati zavidnost i mržnja gušenja i osvete ili u osjećaju gubitka i lišenosti pred ovim razlikama i svim onim što izrasta iz loše pomisli o Allahu, loše pomisli o pravednosti raspodjele, u čemu bi bila nesreća koja uništava smirenost

duše, a prouzrokuje nemir i nesreću, upropaštava snagu i energiju u ružnim mislima i lošim stremljenjima, dok direktno usmjerenje prema Allahovoj dobroti čini početak usmjerenja ka izvoru blagodati i davanja, izvoru koji se ne smanjuje time što se iz njega daje i dijeli, niti se sužavaju vrata pred onima koji mole gužvajući se i gurajući pred njima. Osim toga, to daje smirenost i nadu, odašilja pozitivan odgovor u doticaju uzroka umjesto trošenja truda u ljutnji i svađi ili padanja i rasula.

Tekst ima opću poruku u ovom općem usmjerenju. Međutim, njegovo smještanje ovdje u ovom kontekstu i neke verzije o uzroku objave čine da se iz ovog općeg teksta može izvući određena razlika i prioritet; to je ono zbog čega je objavljen i zašto ovaj tekst - to je davanje prioriteta u dijelu muškarcima nad dijelom žena, kao što će se to vidjeti kasnije u tekstu ovog ajeta. Ovo ima veliku važnost kod uređenja odnosa između muškarca i žene i uspostavljanja tih odnosa na principu zadovoljstva i solidarnosti, zatim na principu širenja ovog zadovoljstva na porodicu i muslimansko društvo u cjelini. Pored objašnjenja raznovrsnih uloga u društvu između muškarca i žene i njihovih obaveza, ovu važnost ne može zanijekati opća poruka teksta uz specifičnost uzroka. Zbog toga se prenosi u tradicionalnim tefsirima i jedno i drugo značenje.

Imam-i Ahmed prenosi: Prenio nam je Sufjan od Ebi Nedžihha, a on od Mudžahida, da je Umme Selema rekla: "Božiji Poslaniče, muškarci ratuju, a žene ne ratuju, a mi naslijeđujemo pola nasljedstva." Tada je objavljeno:

I ne poželite ono čime je Allah neke od vas odlikovao (4/32).

Prenose Ibni Ebi Hatem, Ibni Džerir, Ibni Mirdevejh i Hakim u svom *Mustedreku* hadis kojeg prenosi Sevri od Ebi Nedžihha, a on od Mudžahida, koji kaže: "Umme Seleme reče: "Božiji Poslaniče, mi se ne borimo da ginemo kao šehidi i ne naslijeđujemo nasljedstvo." Tada je objavljen ajet:

Nijednom trudbeniku između vas trud njegov neće poništiti, ni muškarcu ni ženi (3/195).

O ovom ajetu Sudi kaže: Dva čovjeka su rekla: Mi želimo da naše nagrade budu udvostručene u odnosu na nagrade žena, kao što u

dioništvu želimo da imamo dva dijela.” A žene kažu: Mi želimo da naše nagrade budu kao nagrade šehida. Mi ne možemo da se borimo, a da je borba i nama bila propisana, i mi bismo se borile.- Allah nije to htio, nego im je rekao: “Tražite od Mene i ono što nema na ovom svijetu”. Nešto slično prenosi se i od Katadea, a postoje i druge verzije koje se odnose na značenje ovog ajeta.

Alija ibni Talha kaže, prenoseći od Ibni Abasa u vezi sa ovim ajetom: “Neka čovjek ne zaželi pa da kaže: ‘Eh, da je meni imetak toga i njegove porodice!’ To je Allah zabranio, nego neka moli da mu se udijeli iz Allahova obilja...” Nešto slično prenose Hasan, Muhammed ibni Sirin, Ata i Dahhak.

U prvoizloženim riječima nalazimo mrak naslaga džahilijeta o poimanju veza između ljudi i žena. Ovo je možda izazvala ta sloboda i nova prava kojima je islam podučavao ženu shodno njegovom cjelovitom gledanju na plemenitost čovjeka, poštujući njegove spolove, postupajući pravedno prema svakom spolu, svakom sloju i svakom pojedincu.

Kroz ovaj cjelokupni postupak islam ima cilj ostvarenje svog kompletnog programa. Ovdje se ne radi ni za račun muškarca ni za račun žene, nego za račun čovjeka i račun muslimanskog društva, za račun morala, dobrobiti, dobra u najopćijem smislu, za račun opće i potpune pravde.

Islamski program prati prirodu čovjeka kod dodjele mu uloga u životu i dodjele dijelova naslijeđa između muškarca i žene. Od samog početka, prirodno je da muškarac bude muškarac, a žena žena, pohranjene su u svakom od njih karakteristične njegove specifičnosti da bi svako od njih moglo izvršavati određene uloge, ali ne za vlastiti račun ni račun svoga spola, nego za račun ovog ljudskog života, života koji postoji, uređuje i ispunjava svoje specifičnosti i ostvaruje svoj cilj, kroz zamjениštvo na Zemlji i ibadet Allahu u ovom zamjениštvu, kroz ovu raznovrsnost između spolova, raznovrsnost kompetencije i zaduženja. Kroz raznovrsnost kompetencije i zaduženja izgrađuje se raznovrsnost zaduženja, raznovrsnost dijelova, raznovrsnost centara za račun te velike kompanije i uzvišene institucije koja se zove život.

Kada se promatra islamski program u cjelini, od njegova početka, zatim jedan njegov poseban dio kroz povezanost dva dijela jedne osobe, onda ne preostaje nikakvo područje gdje bi se mogla povesti ta stara rasprava o čemu govore ove verzije, niti ima mjesta novoj raspravi koja

ispunjava živote besposličara ovih dana i katkada izaziva kod onih koji se bave time opću galamu.

To je uzaludno predstavljanje ovog slučaja, a podsjeća kao kad bi to bila oštra borba između dva spola u kojoj se registruju položaji i pobjede. Ove uzaludnosti ne oslobađaju se ni pokušaji nekih pisaca koji se glože o nedostatku žene i njenim mahanama. Oni povezuju sve to s njom, bez obzira da li se radilo u ime islama ili u ime istraživanja i analize. Međutim, ovdje se ne radi o borbi uopće, nego o raznovrsnosti, podjeli zaduženja, kompleksnosti i pravdi u Allahovom programu.

Dozvoljava se da postoji borba u džahilijjskim društvima koja izgrađuju svoje sisteme sobom, shodno svojim željama i očito što bližim interesima. To može biti i za interes vladajućeg sloja u džahilijjskom društvu, ili kuće ili pojedinca. Otuda dolazi do smanjenog prava žene zbog nepoznavanja čovjeka u cjelini i uloge spolova u životu. Ovo može biti iz razloga privrednih interesa, zabranjujući ženi radnici da primi istu nagradu kao radnik muškarac u istom zanimanju, a može biti i raspodjeli nasljedstva i prava raspolaganja imetkom, kao što je slučaj u društvima modernog džahilijjeta.

Međutim, u islamskom programu nema toga, nema mjesta toj borbi, nema mjesta za natjecanje radi ovog svijeta, nema povoda za napad na ženu ili za napad na muškarca da bi se pridobilo jedno od njih, korilo i pratio njegov nedostatak. Nema mjesta, također, ni mišljenju da ova raznovrsnost u formiranju i specifičnostima nema nasuprot sebe raznovrsnost u zaduženjima i obavezama, ni svoga utjecaja na raznovrsnost kompetencija i položaja... Sve je to uzaludno, s jedne strane, i loše razumijevanje islamskog programa i istine uloge oba spola, s druge strane.

Da pogledamo sada na pitanje borbe, džihada, i davanja života na tom putu i na dio žene u tome i sevab koji proističe iz toga. Džihad je bio u fokusu interesiranja dobrih žena dobrog pokoljenja koje je u cijelosti bilo okrenuto prema onom svijetu, a obavljalo poslove ovog svijeta. Istovremeno, da se zadržimo i na pitanju nasljedstva i dijela muškarca i žene u tom nasljedstvu. I ovo je privlačilo pažnju nekih muškaraca i žena ranije i danas.

Allah nije propisao obaveznost džihada ženi, ali je nije ni lišio tog prava, nije je spriječio da ide u borbu kada se za to ukaže potreba koju ne mogu pokriti muškarci. Brojne žene su se borile u islamskim bojnama, ne da rade u komorama i logistici, i toga je bilo, ali rijetko, i to samo onda kada

se ukazivala potreba. To nije bilo pravilo ni u kom' slučaju. Allah nije obavezao ženu da ide u borbu kao što je obavezao muškarca.

Ženi nije bila obaveza da ide u borbu jer ona rađa muškarce koji se bore. Ona je pripremljena da rađa muškarce svojim psihičkim i fizičkim formiranjem. Ona je formirana da ih priprema za borbu i za život podjednako. Prema tome, ona je u ovoj oblasti moćnija i korisnija. Ona je moćnija jer je svaka ćelija u njenoj konstrukciji pripremljena i sa fizičkog i sa psihičkog stanovišta za ovu djelatnost. Ovdje se ne radi o tjelesnom pojavnom formiranju, nego, tačnije, o formiranju svake ćelije od časa oplodnje jajašceta i od odredbe Stvoritelja (Subhanehu) da bude žensko ili muško.¹⁶ Te velike fizičke i psihičke manifestacije su posljedica toga. Žena je korisnija sa stanovišta interesa Ummeta. Borba u kojoj ljudi budu požnjeveni a ostanu žene, govori da su ostali centri Ummeta za proizvodnju potomstva koje će ispuniti ovu prazninu. Slučaj ne bi bio takav kada bi i muškarci i žene bili požnjeveni, ili čak kad bi samo žene bile požnjene, a ostali muškarci. Samo jedan muškarac u islamskom sistemu, kada je za to potreba i kada se iskoriste sva prava i mogućnosti, može djelovati da četiri žene budu u funkciji materinstva i da popune nedostatak i prazninu koje su ostavili pogromi u kratkom vremenu, dok ni hiljadu ljudi ne može djelovati da žena više rodi nego što može roditi s jednim muškarcem da bi nadoknadila gubitak u društvu. To nije ništa drugo do jedan vid očitovanja Božanske mudrosti kod oslobođenja žene od obaveze učestvovanja u borbi. Iza ovoga stoje i drugi razlozi vezani za etiku društva, prirodu njegovog formiranja i očuvanje osnovnih specifičnosti oba spola. Za tretiranje ovog pitanja ovdje nema mjesta pošto ono traži posebno elaboriranje i istraživanje.¹⁷

Pitanje nagrade i sevaba prepušteno je Allahu. On će time zadovoljiti i muškarca i ženu. Svakom čovjeku je dovoljno da dobro uradi ono čime je zadužen, pa da ostvari stepen dobročinstva kod Allaha.

Isti je slučaj i sa pitanjem nasljedstva. Od prvog momenta izgleda da se tu javlja nešto što govori u korist muškarca po pravilu *muškom pripadne toliko koliko dvjema ženskim* (4/11).

Ovo je površno gledanje. Ono ne otkriva kompletnu cjelinu vezanu za poziciju čovjeka i žene i njihove obaveze *fe-l-ganem bi-l-garem* - *dobitak za gubitak*, što je stalno i kompletno pravilo u islamskom programu.

---

¹⁶Vidi *El-Mer'etu we 'alakatu-l-džinsejn* u djelu *El-Islamu we-l-muškilatu-l-hadare*.

¹⁷Vidi članak *Nizamun 'ailij* u djelu *Nahwe mudžteme'in islami*.

Muškarac daje ženi mehr odmah, na početku, a ona ne daje njemu nikakav mehr. Čovjek troši za njeno izdržavanje i izdržavanje njene i svoje djece. Ona je oprostena od svih obaveza, makar ona imala i vlastitu imovinu. Najmanje što može zadesiti muškarca zbog ove obaveze jeste da bude uhapšen ako odugovlači izvršenje toga. Muškarac je obavezan da plaća otkupninu za ubistvo, otkupninu za ranjavanje sa porodicom, a žena je oslobođena toga. Muškarac je zadužen da zbrinjava one koji teško žive, nemoćne i nesposobne da stiču u porodici, bližnje i daljnje, a žena je oslobođena obaveze općeg porodičnog staranja. Muž je obavezan čak i da plaća i dojilji za dojenje djeteta kada muž i žena ne žive zajedno ili kada dođe do razvoda braka. On snosi troškove čak i za njeno zbrinjavanje. To je kompletni sistem u kome raspodjela zaduženja određuje i raspodjelu nasljedstva. Udio muškarca kod obaveza je veći i teži nego njegov dio u nasljedstvu. Kod ovoga se uzima u obzir njegova priroda, njegova sposobnost za zaradu da bi osigurao mir i kompletnu smirenost supruzi kako bi ona mogla da bdije nad najdragocjenijim ljudskim zalogom koji se ne može vrednovati materijalno niti mu može biti ravna proizvodnja bilo kakve robe ili bilo kakve druge usluge koja u sebi ima opće dobro.

Tako nalazimo elemente pune ravnoteže i detaljnog vrednovanja i procjene u savršenom islamskom programu kojeg je propisao Mudri, Znani.

Ovdje ćemo navesti pravo ličnog vlasništva kojeg dozvoljava islam ženi prema tekstu Kur'ana:

Muškarcima pripada nagrada za ono što oni urade, a ženama nagrada za ono što one urade (4/32).

Prema ovom pravilu, arapski džahilijet je nepravedno postupao, kao i svi ostali raniji džahilijeti. Ženi nije priznavano nikakvo pravo osim u rijetkim slučajevima. Nikad nije prestalo sa iznalaženjem prijevare da izvrše nepravdu prema tom pravu. Žena je bila nešto što se naslijeđuje kao roba.

To je pravo prema kome savremeni džahilijeti nepravedno postupaju, a koji tvrde da su ženi dali takva prava i takvo poštovanje kakvog joj nije dao nijedan drugi program. Tako neki savremeni džahilijeti dodjeljuju nasljedstvo najstarijem nasljedniku muškarcu, a drugi daju odobrenje staratelju kao neminovno, da potpisuje svaki ugovor žene vezan za imovinu. Dozvola mužu se daje kao nešto nužno za svaki materijalni postupak vezan za njen lični imetak. Ovo je ostalo na snazi i poslije brojnih

revolucija i pokreta žena i svih drugih nereda u cjelokupnom sistemu vezanom za ženu, porodicu i opću moralnu atmosferu.

Islam je dao ženi ovo pravo od samog početka, bez njena traženja, bez ikakve revolucije, bez ženskih udruženja i bez članstva u parlamentu. Dao joj je ovo pravo sukladno njegovom općem stavu prema poštovanju čovjeka u cjelini, poštovanju osobe, poštovanju uspostavljanja društvenog ljudskog sistema na osnovama porodice uz prožimanje atmosfere porodice sa ljubavlju i solidarnošću za svaku osobu podjednako u toj porodici.

Otuda je uspostavljena, sa općeg stanovišta, ravnopravnost u pogledu prava vlasništva i prava zarade muškarca i žene.

Doktor Abdulvahid Vafi u djelu *Huququ-l-insan* navodi detaljan osvrt na položaj žene u islamu i njen položaj u zapadnim zemljama. On tu kaže: "Islam je, također, izjednačio muškarca i ženu pred zakonom i u svim građanskim pravima bez obzira bila udata ili neudata. Brak u islamu razlikuje se od braka većine naroda kršćanskog Zapada. Žena brakom ne gubi ni svoje ime ni svoju građansku osobenost, ni pravo na vlasništvo. Muslimanka zadržava svoje ime i prezime svoje porodice, zadržava u cjelini svoja građanska prava i sposobnosti da snosi svoje obaveze, da izvršava razne ugovore vezane za kupoprodaju, zalog, poklon, oporuku itd. Ona zadržava svoje pravo na vlasništvo da sama raspolaže njime. Udata žena u islamu ima svoju punu građansku osobenost i samostalnost u raspolaganju imetkom neovisno od osobenosti njenog muža i njegovog imetka. Muž nema prava da uzme bilo šta od njenog imetka, bilo malo ili mnogo. Uzvišeni kaže: *Ako hoćete da jednu ženu pustite, a drugom se oženite, i jednoj od njih ste dali mnogo blaga, ne oduzimajte ništa od toga. Zar da joj to nasilno oduzmete, čineći očigledan grijeh? Kako biste mogli i oduzeti to kad ste jedno s drugim živjeli i kad su one od vas čvrstu obavezu uzele?* (4/20-21). Allah dalje kaže: ... *A vama nije dopušteno da im oduzimate bilo šta od onoga što ste im darovali* (2/229). Ako mužu nije dopušteno da uzme bilo šta od onog što je dao supruzi, onda je sasvim razumljivo da mu nije dopušteno da uzme bilo šta od onog što je njeno lično vlasništvo, bez njene dozvole, uz punu dobrovoljnost i u jednom i u drugom slučaju. O ovome Uzvišeni Allah kaže: *I draga srca ženama vjenčane darove njihove podajte; a ako vam one od svoje volje od toga što poklone, to s prijatnošću i ugodnošću uživajte* (4/4). Čovjeku, također, nije dozvoljeno da slobodno postupa bilo kakvim njenim imetkom bez njene dozvole ili bez ugovora da je u tome zastupa. U ovom slučaju njoj je dozvoljeno da poništi ovlaštenje dato mužu i da to povjeri drugom, ako hoće.

Ovakav stepen ravnopravnosti nije još postigao nijedan najnoviji zakon u najnaprednijim savremenim demokratskim narodima. Pozicija žene u Francuskoj bila je do u najnovije vrijeme, pa i danas, slična nečemu što bi se moglo nazvati građansko ropstvo. Nju je zakon lišio svojstva kvalifikacije u brojnim građanskim zanimanjima. Tako npr. Član 217. Francuskog građanskog zakona predviđa da "udatoj ženi nije dozvoljeno da pokloni niti da ponese svoje vlasništvo, ni da ga daje u zalog, ni da posjeduje uz naknadu ili bez naknade bez učestvovanja njenog muža u tom ugovoru ili bez davanja muževljeve pismene saglasnosti pa čak i onda kada bi svako od njih imalo svoj odvojeni imetak, muž svoj, a žena svoj".

"Mada su nešto kasnije unijete neke izmjene na ograničenje u ovom paragrafu ", ističe Abdulvahid Vafi, "ipak je još njegovo djelovanje *obligatno* sa pozicija Francuskinja i u ovo vrijeme. Da bi se potvrdilo ovo propisano ropstvo zapadnjačkoj ženi, zakoni zapadnih naroda potvrđuju, a to predviđa i običaj, da žena samom svojom udajom gubi svoje ime i prezime svoje porodice. Ona se ne zove *Iks* kćerka *Ipsilona*, nego uzima ime svoga muža i njegove porodice. Tako se ona zove *gospoda Ipsilona* ili njeno ime prati ime njenog muža i njegovo prezime, umjesto da slijedi ime i prezime svoga oca i svoje porodice, kao što je slučaj u islamu. Gubitkom svoga imena i preuzimanjem i nošenjem imena muža, žena gubi svoju građansku osobenost i utapa se u osobu svoga muža."

"Čudno je da mnoge naše gospođe pokušavaju da budu slične ženama Zapada, čak i u ovom mračnom sistemu. Žele sebi takav položaj, žele da se zovu po imenu muža ili da uzimaju muževljevo ime i prezime pored svoga. Ovo je krajnja granica do koje može doprijeti slijepo oponašanje. One traže pravo žene, njeno izjednačavanje sa muškarcem, a ne znaju da one ovim svojim postupkom zaboravljaju i zanemaruju najvažnije pravo kojeg im je islam dodijelio, podigao im ugled i izjednačio sa muškarcima".¹⁸

Sada dolazimo do posljednjeg teksta u ovom pasusu koji reguliše kako postupiti kod ugovora o nasljedstvu koji su bili na snazi prije odredbe o naslijeđu, mirazu. Ove odredbe o mirazu koncentrisane su na nasljedstvo

---

¹⁸Vidi *Huququ-l-insan*, str. 59-61.

među rodbinom, dok su ugovori sklapani ranije i sa onima koji ne spadaju u rodbinu, kao što će kasnije biti objašnjeno:

Mi smo odredili nasljednike svemu onome što ostave roditelji i rođaci. A onima s kojima ste sklopili ugovore - podajte njihov dio - Allah je, zaista, svemu svjedok (4/33).

I nakon što je u Kur'anu rečeno da muškarcima pripada dio onoga što oni urade, a ženama dio za ono što one urade, i objašnjeni, kao što je rečeno, dijelovi koji pripadaju muškarcima i dijelovi koji pripadaju ženama u naslijeđu, ističe se da je Allah odredio nasljednike među rodbinom koji nešto naslijeđuju od onoga što su im ostavili roditelji i drugi rođaci. Na taj način imetak prelazi kao nasljedstvo iz pokoljenja u pokoljenje. Njega naslijeđuju nasljednici i pripajaju onome što su stekli, a kasnije, naslijedit će ga rodbina koja iza njih slijedi. To je slika koja predstavlja kako kruži imetak u islamskom sistemu, koji ne ostaje pri jednom pokoljenju, i ne koncentriše se u jednoj porodici ili u jednoj osobi. To je stalno naslijeđivanje, stalno kruženje i stalna raspodjela i slijed izmjene posjednika i posjeda od vremena do vremena.

Na ove ugovore koje je odredio islamski zakon i koji katkada čine da imetak odlazi i izvan bližnje rodbine vežu se ugovori za oslobođene robove. Islamskom društvu poznato je nekoliko vrsta ovih ugovora.

Prvo, ugovor o oslobođenju roba. To je sistem prema kome se rob poslije njegovog oslobođenja tretira kao član porodice svoga zaštitnika. U tom slučaju njegov zaštitnik ili gospodar plaća za njega otkupninu ako on počini kakvo nedjelo za koje se traži otkupnina. Takav isti postupak primjenjuje se i kod učinjenog prekršaja od strane rodbine i štićenika koji mu pripadaju. Oslobođenog roba naslijeđuje njegov zaštitnik u slučaju da oslobođeni rob umre, a ne ostavi iza sebe člana porodice.

Drugo, ugovor o *muwalatu*, starateljstvu. To je sistem koji dozvoljava nearapu, ako ne bude imao nasljednika među svojim bližnjim, da se poveže ugovorom sa Arapom (to je štićenik štićeništva *mewla-l-muwalat*). Ovaj tada postaje kao član porodice koja ga štiti. Taj njegov zaštitnik plaća za njega odštetu ako počini bilo kakvu nedopustivu radnju koja traži odštetu. On ga i naslijeđuje kada umre.

Treće, ugovor Vjerovjesnika kojeg je on sklapao na početku svoga boravka u Medini između muhadžira i ensarija. Po tom ugovoru, muhadžir je mogao naslijediti ensariju sa svojom porodicom, kao da je član te porodice, ili bez porodice ako su njega i njegovu porodicu razdvojili nevjernici ili ako članovi njegove porodice nisu bili muslimani.

Četvrto, u predislamskom periodu sklapao bi ugovor čovjek s čovjekom rekavši: "Ti ćeš mene naslijediti, a ja ću tebe."

Islam prečišćava ove ugovore, posebno dva od njih, treći i četvrti, određujući da je srodstvo glavni uzrok nasljedstvu, i to samo srodstvo, mada nisu pokvareni ugovori koji su ranije sačinjeni. Ostavljeni su tako, ali da se ne sačinjavaju drugi.

... a onima s kojima ste sklopili ugovore - podajte njihov dio (4/33).

Ovo je strogo naređeno i sam Allah svjedoči tom ugovoru i postupanju pri tom ugovoru.

Allah je, zaista, svemu svjedok (4/33).

Resulullah (alejhi-s-selam) je rekao: **"Nema saveza u islamu, ali svaki savez koji je postojao u predislamskom periodu islam nije proširivao, ali ga jest potvrdio"** (Ahmed i Muslim).

Islam je nastupao kod pročišćavanja ovih ugovora isto onako kao što je postupao kod svega što je vezano za finansijsko poslovanje. Nijedna naredba nije imala retroaktivno djelovanje. Tako je postupio i kod kamate kad je dokinuta. Kamata je dokinuta od časa kada je tekst objavljen o tome, a ostavljeno je sve ono što je bilo ranije. Odredba nije tražila da se povrate kamatni prihodi, premda se ugovori nisu ispravili prema tekstu Kur'ana, nego su ostali na snazi sve dok kamata nije bila primljena. Međutim, ovdje su poštovani ovi ugovori, s tim da se ne sačinjavaju na toj osnovi novi, jer su sve veze, pored finansijskih, imale pečat porodičnog članstva, zbog brojnog, složenog i međusobnog povezivanja. Tako su ovi ugovori ostali na snazi. Insistiralo se na njihovoj realizaciji, samo je prekinuta svaka mogućnost za njihovu obnovu, ne ostavivši nikakvu posljedicu koja bi tražila tretman i lijek.

U ovakvom postupku javlja se olakšica, a istovremeno i sveobuhvatno, kompletno i detaljno tretiranje i rješavanje nabolje pojedinih pitanja u društvu, pri čemu islam unosi postepeno islamske naznake u to društvo, a briše i odbacuje naznake, džahilijjeta. To čini u svim usmjeravanjima i u svim ozakonjenjima.¹⁹

---

¹⁹U verziji Ibni Abbasa kod interpretiranja ovog teksta stoji da je nasljedstvo dozvoljeno samo srodstvom, a onima s kojima je sklopljen ugovor ostavljena je mogućnost pružanja pomoći i davanja savjeta.

Posljednja tema u ovoj cjelini jeste uređivanje institucije porodice, definiranje poslova, raspodjela kompetencija, određivanje obaveza, objašnjenje svih mjera koje je bilo potrebno preduzeti radi reguliranja poslova ove institucije, sačuvati je od potresa i razilaženja i svih drugih elemenata koji joj prijete rušenjem, koliko je to moguće.

Muškarci vode brigu o ženama zato što je Allah dao prednost jednima nad drugima i zato što oni troše imetke svoje. Zbog toga su čestite žene poslušne i za vrijeme muževljeva odsustva vode brigu o onome o čemu treba da brigu vode, jer i Allah njih štiti. A one čijih se neposlušnosti pribojavate, vi posavjetujte, a onda se od njih u postelji rastavite, pa ih i udarite; kad vam postanu poslušne, onda im zulum ne činite! - Allah je, zaista, uzvišen i velik!
(4/34).

A ako se bojite razdora između njih dvoje, onda pošaljite jednog pomiritelja iz njegove, a jednog pomiritelja iz njezine porodice. Ako oni žele izmirenje, Allah će ih pomiriti jer Allah sve zna i o svemu je obaviješten!
(4/35).

Prije nego se upustimo u komentar ovog kur'anskog teksta i objašnjenja psihičkih i društvenih ciljeva, potrebno je objasniti ukratko islamski pogled na instituciju porodice, njegov program u izgradnji te institucije, cilj tog programa s obzirom na porodicu, objasniti ukratko koliko je to moguće, jer detaljnije objašnjenje o tome traži posebnu i dužu raspravu.²⁰

Onaj koji je stvorio ovog čovjeka dao mu je po prirodi da živi u paru, kao što je slučaj kod svega što je stvoreno na svijetu. ... *I od svega po par stvaramo da biste vi razmislili!* (51/49).

Zatim je dao parnost čovjeku, dva vida jedne osobe. *O ljudi, bojte se Gospodara svoga, koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio* (4/1).

Allah je tako htio da se susretnu dva vida jedne osobe onako kako je htio a to je da taj susret bude smirenost za čovjeka nervna smirenost, rahatluk tijela, dao zastor, čestitost i zaštitu, zatim *mazru*, oranicu za natalitet, i produžetak života kako bi se stalno razvijao i napredovao u zaštiti toplog kutka, smireno, mirno, pokriveno, zaštićeno.

---

²⁰Vidi članak *Porodični sistem* u djelu *Nahwe mudžtemi'i islami*, zatim knjigu *El-Hidžab* i knjigu *Tefsir sureti-n-Nur* od Mevdudija.

... I jedan od dokaza Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost (30/21).

One su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća (2/187).

Žene vaše su njive vaše, i vi njivama svojim prilazite kako hoćete, a pripremite što i za duše svoje. I bojte se Allaha (2/223).

O vi koji vjerujete sebe i porodice svoje čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti (66/6).

Onima koji su vjerovali i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povelu priključićemo djecu njihovu, a djela njihova nećemo nimalo umanjiti (52/21).

Jednakost dvaju vidova jedne osobe u njihovom položaju, koju je dao Allah, i Njegovo ukazano poštovanje čovjeku, data je i ukazana i ženi. Ta ravnopravnost ogleda se u ostvarenju nagrade i sevapa kod Allaha, u pravu vlasništva i nasljedstva i u pitanju lične građanske slobode i nezavisnosti, o kojima smo govorili u proteklim stranicama ove cjeline.

Važnost susreta dvaju vidova jedne osobe u cilju izgradnje institucije porodice i ozbiljnost praćenja ove institucije ogleda se, prvo, u iznalaženju smirenosti, zadovoljstva, sklonjenosti i čestitosti duše oba vida; drugo, u podršci ljudskom društvu u faktorima pomoći i napretka. To su bila složena i precizna uređenja koja uključuju svaki djelić poslova ove institucije. Ova sura sadrži dio tog uređenja o kome smo govorili i izložili na ranijim stranicama u početku ovoga sveska, kao dopunu našeg ranijeg izlaganja u četvrtom svesku. I sura El-Beqare sadrži jedan dio toga, a to smo iznijeli u drugom svesku, a i druge sure govore o ovom pitanju, posebno En-Nur (poglavlje 24), osamnaesti džuz, El-Ahzab (33) u dva džuza, 21. i 22., poglavlje Et-Talak (65) i Et-Tahrim (66) - 28. džuz. I na drugim mjestima rasutim po drugim surama, obrađuju se drugi elementi koji sačinjavaju kompletni, sveobuhvatni i precizni statut uređenja ove ljudske institucije. Ovo sve, sa svojim mnoštvom, svojom raznovrsnošću, svojom razrađenošću i sveobuhvatnošću ukazuje koliku važnost daje islamski program ljudskom životu zasnovanom na instituciji porodice.

Nadamo se da se čitalac ovih stranica još uvijek sjeća šta je iznijeto na stranicama ovog sveska vezano za djetinjstvo rođenčeta ljudske vrste, za materijalno zbrinjavanje i njegove potrebe za vrijeme toga djetinjstva, za sredinu koja će ga štiti dok ne bude bilo sposobno da samo može sticati sebi za život. Najvažnije je od ovih obaveza osposobiti dijete kroz odgoj za

njegove društvene uloge, izgraditi njegov udio za napredak islamskog društva, ostaviti mu dobro u onome što mu se preda i kada mu dođe u ruke. Ove riječi imaju posebnu važnost kod objašnjenja vrijednosti institucije porodice, stava islamskog programa prema njenoj ulozi, cilju i interesiranju za njenu zaštitu od svih bližih ili daljih faktora koji je narušavaju.

U okrilju ovih ukupno izloženih naznaka o prirodnom stavu islama prema porodici i njenoj važnosti, insistiranju islama na očuvanju i davanju garancije njenom opstanku, smirenosti i miru u atmosferi porodice, pored onoga što smo naveli, a što se odnosi na ukazivanje poštovanja prema ženi naznačenom u ovom programu, davanju lične slobode ženi i ukazivanju poštovanja, davanju prava na kojima je izrasla ne samo radi međusobne ljubavi, nego radi ostvarivanja glavnih ciljeva poštovanja svakog čovjeka i podizanja ljudskog života,... u okviru tih naznaka mi možemo da govorimo o posljednjem tekstu u prvoj cjelini o kojoj smo govorili, sa ovim objašnjenjem.

Na putu organiziranja bračne institucije i objašnjenja organizacionih kompetencija u braku radi sprječavanja razmirica u porodici među njenim jedinkama, predajući ih sve Allahovoj a ne presudi strasti, osjećaju i sudu pojedinih ličnosti, ovaj tekst definira da staranje u ovoj instituciji pripada muškarcu i spominje da je uzrok tome Allahovo davanje prednosti muškarcu zbog mogućnosti staranja i zbog svih drugih specifičnosti i smjelosti što se od njega traži, zbog obaveznosti muškarca da troši na ovu instituciju. Na osnovu davanja staranja o porodici muškarcu definira se također kompetencija ovog staranja, zaštite ove institucije od propadanja i raznih nepogoda, definira se metod rješenja ovih nepogoda na zacrtanim osnovama, ukoliko iskrsnu. Na kraju, u tekstu se objašnjavaju vanjske mjere koje se preduzimaju ako se ne bude moglo sve riješiti unutarnjim mjerama i kada se nagne silueta opasnosti na ovu instituciju koja ne samo da sadrži dva vida jedne osobe, nego sadrži i prisutnost mladunčeta koje se razvija u ovom okrilju, a koje bi tada bilo izloženo opasnosti. Pogledajmo sada svaku mjeru koju bi trebalo preduzeti i mudrost onoliko koliko smo u stanju.

Muškarci vode brigu o ženama zato što je Allah dao prednost jednima nad drugima i zato što oni troše imetke svoje (4/34).

Porodica je, kao što smo rekli, prva institucija u ljudskom životu, prva s obzirom da je ona kao polazna tačka koja utiče na sve faze, prva i sa stanovišta važnosti, jer je njena preokupacija izgradnja i razvoj ljudskog

elementa, a to je najcjenjeniji element ovog svemira, prema islamskom poimanju.

Ako druge institucije manje važnosti i manje cijenjene, kao što su finansijske, industrijske i trgovačke itd. institucije, ako one, po običaju brinu kako da zaštite svoje kandidate koji su stručni i naklonjeni ovoj grani nauke, kako da obave praktičnu obuku kandidata pored njihove prirodne spremnosti za administraciju i vođenje, ako je ovo zadatak institucija koje su manje važne i niže cijenjene, onda je preče i važnije da se ovo pravilo primijeni i na instituciju porodice koja gradi i izgrađuje najcjenjeniji element svemira, element čovjeka.

Božanski program čuva ovo i vodi računa o prirodnosti, a i spremnostima poklonjenim dvama vidovima čovjeka (muškarcu i ženi) da izvrši ponudene obaveze prema spremnosti svakog od njih, vodi računa o pravdi kod raspodjele tereta, na oba vida čovjeka, vodi računa o pravdi i kompetenciji svakog od njih, o vrsti odgovarajućeg tereta za njih koji su potpomognuti samim svojim prirodnim i karakterističnim pojedinačnim sposobnostima.

Ovdje se polazi sa stanovišta da su i čovjek i žena Allahova stvorenja i da Allah (Subhanehu) ne želi učiniti bilo kome nasilje od svojih stvorenja, nego ga On priprema i formira za posebnu zadaću i daruje mu potrebne spremnosti za izvršenje te zadaće na lijep način.

Allah je stvorio čovjeka muškom i ženskom... u paru, na principu glavnog pravila o izgradnji ovog svemira. Ženu je zadužio, pored ostaloga, da zatrudni, da rodi, da doji i da brine za plod koji povezuje nju i muškarca. To je veoma veliki zadatak, prije svega, a zatim i složen zadatak. Nije nimalo beznačajan ni lahak. On se ne bi mogao obavljati bez organske i psihičke racionalne i duboko osjetljive pripreme u ženskom biću. Pravedno je i to što je povjereno drugom dijelu - muškarcu opskrbljivanje neophodnih potreba ženi i njena zaštita, kako bi ona mogla obavljati svoju složenu ulogu. Nelogično je da ona bude opterećena, pored trudnoće, rađanja, dojenja i brigom o djetetu, zatim da radi, muči se i noću nad njim bdije da bi zaštitila i sebe i svoje dijete u jednom te istom vremenu. Pravedno je i to što je čovjeku data posebnost u njegovom psihičkom i racionalnom formiranju, a što mu pomaže da obavlja i vrši svoje obaveze. Pravedno je i to što je ženi darovano u njenom fizičkom, psihičkom i racionalnom formiranju ono što joj pomaže da obavlja svoje obaveze.

Ovo je zaista tako! Pa prema tome, tvoj Gospodar ne čini nasilje nikome.

Osim toga, ženi su date, pored ostalih specifičnosti, i nježnost i osjećaj simpatije, brzo reagiranje i brzo odazivanje na traženje djeteta. Ona to čini nesvjesno i bez razmišljanja, jer duboke ljudske potrebe čak i u jednoj osobi nisu prepuštene odmjeravanju svijesti, razmišljanju i sporosti, nego nesvjesnom odazivanju ili uslišavanju potreba, da bi se odmah olakšao odaziv zahtjevu djeteta. Ovo izgleda da to ona čini pod prisilom, unutarnjom, ne nametnutom izvana, sa ukusom, slatkoćom i milinom u većini slučajeva, kako bi uslišavanje poziva bilo što brže, s jedne strane, i što ugodnije, s druge strane, bez obzira na poteškoću i obimnost posla. *To je Allahovo djelo koji je sve savršeno stvorio (27/88).*

Ove specifičnosti nisu jednostavne, neznatne, nego su presudne u fizičkom, nervnom, racionalnom i psihičkom formiranju žene. Veliki stručnjaci kažu da su te specifičnosti duboko uronile u svaku ćeliju, jer su one duboko ugniježdene u formiranju te prve ćelije iz čijeg se dijeljenja i množenja rađa mladunče sa svim osnovnim karakteristikama.

I čovjek je opskrbljen, pored ostalih specifičnosti, grubošću i čvrstinom, sporim reagiranjem i odazivom na poziv, upotrebi svijesti i razmišljanja prije nego se pokrene i odazove. Sve njegove uloge od samog početka lova kojeg je prakticirao u prvo vrijeme svog života - borba koju je uvijek primjenjivao da bi zaštitio suprugu i djecu, pa do raspoređivanja potreba vezanih za život i druge životne obaveze, jesu sveukupna njegova zadaća koja traži razmišljanje prije nego krene naprijed, razmišljanje i sporost u uslišavanju općenito. Sve je ovo duboko ugniježđeno u njegovom formiranju isto kao što su duboke i karakteristike žene u njenom formiranju.

Ove specifičnosti čine muškarca moćnijim, snažnijim i spremnijim na području opskrbljivanja, kao i brizi o trošenju i davanju. To je jedna obaveza kod raspodjele specifičnosti, koja ga čini da on bude spretniji u zbrinjavanju. Raspored sredstava za život ove institucije i svega onoga što ulazi u njeno zbrinjavanje, nadzor nad trošenjem sredstava u tom zbrinjavanju, priličnije je da bude u prirodi i zaduženju muškarca.

Ovo su dva bitna elementa koja ističe tekst Kur'ana dok dodjeljuje brižnju muškarca nad ženama u islamskom društvu.

Brižnja za ženom je posljedica njena formiranja i spremnosti. Ona ima i svoje opravdane razloge kod raspodjele uloga i kompetencija i

obavezivanja svakog člana u ovoj raspodjeli za posao za koji je po prirodi sposoban uz olakšice.

Prednost muškarca u zbrinjavanju uslijedila je zbog njegove spremnosti za tu ulogu, njegove uvježbanosti i radu na tome. Ova institucija ne može postojati bez zbrinjavanja, kao ni druge institucije manje važne i manje cijenjene. Svako od dva vida čovjeka, muškarac i žena, pripremljeno je za određenu djelatnost, osposobljeno da to uradi, zaduženo i opterećeno određenim obavezama, dok drugi član nije pripremljen niti osposobljen za taj posao. Otuda bi bilo nasilje da se nesposobni optereti i nosi teret zašto nije spreman, pored drugih tereta, jer je ovaj valjano pripremljen, naučno i praktično osposobljen. Njegova spremnost da obavlja drugu dužnost, majčinu ulogu, bit će upropaštena. Majka je zadužena tom ulogom. Ona odgovara potrebama te uloge i spremna je, prije svega na reagiranje, brzo uslišavanje, čak i iznad spremnosti duboko uronule u njenu prirodu, u njenu fizičku i nervnu konstrukciju, kod ponašanja i uslišavanja ovog poziva.

To su veoma složena pitanja, složenija da ih ne mogu procijeniti i vrednovati kaprici ljudi... složenija da se prepusti njima koji bi padali u tome poput padanja u mrkloj noći. Kada bi se prepustilo njima i njihovim strastima starog i novog džahilijeta, zaprijetla bi i jaka opasnost samim njima, kao i ostatku ljudskih specifičnosti na kojima počiva ljudski život i po kojima je on karakterističan.

Možda je ovo jedan od dokaza na kojima priroda pokazuje svoje postojanje, svoje dominiranje i postojanje čvrstih svemirskih zakona nad ljudima koji osuđuju te dokaze, odbacuju ih i negiraju.

Možda je jedan od dokaza što je život ovog čovjeka pogodilo padanje, smutnja, lutanje, gubljenje, prijetnja, rušenje i uništavanje u svakom vremenu u kome dolazi do suprotstavljanja ovom pravilu, pa je došlo do poremećaja vlasti zbrinjavanja u porodici ili su se pomiješale njene naznake, ili se izdvojila od svog osnovnog prirodnog pravila.

Možda je jedan od dokaza za poremećaj i spremnost same žene da obavlja ovo starateljstvo u porodici po njenoj prirodnoj sklonosti njen osjećaj o lišenosti, manjkavosti, nemiru i neznatnoj sreći kada živi sa čovjekom koji ne izvršava obaveze ovog zbrinjavanja i kada mu nedostaju potrebna svojstva za to, pa povjeri njoj da se brine. To je primjetna činjenica ili istina kojoj se predaju čak i one žene koje su daleko od toga.

Možda je jedan od ovih dokaza što djeca, koja odrastu u porodici o kojoj se ne stara otac, bilo zbog toga što je slaba ličnost, pa dolazi do izražaja ličnost majke i ona zavlada, ili zbog toga što je otac umro, ili što ne postoji zakonski roditelj, da rijetko kada djeca odrastu zdrava, a vrlo malo da ne skrenu u svom psihičkom i nervnom formiranju, u svom etičkom i radnom ponašanju.

Sve su ovo dokazi na koje ukazuje priroda da postoje i da vladaju, da postoje prirodni zakoni koji dominiraju u ljudskom rodu, čak i kad oni zlo osuđuju, odbacuju i niječu.

Mi ne možemo dalje nastaviti pa u tekstu *U okrilju Kur'ana* govoriti o vođenju brige od strane muškarca, karakteristikama toga vođenja i opravdanja, karakteristikama njegove muškosti i prirode. Međutim, morali bismo znati da ova briga nema cilj da uništi ličnost žene u kući ni u ljudskom društvu. Njena *građanska* uloga se ne može zanemariti, kao što smo to ranije rekli, nego je ovo dužnost, u okviru porodice, kako bi se ova složena institucija vodila valjano, kako bi se zaštitila i očuvala. Postojanje nekoga ko bi bio staratelj u instituciji ne znači odbacivanje postojanja i nijekanje prava ostalih koji djeluju u toj instituciji, ne znači odbacivanje radnika koji obavljaju svoje poslove. Islam je na drugim mjestima definirao karakter vođenja brige od strane muškarca, definirao samilost, zaštitu, čuvanje i staranje koje prati ovu osobinu ili karakter, definirao obaveze koje muškarac preuzima na sebe u odnosu na sredstva i ponašanje u svom vladanju spram svoje supruge i porodice.²¹

Nakon objašnjenja obaveze muškarca, njegova prava, dužnosti i zaduženja u vezi sa vođenjem brige o porodici objašnjava se i priroda dobre žene i vjernice, njena ponašanja i njeni vjernički postupci u okviru porodice:

---

²¹O svemu ovome više vidjeti poglavlje *Mudžteme'i a'ili* u djelu *Nahwe mudžteme'in islamijjin*, zatim u poglavlju *El-Mer'e we 'alakatu-l-džinsejn* u knjizi *El-Islamu we muškilat-ul-hadara*; zatim djela *Hidžab*, *Tefsiru sureti-n-nur*, od Mevdudija; djelo *El-Ustre we-l-mudžteme'*, *Huququ-l-insan* od dr. Ali Abdulvahida Vafija i najzad djelo, *El-insanu bejne-l-madije we-l-islam* od Muhammeda Kutba.

Zbog toga su čestite žene poslušne i za vrijeme muževljeva odsustva vode brigu o onome o čemu treba da brigu vode, jer i Allah njih štiti (4/34).

U prirodi je dobre vjernice, u njenom svojstvu, u tretmanu njene vjere i čestitosti, da ona bude poslušna. Ta poslušnost potiče iz htijenja, usmjerenja, želje i ljubavi, a ne iz prisile, moranja, iz nečega što se ne može izbjeći i insistiranjem. Zatim, ovdje je upotrijebljena riječ *poslušne (qanitat)*, a nije upotrijebljena *pokorne (tai'at)*, jer je značenje prve riječi psihičke naravi čiji je odsjen primamljiv, sočan, a to je ono što odgovara smirenosti, ljubavi, pokriću i očuvanju dva konstitutivna dijela jedne duše u zagrljaju koji štiti naraštaj u razvoju i utiskuje da se odrazi na njemu dotična atmosfera, duh koji vlada, njegova sjena i ritam.

U prirodi je dobre vjernice, u njenom poželjnom svojstvu, u tretmanu njenog vjerovanja i dobrote da čuva čast svete veze između nje i njena muža u vrijeme njegove odsutnosti, a prije svega u vrijeme njegove prisutnosti, da se ne izlaže pogledom i naglaskom glupostima i zabranjenom, onime što može dopustiti samo mužu, s obzirom da je on drugi konstitutivni dio jedne cjeline.

Ono što nije dozvoljeno ne odlučuje ni on ni ona, ni muž ni žena, nego to odlučuje Allah (Subhanehu): ... *jer i Allah njih štiti (4/34).*

Nije to predmet nečega što bi zadovoljilo muža, a što bi ona lično dozvolila u njegovu prisustvu ili odsustvu, nešto što ga ne bi rasrdilo ili nešto što njemu ili njoj diktira društvo, kad je i to društvo skrenulo sa Allahova programa.

Postoji samo jedan sud u okviru ovog šticeanja i čuvanja. Na osnovu toga suda žene treba sebe da štite i čuvaju *jer i Allah njih štiti (4/34)*. Kur'anski izraz ovdje nije upotrijebljen u smislu naredbe, zapovijednog načina, nego u smislu nečega što ima još jače značenje i strožiju naredbu. Taj kur'anski izraz znači da ova zaštita ili šticeanje kojom ih Allah štiti dolazi kao nešto što je u prirodi čestitih žena i što proističe iz te čestitosti.

Onda nema vrijednosti nijedno izvinjenje muslimana i muslimanki koji pokleknju pod pritiskom društva koje je odstupilo od pravog puta, a ističu odredbe kojih se pridržavaju dobre žene u muževljevu odsustvu *jer i Allah njih štiti (4/34)* u čestitosti, poslušnosti, zadovoljstvu i ljubavi.

Žene koje nisu čestite su neposlušne (ovaj termin izveden je iz riječi *našeze*, a znači stajati na uzdignutom, ispupčenom zemljištu). To je

osjetilna i lahko uočljiva slika koju daje ovaj izraz, slika o psihičkom stanju osobe. Neposlušni se, prema ovom izrazu, ističu u grijehu i siledžijstvu.

Islamski program to ne očekuje, sve dok se neposlušnost praktično ne dogodi i dok se ne počini grijeh, opadne respektiranje, brižnja i staranje o instituciji porodice i dok se porodica ne podijeli na dva dijela. Kada situacija dođe do ovog stepena, lijek malo kad koristi. Zbog toga je potrebno požuriti sa tretmanom ove neposlušnosti prije nego što bude prekasno. Sklonost prema smutnji u ovakvoj situaciji je veoma prisutna. U takvoj situaciji nema mira ni smirenosti. Odgajanje i pripremanje mladog naraštaja u takvoj složenoj situaciji ne teče valjano, slijedi cijepanje i rušenje cjelokupne institucije, rasulo mladog naraštaja ili ustupanje njegova odgoja rušilačkim faktorima preplavljenim psihičkim, nervnim i tjelesnim bolestima, pa i prerastanjem tog mladog naraštaja u ekstreme.

Prema tome, situacija je veoma složena. Poželjno je požuriti sa preduzimanjem potrebnih mjera u liječenju neposlušnosti izdaleka od vremena od kada se primijetila da bi se sačuvala porodica od propasti. Dozvoljava se prvom odgovornom za porodicu da primijeni prikladne mjere odgoja prema brojnim situacijama. Ne radi osvete, omalovažavanja i kažnjavanja, nego radi popravka situacije, njena dovođenja u red, liječenja pukotina u ranoj fazi neposlušnosti.

A one čijih se neposlušnosti pribojavate, vi posavjetujte, a onda se od njih u postelji rastavite, pa ih i udarite; kad vam postanu poslušne, onda im zulum ne činite! - Allah je, zaista, uzvišen i velik! (4/34).

Imajući u vidu ranija objašnjenja koja su se odnosila na:

- ukazivanje časti čovjeku, i jednoj i drugoj konstitutivnoj jedinki od strane Allaha,

- prava žene koja izrastaju iz njenog ljudskog svojstva,

- čuvanje građanske osobenosti žene muslimanke i njenih prava u cjelini, dodajući tome i to što staranjem i brigom muškarca o njoj, ona ne gubi ništa od svog prava, prava da odabere sebi životnog druga, da sama sobom raspolaže o sebi i svom imetku itd., do posljednje istaknute naznake u islamskom programu.

Imajući u vidu sve što je rečeno, zatim uzevši u obzir i važnost institucije porodice, navodi nas sasvim jasno da shvatimo, kada mirno i staloženo razmišljamo, zašto su propisane prvo odgojne mjere, zatim način kako da se one provedu.

Ovo je propisano kao preventiva kada postoji bojazan da ne dode do neposlušnosti, propisano da se požuri sa popravkom i čovjeka i situacija, a ne da se poveća smutnja, ispune srca srdžbom, mržnjom, poniženjem i grubim postupkom.

Nije to, nikada, borba između muža i žene, niti se ovim mjerama želi srušiti žena kada se optuži za neposlušnost, ni vraćanje u lanac kao mirno pašće.

Tako nešto nije, zaista, islam, nego oponašanje sredine nekih vremena, a nastalo je zajedno sa priznavanjem čovjeka u cjelini, a ne u određenim konstitutivnim dijelovima. Kada se pojavio islam, stvar se korjenito izmijenila i u formi, i u slici, i u cilju, i u svrsi.

A one čijih se neposlušnosti pribojavate, vi posavjetujte (4/34).

Ovo su prve mjere... Savjet... Ovo je prva dužnost na planu svakog staratelja i glave porodice. To je neka vrsta odgojnog cilja. To je poželjno uvijek od staratelja. *O vi koji vjerujete, sebe i porodicu svoju čuvajte od vatre, čije će gorivo ljudi i kamenje biti (66/6).* Ali u ovom slučaju, posebno je dat određen naglasak radi određenog cilja. To je liječenje ispada neposlušnosti, prije nego bude kasno i ne postane javno.

Međutim, ovaj savjet katkada ne pomaže, jer je hir preovladao, ili je reagiranje prkosno, ili se pojavi uzdizanje zbog ljepote, ili imetka, ili porodičnog položaja, ili bilo koje druge vrijednosti zbog koje žena zaboravlja da je ona partner u porodici, a ne partner u ringu ili areni ponosa. Tada dolazi do izražaja druga mjera, osjećaj duhovne nadmoćnosti muža nad ljepotom, privlačnošću ili bilo kojom drugom vrijednošću kojom se njena ličnost uzdiže iznad njegove ličnosti, ili iznad njegove uloge partnera u bračnoj zajednici za koju se brine i stara.

A onda se od njih u postelji rastavite (4/34).

Postelja je mjesto zavodenja i privlačnosti u kojoj neposlušna prkosna žena dostiže vrhunac svoje vlasti. Kada čovjek uzmogne da savlada svoje nagone kod ovog zavodenja, neposlušna žena će tada izgubiti svoje oružje kojim se ponosila. U tim uvjetima pretežno postaje sklona da se povuče i postane prijatna, povuče se pred krutošću svoga muža, pred isticanjem osobenosti snage volje i ličnosti u tome i to u najkompliciranijem njenom položaju... Premda je ova mjera, napuštanje postelje, odgojna mjera, ona ne smije biti poznata nikome izvan ovog bračnog para. Neka napuštanje postelje ne bude pred djecom, jer to

ostavlja loš utisak na njih i izaziva smutnju. To ne može biti ni pred tuđinom, jer bi moglo poniziti ženu i njenu plemenitost i dovesti do povećanja neprivrženosti. Cilj je liječenje neposlušnosti, a ne poniženje supruge ni izlaganje djece smutnji. Izgleda da su ova oba cilja ujedno i namjera ovih mjera.

Međutim, ove mjere katkada ne rješavaju problem. Postavlja se pitanje da li ovu instituciju, brak, ostaviti da se raspe. Postoje i druge mjere, mada su grublje, ali ipak blaže i manje od potpunog uništenja ove institucije zbog neposlušnosti.

... *pa ih i udarite...* (4/34).

Imajući u vidu sva ranija značenja i uzimajući u obzir sve ove mjere, ipak se ne dozvoljava da ovaj udarac bude mučan, da bude radi osvete i sl. Zabranjuje se da bude i vrijeđanje u cilju poniženja i omalovažavanja. Zabranjuje se također da bude radi prisile i natjerivanja da se živi u braku kojim žena nije zadovoljna. Ukratko, udarac treba da bude radi odgoja kao što to čini odgojitelj ili roditelj sa svojim sinovima i odgojitelj sa učenicima.

Logično je da nijedna od ovih mjera nije potrebna i ne dolazi u obzir u slučaju sloge partnera u ovoj veoma složenoj instituciji. One se preduzimaju samo u slučaju izbijanja nesporazuma i pukotina, pa i tada preduzimaju se samo kada dolazi do odstupanja koje tretiraju ove mjere.

Kada nije dovoljan savjet niti napuštanje u postelji, onda znači da su ovakva skretanja i odstupanja druge prirode, drugog nivoa, i kada sve ove spomenute mjere ne pomažu, onda pomaže ova zadnja.

Potvrđeni dokazi i psihičke primjedbe koje se odnose na ovu vrstu skretanja kažu da je ovo sredstvo najpovoljnije da bi zasitilo određeni psihički ispit, ispravilo ponašanje takve osobe i zadovoljilo je u isto vrijeme.

U slučaju da se ne radi o bolesnoj devijaciji, kako to naziva analitička psihologija, mi ne prihvaćamo ozbiljno izvještaje psihologije da je *naučna* jer još ona nije postala *naukom* u naučnom smislu kako ističe dr. Aleksis Karil. Možda ima i takvih žena koje ne osjećaju snagu kod čovjeka koji im je muž - staratelj, pa da bude zadovoljna njime sve dok je fizički ne porazi! Ovo nije u prirodi svake žene, ali postoji i ovakva vrsta žena. Zbog toga je potrebno da se prođe kroz ovu posljednju fazu da bi se ispravila i sačuvala ova važna institucija i da bi se ona održala u miru i smirenosti.

U svakom slučaju, Onaj koji je odredio ove mjere, to je Onaj koji je stvorio, Onaj koji zna koga je stvorio. Svaki razgovor i rasprava poslije

riječi Učenoga koji je obaviješten o svemu suvišni su. Svako suprotstavljanje izboru Stvoritelja i neprihvatanje Njegova suda izvodi iz okvira vjerovanja u cjelini.

On, Uzvišeni, to je odlučio u atmosferi i okruženju čije su karakteristike definirane, namjera koja to prati određena, kakav je i cilj koji stoji iza toga definiranja, tako da se pogrešna shvatanja ljudi protiv Allahova programa u vremenu neznanja ne prihvaćaju. Kada čovjek preraste iz dželata u ime vjere, a žena pretvori u roba u ime vjere, ili kada se čovjek preobrazi u ženu, a žena u čovjeka, ili kada se oboje promijene u treću nejasnu vrstu, u kojoj se ne zna ko je muž a ko je supruga, sve, navodno, u ime progressa i shvatanja vjere, sve te situacije nije teško uočiti da se u cjelini razlikuju od čistog islama i od onoga što on traži u dušama vjernika.

Ove mjere dopuštene su radi tretiranja i zaliječivanja ispada prije nego se dogodi nepoželjno, a obuhvataju i upozorenje da se ne zloupotrijebe odmah poslije njihovih donošenja i dopuštanja primjene. Svojim praktičnim životom Resulullah je to primijenio u svojoj porodici svojim verbalnim usmjeravanjem kako da tu i tamo riješi pregonjenja i ispravi shvatanje. To je izrazio u brojnim hadisima.

U Sunenima i Musnedu navodi se od Muavije ibni Hajde Kušejrije, da je on upitao Resulullaha kakva su prava žena u odnosu na svakog od nas. Resulullah mu je odgovorio: **“Da se nahrani kada zatraži, da se obuče kada zatraži odjeću, da se ne tuče, ne grdi i ne napušta osim u kući”**. Ebu Davud, Nesai i Ibni Madždže navode da je Vjerovjesnik (alejhi-s-selam) rekao: **“Ne tucite Allahove robinje!”** Tada je došao Omer (neka je Allah njime zadovoljan) Vjerovjesniku (alejhi-s-selam) i rekao mu: **“Pobunile su se protiv svojih muževa i Resulullah im je dozvolio da ih udare. Onda su žene opsjedale porodicu Resulullaha u većem broju tužeći se njegovim ženama, pa je Resulullah na to dodao: “Brojne žene posjetile su porodicu Muhammedovu žaleći se na svoje muževe... Vi niste dobri.” I dodao: “Neka niko ne tuče svoju ženu kao devu, na početku dana bičuje, a na kraju spava s njom.”** (Prenosi Ebu Hurejre a navodi ga autor djela *Mesabihu-s-sunne fi-s-sahah*).

U drugom hadisu stoji: **“Najbolji je od vas ko je najbolji prema svojim. Ja sam među vama najbolji prema svojim”** (Tirmizi i Taberani).

Primjeri ovih tekstova i usmjerenja i primjeri okruženja koji su odslikavali tu situaciju predstavljaju sliku borbe džahilijetskog taloga sa smjernicama islamskog programa u muslimanskom društvu, u ovoj oblasti. Ova slika sliči brojnim slikama borbe koja se odvija između ovih naslaga i taloga džahilijeta i smjernica u raznim drugim oblastima života, slikama borbe koje su se odvijale prije učvršćivanja nove islamske situacije i svjesnog učvršćivanja islamskih korijena u dubini duše muslimana u islamskom društvu.

Pa ipak, u svakom slučaju, ovim mjerama postavljena je i granica gdje treba stati, a to je stati u onoj fazi preduzimanja mjera kad se ostvari cilj. Te granice ne smiju biti pređene.

Kad vam postanu poslušne, onda im zulum ne činite! (4/34).

Kad se postigne cilj, sredstvo se odbacuje, što znači da je cilj poslušnost, a poslušnost je prihvatanje a ne prisiljavanje, jer prisilna poslušnost ne odgovara instituciji porodice - temelju društva. Tekst ukazuje da nastavljanje sa primjenom ovih mjera nakon što je ostvarena poslušnost znači nasilje, dominaciju i prekoračenje granice.

... a onda im zulum ne činite (4/34).

Ova zabrana je popraćena ajetom Uzvišenoga, kur'anskim metodom putem privlačnosti i upozorenja kako bi se smirila srca, zainteresirali umovi, iščezli osjećaji nasilja i oholosti, ako to još uvijek kruži u nekim dušama.

Allah je, zaista, Uzvišen i Velik! (4/34).

To je u slučaju kada žene ne oglašavaju nepokornost nego se pribojava da se neće pojaviti. Međutim, kada oglase nepokornost, onda se ne preduzimaju te mjere o kojima je bilo riječi, jer tada to nema ni svoje svrhe ni rezultata. Prema tome, to je onda hrvanje i borba između dvojice protivnika kako bi razbili jedan drugom glavu. Ovo se niti namjerava ostvariti, niti je želja. Isto tako, kada se primijeti da primjena ovih mjera nije dovoljna nego samo može povećati poteškoće, poslije toga izazvati i javnu neposlušnost, poništiti ostale sponove koje to dvoje još povezuju ili u slučaju kada upotreba tih sredstava ne vodi nikakvom stvarnom rezultatu, u tom

slučaju, u cjelini islamski dobro osmišljeni program ukazuje na posljednju mjeru, da bi se ta velika institucija spasila od totalnog raspada, prije nego se povuku ruke iz te institucije i prepusti da se sruši.

A ako se bojite razdora između njih dvoje, onda pošaljite jednog pomiritelja iz njegove, a jednog pomiritelja iz njezine porodice. Ako oni žele izmirenje, Allah će ih pomiriti jer Allah sve zna i o svemu je obaviješten!
(4/35).

Tako islamski program ne poziva ka predaji, pri pojavi nepokornosti i prezira, niti preduzimanju hitnih mjera za prekidanje ugovora o braku, rušenju institucije porodice pred svima onima koji sačinjavaju tu porodicu, starim i mladim, koji ni najmanje nisu umiješani u to. Institucija porodice je nešto drago u islamu, onoliko koliko je važno u izgradnji društva, ona ga pomaže novim doprinosom koji je potreban za razvoj društva, progres i napredak.

Islamski program pribjegava ovom posljednjem sredstvu, kada se boji cijepanja i nastoji da što prije pozove, prije nego što dođe do potpunog cijepanja, jednog uglednog predstavnika iz njene porodice, kojim će ona biti zadovoljna, i jednog uglednog predstavnika iz njegove porodice, kojim će on biti zadovoljan, da se sastanu u miru, daleko od emocija, naslaga i životnih okruženja koja su pomutila čistotu odnosa između supružnika, daleko od ovih faktora koji kvare ugodnu atmosferu života, zapetljavaju situaciju i čine se, zbog njihove bliskosti, istim supružnicima, velikim razlozima koji prekrivaju sve druge lijepe faktore u njihovom životu. U nastojanju da sačuvaju ugled dviju porodica, da se sažale na malu djecu koja su nevina i nemaju ništa zajedničkog sa željama da supružnici jedno drugo nadvladaju, kao što katkada biva među supružnicima u takvim uvjetima, čime se želi dobro supružnicima, njihovoj djeci i porodici kojoj prijeti rasulo. Istovremeno, ta dvojica su povjerljivi i čuvat će tajne supružnika, jer su predstavnici, svaki od njih, iz njihove porodice pojedinačno. Zbog toga nema bojazni da će oni oglašavati ove tajne, jer im nije u interesu da to šire, štaviše, njima je u interesu da te tajne zakopaju i da ostanu u njima.

Ova dva istaknuta predstavnika, znalca, pokušat će unijeti izmirenje, i ako u dušama ovih supružnika postoji stvarna želja za pomirenjem, a tu želju prekrila je samo srdžba, onda uz pomoć snažne želje ovih predstavnika, Bog će dati da oni uspiju i unesu mir među ove supružnike.

Ako oni žele izmirenje, Allah će ih pomiriti... (4/35).

Njih dvoje žele mir, Allah će im to uslišati i dati da uspiju.

Ovo je ta spona koja stoji između ljudskih srca i njihovog nastojanja, između Allahova htijenja i Njegove odredbe. Ako Allah odredi, to će se ostvariti u životu ljudi, a ljudi mogu da se usmjere prema tome, i da se trude, a uz Božiju odredbu, poslije toga bit će ono što će biti.

Bit će na osnovu znanja koje prodire u sve tajne i na osnovu obaviještenosti šta je od koristi.

Allah sve zna i o svemu je obaviješten (4/35).

Eto tako primjećujemo u ovoj cjelini stepen ozbiljnosti i važnosti u stavu islama prema ženi, u odnosima između muškarca i žene, i institucije porodice, kao i svim društvenim vezama koje su u vezi s porodicom. Primjećujemo dalekosežnost interesiranja islamskog programa u vezi sa organizacijom ove ozbiljne strane ljudskog života. Upoznajemo se sa uzorcima kroz rad i napor, koga ulaže ovaj veličanstveni program, a on vodi muslimansku zajednicu, koju izvlači iz podnožja neznanja ka uzdizanju, koja se stalno penje ka visokom vrhu - cilju Allahove upute, bez čije upute nema upute.

«وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا؛ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا، وَبِذِي الْقُرْبَىٰ، وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ، وَالْأَنْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ، وَالْأَنْجَارِ الْجُنُبِ، وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ، وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ. إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا * الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ، وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ؛ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا * وَالَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ، وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ. وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا! * وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ؟ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا * إِنَّ اللَّهَ لَا يَظُنُّ مِنْقَالًا ذَرَّةً؛ وَإِنْ تَكَ حَسَنَةً يَضَاعِفْهَا، وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا * فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ، وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا * يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوُوا الرُّسُولَ لَوْ تُسَوَّىٰ بِهِمُ الْأَرْضُ، وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا.

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ ، وَأَنْتُمْ سُكَارَى ، حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا - إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ - حَتَّى تَغْتَسِلُوا ، وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى ، أَوْ عَلَى سَفَرٍ ، أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ ، أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ ، فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً - فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا ، فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ ، إِنْ أَلَّهِ كَانَ عَفْوًا غَفُورًا » .

I Allahu se klanjajte i nikoga Njemu ravnim ne smatrajte! A roditeljima dobročinstvo činite, i rođacima, i siročadi, i siromasima, i komšijama, bližnjim, i komšijama daljnjim, i drugovima, i putnicima-namjernicima, i onima koji su u vašem posjedu. Allah, zaista, ne voli one koji se ohole i hvališu (4/36),

one koji škrtare i traže od drugih da budu škrti i koji kriju ono što im je Allah iz obilja svoga darovao; a Mi smo nevjernicima pripremili sramnu patnju - (4/37)

i one koji troše imanja svoja da se pred svijetom pokažu, a ni u Allaha ni u onaj svijet ne vjeruju. - A kome je šejtan drug, zao mu je drug ! (4/38)

A šta bi im bilo da u Allaha i u onaj svijet vjeruju i da od onoga što im Allah daje udjeljuju, kad Allah o njima sve zna? (4/39).

Allah neće nikome ni trunku nepravde učiniti. Dobro djelo On će umnogostručiti i još od Sebe nagradu veliku dati (4/40).

A šta će, tek, biti kada dovedemo svjedoka iz svakog naroda, a tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih? (4/41).

Tog dana bi jedva dočekali oni koji nisu vjerovali i koji su se protiv Poslanika dizali da je nad njima zemlja poravnana; a od Allaha neće moći nijednu riječ sakriti (4/42).

O vjernici, pijani nikako namaz ne obavljajte, sve dok ne budete znali šta izgovarate, i kada ste džunubi - osim ako ste putnici - sve dok se ne okupate. A ako ste bolesni, ili na putu, ili ako je neko od vas obavio prirodnu potrebu, ili ako ste se sastajali sa ženama, a ne našete vode, onda dlanovima čistu zemlju dotaknite i lica vaša i ruke vaše potarite. - Allah, zaista, briše grijehe i prašta (4/43).

Ima više povoda koji povezuju uvod ove cjeline i osu cjelokupne sure i njenih osnovnih tema, s jedne strane, i tema prošle cjeline ovog džuza, s druge strane. Ova cjelina počinje tekstem o uređenju života muslimanskog društva, njegovu prečišćavanju od naslaga predislamskog perioda, učvršćivanju novih islamskih naznaka, upozorenju na sljedbenike objavljene Knjige, na Jevreje u Medini i na zla i negiranja koja su oni činili i sve drugo što su pljuvali na muslimansko društvo, i o njihovu ulaganju napora da spriječe napredak i kompletiranje muslimanskog društva, posebno sa moralnog stanovišta, solidarnosti i saradnje, što se smatra polaznom tačkom snage koja se razvija u ovom novom društvu.

Ova nova cjelina je potpuno nova, a počinje prioriternim pravilom na kome počiva muslimansko društvo, pravilom monoteizma, iz čega proističe život, program ovog života u svim situacijama i kretanjima.

U cjelini koja prethodi ovoj iznijeti su raznovrsni elementi o organizaciji porodice i društva. Bilo je govora i o porodici, njenoj organizaciji, sredstvima njene zaštite i vezama koje je povezuju i učvršćuju njeno zdanje. Ova cjelina uključuje i razradu o ljudskim odnosima u muslimanskom društvu, odnosima koji prelaze odnose bliže rodbine u kojoj se povezuje govor o roditeljima, a onda prelazi na povezivanje u širem smislu kako bi to povezivanje obuhvatilo i druge odnose koji se rađaju u atmosferi lijepih osjećaja i uzrastaju u atmosferi porodice čiji se članovi međusobno vole, tako da ti dobri osjećaji prelaze i na strane drugih ljudi, osjećaji koje čovjek nauči prije svega u atmosferi čežnje u porodici i nježne pažnje. Odavde se to proširuje i na odnose sa ljudskom porodicom u cjelini nakon što je bacilo svoje sjene na bližnju porodicu.

U ovoj novoj cjelini su date smjernice u smislu zaštite porodice, dakle uže i šire ljudske porodice, smjernice uspostavljanja vrijednosti i mjerila na ovom području koji se odnose na one koji obilato dijele i na one koji škrtare. Ova cjelina počinje osnovnim pravilom iz koga proističu sve vrijednosti i mjerila, iz koga uostalom, proističe i cjelokupni program života u muslimanskom društvu. To je temelj monoteizma, tewhida, i povezivanje svakog pokreta, svake aktivnosti, svakog unutarnjeg osjećaja sa klanjanjem Allahu. Klanjanje je krajnji cilj svake ljudske aktivnosti u srcu muslimana i u njegovu životu.

Zbog razgovora o klanjanju, ibadetu, samo Allahu u cjelokupnom okeanu klanjanja, dolazi drugi pasus u ovoj cjelini i objašnjava neke odrednice vezane za namaz i čišćenje, zatim produžuje iznošenjem zabrane konzumiranja alkohola, koji tada još nije bio zabranjen, a ove

korake posmatra kao jedan dio općeg islamskog odgojnog programa koji ide prema planu o novorođenom društvu. To je program koji se izražava u ibadetu, namazu i monoteizmu...

To su karike čvrsto povezane jedna s drugom i istovremeno povezane sa prošlom cjelinom i glavnom osom ove sure.

I Allahu se klanjajte i nikoga Njemu ravnim ne smatrajte! A roditeljima dobročinstvo činite, i rodacima, i siročadi, i siromasima, i komšijama, bližnjim, i komšijama daljnjim, i drugovima, i putnicima-namjernicima, i onima koji su u vašem posjedu. Allah, zaista, ne voli one koji se ohole i hvališu (4/36).

one koji škrtare i traže od drugih da budu škrti i koji kriju ono što im je Allah iz obilja svoga darovao: a Mi smo nevjernicima pripremili sramnu patnju - (4/37)

i one koji troše imanja svoja da se pred svijetom pokažu, a ni u Allaha ni u onaj svijet ne vjeruju. - A kome je šejtan drug, zao mu je drug ! (4/38).

A šta bi im bilo da u Allaha i u onaj svijet vjeruju i da od onoga što im Allah daje udjeljuju, kad Allah o njima sve zna? (4/39).

Allah neće nikome ni trunku nepravede učiniti. Dobro djelo On će umnogostručiti i još od Sebe nagradu veliku dati (4/40).

A šta će, tek, biti kada dovedemo svjedoka iz svakog naroda, a tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih? (4/41).

Tog dana bi jedva dočekali oni koji nisu vjerovali i koji su se protiv Poslanika dizali da je nad njima zemlja poravnana; a od Allaha neće moći nijednu riječ sakriti (4/42).

Ovaj pasus počinje naredbom o ibadetu samo Allahu i zabrani da bilo ko u tome sa Allahom ima udjela. Pasus počinje veznikom koji povezuje ovu narebu o ibadetu i ovu zabranu u prošlim naredbama, vezanim za organiziranje porodice, iznijetim na kraju prošle cjeline. Ovo povezivanje između dvije teme ukazuje na potpuno jedinstvo u ovoj vjeri. Ovo nije samo vjera koja počiva u srcu čovjeka, nisu ni znaci stajanja u namazu i drugom

ibadetu, nije ni samo svjetovno obrazovanje koje ne bi imalo nikakve veze sa vjerom i sa znacima obožavanja. To je takav program koji obuhvata ovu svu aktivnost, povezuje sve njegove manifestacije čvrsto u jednom osnovnom principu, a to je tewhid, vjera u Jedinog Allaha, da se samo od Njega primaju odredbe i zabrane u ovoj cjelokupnoj aktivnosti, i ni od koga drugog. Na taj način se izražava jednota za sva usmjerenja i zakonske propise vezane za svaku ljudsku aktivnost. Ovaj monoteizam ne može se rastaviti od toga u islamu i uopće u ispravnom vjerovanju u Allaha.

Slijedi naredba o monoteizmu i zabrana politeizma, slijedi naredba o dobročinstvu tim grupama posebne porodice i ljudske porodice u cjelini, zatim naredba o osudi škrtosti, škrtih ljudi, oholosti, i naredbe drugima da ne škrtare, osudi prikriivanja Božije dobrote bez obzira u kojem smislu to bilo izraženo - u imetku, nauci ili vjeri. Upozorava se i na slijedeće šejtana, signalizira se na kaznu na Sudnjem danu štetama i sramotama u toj kazni da bi se sve to povezalo u monoteizmu - jednoti i sa jednotom izvora iz koga prima svaki onaj koji se klanja Allahu i ne pripisuje Mu ništa drugo. To je također jedan izvor, koji nije brojan. U tom izvoru ne učestvuje niko u davanju smjernica i davanju propisa, ne učestvuje niko ni u Božanstvu ni obožavanju Allaha.

I Allahu se klanjajte i nikoga Njemu ravnim ne smatrajte! A roditeljima dobročinstvo činite, i rođacima, i siročadi, i siromasima, i komšijama bližnjim, i komšijama daljnjim, i drugovima, i putnicima-namjernicima, i onima koji su u vašem posjedu (4/36).

Svi zakonski propisi i usmjerenja u Allahovom programu proističu iz jednog osnova i koncentrišu se na jednom osnovu. Ti propisi i ta usmjerenja proističu iz vjere u Allaha i koncentrišu se na apsolutnom monoteizmu, oznaci ove vjere, zatim povezuju se jedan s drugim i dovode u sklad jedan s drugim tako da je teško rastaviti jedan dio od drugog dijela. Svaka studija iz ove oblasti bila bi nepotpuna ako se ne bi uzeo u obzir i njen glavni temelj od koga se prima. Svaki rad i djelo bez povezivanja jednog bez drugog postali bi nedovoljni za ostvarenje svojstva islama i ne bi bili dovoljni za ostvarenja ploda islamskog programa u životu.

Iz vjere u Jedinog Allaha proističu sva osnovna poimanja svemirskih, životnih i ljudskih odnosa, poimanja na kojima počivaju društveni, privredni, politički, etički i međunarodni programi i koji u odnosima ljudi utiču jedni na druge na svim područjima ljudske aktivnosti na Zemlji i koji aklimatiziraju savjest pojedinca i realnost društva i čine međuljudske odnose ibadetom podrazumijevajući tu i sjedinjenje Allahova programa i

Allahovu kontrolu. Ibadet je osnova međuljudske saradnje podrazumijevajući tu i čišćenje savjesti i ponašanja, što, na kraju, pretvara život u jednu kompletnu čvrstu cjelinu, cjelinu koja proističe iz Božanskog programa i od toga prima i uči sve, i ni od koga drugog. Svaki izvor i na ovom i na onom svijetu pripisuje se samo Allahu.

Ova osnovna karakteristika o islamskom vjerovanju, islamskom programu, u cjelokupnoj pravoj vjeri Allahovoj dolazi do izražaja ovdje u ajetu koji se odnosi na dobročinstvo roditeljima, bližnjoj rodbini i drugim grupama muslimana, u ibadetu Allahu, u vjerovanju u Njegovu jednotu, kao što smo rekli, zatim u povezivanju između srodstva roditelja i srodstva ostalih grupa ljudi, vezano i jedno i drugo u ibadetu Allahu, vjerovanju u Njegovu jednotu, kao i poslije, nakon što je i ovaj ibadet i taj monoteizam učinio sponu između ustava bliže porodice, na kraju ove cjeline, i ustava širokih međuljudskih odnosa, u ovoj cjelini, kao što smo to objasnili nešto ranije, da bi se sve to povezalo vezom koja sadrži u sebi sve veze, vezom koja izražava jednotu izvora iz koga se donose ozakonjenja i usmjerenja.

I Allahu se klanjajte i nikoga Njemu ravnim ne smatrajte (4/36).

Prvo, naredba klanjanja Allahu. Drugo, zabrana klanjanja bilo kome osim Njemu; to je kategorička, kompletna zabrana koja se odnosi na sve vrste obožavanog kojeg je upoznalo čovječanstvo. *Nikoga Njemu ravim ne smatrajte (4/36)*. Bilo šta bilo, materija, životinja, čovjek, melek ili šejtan, sve je to obuhvaćeno terminom *šej'un*, nešto, kada se to želi izraziti na ovaj način.

U tekstu se dalje govori o naredbi činjenja dobročinstva posebno roditeljima, bližoj rodbini općenito. Većina naredbi je kao preporuka potomstvu da čine dobro roditeljima, mada nije zanemarena ni preporuka roditeljima da čine dobro potomstvu. Allah je milostiviji potomcima i od samih njihovih roditelja, očeva i majki, u svakom slučaju. Potomstvu u posebnom smislu potrebnije je uputiti smjernice da čine dobro roditeljima, jer su djeca pretežno, po svojoj prirodi, upućena po svojim simpatijama, osjećanjima i pažnjom ka pokoljenju koje ih zamjenjuje, a ne prema pokoljenju koje prolazi. Pošto su oni usmjereni u svom životu ka naprijed, oni zanemaruju da se okrenu i nazad, pa im dolazi ovo usmjerenje od Milostivog i Samilosnog koji ne zanemaruje ni roditelje ni djecu, Koji ne zaboravlja ni potomstvo, a ni roditelje, Koji zna milost Svojih robova jednog prema drugom, bili oni potomci ili roditelji.

U ovom ajetu, kao i mnogim drugim, može se primijetiti da usmjerenje ka činjenju dobra počinje činjenjem dobra bližnjima, rodbini bližoj ili uopće rodbini, a onda se iz te oblasti proteže i obuhvata ostale potrebne pomoći i pažnje u velikoj ljudskoj porodici. Ovaj program podudara se, prije svega, sa prirodom, sa hodom prirode, milosti i savjesti zajedništva, koje počinje prvo u kući, u maloj porodici. Ponekad se ovo javi u duši čovjeka koji nije okusio slast ove pažnje, niti ga je dotakla ova savjest, dok se nalazio u prvoj toploj sredini. Sam čovjek je sklon po prirodi i naravi da počne sa najbližima, što je razumljivo, i nema nikakve štete u tome pošto je usmjerenje dato tako da se širi u krugu ove tačke i ove ose. Ovaj program se poklapa sa islamskom metodom društvenog organiziranja, što čini da solidarnost počinje u okviru porodice, a onda proteže i na okvir zajednice, kako se djelatnost solidarnosti ne bi koncentrisala u ruci ogromnog vladinog aparata, osim u slučaju kada je direktni manji aparat nesposoban da to realizira, jer male lokalne jedinice sposobnije su da ostvare ovu solidarnost kada je to najpovoljnije i veoma lahko. U međusobnoj samilosti i ljubavi stvara se atmosfera života koja je povoljna za ljudski rod.

Ovdje se počinje i sa dobročinstvom roditeljima, a sa dobročinstva roditeljima proteže se na dobročinstvo bližoj rodbini, a onda siročadima i sirotinji, makar oni bili prostorno dalji od susjeda. Ovo se sve čini radi toga što su siročad i siromašni potrebni da budu zaštićeni, pa tek onda dolazi susjed, bliži ili dalji. Ova dvojica stoje ispred putnika - namjernika, jer susjed je stalno bliži, a ovaj daljnji, susreće se povremeno, a zatim dolazi putnik - namjernik. U komentaru riječi putnik, *sahib murafik*, je drug u mjestu boravka i drug na putu. Onda dolazi putnik koji nema veze i kontakata sa svojim a nema ni sredstava. Tu spada i roblje koje su nazvali *mulku-l-jemin*, oni koji su u vašem posjedu. Međutim, i oni su vezani velikom sponom humanosti među svim ljudima.

Poslije naredbe o dobročinstvu govori se da je veoma ružna oholost, ponos, škrtost i navođenje drugih da škrtare, prešutkivanje Božije blagodati i dobrote, licemjerstvo kod dijeljenja. Otkrivaju se i uzroci svega ovoga, a to je nevjerovanje u Allaha i Sudnji dan, a slijeđenje šejtana i pristupanje njemu u društvo.

Allah, zaista, ne voli one koji se ohole i hvališu (4/36).

one koji škrtare i traže od drugih da budu škrti i koji kriju ono što im je Allah iz obilja svoga darovao - a Mi smo nevjernicima pripremili sramnu patnju -, (4/37)

i one koji troše imanja svoja da se pred svijetom pokažu, a ni u Allaha ni u onaj svijet ne vjeruju. - A kome je šejtan drug, zao mu je drug ! (4/38).

Eto tako je drugi put objašnjena osnovna karakteristika u islamskom programu. Ona je veza svakog ponašanja, svih motiva osjećaja i odnosa društva s vjerom. Nakon obožavanja samo Allaha i primanja od Njega naredbi slijedi dobročinstvo ljudima, čime se želi postići Allahovo zadovoljstvo i sevab i Njegova nagrada na budućem svijetu lijepim ponašanjem, saznanjem i spoznajom da čovjek dijeli samo ono što mu je Allah dodijelio. Prema tome, čovjek ne stvara sebi nafaku, nego mu je daje Allah. Nevjerovanje u Allaha i Sudnji dan popraćeno je ohološću i ponosom, škrtarenjem i traženjem da i drugi škrtare, zatim prešutkivanjem Božije blagodati i dara kako se ne bi pojavili tragovi te blagodati u činjenju dobra i dijeljenju ili, ako dijele, da ga dijele iz licemjerstva želeći na taj način da postignu ugled i oholost kod ljudi jer ne vjeruju u drugu nagradu do u ponos i škrtarenje među ljudima.

Tako se definira etika, etika imana i etika nevjerovanja. Motiv da se radi dobro djelo i lijepo ponaša jeste vjerovanje u Allaha i Sudnji dan i nastojanje da se ostvari Allahovo zadovoljstvo i nagrada na budućem svijetu. To je veličanstven motiv jer čovjek koji tako postupa ne očekuje nagradu od ljudi niti je uopće očekuje onaj koji poznaje ljude. Ako ne postoji vjera u Allaha i želja da se ostvari Allahova milost i ako motiv svakog rada nije želja da se to postigne i ako nema vjere u buduću svijet na kome se dodjeljuje zasluženost, onda ljudi idu ka ostvarenju ovozemaljske vrijednosti koja proističe iz običaja ljudi. Ovo nema regulatora u jednom društvu niti može to biti stalni regulator za sva vremena i sva mjesta. Ovo je bio njihov motiv za rad. Nesumnjivo su postojale i stalne prevage, kao želja ljudi i njihovih vrijednosti koje se ne mogu uopće potvrditi, pri čemu se javljaju ta niska svojstva: ponos, oholost škrtarenje i navođenje drugih na škrtarenje kao i dijeljenje iz licemjerstva pred ljudima, dijeljenje koje nikada nije iskreno.

Kur'anski izraz kaže *Allah ne voli ove*, a Allah (Subhanehu) ne podliježe osjećaju prezira i ljubavi. Pod ovim se podrazumijevaju progonstvo, mučenje i loša nagrada koja prati ove osjećaje u društvu.

A Mi smo nevjernicima pripremili sramnu patnju (4/37).

Sramnost je nagrada koja stoji naspram ponosa i oholosti. Ali kur'anski izraz baca svoju sjenu, pored željenog značenja, sjenu koja se želi, sjenu koja izaziva u dušama prezir zbog osobina i ovakvih postupaka i

kao što izaziva i poniženje i odvratnost, a posebno kad se tome pridoda da mu je šejtan drug: *A kome je šejtan drug, zao mu je drug!* (4/38). Rečeno je da su ovi tekstovi objavljeni u vezi sa zajednicom Jevreja u Medini. To su osobine koje se podudaraju sa Jevrejima, a podudaraju se i sa licemjerima. I jedni i drugi nalazili su se u muslimanskom društvu toga vremena. Katkada je u tome i znak da oni prešutkuju dobro koje im je Allah dao. Ovo znači također da oni prešutkuju činjenice koje su upoznali iz svojih knjiga o ovoj vjeri i o njenom Poslaniku pouzdano. Međutim, tekst je opći, ima opću poruku. Kontekst je donijet povodom dobročinstva dijeljenja imetka i lijepog postupanja. Prema tome, bolje da ostavimo da ovo ima opću poruku, opće značenje, jer više odgovara prirodi konteksta.

I nakon što je u tekstu završeno sa izlaganjem njihovih grozota, njihovog lošeg ponašanja, uzroka nevjerovanja u Allaha i Sudnji dan, pridruživanja šejtanu i njegovu slijeđenju, zatim kaznama pripremljenim za one koji čine ovako ružne postupke, a to je sramna patnja, onda se postavlja pitanje u niječnom obliku:

A šta bi im bilo da u Allaha i u onaj svijet vjeruju i da od onoga što im Allah daje udjeljuju, kad Allah o njima sve zna? (4/39).

Allah neće nikome ni trunku nepravde učiniti. Dobro djelo On će umnogostručiti i još od Sebe nagradu veliku dati (4/40).

Da, šta bi im bilo? Od čega se oni boje vjerujući u Allaha i Sudnji dan i udjeljivanja od onoga što im je Allah dao? Allah zna sve o njima, zna šta udjeljuju i kakvi su motivi u njihovim srcima. Allah neće učiniti štetu nikome ni koliko je jedan atom -, niti se treba bojati da ne zna kakvo je njihovo vjerovanje i dijeljenje. Nema straha od nasilja kod njihovog dodjeljivanja nagrade... Postoji tamo i dobrota i još više - udvostručavanje dobrih djela i povećavanje Allahove dobrote bez računa.

Put imana je sigurniji i unosniji u svakom slučaju i svakoj mogućnosti, čak i kod materijalne zarade ili materijalnog gubitka. Vjerovanje u ovoj slici je sigurnije i unosnije. Pa šta bi im bilo da su vjerovali u Allaha i Sudnji dan, da su dijelili od onoga što im je Bog udijelio. Oni ne dijele ništa od onoga što su oni osigurali nego je to Allah njima udijelio. Pa i pored toga, On im umnožava dobro, daje im iz svoje dobrote, a oni dijele od onoga što im je On udijelio. O, kakve li plemenitosti! O, kakva obilja! O, kakve pogodbe! Takvo nešto može zanemariti samo neznalica, gubitnik!

Naredbe, zabrane, bodrenje i podsticaj završavaju se jednom od scena Sudnjeg dana u kome se njihov položaj i mjesto utjelovljuju, ocrta va kretanje ljudi i njihovi osjećaji kao da je to sve nešto otjelovljeno, nešto što se kreće..., dato metodom Kur'ana kod predstavljanja jedne od scena Sudnjeg dana.

A šta će, tek, biti kada dovedemo svjedoka iz svakog naroda, a tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih? (4/41).

Tog dana bi jedva dočekali oni koji nisu vjerovali i koji su se protiv Poslanika dizali da je nad njima zemlja poravnana; a od Allaha neće moći nijednu riječ sakriti (4/42).

Ovo je pripremna scena Sudnjeg dana kada Allah neće činiti nasilje nikome ni koliko jedan atom. Prema tome, to je apsolutna pravda čija vaga ne pokazuje krivo ni koliko jednu dlaku, zatim scena da Allah umnožava dobra djela, daje za to veliku nagradu iz Svoje dobrote. To je onda prava milost za onoga koji milost zaslužuje, apsolutno dobro onome ko se nada dobru i u vjeri i u djelu.

A oni, oni koji nisu vjerovali, nisu dobro činili, oni koji su bili nevjernici i loše radili, kakva će biti njihova situacija tada? Kakva će biti situacija kada dovedemo svjedoka iz svakog naroda, a on je njihov vjerovjesnik koji će svjedočiti protiv njih, a tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih.

Tada će se potpuno oličena ocrtati ova sjena, široke i prostrane površine, svi narodi prisutni, protiv svakog naroda svjedok koji će svjedočiti o njihovim djelima, a ovi nevjernici, oholnici koji se ponose, i koji škrtare i druge navode da škrtare, koji prikrivaju Allahovo dobro, licemjeri koji neće postići Božiju milost, ovi su pravi nesretnici koje spoznajemo kroz sami izraz, stoje na ovom širokom tlu, a Resulullah delegiran da svjedoči, da posvjedoči ovima za sve ono što su krili i ispoljavali, za sve ono što nisu vjerovali ili su nijekali, za sve ono zbog čega su se oholili i ponosili, zbog svega onoga što su škrtarili i druge navodili da škrtare, zbog svega onoga što su iz licemjerstva radili i što su javno ispoljavali. To su oni koji stoje pred Stvoriteljem u Koga nisu vjerovali, stoje pred Onim koji opskrbljuje i čije su dobro tajili, škrtarili kod udjeljivanja onoga što im je On dao, nisu vjerovali u Sudnji dan, nisu vjerovali da će biti suočeni s Vjerovjesnikom prema kome su grijeshili.

Kako će to izgledati?

Bit će to prezir i šteta, strah i kajanje sa priznavanjem kada ne koristi nikakvo poricanje.

Kur'anski tekst ne opisuje sve ovo ezoterično, nego ocrtava u formi *psihičke slike* iz koje se vidi sve ovo, ocrtava se ta cijela tama oko te slike, tama puna prezira i štete, straha i kajanja.

Tog dana bi jedva dočekali oni koji nisu vjerovali i koji su se protiv Poslanika dizali da je nad njima zemlja poravnana; a od Allaha neće moći nijednu riječ sakriti (4/42).

Kroz ove doticaje, koji govore u živoj slici, osjećamo sva značenja sa svim tim uzbuđenjima koja se kreću u ovim dušama, osjećamo sve to duboko, živo, snažno, djelotvorno, koje ne možemo osjetiti ni kroz jedan drugi izraz, bio on opisani ili analitički. To je metod Kur'ana kod iznošenja scena o Sudnjem danu i kod drugih mjesta u kojima se slikovito izražava.²²

Ova cjelina počinje naredbom vezanom za ibadet samo Allahu i zabranom pripisivanja Njemu bilo čega... zatim naredbom o namazu, najosjetljivijem islamskom obredu, i o značenju ibadeta. U slijedećem ajetu označavaju se neke odredbe vezane za namaz i čistoću koja prethodi namazu.

O vjernici, pijani nikako namaz ne obavljajte, sve dok ne budete znali šta izgovarate, i kada ste džunubi - osim ako ste putnici - sve dok se ne okupate. A ako ste bolesni, ili na putu, ili ako je neko od vas obavio prirodnu potrebu, ili ako ste se sastajali sa ženama, a ne nađete vode, onda dlanovima čistu zemlju dotaknite i lica vaša i ruke vaše potarite. - Allah, zaista, briše grijehe i prašta (4/43).

To je spona u lancu Božanskog odgoja muslimanske zajednice - koju islamski program izvlači ispod podnožja džahilijjeta. Uzimanje alkohola je bilo postao svakodnevni običaj kompletnog predislamskog društva, jedna njegova javna karakteristika. Alkohol je postao javna karakteristika skoro svih džahilijjskih društava i u staro i u novo vrijeme. Alkohol je bio karakteristika rimskog društva u vrijeme njegove kulminacije, zatim

---

²²Više S. Kutb *Et-Taswiru-l fenni fi-l-Qur'an* i djelo *Mešahidu-l-qijame fi-l-Qur'an*.

perzijskog društva, a on je i danas javna karakteristika i evropskog i američkog društva u njihovoj najizrazitijoj formi. To se isto primjećuje u raznim afričkim džahilijjskim društvima u istoj formi kako se to odražavalo u predislamskom periodu.

U Švedskoj, a ona je najnaprednija zemlja savremenog džahilijeta, svaka porodica u prvoj polovini prošlog stoljeća smatrala je da je alkohol nešto važno za nju. Pojedinačna prosječna potrošnja alkohola po osobi kretala se oko dvadeset litara. Vlada je uočila opasnost ove situacije, opasnost koja proističe iz pretjeranog konzumiranja alkohola, pa je primijenila politiku monopola alkohola i odredila količinu potrošnje po osobi, zabranila konzumiranje alkohola na javnim mjestima, ali šta se dogodilo? Naredbodavci su se povukli, ublažili ovo ograničenje. Poslije nekoliko godina dozvoljeno je točenje i pijenje alkohola u kuhinjama, pod uvjetom da konzument uzima i jelo. Nešto kasnije dopušteno je točenje alkohola i u većem broju određenih javnih lokala, ali samo do pola noći! Poslije pola noći bilo je dozvoljeno točenje vina i piva. Pretjerano točenje alkohola i njegova konzumiranja od strane maloljetnika naglo se umnožava.

U Americi, Vlada je pokušala da dokine ovu pojavu odjednom. Propisala je tzv. *Sušni zakon* 1919. godine. Upotrijebila je ovaj smiješni termin, jer zabranjuje točenje alkohola. Ovaj zakon bio je na snazi 14 godina. Vlada je bila prisiljena da ga poništi 1933. godine. Ona je koristila sva javna sredstva informiranja: štampu, radio, kino i propagandna predavanja protiv alkohola. Neki procjenjuju da je na ovu propagandu utrošila više od šezdeset miliona dolara. Broj pisanih djela i raznih edicija prekoračuje deset biliona stranica. Vlada je u realizaciji Zakona o zabrani alkohola u toku četrnaest godina platila preko 250 miliona dolara, osuđeno je na smrt i ubijeno tristo osoba, uhapšeno 532.335 osoba, kazne za razne prekršaje vezane za alkohol iznosile su 16 miliona dolara, oduzeto je imetka u vrijednosti 400 miliona dolara, i poslije svih ovih mjera Vlada je bila prisiljena da anulira ovaj zakon.²³

Međutim, islam je riješio ovaj duboko ukorijenjeni problem u džahilijjskom društvu sa samo nekoliko ajeta Kur'ana.

---

²³Preneseno iz djela *Kitab tenkihāt* od Mevdudija, zatim iz djela *Ma za hasare-l-alemu bi inhitati-l-muslimin* od Nedevija.

Ovo je razlika u tretiranju ljudske duše i liječenju ljudskog društva... razlika između Allahovog programa i svih drugih programa džahilijeta, iz ranijeg ili današnjeg vremena.

Da bismo spoznali gdje se ukorjenjuje ovaj porok u džahilijetskom društvu, morali bismo se osvrnuti i na džahilijetsku poeziju, poeziju predislamskog perioda, u kojoj nalazimo da je *hamr*, vino, osnovni predmet koga tretira književnost toga vremena. Vino je istovremeno bilo glavni i sastavni dio njihova života u cjelini.

Rasprostranjenost preprodaje vina dostigla je takav vrhunac da je termin *trgovina* postao sinonim za prodaju vina. Pjesnici kažu:

“Proveo sam noć trgujući vinom,
Ispunio sam cilj kad sam čašu u vis vino.”
“Kad se vuku dronjci i zamotani u rite,
Prema gostioni tada iščezne sjaj svite.”

Ovo je napisao pjesnik Amir ibni Kumejje.

Arapsko pjesništvo predislamskog perioda prepuno je opisa pijanki i ponosa učesnika i pijančenja. Ova poezija pravi je odraz takvog stanja. Pjesnici o tome kažu:

“Odavno sam mladost proćordao,
Al’ četvero sam upražnjavat zadržao:
Upućivat’ riječi jaranima pijanicama,
Zapjevajmo glasno, vinom zaljevajmo!
Jedno je.
Mamuzajmo konje, prema cilju jurimo!
U grupama, galopom, trke činimo!
Drugo je.” Itd.

Imru-l-Kajs.

“Da nije troga u životu mladoga i dobrote pića,
Ne bi se slavio dolazak kući pijanog mladića.
Za kritiku ne hajem, kad u čašu *kumejtu* ulijem,
Piće njeno zapjenuša, kad joj vode dolijem.
Još uvijek ispijamo čaše vina zajedno,
Uživamo, trošimo i razbacujemo stečeno i naslijedeno.
Pit ću, lit ću dok od mojih ne budem odbačen,
Kao šugava deva iz stada odstranjen.”
Tarafa ibnu-l-Abd.

"Pio sam vino, znaš, kod kuće i na strani,
Pio u selu dok se ne razglasi, pio do kasno u noći kao i lani."
E'ašša.

"U mladosti i starosti vino sam lio i pio,
Bio gospodar dvoraca *Harneka i Sedida* kad bih se opio,
Postao čoban ovaca i deva čim bih se otriježnio."

Minhal Jaškeri.

I mnogo drugoga naći ćemo u poeziji predislamskog perioda.

U kazivanju i prenošenju događaja koji su pratili faze zabrane alkohola u islamskom društvu i kazivanju o ljudima koji su bili nosioci i junaci ovog kazivanja, nalaze se i Omer, i Alija, i Hamza, i Adurrahman ibni Auf i mnogi drugi njihovog ugleda, što govori o dalekosežnosti i rasprostranjenosti ove pojave u arapskom predislamskom periodu. Da bismo ovo potkrijepili, bit će nam dovoljno da opišemo jedan moment: Omer (neka je Allah njime zadovoljan) kaže u kazivanju o svom primanju islama: "Bio sam pijanica u predislamskom periodu i govorio sam sebi da idem do tog i tog gostioničara da pijem..."

Omer je nastavio da pije i u vrijeme islama sve dok nije objavljen ajet:

Pitaju te o vinu i kocki. Reci: "Oni donose veliku štetu, i neku korist ljudima, samo je šteta od njih veća od koristi" (2/219).

Tom prilikom Omer je rekao: "Bože, objasni nam šta će nas izliječiti od vina" i nastavio je da pije dok nije objavljen i drugi ajet.

O vjernici, pijani nikako namaz ne obavljajte, sve dok ne budete znali šta izgovarate (4/43).

Omer dalje kazuje: "Bože, objasni nam šta će nas izliječiti od vina" kada je objavljen i ajet o totalnoj zabrani alkohola.

... vino i kocka i kumiri i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite (5/90).

Šejtan želi da pomoću vina i kocke unese među vas neprijateljstvo i mržnju i da vas od sjećanja na Allaha i od obavljanja namaza odvрати. Pa hoćete li se okaniti? (5/91).

Nato će Omer: "Prestali smo, prestali smo!" I prestalo je točenje vina.

O uzroku ovog ajeta *O vjernici, pijani nikako namaz ne obavljajte* (4/43), navode se dvije verzije. U jednoj od njih učestvuje Abdurrahman ibni Auf od strane muhadžira i Sead ibni Muaz od strane ensarija.

Prenosi Ibni Ebi Hatem: Obavijestio nas je Junus ibni Habib, prenio nam je Ebu Davud svojim senedom od Mus'aba ibni Sa'da, koji također prenosi od Sa'da: "Zabrana je objavljena u četiri ajeta."

Neko od ensarija pripremio je gozbu i pozvao nekoliko muhadžira i nekoliko ensarija. Jeli smo i pili dok se nismo opili, a onda počeli da se hvalimo i ponosimo. Neko poteže vilicu deve i raspori njome nos Sa'da, Sa'd je imao rasporen nos. To je bilo prije zabrane vina. I tada je objavljeno: *O vjernici, pijani nikako namaz ne obavljajte* (4/43). Ovaj hadis u cjelini navodi Muslim u verziji Šu'be.

Ibni Ebi Hatem prenosi: Obavijestio nas je Muhammed ibni Amar, prenio nam je Abdurrahman ibni Abdullah Desteki, Ebu Džafer prenosi od Ata'a ibni Saiba od Ebu Abdurrahmana Sulemija od Alije ibni Ebi Taliba, koji kaže: Abdurrahman ibni Auf pripremio nam je gozbu, pozvao nas i napojio vinom. Vino nas je opilo, a namaz se približio. Proturili smo jednog čovjeka da bude imam, kaže Alija ibni Ebi Talib. Učio je u namazu pogriješno suru 111: "Reci: 'O nevjernici, mi sad ne obožavamo što vi obožavate'. Upotrijebljena čestica *ma* umjesto čestice *la*. "Mi obožavamo što vi obožavate". I tada je objavljeno: *O vjernici, pijani nikako namaz ne obavljajte, sve dok ne budete znali šta izgovarate...*

Nema potrebe da navodimo više primjera i rivajeta da bismo dokazali koliko je pojava vina bila prisutna u džahilijjskom društvu. Vino i kocka bile su primijetne činjenice duboko usadene u tradiciju ovog društva.

Šta je učinio Božanski program da bi se suprotstavio ovoj činjenici koja se tako snažno ugnijezdila u ovo društvo? Šta je učinio da bi se suprotstavio ovoj nesreći sa kojom se ne može nikada uspostaviti ozbiljno, dobro, pravedno i svjesno društvo? Šta je učinio da bi stao nasuprot drevnog starog običaja o kojem ovisi društvena tradicija a i privredni interes?

Božanski program riješio je ovo pitanje u potpunosti sa nekoliko ajeta iz Kur'ana, objavljenih u fazama, sa puno pažnje i odgoja. Dobio je borbu bez rata, bez žrtava, bez prolijevanja krvi. Došlo je samo do prolijevanja buradi vina i mješina, do prolijevanja gutljaja vina koji su bili u

ustima pijanica čim su čuli ajet o zabrani. Te pijanice ispljunuli su vino iz svojih usta, nisu ga progutali, o čemu će kasnije biti riječi.

U Mekki u kojoj islam nije imao ni svoju državu ni vlast, postojala je samo vlast Kur'ana. U mekanskom objavljenom dijelu Kur'ana navodi se samo ovlaš i vrlo brzo stav islama prema vinu iz čijeg se teksta saznaje samo nagovještaj.

U suri *En-Nahl* stoji: ... *a od plodova palmi i loze pripremate piće i hranu prijatnu* (16/67). Ovdje je riječ piće upotrijebljena u značenju opojno piće koje su oni pravili kiseleći plodove datula i grožđa umjesto da to koriste kao korisnu hranu. Ovim se htjelo nagovijestiti da piće znači nešto što opija, a hrana nešto prijatno. Ovdje je samo bio doticaj izdaleka, doticaj srca muslimana koji se rađa.

Međutim, običaj konzumiranja pića ili tradicija, imala je dublji korijen od pojedinačnog običaja ili običaja pojedinca. To je bila društvena tradicija, tradicija koje je imala u sebi i privredne korijene. Pijančenje je bilo dublje da bi ovakav doticaj izdaleka mogao riješiti ovo pitanje.

U Medini, gdje je uspostavljena islamska država i islamska vlast, nije se pribjeglo zabrani vina snagom države niti mačem vlasti, nego samo vlašću Kur'ana.

Program počinje da provodi svoje djelo sa pažnjom i lahkoćom, sa uvidom u iskustvo ljudske duše i društvene situacije. Počeo je ajetom iz sure El-Beqare (2/219) odgovarajući na pitanje koje ukazuje na zoru buđenja u srcima muslimana protiv vina i kocke.

Pitaju te o vinu i kocki. Reci: "Oni donose veliku štetu a i neku korist ljudima, samo je šteta od njih veća od koristi" (2/219).

Ovo je bio prvi korak čiji se glas daleko čuo i primjećivao u islamskom osjećaju, islamskoj savjesti i islamskoj pravničkoj logici. Rješenje ili zabrana ili prezrenje stavljeni su na kušnju - koje će prevagnuti? Da li grijeh ili dobro u nečemu, pa ako je grijeh u vinu i kocki veći od njihovih koristi, onda tu je razlaz, raspuće.

Ovo pitanje imalo je dublji korijen od ovoga. Omer (neka je Allah njime zadovoljan) kaže: "Bože, objasni nam kako da se izliječimo od vina." To kaže Omer! Sama ova izjava dosta je da objasni dubinu ove tradicije u duši jednog Arapa.

A onda se nižu događaji, kao što smo to vidjeli, pa je objavljen ajet: *O vjernici, pijani nikako namaz ne obavljajte, sve dok ne budete znali šta izgovarate...* (4/43).

Dalekovidni, pažljivi program počinje da djeluje.

Ovo je bila središnja faza između napuštanja vina jer je njegov grijeh ili šteta veći od koristi. Nakon toga objašnjava se i totalna zabrana jer je vino šejtanski posao. Uloga ove središnje faze bila je da se prekine s običajem pijančenja presiječe pretjerivanje u pijančenju. Ovo je izraženo upozorenjem da se ne pije pred namaski vakat, a namaska vremena raspodijeljena su vremenskim tokom cijelog dana, tako da između jednog i drugog namaskog vremena, nema dovoljno prostora za piće koje bi zadovoljilo pijanice, i još ih otriježnilo poslije pijanstva kako bi znali šta govore. Pored toga, piće ima i svoje posebno vrijeme jutrom i večerom (mahmurluk i akšamluk), a između njih su se umiješali i prate ih vremena namaza. Ovdje zastaje svijest muslimana - da li izvršiti namaz ili uživati u piću. Ova svijest učinila je da je prevagnulo da je namaz kod njega stub života.

Pa i pored toga Omer (neka je Allah njime zadovoljan) kaže: "Bože, objasni nam kako da se izliječimo od alkohola."

Vrijeme teče. Događaji se redaju. Došao je povoljni moment prema odgovornoj metodi ovog programa. Došao je odlučni udarac. Objavljena su dva ajeta u suri Ma'ide: *O vjernici, vino i kocka i kumiri i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite. Šejtan želi da pomoću vina i kocke unese među vas neprijateljstvo i mržnju i da vas od sjećanja na Allaha i od obavljanja namaza odvрати. Pa hoćete li se okaniti?* (5/90-91).

Svi su muslimani prestali piti. Sokacima je poteklo vino. Razbijani su krčazi na sve strane. Čuvši samo ovu naredbu, ljudi su ispljunuli gutljaje vina koji su bili u njihovim ustima, vina koje je bilo u njihovim ustima kada su to čuli dok su ga gutali i pili.

Kur'an je pobijedio. Program je uspio. Nametnuta je vlast Kur'ana a da nije upotrijebljena druga vlast.

Ali kako je sve ovo proteklo? Kako se završila ova nadnaravnost kojoj nema primjera u historiji čovječanstva, u historiji propisivanja zakona i vladinih mjera na zemlji u bilo kom vremenu.

Izvršena je nadnaravnost, jer je to Božanski program koji ljudsku dušu tretira na poseban način preko Allahove vlasti, straha od Allaha, Njegove kontrole i Njegove (Subhanehu) prisutnosti i to tako da ništa ne može biti zanemareno ni jednog momenta. Ovaj program obuhvatio je ljudsku dušu u cjelini i tretirao tu prirodu na način kako to čini Stvoritelj te prirode. Obuhvatio ju je program u cjelini ne praveći razlike i tretirajući tu prirodu metodom Stvoritelja te prirode.

Program je ispunio praznine duša velikom pažnjom tako da ne preostaje u njima uopće praznine koja bi se mogla puniti mirisom vina, vizijama pijanstva, oholostima i ponosom koji prati ovo pijanstvo.

Program je ispunio duše ljudi raznim pažnjama i interesiranjem između ostalog prenio je svo ovo zalutalo i protjerano čovječanstvo u čistu dolinu, prenio ga iz samog blata džahilijeta i njegova plamtećeg pakla i mraka ponižavajućeg robovanja tjeskobe u duši u krasni perivoj islama, njegova sjenovita okrilja, njegova sjajna svjetla, plemenite slobode i širine koja obuhvata i ovaj i onaj svijet.

Program je ispunio prazninu duše čovjeka imanom, a to je najvažnije, ispunio ovim pozivnim, zadovoljavajućim, lijepim, krasnim osjetilom tako da čovjek nije imao potrebe za ekstazom vina s kojim lebdi u lažnim fantazijama i prividenjima. Duša čovjeka lebdi za imanom koji zrači, i podiže je u svjetlije i uzvišenije sfere, gdje živi u blizini Allaha, Njegova svjetla i Njegove veličine, osjeća okus ove blizine, ispljunula je okus vina i njegova mirisa, odbacila je njegovo pijanstvo i glavobolju i prljavštinu.

Islam je spasio ovu prirodu iz nagomilanog džahilijeta, otvorio joj oči svojim ključem bez koga se ne može otvoriti nekim drugim, vodio je sa pažnjom čvrstim stazama i pohodima šireći svjetlo, život, čistotu, budnost, brigu o pokretanju na činjenje velikog dobra i rada, ustupio joj namjesništvo na Zemlji na principu kojeg je odredio Sveznajući, Obaviješteni, prema ugovoru Allaha i uvjetu, uputi i svjetlu.

Vino i kocka kao i ostale zabave, na primjer ludilo koje se zove *sporstke igre*, trošenje sredstava i vremena da se prisustvuje tim igrama, kao i ludilo za kinom, ludilo za modom, ludilo za novitetima, ludilo za borbom bikova i ostalo traćenje vremena koje obuhvata život ljudi u našem savremenom džahilijetu, to je džahilijet industrijske civilizacije.

Sve je ovo odraz duševne praznine, prije svega nedostatak vjere i velikog interesiranja pri čemu bi se ispražnjavala energija, ostalo je samo oglašavanje pada ove civilizacije da bi se zasitila prirodna energija lošim

metodom. Ta praznina i ovo degradiranje su dvije strasti uživanja koje vode ka vinu i kocki da bi se ispunila ta praznina. Istovremeno, to dvoje vode svim drugim vrstama ludila koje smo spomenuli. Te dvije strasti vode ka poznatom *ludilu*, nervnoj i psihičkoj bolesti i abnormalnostima.

Nisu to bile riječi kojima se ostvarila navedena jedinstvena nadnaravnost. To je bio program, program ovih riječi tekstem i iskonom, program Gospodara ljudi, ne samih ljudi. Ovo je osnovna razlika između ovog programa i svakog drugog programa kojeg čine ljudi.

Nije ovo pitanje za koje se može reći da su riječi. Riječi i govora ima puno. Katkada neki filozof, pjesnik, mislilac ili vladar, pišu neki govor, tako lijep da izgleda da predstavlja nekakav program, učenje ili filozofiju. Međutim, srca ljudi primaju to bez moći vlasti, ne uvažavaju to jer *Allah o njima nikakav dokaz nije poslao* (53/23). Izvor ovih riječi je onaj koji je dao vlast. To je iznad prirode ljudskog programa s obzirom na slabost, strast, neznanje i nedostatak čovjeka.

Kada će spoznati ovu jednostavnu činjenicu oni koji pokušavaju da postave ljudima programe ne nudeći im program Učenoga, Obaviještenoga, kada će spoznati ovu jednostavnu činjenicu oni koji postavljaju pravila ljudima i propisuju ih, a ne postavljaju ona pravila koja je propisao Mudri koji sve vidi? Kada će spoznati ovu jednostavnu činjenicu oni koji postavljaju ljudima znakove koje nije postavio Stvoritelj, Moćni?

Kada? Kada će prestati sa zavodjenjem?

Da se vratimo sa ovog izlaganja ka časnom ajetu: *O vjernici, pijani nikako namaz ne obavljajte sve dok ne budete znali šta izgovarate, i kada ste džunubi - osim ako ste putnici - sve dok se ne okupate* (4/43).

Kao što ovaj ajet zabranjuje onima koji vjeruju da u pijanom stanju manaz obavljaju dok ne budu znali šta izgovaraju, također im zabranjuje da klanjaju namaz kada su džunubi, osim ako su putnici, sve dok se ne okupaju. Sudovi se razlikuju o tome šta se mislilo pod pojmom *osim ako ste putnici*, kao što se razilaze i u značenju *zabrane približavanja namazu* (*karube-s-salah*).

Mišljenje je da je cilj toga nepribližavanje džamijama, ili boravak u džamijama osobama koje su džunub, nečiste, dok se ne okupaju, osim putniku koji namjerava samo da prođe kroz džamiju. Grupa ashaba imala je vrata svojih kuća koja su se otvarala u džamiju Vjerovjesnika (alejhi-s-selam). To im je bio jedini put izlaska iz kuća i povratka u njih. Njima je bilo dozvoljeno da prolaze makar bili i džunub, nečisti, ali ne da borave u džamiji, niti da klanjaju takvi sve dok se ne okupaju.

Drugo je mišljenje da se pod ovim pojmom misli tačno na namaz, da je zabranjeno klanjati namaz ako je čovjek džunub sve dok se ne okupa, ako nije putnik. Njemu se dozvoljava tada da ulazi u džamiju i da klanja bez kupanja, ali sa tejemumom koji u ovom slučaju zamjenjuje kupanje, a zamjenjuje i abdest kad je potrebno.

Prvo mišljenje izgleda da je jasnije i određenije, jer druga situacija u kojoj se tretira putovanje spomenuta je u istom ajetu poslije toga, pa u tom slučaju komentarisanje termina *abiri sebil* sa putnikom značilo bi ponavljanje iste odredbe u jednom ajetu, za šta nema potrebe.

A ako ste bolesni, ili na putu, ili ako je neko od vas obavio prirodnu potrebu, ili ako ste se sastajali sa ženama, a ne nadete vode, onda dlanovima čistu zemlju dotaknite i lica vaša i ruke vaše potarite. - Allah, zaista, briše grijehe i prašta (4/43).

Ovaj tekst obuhvata stanje putnika kad ga zadesi *hadesu ekber* a to je kada postane nečist ejakulacijom, snošajem (džunub) i kada je potrebno kupanje, ili *hadesu asgar*, a to je kada čovjek treba uzeti abdest da bi obavio namaz.

Tekst izjednačava u ovoj situaciji i onog koji bude bolestan i ako bi mu kupanje i uzimanje abdesta izazvalo bol, ili ako bi neko došao iz Gaita (a Gait je jedna udolina u kojoj su oni obavljali nuždu, i nazvana je tako, tj. to je dolazak iz mjesta gdje je obavljena nužda), time bi izgubio abdest, kao što bi izgubio abdest i onaj koji bi dotakao ženu. I kod pojma *lamestumu-n-nisa'* (sastajali se sa ženama) ima više mišljenja.

Jedno je: da je to zamjena za spolni akt, a poslije toga potrebno je kupanje.

Drugo: da zaista znači doticanje, doticanje bilo kojeg dijela tijela muškarca sa tijelom žene. Kod ovog slučaja neke pravne škole insistiraju na abdestu, druge kažu da nije potrebno uzeti abdest uz objašnjenja u fikhskim djelima od kojih ćemo spomenuti:

1. doticanje zahtijeva općenito obnoviti abdest.
2. doticanje traži abdest ako je došlo do izazivanja strasti sa doticajem i ako je kod dotaknute osobe izazvana strast,
3. doticanje traži abdest ako sam muškarac osjeća u toj situaciji da je došlo kod njega do uzbuđenja,
4. doticaj ne izaziva uopće potrebu ponovnog uzimanja abdesta, ni grljenje ni ljubljenje supruge.

Svaki od ovih sudova ima i svoj sened, lanac prenošenja, kako je postupao ili govorio Vjerovjesnik (alejhi-s-salam) uz uvažavanje pravnog razilaženja u pojedinostima kod ovog pitanja.

Kod interpretacije sklopa *ili ako ste se sastajali sa ženama*, neki hoće da kažu da je to zamjena za stvarni akt, poslije čega je neophodno kupanje. Zbog toga onda nema potrebe isticati razilaženja o pitanju uzimanja abdesta.

Kod svih ovih spomenutih situacija, bilo da neka od njih traži kupanje ili abdest radi namaza u vrijeme kada nema vode, pa i u vrijeme kada ima vode, ali bi njena upotreba bila štetna, ili je nemoguće vodu upotrijebiti, tada nema kupanja niti uzimanja abdesta, to zamjenjuje - tejemum.

Ovaj pojam - tejemum - dobio je ime samim tekstom ajeta *tetejemmemu saiden tajjiben* (onda dlanovima čistu zemlju dotaknite, tj. idite do lijepe, - tj. čiste zemlje). Pojam *said*, zemlja, označava svaku vrstu tla od zemlje, prašinu, kamen ili eventualno zid, pa makar to bila zemlja - prašina po ledima životinje, ili na prostirci prašina zemlje koja je naletjela, ako prašina bude na prostirci, tj. ako se pojavi prašina iz postelje kada se po njoj udari rukama.

Način uzimanja tejemuma: može biti jednim udarcem dlanovima po čistoj zemlji, zatim otresti dlanove pa potom potrti rukama lice, a onda i dvije ruke do lakata, ili sa dva stavljanja ruku na čistu zemlju, jednom obrisati lice, i drugi put, nakon stavljanja ruku na zemlju, potrti podlaktice. Ni ovdje nema potrebe da se iznose detalji pravnčkog razilaženja o ovom pitanju. Ova vjera je nešto lahko i u propisivanju tejemuma očito se manifestira smisao olakšice.

Allah, zaista, briše grijehe i prašta (4/43).

Ovo je pogovor koji nagovještava olakšicu vezanu i za slabost čovjeka i tolerisanje nedostatka vode i oprost u tom skraćenju...

Prije nego što završimo kazivanje o ovom ajetu i o ovoj cjelini, zadržat ćemo se nekoliko trenutaka na ovom kratkom ajetu.

Zadržat ćemo se pred *smislom tejemuma*, pokušavajući da objasnimo šta nam je Allah olakšao ovom odredbom.

Neki istraživači svrhe ovog propisivanja i islamskog ibadeta nastoje ponekada da objasne ove odredbe na način koji bi nagovještavao da su oni pobrojali sve svrhe, i da nisu ostavili ništa a da ga nisu spomenuli. Ovakav program nije u redu kod suočavanja kur'anskog teksta i zakonskih odredaba, ukoliko tekstom nije predviđena takva odredba. Bolje bi bilo da uvijek kažemo: "Ovo je ono što možemo mi da izvučemo i spoznamo iz smisla Teksta ili propisa, jer uvijek će postojati tajne smisla koje nije nama dopušteno da rasvijetlimo. Zbog toga ćemo naš ljudski razum postaviti na njegovo mjesto - kad imamo pred sobom tekstove i Božanske odredbe bez ikakvog pregonjenja ili nedogonjenja."

Ovo kažem jer neki od nas, pa i oni iskreni u ovoj vjeri, vole da ljudima predoče tekstove i islamske odredbe i određene svrhe kao izvlačeći ponešto i iz činjenica koje su ljudima poznate ili činjenica koje je otkrila *savremena nauka*. Ovo je lijepo, ali u određenoj mjeri, u granicama na koje smo ukazali u prošlom pasusu.

Često se ističe da je svrha abdesta, prije namaza, čistoća.

Ovakva interpretacija ponekad možda ima cilj kod abdesta, ali da je čistoća kategorički cilj, a ništa drugo, takva bi interpretacija bila neispravna i nesigurna. Zašto?

Zato što je došlo vrijeme što neke svađalice ističu: Mi nemamo potrebe da se vraćamo na ovaj metod prvobitnih zajednica. Danas je tjelesna čistoća obilato prisutna. Ljudi je primjenjuju u svom svakodnevnom programu života, i ako bi bilo ovo *ta svrha abdesta*, onda nema potrebe uzimati abdest za namaz. Štaviše, ne bi bio potreban ni sami namaz.

Često se kaže o *svrhi namaza* da je to sportsko gibanje koje obuhvata cjelokupno tijelo, a katkada da je namaz navika na sistem, prvo vezan za vrijeme, drugo kretanje, i treće sistem redanja u redove, predvođenje namaza itd. Ponekad hoće da kažu da se kontakt sa Allahom ostvaruje kroz dovu i učenje. I jedno i drugo i treće mogu da budu cilj, ali kategorički tvrditi da je ovo ili ono *svrha namaza* prelazi granice pravednog prosuđivanja i sigurne ozbiljnosti.

Došlo je vrijeme da bi neki mogli reći zadržavajući se na ovom pitanju da mi nemamo potrebe za sportskim kretanjem u namazu, jer su danas dovoljne raznovrsne sportske vježbe, nakon što je sport postao jedna vrsta umjetnosti.

Neki mogu i da kažu: Mi nemamo potrebe ni za namazom, da bi se naučili nekom redu, jer imamo za to dosta prostora u armiji u kojoj su najveće mogućnosti za vježbe.

Neki mogu da kažu: Nema potrebe da se obavezujemo na određenu formu namaza, jer kontakt sa Allahom može da se ostvari u osami i šapatom, daleko od pokreta pojedinih udova ili organa tijela, koji katkad remete duhovno ozračenje.

I tako, ako bismo išli da odredimo svrhu svakog ibadeta, svrhu svakog propisa i interpretirali interpretacijom dostupnom *ljudskom razumu* ili interpretiranjem sukladnim sa *savremenom naukom*, a onda kategorički tvrdili da je ovo svrha ili cilj, tada bismo bili daleko od pravog programa u suočavanju sa tekstovima Allaha i Njegovim odredbama. Bili bismo, također, daleko od sigurne granice. Otvarali bismo stalno vrata svadanju, pored velikih grješaka koje mogu donijeti naša veoma pogriješna objašnjenja i komentari. Ovo posebno dolazi do izražaja kada to povežemo sa naukom. Nauka je prevrtljiva. Nikada nije stalna. Svakog dana nešto se popravlja, nešto mijenja.

Ovdje, u ovoj našoj temi tejemuma, izgleda da smisao abdesta i kupanja nije *samo* radi čistoće jer kad bi bilo radi čistoće onda, kad dolazi do zamjene jednog umjesto drugog, ili i jednog i drugog, ne bi se ostvario ovaj smisao. Ovo znači da mora postojati drugi smisao i kod abdesta i kod kupanja, a smisao koji se ostvaruje i tejemumom.

Mi ne želimo da padnemo u istu grješku i da budemo kategorični, nego želimo reći samo da je to možda psihička priprema za susret sa Allahom u bilo kom radu, susret koji je odvojen od običnog, svakodnevnog

bavljenja u životu od susreta sa Uzvišenim, Plemenitim. U ovom slučaju tejemum zamjenjuje kupanje ili abdest.

Iza svega ovoga stoji kompletno sveobuhvatno Allahovo znanje o unutrašnjoj tajni duša, o njihovom pripremanju i uvježbavanju, a što zna samo Sveznajući. Preostaje da naučimo nešto iz oblasti etike, kako se ponašati prema Uzvišenom, Velikom.

Da se zadržimo po drugi put na insistiranju Božanskog programa na namazu i njegovu obavljanju bez obzira na sve poteškoće i smetnje, na odstranjenju ovih poteškoća, odnosno olakšanju kod dopuštanja tejemuma umjesto abdesta i kupanja ili umjesto i jednog i drugog kada nedostaje vode ili kada voda šteti (ili je malo vode pa je potrebno vodu ostaviti za piće i životne potrebe) kao i na putu (kad i ima vode, prema jednom mišljenju).

Ovo sve ukazuje - pored onoga što će doći u ovoj suri gdje se govori kako se klanja kad postoji strah, na poprištu borbe - na veliko insistiranje Božanskog programa na namazu, kako ga musliman ne bi izostavljao ni pod kakvim uvjetima i razlogom (to se jasno očituje i u bolesti kada se namaz obavlja sjedeći ili čak ležeći, ili pokretima kapka očiju kada je teško pokretati tijelo ili dijelove tijela).

Namaz je spona između čovjeka i Gospodara, spona koju Allah ne želi da čovjek prekine, jer Uzvišeni zna kakve su potrebe ovog čovjeka. Allahu nije potreban ibadet koji ljudi čine prema Njemu, On nema ništa od toga, nego je to dobro ljudima. U protivnom, oni ne bi našli u namazu i kontaktu sa Allahom pomoć u odnosu na njihove obaveze, smiraj njihovih srca, duša, rasvjetljavanje njihova bića, osjećaj da su oni u Allahovoj ruci, Njegovoj blizini, Njegovoj zaštiti, na način kako to odgovara ljudskoj prirodi. Allah zna ovu njihovu prirodu, zna šta joj odgovara i šta je može popraviti. On zna koga je stvorio. On je Dobrostivi i Obaviješteni.

Da se zadržimo i kod nekoliko divnih izraza iznijetih u ovom kratkom tekstu.

To je jedan od izraza koji je upotrijebljen u značenju obavljanja prirodne potrebe riječima *ako je neko od vas obavio prirodnu potrebu* (4/43). Nije rečeno kada uradite to i to, nego kad se vratite sa tog mjesta, a to je zamjena za posao koji je tamo izvršen. Prema tome radnja se ne može pripisati sagovornicima jer se ne kaže: Došli ste nakon obavljene prirodne potrebe, nego je rečeno: *Ako je neko od vas obavio prirodnu potrebu* (4/43), vratio se sa mjesta gdje se obavlja prirodna potreba, to je dodatak etici

govora, lijepa zamjena da bi ovaj etički primjer bio uzor ljudima kada se obraćaju sagovornicima.

Isto tako, kada Kur'an govori o odnosu između čovjeka i žene riječima: *ili ako ste se sastajali sa ženama* (4/43). Izraz *sastajanje* (tačnije: doticanje) nježniji je i uzvišeniji, jer sastajanje, doticanje je uvod za radnju ili izraz za radnju. U svakom slučaju, to je etička kategorija koju Allah donosi kao primjer ljudima kada govori o ovim i sličnim stvarima i u slučaju kada nije neophodno da se upotrijebi otvoreni termin.

I kada Kur'an govori o *čistoj zemlji* (*sa'idan tajjiben*), da je to lijepa zemlja, želi ukazati da je ono što je čisto - lijepo, a da je nečisto - ružno. I ovo je nagovještaj koji prodire u duše ljudi.

« أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ ، يَشْتَرُونَ الضَّلَالََةَ ، وَيُرِيدُونَ أَن تَضِلُّوا السَّبِيلَ * وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَائِكُمْ ، وَكَفَى بِاللَّهِ نَصِيرًا * مِنَ الَّذِينَ هَادُوا ، يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ ، وَيَقُولُونَ : سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا ، وَأَنَّمَا نَحْمَدُ - وَرَاعِنَا - لَيْتَ بِالسَّيِّئَةِ ، وَطَعْنَا فِي الدِّينِ - وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا : سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ؛ وَأَسْمَعُ ، وَانْظُرْنَا ، لَسَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَنُومَ ، وَلَكِن لَّعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ مِّن قَبْلِ أَن نَّطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلَى أَدْبَارِهَا ، أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّا أَصْحَابَ السَّبْتِ ، وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا * إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ ، وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاءُ ، وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا .

« أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْكُونَ أَنفُسَهُمْ ؟ بَلِ اللَّهُ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ وَلَا يُلَظْمُونَ فَتِيلًا * انْظُرْ كَيْفَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ ؛ وَكَفَىٰ بِهِ إِثْمًا مُّبِينًا .

« أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجَنَّةِ وَالطَّاعُوتِ ، وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا : هَؤُلَاءِ أَهْدَىٰ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا * أُولَٰئِكَ الَّذِينَ

لَقَهُمُ اللَّهُ ، وَمَنْ يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَنْ نَجِدَ لَهُ نَصِيرًا * أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِنَ الْمَلَكِ ؟ فَإِذَا لَا يُوْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا * أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ؟ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا * فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ بِهِ ، وَمِنْهُمْ مَنْ صَدَّ عَنْهُ ، وَكَفَى بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا .

« إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا ، كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا ، لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ . إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا * وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ، سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ، خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ، لَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ ، وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا . »

Zar ne vidiš kako oni kojima je dat dio Knjige pravi put zamjenjuju za zabludu i žele da i vi s pravog puta skrenete? (4/44).

Allah dobro poznaje neprijatelje vaše, i Allah je dovoljan zaštitnik i Allah je dovoljan pomagač! (4/45).

Ima Jevreja koji izvrću smisao riječima i govore uvijajući jezicima svojim i huleći pravu vjeru : "Čujemo, ali se ne pokoravamo!" i "Čuj, ne čuli te!" i "Rā'inā !" A da oni kažu: "Čujemo i pokoravamo se!" i "Čuj" i "Pogledaj na nas!" - bilo bi za njih bolje i ispravnije; ali, Allah je njih zbog nevjerovanja njihova prokleo, jer malo ko od njih vjeruje (4/46).

O vi kojima je Knjiga data, u ovo što objavljujemo povjerujte - ono potvrđuje kao istinito ono što već imate - prije nego što izbrišemo crte lica i ne damo im oblik kakav je straga, ili prije nego ih prokunemo kao što smo prokleli one koji nisu subotu poštovali. - A Allahova zapovijest se mora izvršiti (4/47).

Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostiće manje grijehove od toga, kome On hoće. A onaj ko drugog smatra Allahu ravnim čini, izmišljajući laž, grijeh veliki (4/48).

Zar ne vidiš one koji sebe smatraju od grijeha čistim? Medutim, Allah oslobada od grijeha onoga koga On hoće, i nikome se neće, ni koliko trun jedan, nepravda učiniti (4/49).

Pogledaj kako izmišljaju laž o Allahu! A to je dovoljno da se teško ogriješe (4/50).

Zar ne vidiš one kojima je dat jedan dio Knjige kako u kumire i šejtana vjeruju, a o neznabošcima govore: "Oni su na ispravnijem putu od vjernika" (4/51).

Njih je Allah prokleo, a onome koga je Allah prokleo nećeš naći nikoga ko bi mu pomogao (4/52).

Kad bi oni bilo kakav udio u vlasti imali, ljudima ne bi ništa dali (4/53)

ili bi ljudima na onome što im je Allah iz obilja Svoga darovao zavidjeli. A Mi smo Ibrāhimovim potomcima Knjigu i mudrost dali, i carstvo im veliko darovali, (4/54)

i bilo ih je koji su u nju vjerovali, a bilo ih je koji su od nje odvrćali - njima je dovoljan džehennem, oganj užareni! (4/55).

One koji ne vjeruju u dokaze Naše Mi ćemo sigurno u vatru baciti; kad im se kože ispeku, zamijenit ćemo im ih drugim kožama da osjete pravu patnju. Allah je, zaista, silan i mudar (4/56).

A one koji vjeruju i čine dobra djela uvešćemo, sigurno, u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći ; u njima će vječno i zauvijek ostati, a u njima će čiste žene imati, i u debelu hladovinu ćemo ih uvesti (4/57).

Počevši od ove cjeline u ovoj suri nastaje i borba koju Kur'an vodi sa muslimanskom zajednicom u suočavanju sa džahilijetom koji ga okružuje, posebno sa Jevrejima kao sljedbenicima objavljene Knjige, borba koju smo primijetili na više mjesta u prošle dvije sure (El-Beqare i Ali Imran). Ta borba je jedna te ista, protivnički tabori jedni te isti, tabori o kojima smo govorili u uvodnom dijelu sure El-Beqare (I svezak, str. 23. - 36.) i u predgovoru sure Ali Imran (III svezak, str. 121. - 134.) kao i u ovoj suri (IV svezak, str. 215. - 248.).

Počevši od ove cjeline počinje i vanjska borba, borba muslimanske zajednice sa protivničkim taborima koji su bili oko nje. Ali ovo, ustvari, nije početak borbe, jer sve što je rečeno ranije u ovoj suri o društvenom, privrednom, porodičnom i etičkom organiziranju, o likvidaciji džahilijetskih naznaka u muslimanskom društvu, društvu kojeg je Božanski program izvukao iz podnožja džahilijeta, o planiranju i učvršćivanju nove islamske naznake u ovom društvu, sve to spomenuto nije bilo daleko od vanjske borbe sa neprijateljima muslimanske zajednice,

posebno u Medini i Arabijskom poluotoku. Sve je ovo bilo prava priprema za borbu, prava priprema za suočavanje sa borbom, borba u izgradnji ovog novog društva na principu novog islamskog programa, kako bi se to društvo moglo suočiti sa protivničkim društvima oko sebe i nadmašiti ih.

Kao što smo primijetili u surama *El-Beqare* i *Ali Imran*, veliko interesiranje je bilo usmjereno, prije svega, ka unutaršnjoj izgradnji ovog društva, izgradnji njegova vjerovanja i poimanja etike i osjećaja, izgradnji zakona, pozicija i podučavanja muslimanske zajednice o svemu što karakteriše prirodu njihovih neprijatelja, njihovih sredstava; to je bilo upozorenje muslimanskoj zajednici na spletke tih neprijatelja, usmjeravanje muslimanske zajednice na borbu u čijim bi srcima bila smirenost, čije bi oči bile otvorene, a želje nagomilane; to je bila spoznaja o prirodi borbe i prirodi neprijatelja... Sve ćemo to naći i u ovoj suri.

U svim ovim surama Kur'an vodi borbu sa muslimanskom zajednicom na svim frontovima. Vodio je borbu s njom u srcima, u osjećajima u kojima se gradi nova vjera, u novoj spoznaji njihova Gospodara, njihova poimanja bitka, pri čemu islam uspostavlja nova mjerila, izgrađuje nove vrijednosti, spašava prirodu tog društva od nagomilanosti džahilijeta, briše naznake tog džahilijeta u ljudima i društvu, izgrađuje i učvršćuje svijetle i lijepe naznake islama, vodi muslimansku zajednicu u borbu protiv njenih neprijatelja koji je stalno vrebaju unutar i izvan zemlje - Jevreja i licemjera i politeista, kako bi ta zajednica bila krajnje spremna da se susretne s njima i da ih nadmaši čvršćinom svoje unutrašnje nove izgradnje: vjerničkog, etičkog, društvenog i organizacionog karaktera.

Stvarni nadmašaj muslimanskog društva nad džahilijetskim društvima oko sebe, podrazumijevajući tu i društvo Jevreja koji su se nalazili u samom srcu Medine, jeste nadmašaj u duhovnoj, etičkoj, društvenoj i organizacionoj izgradnji, zahvaljujući kur'anskom Božanskom programu, prije nego što je muslimansko društvo ostvarilo nadmašaj vojnog, privrednog i materijalnog karaktera.

Može se reći da muslimansko društvo nije nikada nadmašilo vojnički i privredno, dakle materijalno svoje neprijatelje, jer su neprijatelji uvijek bili brojniji od broja muslimanskog tabora, bili su jači i bogatiji. Imali su općenito više materijalne mogućnosti, bilo da se radi unutar Arabijskog poluotoka, ili izvan njega, u vrijeme velikog osvajanja i poslije ovih prvih dana. Međutim, stvarni nadmašaj bio je u toj duhovnoj izgradnji, etičkoj i

društvenoj, a onda i u političkoj izgradnji i rukovođenju, čije je temelje udario islam svojim jedinstvenim Božanskim programom.

Sa ovim visokim nadmašajem nad džahilijetom u duhovnoj, etičkoj i društvenoj, a zatim i političkoj izgradnji i rukovođenju porazio je islam džahilijet prvo na Arabijskom poluotoku, zatim je porazio dva velika carstva koja su se protezala oko muslimanskog društva, carstvo Kserksa i Kajsara, a onda i na drugim krajevima Zemlje, armijom i mačem, ili Mushafom i ezanom.

Da nije ovog visokog nadmašaja, ne bi se dogodila ova nadnaravna pojava kakvu ne pamti historija, čak ni u vojnim historijski poznatim probojima kao što je najeza Tatara u staroj historiji i najeza Hitlerove armije u novije vrijeme. To nije bio samo vojni nego i idejni, vjerski, kulturni i civilizacijski prodor. U njemu je došla do izražaja velika nadmoćnost koja je natkrila, bez ikakve prisile, vjere tih naroda, njihove jezike, tradicije i običaje. To je nešto što nema primjera uopće ni u jednom drugom vojnom prodoru, ranijem ili savremenom.

Bio je to kompletni *humani* nadmašaj, nadmašaj u svim karakteristikama *humanosti* i njegovim naznakama. To je bilo drugo rođenje čovjeka, rođenje novog čovjeka kakvog ne poznaje svijet na Zemlji, uvjerljivo i potvrđeno rođenje. Zatim je obojena Zemlja koju je prekrilo ovo protezanje svojom bojom, ostavilo na njoj svoj posebni pečat, prekrilo naslage civilizacije koja je živjela od prije desetak stoljeća u nekim zemljama, kao što je bila civilizacija Faraona u Egiptu, civilizacija Babilonaca i Asiraca u Iraku, civilizacija Feničana i Surjana u Siriji, jer je islam imao dublje korijene u ljudskoj prirodi, šire područje u ljudskoj duši, obuhvatnija pravila, potpunije smjernice u životu ljudi od svih tih civilizacija. Nadmoć islamskog jezika i njegovo stabiliziranje u ovim zemljama je čudna pojava. Tome još nije posvećeno dovoljno istraživanja i studiranja. Po mom mišljenju, ova pojava je čudnija od nadmoći vjere i njene stabilizacije, pošto jezik prodire dublje u ljudsko biće i isprepliće se s društvenim životom tako da se njegova izmjena u ovom smislu može ubrojati u potpunu nadnaravnost, mu' džizu. Nije ovdje u pitanju to što je to *arapski jezik*. Pa arapski jezik je postojao i prije. Međutim, on nije učinio ovakvu nadnaravnost ni na jednom mjestu na Zemlji prije islama. Zatim, arapski jezik je prozvan *islamskim jezikom*. Nova snaga koja se pojavila i uradila snažan podsticaj u arapskom jeziku i iznjedrila ovu nadnaravnost jeste bez dvojbe *islam*.

Tako isto, skrivena genijalnost u osvojenim zemljama (otvorenim za slobodu, svjetlo i neograničenost) usmjerena je da govori sama o sebi, ne sa drevnim svojim jezikom, nego novim jezikom, jezikom ove vjere, islamskim jezikom. Ona je proizvela na ovom jeziku na svim područjima kulture takve rezultate da se čini da su oni iskonski. Ne može se primijetiti da su zadržana značenja izvora tuđeg jezika osim maternjeg. Islamski jezik je postao stvarno domaći jezik ove genijalnosti. To je zbog toga što je kapital kojeg je nosio ovaj jezik, prvo, bio ogroman, i drugo, zbog njegove prirodne povezanosti, tako da je on bio bliži ljudima, udario je dublje korijene od stare njihove kulture i od njihovih starijih jezika.

Ovaj kapital je postao kapital vjere, akide - poimanja, duhovne, intelektualne, etičke i društvene nadgradnje, a što je izgradilo islamski program za kratko vrijeme. Veličina, prodornost i povezanost s prirodom učinila je da je podržan ovaj jezik, jezik islama, vlašću koja mu se ne odupire, islamskom vojskom koja se, također, njemu ne odupire.

Bez ovakvog objašnjenja bilo bi teško da objasnimo tu jedinstvenu historijsku pojavu.

U svakom slučaju, ova tema traži duži komentar. Za nas je dovoljan ovaj osvrt *U okrilju Kur'ana*.

Počevši od ove cjeline pa nadalje, u ovoj suri primjećuje se borba sa protivničkim taborom koji vreba islamsku zajednicu koja se razvija u Medini. U ovoj cjelini dolazi do izražaja čuđenje zbog situacije Jevreja i njihova postupka kod suočavanja sa novom vjerom i zajednicom koja predstavlja tu vjeru; objašnjavanje uloge muslimanske zajednice, prirode njena programa, definisanje islama i uvjeta imana, čime se odlikuje program života i sistema ove zajednice. Primjećuje se u nastavku cjeline poziv upućen ovoj zajednici da štiti svoj program, svoj položaj, svoje postojanje, otkrivanje licemjera skrivenih u zajednici, objašnjenje prirode smrti, života i odredbe Allahove po čemu se sve odvija, a to je sastavni dio odgoja ove zajednice; govori se o pripremi zajednice za ulogu u borbi protiv neprijatelja. U nastavku se govori još nešto o licemjerima, upozorava se muslimanska zajednica da se ne cijepa zbog njih ili zbog odbrane njihovih postupaka. Tu se podrobno navode i mjere s kojima je suočena

muslimanska zajednica, zajednica s pojedinim vojnim lagerima stacioniranim oko nje, objašnjavaju se pravila zakona međudržavnog komuniciranja. Tu ćemo naći i uzorak kako islam postupa s pojedincem Jevrejem u muslimanskom društvu, zatim osvrt na politeizam i politeiste, slabljenje temelja na kojima počiva politeističko društvo na Poluotoku. U ovoj borbi iznosi se moment unutrašnje organizacije i povezuje se s početkom ove sure u kojoj se govori o porodici i, najzad, dolazi posljednja cjelina u ovom džuzu vezana za licemjerstvo i licemjere, licemjerstvo koje će licemjere odvesti u najgore paklene muke.

Ove površne naznake objašnjavaju nam prirodu oblasti borbe i njene brojnosti u zemlji i izvan zemlje; prirodu skladnosti i kompleksnosti između unutrašnje i vanjske borbe u prvom islamskom društvu. Ta borba je jedna te ista borba muslimanskog Ummeta, i danas i sutra, u svoj svojoj osnovi i biti.

Zar ne vidiš kako oni kojima je dat dio Knjige pravi put zamjenjuju za zabludu i žele da i vi s pravog puta skrenete? (4/44).

Allah dobro poznaje neprijatelje vaše, i Allah je dovoljan zaštitnik i Allah je dovoljan pomagač! (4/45).

Ima Jevreja koji izvrću smisao riječima i govore uvijajući jezicima svojim i huleći pravu vjeru : "Čujemo, ali se ne pokoravamo!" i "Čuj, ne čuli te!" i "Rā'inā !" A da oni kažu: "Čujemo i pokoravamo se!" i "Čuj" i "Pogledaj na nas!" - bilo bi za njih bolje i ispravnije; ali, Allah je njih zbog nevjerovanja njihova prokleo, jer malo ko od njih vjeruje (4/46).

Prvo čudo od cijelog niza čuda, vezanih za stav onih kojima je objavljena Knjiga - za Jevreje, jeste upućivanje riječi u tekstu Vjerovjesniku (alejhi-s-selam) ili svakom onom koji vidi ovaj čudni stav koji zaslužuje osudu:

Zar ne vidiš kako oni kojima je dat dio Knjige pravi put zamjenjuju za zabludu i žele da i vi s pravog puta skrenete? (4/44).

Njima je dat dio Knjige, uputa. Uputio im je Allah Tevrat preko Musaa (alejhi-s-selam) da bi ih izveo iz prve njihove zablude na pravi put. Međutim, oni nazivaju ovaj dio - uputom, a zamjenjuju ga za zabludu. Izraz *zamjenjuju*, označava u principu namjeru i nijet. U njihovim rukama je uputa, ali je oni napuštaju i laćaju se zablude. Kao da je to kupoprodaja sa znanjem, namjerno i hotimično. Nije iz neznanja, ni grješkom, ni iz zaborava. To je nešto veoma čudno. To zaslužuje osudu.

Međutim, oni ne zaostaju pri ovom čudnom djelu, koje zaslužuje osudu, nego žele da zavedu i upućene, žele da zavedu i muslimane, raznim sredstvima i na razne načine, o kojima je bilo govora u surama El-Beqare i Ali Imran (II i III). O tome će biti riječi i u ovoj suri. Oni ne čuvaju samo za sebe zabludu koju su kupili, nego pokušavaju uništiti znakove upute oko sebe, tako da tamo ne ostane ni uputa ni upućeni.

U ovom doticaju, prvom i drugom, nalazi se upozorenje muslimanima na igre Jevreja i njihove mjere. O, kakve li su im mjere! Zatim, ovim doticajem podižu se i bude duše muslimana protiv onih koji im žele zabludu nakon upute, kojom se muslimani ponose i suprotstavljaju svakome ko ih želi odvratiti od islama i povratiti u džahilijet kojeg su oni dobro spoznali, a spoznali su i islam. Džahilijet su muslimani osudili, a islam zavoljeli. Oni osuđuju svakog onog ko ih pokušava povratiti u džahilijet, bez obzira u kojoj formi, bilo malo ili mnogo. Ovako se Kur'an obraća muslimanima, obraća se znanjem Allahovim, što čini veliku stvar u njihovim grudima.

Ovaj pokušaj Jevreja popraćen je izjavom da su oni neprijatelji muslimana, a popraćen je uvjerenjem muslimanske zajednice da su oni u Allahovoj zaštiti i Njegovoj pomoći kod tog neprijateljskog pokušaja.

Allah dobro poznaje neprijatelje vaše, i Allah je dovoljan zaštitnik i Allah je dovoljan pomagač! (4/45).

Ovako se objelodanjuje i oglašava neprijateljstvo između muslimanske zajednice i Jevreja u Medini i definišu se mjere.

Bilo je čudno što takav stav zauzimaju općenito sljedbenici Knjige... To se pomišljalo da se odnosi na Jevreje u Medini, mada kontekst ne nudi takvo shvatanje nego nastavlja i potvrđuje da su to Jevreji. Tekst ih opisuje, opisuje njihove postupke i loše mjere prema Vjerovjesniku (alejhi-s-selam) u periodu, po svoj prilici, prvih godina po Hidžri, prije nego su im se podsjele grane u Medini.

Ima Jevreja koji izvrću smisao riječima i govore uvijajući jezicima svojim i huleći pravu vjeru : "Čujemo, ali se ne pokoravamo!" i "Čuj, ne čuli te!" i "Rā'inā !" A da oni kažu: "Čujemo i pokoravamo se!" i "Čuj" i "Pogledaj na nas!" (4/46).

Njihovo skretanje i loš postupak sa Uzvišenim Allahom dostigli su dotle da su mijenjali cilj koji se trebao postići riječima. Preovlađuje mišljenje da se to odnosi na tekst Tevrata. To su radili da bi odbacili dokaze

o posljednjem poslanstvu, koji su bili u Tevratu, i zakonite propise koji su potvrđivali Posljednji Kitab. Jednosta poslanstva u obje Knjige ukazuje da one imaju jedan izvor, a, slijedom toga, potvrđuje se ispravnost poslanstva Vjerovjesnika (alejhi-s-selam).

Promjena riječi da se ne ostvari željeno bila je u skladu sa njihovim željama. Uočljiva je pojava kod svih ljudi vjere (teologa) koji unose devijacije u svoju vjeru, da oni vjeru uzimaju kao zanimanje, zanat. Time žele biti u skladu sa željama vlastodržaca svakog vremena i željama širokih masa koje žele da se okrenu od vjere. Jevreji su najvještiji u tome, mada je to u naše vrijeme prošireno među devijatorima vjere muslimana koji se natječu u ovoj osobini s Jevrejima.

Njihovo shvatanje i loš postupak sa Resulullahom naročito je došao do izražaja kada su govorili Resulullahu: "Čujemo, Muhammede, što ti hoćeš, ali griješimo, ne slušamo, ne vjerujemo, ne slijedimo i ne pokoravamo se!" Ovo govori da su ovi ajeti objavljeni vrlo rano u doba kada su Jevreji imali smjelosti da se suprotstave Vjerovjesniku (alejhi-s-selam) a uz hvalisanje i loše ponašanje, jer su govorili Vjerovjesniku (alejhi-s-selam):

"Čuj, ne čuli te!" i "Rā'inā!" (4/46).

Prema formalnom izgovoru, oni kažu: "Čuj - nenaređeni da čuješ, (a to je izraz ukora) i ovo *rā'inā*, tj. pogledaj na nas pogledom koji će štiti naše stanje ili pogledom koji će se interesirati za naše stanje, stanje ljudi objavljene Knjige." Prema tome, njima nije potrebno da budu pozvani u islam, kao što je bio slučaj sa politeistima.

A u tajni koju taje oni namjeravaju i reći: "Čuj - nisi čuo, niti si bio onaj koji čuje", a pod pojmom *rā'inā* misle da označe lahkomislenost.

I tako... hvalisanje, loše ponašanje, okretanje, laskanje, promjena riječi s njihova mjesta i izmjena značenja, karakteristika je Jevreja.

Nakon što Kur'an tako govori o njima, on donosi odgovarajući program onima kojima je objavljena Knjiga i govori o načinu ponašanja onih kojima je dat dio Knjige, želeći im time uputu, lijepu nagradu, odabranost i dobro od Allaha, da bi ustrajali na Pravom Putu. Pri tome je objašnjena stvarnost njihove prirode i istaknuto da je ona takva i da će takva i dalje biti.

A da oni kažu: "Čujemo i pokoravamo se!" i "Čuj" i "Pogledaj na nas!" - bilo bi za njih bolje i ispravnije; ali, Allah je njih zbog nevjerovanja njihova prokleo, jer malo ko od njih vjeruje (4/46).

Ovom svojom izjavom, ovim jasnim stavom, oni se ne suočavaju sa istinom, a da su se suočili sa istinom otvorenim riječima, sa koje nema skretanja i rekli:

Čujemo i pokoravamo se. Čuj i pogledaj na nas! (4/46), bilo bi to bolje i prilagodljivije njihovoj prirodi, dušama i njihovoj situaciji, ali, s obzirom da su oni zbog svoga nevjerovanja, protjerani iz okrilja Allahove upute, onda sasvim mali broj njih vjeruje.

Istinu je obznanio Allah... Samo mali broj Jevreja, za cijelo ovo historijsko vrijeme, primilo je islam. To su oni kojima je Allah dodijelio dobro, želio im uputu kroz njihov trud radi dobra i težnje za uputom. Jevrejski blok izazivao je rat kroz cijelih četrnaest stoljeća protiv muslimana i islama počevši od vremena susjedskog življenja u Medini do ovog momenta. Njihove spletke prema islamu bile su hronične, stalne, uporne, neprekidne, raznovrsne i po boji i tehnicima, i to još od tada. Nije bilo nijedne spletke protiv islama tokom njegove cijele historije, podrazumijevajući tu i svjetsku križarsku i kolonijalističku raznovrsnost, a da iza toga nisu stajali Jevreji, ili da u njoj nisu imali svoj udio.

Poslije ovoga su riječi u Kur'anu upućene onima kojima je data Knjiga, Jevrejima, pozivajući ih na Kur'an koji potvrđuje njima date Knjige, prijeteći im unakazivanjem i prokletstvom onih koji stoje iza takve njihove upornosti i djela, obilježavajući ih politeizmom i odstupanjem od pravog monoteizma, kakvog je ispovijedala i njihova vjera. Allah ne oprašta onome ko mu pripisuje druga, dok istovremeno daje opće objašnjenje granica sveobuhvatnog oprosta i granica grozote politeizma, tako da politeist nije obuhvaćen ovim oprostom.

O vi kojima je Knjiga data, u ovo što objavljujemo povjerujte - ono potvrđuje kao istinito ono što već imate - prije nego što izbrišemo crte lica i ne damo im oblik kakav je straga, ili prije nego ih prokunemo kao što smo prokleli one koji nisu subotu poštovali. - A Allahova zapovijest se mora izvršiti (4/47).

Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostiće manje grijehove od toga, kome On hoće. A onaj ko drugog smatra Allahu ravnim čini, izmišljajući laž, grijeh veliki (4/48).

To je poziv njima upućen na takav način da su oni bili obavezni prvi se odazvati pozivu i biti, s razlogom, prvi koji će primiti islam.

O vi kojima je Knjiga data, u ovo što objavljujemo povjerujte - ono potvrđuje kao istinito ono što već imate (4/47).

Oni su ti kojima je Knjiga data. Otuda im nije tuda ova uputa. Allah koji im je dao ovu Knjigu poziva ih da povjeruju u ono što je objavljeno i što potvrđuje kao istinito ono što imaju. Ni ovo nije tuđe njima, jer im to potvrđuje ono što je njima dato.

Da je to vjerovanje bilo sa dokazom ili očitim uzrocima, oni bi bili među prvima koji bi povjerovali. Ali oni su imali svoje interese i ciljeve. Bili su uporni i bijesni. Bilo im je u prirodi da uporno unose devijacije, kao što za njih kaže Tevrat da su oni *narod tvrdoglavi*. Nisu povjerovali pa je uslijedila žestoka i strašna prijetnja.

Prije nego što izbrišemo crte lica i ne damo im oblik kakav je straga, ili prije nego ih prokunemo kao što smo prokleli one koji nisu subotu poštovali. - A Allahova zapovijest se mora izvršiti (4/47).

Brisanje crta lica je odstranjenje karakterističnih znakova čovjeka, a davanje oblika kakav je straga jeste podsticaj da ide poražen, a može da bude i da je to prijetnja u stvarnom materijalnom značenju u kome ljudi gube osobinu čovjeka pa da idu na svojim leđima. To može da bude i prokletstvo koje je zadesilo ljude čiji je praznik subota (a koji su dozvolili da se riba lovi subotom, što je njihovim zakonom bilo zabranjeno), može da bude prokletstvo koje ih stvarno izobličava. Možda se ovim misli na brisanje znakova upute i providnosti u njihovim dušama, njihovo povraćanje u nevjerovanje i džahilijet kakav je bio prije nego što im je Allah dao Knjigu, vraćanje u nevjerovanje nakon vjerovanja, u zabludu nakon upute i brisanje crta lica i providnosti i okretanje nazad.

Bez obzira šta se pod ovim podrazumijevalo, ono je strašna i žestoka prijetnja koja odgovara čvrstoj i tvrdoj prirodi Jevreja i njihovim ružnim djelima.

Među njima je bilo i onih koji su poslušali i povukli se nakon ove prijetnje, kao što je bio Kabul Ahbar, koji se povukao i primio islam.

Ibni Ebi Hatem navodi: "Prenio nam je moj otac, zatim Ibni Nufejl, prenio nam je Amr ibni Vakid od Junusa ibni Dželisa, od Ebi Idrisa Hulanija, slijedeće: Ebu Muslim Halili bio je učitelj Kaba, prekoravao ga je u njegovom zaostajanju iza Resulullaha (alejhi-s-selam) pa je poslao njega da vidi da li je to on. Kab kaže: 'Uputio sam se dok nisam stigao u Medinu, kada tamo učač uči Kur'an i kaže: *O vi kojima je Knjiga data, u ovo što objavljujemo povjerujte - ono potvrđuje kao istinito ono što već imate - prije nego što izbrišemo crte lica i ne damo im oblik kakav je straga* (4/47). Zatražio sam odmah vodu i okupao se i dotakao svoje lice bojeći se da s njega nisu izbrisane crte. Zatim sam primio islam."

²⁴

Ova prijetnja popraćena je riječima:

A Allahova zapovijest se mora izvršiti (4/47).

Slijedi i drugi pogovor koji u sebi sadrži i drugu prijetnju na Sudnjem danu, prijetnju da neće biti oprosta za djela politeizma dok su istovremeno vrata Allahove milosti otvorena za sve grijehе osim za ove.

Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostićе manje grijehove od toga, kome On hoće. A onaj ko drugog smatra Allahu ravnim čini, izmišljajući laž, grijeh veliki (4/48).

Na ovaj način ovaj ajet sadrži i optužbu Jevreja za politeizam, zatim pozivanje na iskreno vjerovanje i tevhid. Ovdje se ne spominju ni riječi ni djela koja bi se ubrajala u politeizam koji oni čine. Na drugim mjestima to se detaljno navodi. Kur'an prenosi o njima njihove riječi: "Uzeir, sin Allahov", nešto slično kao kod kršćana "Mesih sin Allahov". Ovo je, bez sumnje, politeizam. *Oni, pored Allaha, bogovima smatraju svećenike svoje i monahe svoje* (9/31). Oni se nisu klanjali svećenicima i monasima, nego su im priznali pravo da donose zakone, pravo vezano za dozvoljeno i zabranjeno, pravo koje je specifično za Allaha i koje je Božanske kompetencije. Zbog toga njih Kur'an tretira politeistima. Ovo uzimanje u obzir ima svoju posebnu vrijednost u pravilnom islamskom poimanju definicije islama i uvjeta imana, o čemu će detaljno biti govora u tekstu ovog poglavlja.

Vjerovanje Jevreja u vrijeme Muhammedovog poslanstva na Arabijskom poluotoku bilo je preplavljeno totemima, što je daleko od

---

²⁴Poznato je da je Kab primio islam u vrijeme Omera ibni Hattaba, a ima i drugih rivajeta koje navodi Ibni Džerir o Kabovom islamu i možda je ovo najpouzdanije. Njegovo primanje islama utvrđuje se uglavnom nakon što je čuo ovaj ajet.

monoteizma. Prijetnja je ovdje upućena njima, da Allah oprašta sve osim politeizma, kome hoće. Ali to ne dopušta kada je riječ o velikom grijehu - politeizmu. Prema tome, nema oprosta od Allaha onome koga On sretne kao politeista i koji se nije povukao na ovom svijetu od politeizma.

Politeizam je prekid između Allaha i čovjeka. Politeistima ne preostaje nada u oprost ako odu sa ovog svijeta kao mušrici. Prekinute spone sa Allahom, Gospodarom svjetova, zato što čovjek pripisuje Bogu druga i u tom politeizmu ostane sve dok ne napusti ovaj svijet, a pred njim brojni dokazi monoteizma na stranicama Kosmosa i u uputi Poslanika. Tako nešto ne može uraditi čovjek u kome ima iole elemenata dobra. To mogu uraditi samo osobe koje su pokvarene do te mjere da se iz toga ne mogu da povuku. Propala je njihova priroda koju im je Allah dodijelio čistu, potpuno se srozala i pripremila sama sebi pakao u životu.

Sve druge grijehe koji su izvan ovog jasnog, očitog, uočljivog grijeha, velikog, ružnog i glasnog nasilja, pa i velikog grijeha, Allah oprašta kome hoće i takav ulazi u okrilje oprosta - bilo sa teobom ili bez teobe, kao što se navodi u nekim verzijama sve dok čovjek osjeća za Allaha, nada se Njegovom oprost, uvjeren da je Allah moćan da mu oprost i da Njegov oprost nije manji od čovjekova grijeha. Ovo je krajnji domat nade u poimanje milosti koja ne može ni nestati ni biti ograničena, oprost čija se vrata ne zatvaraju, niti na njima stoje vratari.

Buhari i Muslim prenose od Kutejbe, on od Džerira ibni Abdulhamida, on od Abdul-Aziza ibni Refi'a, on od Zejda ibni Vehba, on od Ebu Zerra, koji kaže: "Izašao sam jedne večeri, kad Vjerovjesnik (alejhi-s-selam) ide sam, nema s njim nikoga. Mislio sam da ne želi da ide s njim iko, pa sam išao neprimjetno sjenom. Vjerovjesnik (alejhi-s-selam) se osvrnuo, primijetio me i upitao: "Ko je to?" "Ebu Zerr, Božiji Poslaniče", odgovorio sam. "Dodaj, Ebu Zerre!" Išao sam neko vrijeme, dodaje Ebu Zerr, a onda mi reče: "Oni koji imaju mnogo, na Sudnjem danu imat će malo, osim onog kome je Allah dao dobro, pa gledao desno, lijevo, naprijed i nazad, - i tim imetkom uradio dobro." Išao sam s njim još neko vrijeme, pa mi reče: "Sjedi ovdje!" Sjeli smo na tlo oko koga su bile kamenice. Tom prilikom reče: "Sjedi tu dok se ja ne vratim!" Izgubio se negdje tako da ga nisam više vidio. To je potrajalo. Zatim sam čuo kako ide prema meni i govori: "Pa makar i preljub činio i krao." Kada je došao, nisam se mogao strpiti a da ga ne upitam: "Božiji Poslaniče, tako ti Boga, s kim si govorio tamo u strani? Primijetio sam kako neko prilazi tebi." "To je bio Džibril", reče Poslanik, "odveo me ustranu i rekao: 'Obavijesti svoj Ummet, da svaki onaj koji umre, a ne pripisuje Allahu ništa, ući će u Džennet.' "Upitao sam",

reče Vjerovjesnik, "O, Džibrilu, i ako je krao i ako je blud činio?" 'Da', reče Džibril i dodade: 'I ako je vino pio'.

Ibni Ebi Hatem citira svojim senedom od Džabira ibni Abdullaha, da je Vjerovjesnik rekao: "Nema ni jedne osobe koja umre a ne pripisuje Allahu ništa da mu neće biti dopušten oprost. Allah, ako hoće, kaznit će ga, a ako hoće, oprostit će mu. Allah ne oprašta da Mu se pripisuje neko, a oprašta sve drugo kome hoće."

Ibni Ebi Hatem citira svojim senedom prenoseći od Ibni Omera: "Mi, ashabi Vjerovjesnika, nismo sumnjali u samoubicu, ni u onoga koji jede imetak siročadi, ni u onoga koji potvara čestite žene, ni onoga koji svjedoči krivo dok nije stigla objava: *Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostiće manje grijehove od toga, kome On hoće* (4/48). Ashabi Vjerovjesnika (alejhi-s-selam) prihvatili su se šehade."

Taberani prenosi svojim senedom od Ikrima, a on od Ibni Abasa, a on od Vjerovjesnika (alejhi-s-selam): "Uzvišeni Allah je rekao: Ko zna da sam ja moćan da oprostim grijeha, oprostit ću mu, ne treba brinuti, osim ako je pripisivao Meni sudruga".

U ovom posljednjem hadisu nalazi se jedan moment koji razotkriva nešto važno, a to je osjećaj srca prema Allahu, u Njegovoj suštini (Subhanehu) a iza ovog osjećaja dobra stoje nada, strah i stid. Pa ako neko poćini grijeh, onda iza toga stoje nada, strah i stid što ga pripremaju za bogobojaznost i oprost.

I dok Kur'an govori o borbi muslimanske zajednice sa Jevrejima u Medini, on nastavlja da se čudi ovim stvorenjima koji smatraju da su oni izabrani narod, koji sami sebe hvale i smatraju da su od grijeha čisti. Istovremeno, oni mijenjaju značenje riječi, čine rivalstvo Allahu i Njegovu Poslaniku, kao što je rećeno, a vjeruju u kumire i šejtane, kao što će kasnije biti rijeći, lažući na Allaha da su oni čisti od grijeha, da su bliski Njemu, po njihovoj tvrdnji, bez obzira kakva loša djela činili.

Zar ne vidiš one koji sebe smatraju od grijeha čistim? Medutim, Allah oslobađa od grijeha onoga koga On hoće, i nikome se neće, ni koliko trun jedan, nepravda učiniti (4/49).

Pogledaj kako izmišljaju laž o Allahu ! A to je dovoljno da se teško ogriješe (4/50).

Tvrđnja Jevreja da su oni Allahov izabrani narod jeste njihova tvrdnja odranije. Njih je stvarno Allah odabrao da ponesu emanet i izvrše poruku. On ih je odabrao u to vrijeme nad ostalima, preko njih upropasti Faraona i njegove velikane i dao im da naslijede svetu zemlju. Međutim, Jevreji su odstupili poslije toga od Allahova programa, mnogo se oholili, učinili ružna djela od kojih se podigla galama na Zemlji, njihovi svećenici dozvolili im ono što je Allah zabranio, zabranili im ono što im je On dozvolio. Oni su ih slijedili, nisu im to osudili ni prezreli da čine ono na što nemaju pravo - da su Božanstvo, što su oni praktično tvrdili ovom zabranom ili dozvolom. Ovi svećenici mijenjali su Allahov zakon da bi zadovoljili vlastodršce i uglednike, da bi time laskali željama masa i njihovim strastima. Time su oni uzeli njihove svećenike za božanstva mimo Allaha, ubirali kamatu, odnos između njih i Allahove vjere i Knjige koja im je dostavljena oslabio je kao i drugo što nije spomenuto. Oni su i dalje tvrdili za sebe da su sinovi Allahovi, Njegovi miljenici, tvrdili su da će ih vatra doticati samo određeni broj dana, da će biti upućen i kod Allaha primljen samo onaj ko je Jevrej! Ovo kao da je pitanje srodstva, porijekla i prijateljskih odnosa između njih i Uzvišenog Allaha. Nema nikakva srodstva niti pripadnosti između Allaha i bilo koga od Njegovih stvorenja. Ljude, Njegove robove, povezuje s Njim ispravna vjera, akida, dobro djelo i ustrajnost na Božijem programu. Ko napusti ovo, Allah će se nasrditi na nj. Njegova srdžba se pojačava kada uputa bude data zalutalim pa se oni poslije toga odvoje od nje. Stanje ovih Jevreja nije ništa drugo do situacija muslimana danas koji drže da su i oni Ummet Muhammeda (alejhi-s-selam) da će ih Allah bez daljnjeg pomoći, istjerati Jevreje iz njihove zemlje, dok oni potpuno odbacuju Allahovu vjeru koja je program života i izbacuju taj program iz svog života, ne obraćaju se na Knjigu Allahovu ni u sudstvu, ni u privredi, ni u društvenim odnosima, ni u etici, a ni u svojoj tradiciji. Sve što su zadržali od islama je samo ime muslimansko, i to što su rođeni u zemlji koju su muslimani nekada nastanjivali, uspostavili u njoj Allahovu vjeru i primjenjivali Allahov program u životu.

Allah izražava čuđenje Svome Poslaniku (alejhi-s-selam) zbog slučaja ovih Jevreja koji smatraju da su očišćeni od grijeha. Slučaj savremenika *muslimana* je još čudniji i više izazvan, pa se čovjek njima može više čuditi.

Nisu ljudi ti koji sami sebe čiste od grijeha i tvrde za sebe da su dobri, bliski Allahu i da su u Allahovom odabiru. Samo je Allah taj koji čisti

od grijeha koga hoće. On najbolje zna kakva su srca i djela. Ljudima neće On ni najmanje nasilje činiti kad oni ostave ovu Allahovu (Subhanehu) procjenu i dosudu i predaju se poslu, a ne tvrdnji. Da su radili šuteći, da su bili skromni u životu, bez tvrdnje da su očišćeni od grijeha, ne bi bili kod Allaha zakinuti, niti bi njihova djela bila zaboravljena, niti bi nedostajalo njihovo pravo.

Allah (Subhanehu) svjedoči protiv Jevreja jer tvrde za sebe da su očišćeni od grijeha, tvrde da je Allah zadovoljan njima, izmišljaju laži protiv Allaha, čine ova grozna djela i usmjeravaju poglede prema pokvarenostima.

Pogledaj kako izmišljaju laž o Allahu! A to je dovoljno da se teško ogriješe (4/50).

Ja ne mislim da smo mi ti koji istinski živimo u islamu samim tim što nosimo muslimanska imena, i što živimo u zemlji koju nastanjuju muslimani, dok ne provodimo islamsko učenje ni u čemu iz našeg programa života. Ja ne računam da smo mi muslimani, a narušavamo islam sobom i našom realnošću i izražavamo pojedinačno protiv njega svjedočenje. Zatim mi tvrdimo da je Allah nas odabrao jer smo mi Ummet Muhammeda (alejhi-s-selam) dok su vjera Muhammeda i program vjere protjerani potpuno iz našeg realnog života. Mislim da smo mi u takvoj istoj situaciji zbog koje Allah izražava čuđenje Vjerovjesniku (alejhi-s-selam) i obilježava njegove saputnike da izmišljaju laž na Allaha i time čine jasan grijeh. Sačuvaj nas Bože!

Vjera Allahova je program života. Pokornost Allahu je arbitraža ovog programa u životu. Približavanje Allahu može biti samo uz pokoravanje Njemu. Sada pogledajmo gdje smo mi u odnosu na Allaha, Njegovu vjeru i Njegov program..., a onda da pogledamo kakva je razlika između naše situacije i situacije ovih Jevreja zbog koje se i Allah čudi i obilježava ih grijeshima zato što izmišljaju laži protiv Njega i što tvrde da su čisti od grijeha. Pravilo ostaje uvijek pravilo. Situacija također ostaje uvijek situacija. Niko nema srodstva sa Allahom, ni tazbine, ni međusobne ljubavi.

U tekstu se nastavlja sa čuđenjem onima koji sebe smatraju da su se očistili od grijeha, a istovremeno vjeruju u neistinu i odredbe koje se ne oslanjaju na Allahov zakon i koje nemaju regulatora koji bi ih zaštitio od nasilja *kumira i šejtana*, vjeruju u politeizam, da su politeisti više upućeni u Allahovu Knjigu od vjernika, upućeniji u Njegov program i zakon. Kur'an im nagovještava, poslije čuđenja ovakvom njihovom postupku i podsjećanja na sramote, žestok prigovor, jako ih sramoti, iznosi gomile mržnje i škrtosti njihove prirode, stvarne uzroke zbog čega zauzimaju takav stav, pored odstupanja od vjere Ibrāhima, kojim se ponose što pripadaju njemu. Ovaj prigovor završava prijetnjom Džehennemom: *Njima je dovoljan džehennem, oganj užareni!* (4/55).

Zar ne vidiš one kojima je dat jedan dio Knjige kako u kumire i šejtana vjeruju, a o neznabošcima govore: "Oni su na ispravnijem putu od vjernika" (4/51).

Njih je Allah prokleo, a onome koga je Allah prokleo nećeš naći nikoga ko bi mu pomogao (4/52).

Kad bi oni bilo kakav udio u vlasti imali, ljudima ne bi ništa dali (4/53)

ili bi ljudima na onome što im je Allah iz obilja Svoga darovao zavidjeli. A Mi smo Ibrāhimovim potomcima Knjigu i mudrost dali, i carstvo im veliko darovali, (4/54)

i bilo ih je koji su u nju vjerovali, a bilo ih je koji su od nje odvrćali - njima je dovoljan džehennem, oganj užareni ! (4/55).

Oni kojima je bio dat jedan dio Knjige bili su najpreči među ljudima da slijede ovu Knjigu, da odbace politeizam koga se prihvaća onaj kome nije došla uputa od Allaha, bili su najpreči da sude po ovoj Knjizi u životu, da ne slijede šejtana, koji ozakonjuje sve ono što Allah nije dozvolio i svaku odredbu koja nije vezana za Allahov zakon. Međutim, Jevreji koji smatraju da su se očistili od grijeha ponose se da su Božiji miljenici, a slijede u isti čas neistinu i politeizam izražen kroz njihovo slijedenje poricatelja. Oni su prepustili poricateljima i svećenicima da im propisuju ono što Allah nije dozvolio. Vjerovali su u šejtana, a to je sud koji je uspostavljen na drugom a ne Allahovom zakonu. Ovaj termin *tagut, šejtan*, izveden je iz riječi *tugjan, nasilje*, jer u sebi ima nasilje koje se ogleda u tvrdnji da čovjek ima u sebi božanske osobine, pravo na donošenje suda, ne pridržavajući se granica Božijih odredaba vezanih za pravdu i istinu. Prema tome, to je nasilje, *tugjan*, a on sam nasilnik, *tagut*. Svi oni koji vjeruju u njega, svi oni

koji ga slijede jesu ili politeisti ili nevjernici. Allah se čudi njihovom stavu, pogotovo što im je dostavljen dio Knjige, a toga se ne pridržavaju.

Svome vjerovanju u kumire i šejtane dodavali su i svoj stav - pridruživanje taboru politeista i nevjernika, a protiv vjernika kojima je Allah također dao Knjigu:

... a o neznabošcima govore: "Oni su na ispravnijem putu od vjernika" (4/51).

Ibni Ishak kaže: "Prenio mi je Muhammed ibni Ebi Muhammed od Ikrima ili Seida ibni Džubejra od Ibni Abbasa: Oni koji su sačinjavali i predstavljali koaliciju plemena: Kurejš, Gatafan i Benu Kurejza bili su: Haj ibni Ahtab, Selam ibni Hakik, Ebu Rafi, Rebi ibni Hakik, Ebu Amir Vehuh ibni Amir, Hude ibni Kajs. Vehud, Ebu Amir i Hude bili su iz plemena Beni Vail. Ostali su bili iz plemena Beni Nadir. Kada su došli Kurejševima, rekli su: "Ovo su učeni Jevreji, znaju šta sadrži Kitab, pitajte ih: Da li je bolja vaša ili vjera Muhammedova?" Oni su ih upitali i ovi su im odgovorili: "Vaša je vjera bolja od njegove vjere. Vi ste upućeniji od onih koji ga slijede." Tada su objavljeni ajeti:

Zar ne vidiš one kojima je dat jedan dio Knjige... Sve do riječi Uzvišenog Allaha: i carstvo im veliko darovali.

Ovo je prokletstvo za njih i obavještenje da nemaju pomagača ni na ovom ni na budućem svijetu zato što su otišli da traže pomoć kod politeista. To su im rekli da bi ih primili da im oni pomognu. Oni su to prihvatili i zajedno s njima pristupili koaliciji *ahzab*. Tada je Vjerovjesnik (alejhi-s-selam) sa svojim ashabima iskopao tranšee oko Medine. Dosta im je to zlo koje im je dodijelio Allah. *Allah je nevjernike pune srdžbe odbio, - nisu nimalo uspjeli -, i vjernike je Allah borbe poštedio, - Allah je uistinu moćan i silan - (33/25).*

Čudno je da su Židovi rekli da je vjera politeista bolja od vjere Muhammedove i od onih koji su s njim, da su politeisti upućeniji od onih koji vjeruju u Allahovu Knjigu i Njegova Poslanika (alejhi-s-selam). Pa ipak, nije čudno da tako čine Jevreji. Njihov stav je uvijek protiv istine a za neistinu, protiv vjernika a za nevjernike. Njihovoj pohlepi nema kraja, njihovim strastima nema umjerenosti, njihova mržnja ostaje trajna. Oni ne nalaze u istini i pristicama istine nikakvu pomoć za sebe ni u čemu - zbog svoje pohlepe, strasti i mržnje. Pomoć nalaze vazda u neistini i pristicama

neistine. Najzad, oni pristaju uz neistinu protiv istine uz neistinite ljude protiv zastupnika istine.

Ovo je stalna situacija. Razlog tome postoji. On je u njihovoj prirodi i logično je da su rekli o onima koji ne vjeruju: Ovi su upućeniji od onih koji vjeruju.

Oni to govore vazda, danas i sutra. Oni remete i suprotstavljaju se pomoću sredstava propagande i medija, koji su im na raspolaganju, svakom uspješnom islamskom pokretu na Zemlji. Pomažu protiv tog pokreta one koji zastupaju neistinu da bi taj pokret onemogućili i srušili u potpunosti. Oni su pomagali i politeistima Kurejš - plemena i istovremeno tražili od njih pomoć da bi omeli prvi islamski pokret i poremetili ga.

Katkada oni zbog loše svoje namjere i svog iskustva u prijevarama i savremenim okruženjima ne istupaju otvoreno, nego potajno, da bi spriječili istinu i omeli predstavnike istine i da bi pomogli neistinu tako da je taj njihov tajni rad postao javan. Ta njihova otkrivena mržnja u ovo vrijeme postala je optužba, izazvala je sumnje oko njihovih prikrivenih saveznika koji rade za njihov račun na putu rušenja svakog islamskog pokreta na svakom mjestu.

Njihova spletki i vještina katkada dostiže takav stepen da se oni formalno prave da su neprijateljski raspoloženi prema svojim saveznicima koji za njih rade na rušenju istine i ugnjetavanju onih koji predstavljaju istinu, prave se također da dižu prašinu praznim i lažnim riječima da bi što dalje odstranili sumnju od svojih najiskrenijih saveznika koji im omogućavaju da ostvaruju svoje daleke ciljeve.

Njima nije nikada dosta narušavanja islama i muslimana jer je njihova mržnja prema islamu i protiv svake daleke siluete koja bi izgledala kao islamski prepoprod veća da bi je mogli savladati obmanom ili prikrivanjem.

To je jedna čud, jedan plan i jedan cilj. To je ono zbog čega je Allah njih prokleo i protjerao da su izgubili Njegovu pomoć, a onaj ko izgubi Allahovu pomoć, on neće imati nikoga ko će ga pomoći, neće imati pomagača, pa makar svi stanovnici Zemlje njega pomagali.

Njih je Allah prokleo, a onome koga je Allah prokleo nećeš naći nikoga ko bi mu pomogao (4/52).

Plaši nas danas što primjećujemo da sve zapadne zemlje pomažu Jevreje, pa se pitamo: Gdje je Allahovo obećanje da ih je On prokleo, i da onaj koga Allah prokune neće naći sebi pomagača?!

Pa ipak, pravi istiniti pomagač nisu ljudi, nisu to ni države makar one raspolagale hidrogenskim bombama i raketama. Istiniti pomagač je samo Allah. Pobjedonosni i Moćni iznad svakoga! A ko su ovi robovi koji raspolazu hidrogenskim bombama i raketama!?

Allah pomaže onoga ko Njega pomaže: *A Allah će sigurno pomoći one koji vjeru Njegovu pomažu (22/41)*. Allah pomaže onoga ko vjeruje u Njega pravim vjerovanjem, ko slijedi Njegov program istinitim slijeđenjem i ko se predaje Njegovu programu sa zadovoljstvom i punom predajom.

Ovim riječima Allah (Subhanehu) obraća se Ummetu koji vjeruje u Njega, koji slijedi Njegov program, koji se pridržava Njegovog zakona. On omalovažava i gleda sa prezirom na djelo neprijatelja Ummeta, na Jevreje i njihove savezenike. Obećao je muslimanima pomoć protiv njihovih neprijatelja jer oni, Jevreji, nemaju onoga ko će im pomoći. Allah je muslimanima ostvario ovo Svoje obećanje, obećanje koje ostvaruju zaista samo vjernici, obećanje koje se može ostvariti samo pomoću vjerničke grupe kada to ona bude bila.

Ne plaši nas pomoć ateista, politeista i križara Jevrejima, jer oni su ih pomagali kroza sva vremena protiv islama i muslimana. Ovo nije ta prava pomoć i to nas ne zavarava, jer pravu pomoć mogu ostvariti samo muslimani, ali onda kada budu muslimani.

Neka muslimani pokušaju samo jednom da budu muslimani, a onda će se uvjeriti svojim očima da li je Jevrejima preostao pomagač ili da li im je koristila ta pomoć.

Nakon izražavanja čuđenja ovom njihovom stavu i njihovim riječima i izražavanja proklinjanja i gubitaka, tekst prelazi na osudu njihova stava prema Vjerovjesniku (alejhi-s-selam) i muslimanima, na osudu njihova gnjeva zbog toga što je Allah muslimanima dao ovaj dar, dar vjere, pobjede i mogućnosti, na osudu njihove zavidnosti muslimanima zbog dobrote koju je Allah muslimanima učinio, a oni im od sebe nisu ništa dali. Tekst

istovremeno otkriva krutost njihove prirode, što smatraju da je mnogo i previše ono što je neko drugi dobio, a ne oni, premda je Allah njima i njihovim roditeljima obilato dao. Ta obilnost ne poznaje tolerantnost niti ih je spriječila da budu zavidni i nezahvalni.

Kad bi oni bilo kakav udio u vlasti imali, ljudima ne bi ništa dali (4/53)

ili bi ljudima na onome što im je Allah iz obilja Svoga darovao zavidjeli. A Mi smo Ibrāhimovim potomcima Knjigu i mudrost dali, i carstvo im veliko darovali (4/54).

O, kakvo čudo! Oni ne dopuštaju da Allah bilo šta da od Sebe Svojim robovima. Da li su oni Njegovi (Subhanehu) suvlasnici, imaju li oni svoje dijelove u Njegovu vlasništvu iz koga On daje i obilato dijeli? Kad bi oni imali udjela, škrtarili bi svojom krutošću i škrotošću, ne bi dali ljudima ni *nekira*, a nekir je opna s vanjske strane košpice od hurme. Ovo ne dozvoljava krutost Jevreja čija mržnja djeluje da oni ne daju ništa ljudima, kad bi oni imali u vlasništvu dijela! Ali, hvala Allahu, oni tu u tom vlasništvu nemaju dijela. A kad bi nekim slučajem imali, propao bi cijeli svijet, jer mu ne bi dali ni opnu sa zrna.

Možda je to zavidnost prema Vjerovjesniku (alejhi-s-selam) i muslimanima zbog dobrote koju im je Allah darovao ovom vjerom koja ih je preporodila, dala im novo rođenje, učinila da imaju svoje karakteristično ljudsko postojanje, poklonila im svjetlo, pouzdanje, smirenost i uvjerenje, čistotu, uporedo sa čašću i mogućnostima.

To je zaista zavidnost Jevreja zbog toga što se nametnulo iščeznuće njihovih pohlepa u etičkom i privrednom gospodstvu nad Arapima nezalicama, nesložnima, koji se stalno među sobom glože, onda kada Arapi nisu imali vjeru.

Ali zašto zavide ljudima što je Allah Svojom dobrotom dao drugima poslanstvo i mogućnost na Zemlji, a oni, Jevreji, grcaju u dobroti Allahovoj još od vremena Ibrāhima (alejhi-s-selam) kome je Allah dao njemu i njegovim potomcima Knjigu i Mudrost, a to je poslanstvo, dao im i vlast i gospodstvo. Ali oni nisu sačuvali tu dobrotu, nisu očuvali blagodat, nisu zaštitili Stari zavjet. Među njima je bilo i onih koji nisu vjerovali. Nijednom onome kome je data ova blagodat među njima ne dolikuje da niječe i da bude nevjernik.

A Mi smo Ibrāhimovim potomcima Knjigu i mudrost dali, i carstvo im veliko darovali, (4/54)

i bilo ih je koji su u nju vjerovali, a bilo ih je koji su od nje odvrćali - (4/55).

To je zavidnost koja zaslužuje najveći ukor. Zar da zavidi onaj kome je data blagodat, kome je poklonjeno? Ponekad zavidi čovjek koji je lišen toga dobra, mada bi i od njega ta zavidnost značila niskost i pokvarenost. Međutim, da zavidi onaj koji ima, koji se guši u blagodatima, pa to je iskonsko, neopisivo zlo! Zlo Jevreja karakteristične osobine!

Nakon ovog izlaganja slijedi prijetnja paklom, a to je nagrada koja odgovara za ovakvo strašno zlo: *Njima je dovoljan džehennem, oganj užareni!* (4/55).

Kada se u tekstu ovog odlomka dostiže do pitanja imana i odvrćanja od imana u potomstvu Ibrāhima, slijedi kompletno pravilo o nagradi i o naknadi onih koji nagone u laž i nagradu vjernika, nagradi i onih i ovih, nagradi svih, za svaku vjeru i za svako vrijeme. Ova naknada izložena je u vidu jedne scene veoma strašnog Sudnjeg dana:

One koji ne vjeruju u dokaze Naše Mi ćemo sigurno u vatru baciti; kad im se kože ispeku, zamijenimo im ih drugim kožama da osjete pravu patnju. Allah je, zaista, silan i mudar (4/56).

A one koji vjeruju i čine dobra djela uvešćemo, sigurno, u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći; u njima će vječno i zauvijek ostati, a u njima će čiste žene imati, i u debelu hladovinu ćemo ih uvesti (4/57).

...kad im se kože ispeku, zamijenimo im ih drugim kožama da osjete pravu patnju (4/56).

To je scena koja ne prestaje, scena oličena, koja se ponavlja. Nju oblikuje vizija. Ona je ne napušta. To je nešto stravično, a stravičnost ima povezujuću moćnu privlačnost. Tekst ocrta ovu scenu i ponavlja je samo jednim izgovorom *kad god*, a ocrta je, također, nečim strašnim, žestokim, samo dijelom rečenice: *kad god im se kože ispeku*. Ocrta je na čudan i nadnaravan način. To čini i u dopuni te rečenice: *zamijenimo im ih drugim kožama*. Tako uljepšava ovu strašnu, groznu, veliku strahotu u jednoj pogotbenoj rečenici.

To je naknada za nevjerovanje, a bili su pripremljeni uzroci vjerovanja. To je bio i cilj. Ovo je naknada koja je skladna i uspješna:

... da osjete pravu patnju... (4/56).

To je posljedica da je Allah moćan i da može naknaditi, da je mudar u dodjeljivanju naknade.

Allah je zaista silan i mudar (4/56).

Nasuprot ovog pakla koji plamti, nasuprot izgorjelih, ispečenih i namučenih koža... *kad im se kože ispeku, zamijene se...* kako bi spaljivanje ponovo nastupilo, ponovo se novi bol povratio. Nasuprot ove strašne, pritiskujuće scene nalazimo *One koji vjeruju i čine dobra djela...* (4/57) u sjenovitim džennetima.

... kroz koje će rijeke teći (4/57).

Naći ćemo ih u sceni stalnosti, vječitosti, smirenosti, potvrđenosti.

U kojima će vječno i zauvijek ostati (4/57).

Naći ćemo u džennetskim baščama stalne vječitosti i čiste žene.

... a u njima će čiste žene imati (4/57).

Naći ćemo punoću sjenovitog hlada koji treperi nad scenom uživanja.

.. i u debelu hladovinu ćemo ih uvesti (4/57).

To je odgovarajuća kompletnost u nagradi izražena i u scenama, i u slici, i u rimi, na način kako to Kur'an čini i predočava "scenu Sudnjeg dana", jako impresivnu i duboko prodornu scenu.²⁵

« إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا، وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا بِعِظْكُمْ بِهِ . إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا .
« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ، وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ، وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ . فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ - إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ -
ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا .

²⁵Vidi *Mešahidu-l-qijame fi-l-Qur'an*.

« أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ - وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ - ؟ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا * وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ : تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا * فَكَيفَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ؛ ثُمَّ جَاءُوكَ يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا * أُولَئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ ؛ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ ، وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا * وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ . وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ ، لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا * فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ، ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا * وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنْ اقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ أَوْ اقْرَبُوا مِنْ دِيَارِكُمْ مَا فَعَلُوهُ - إِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ - وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَشَدَّ تَنْذِيمًا * وَإِذَا لَا تَيْنَاهُمْ مِنْ لَدُنَّا أَجْرًا عَظِيمًا * وَلَهْدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا .

« وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ ، وَالصِّدِّيقِينَ ، وَالشُّهَدَاءِ ، وَالصَّالِحِينَ . وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا * ذَلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ ، وَكَفَى بِاللَّهِ عَلِيمًا » .

Allah vam zapovijeda da odgovorne službe onima koji su ih dostojni povjeravate i kada ljudima sudite da pravično sudite. Uistinu je divan Allahov savjet! - A Allah doista sve čuje i vidi (4/58).

O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim. A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku, ako vjerujete u Allaha i u onaj svijet; to vam je bolje i za vas rješenje ljepše (4/59).

Zar ne vidiš one koji tvrde da vjeruju u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe pa ipak žele da im se pred šejtanom sudi, a naređeno im je da ne vjeruju u njega. A šejtan želi da ih u veliku zabludu navede (4/60).

Kad im se kaže: "Prihvatite ono što Allah objavljuje, i Poslanika!" - vidiš licemjere kako se od tebe sasvim okreću (4/61).

A šta će tek biti kad ih, zbog djela ruku njihovih, pogodi kakva nesreća, pa ti dođu kunući se Allahom : "Mi smo samo htjeli da učinimo dobro i da bude sloge" (4/62).

Allah dobro zna šta je u srcima njihovim, zato se ti ne obaziri na riječi njihove i posavjetuj ih, i reci im o njima ono što će ih dirnuti (4/63).

A Mi smo poslali svakog poslanika zato da bi mu se, prema Allahovom naređenju, pokoravali. A da oni koji su se sami prema sebi ogriješili dođu tebi i zamole Allaha da im oprost, i da i Poslanik zamoli za njih, vidjeli bi da Allah zaista prima pokajanje i da je milostiv (4/64).

I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i dok se sasvim ne pokore (4/65).

A da smo Mi njima naredili: "Poubijajte se!" - ili: "Iselite iz zavičaja svoga!" - malo ko od njih bi to učinio. A kad bi oni onako kako im se savjetuje postupali, bilo bi im bolje i bili bi čvršći u vjeri (4/66),

i tada bismo im Mi, sigurno, veliku nagradu dali (4/67)

i na pravi put ih usmjerili (4/68).

Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku biće u društvu vjerovijesnikā, i pravednikā, i šehīdā, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti ! (4/69).

Ta blagodat će od Allaha biti, a dovoljno je to što Allah sve zna (4/70).

Ova cjelina obrađuje veoma značajnu temu, glavnu temu u životu muslimanskog Ummeta. Ona obrađuje i objašnjava uvjete vjerovanja i njegove granice, tj. propise predstavljene u osnovnom sistemu ovog

Ummeta... Iz same teme i iz načina njene povezanosti sa osnovnim sistemom Ummeta proizilazi i njen značaj i njena ozbiljnost...

Zaista Kur'an - a on formira i izgrađuje ovaj Ummet - izvodi ovaj Ummet u život i bitisanje, kao što kaže Uzvišeni Allah jasnim kur'anskim izrazom: *Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio* (3/110)...

Zacijelo, Kur'an čini od ovog Ummeta ono što on nije bio, oblikuje ga i odgaja tako da postane jedinstven Ummet u historiji čovječanstva: *Narod najbolji od svih koji se ikada pojavio* (3/110)... Mi ovu činjenicu moramo potvrditi i objasniti prije nego što se upustimo u širi govor, a to je podizanje i odgajanje ovog Ummeta od strane Kur'ana... Bilo je to, zapravo, formiranje i odgajanje, bilo je to novo rađanje Ummeta, zapravo novo rađanje čovjeka u novom obliku! Nije to bila faza na putu rasta, niti korak na putu razvoja, čak ni skok u skokovima poleta i zamaha, već je bio - preciznije rečeno - "postanak" i "rađanje" arapskog naroda i čovjeka u cjelini!

Kada bacimo pogled na predislamsku poeziju i druga djela iz starih predislamskih ostvarenja - koja jesu zbornik Arapa koji sadrži ono najčuvenije i najtrajnije što su Arapi imali u vezi sa pogledom na život, egzistenciju, Kosmos, čovjeka, moral i ponašanje, kao što sadrži osobitosti njihovog života, skrivena osjećanja, sveukupna poimanja, duh njihove kulture i civilizacije, ukratko sav njihov život -, ustanovit ćemo da je islam i ono što je on donio bio novi život.

Kada bacimo pogled na zbir kultura, poimanja i vrijednosti koje sadrži ovaj zbornik u svjetlu Kur'ana i onoga što Kur'an sadrži u odnosu na poglede, egzistenciju i život, Kosmos i čovjeka, vrijednosti u ljudskom životu, društveni sistem, poimanje cilja života i njegovu realnu organizaciju koja počiva na temelju ovog poimanja, opet ćemo ustanoviti da je to bilo nešto novo.

Kada bacimo pogled na realno stanje Arapa prije i poslije islama u svjetlu tih predislamskih poimanja koja su predstavljena u tom zborniku, potom u svjetlu kur'anskih poimanja koja predstavljaju Božanski program, opet ćemo ustanoviti da je to bila nova realnost.

Kada, dakle, bacimo pogled na taj stari zbornik i realni život u svjetlu Kur'ana i realnog islamskog života, postaje nam jasno, sasvim sigurno i decidno, da je to bio novi postanak a da nije bio nikakav korak, niti faza, niti skok! Bilo je to "izvođenje" kao Božansko djelo, kako to Kur'an precizno kaže... Bio je to neobičan postanak i čudno izvođenje... To je prvi i

posljednji put - koliko znamo - da se rodi narod između dvije korice Knjige, i da u njega uđe život kroz riječi!

Ali, nema čuđenja... Ove riječi su Allahove riječi...

Pa ko hoće da raspravlja i da se prepire neka nam kaže gdje je bio ovaj narod prije nego što ga je Allah izveo Svojim riječima i prije nego što ga je odgojio Svojim Kur'anom?

Mi znamo da je taj narod bio na Arabijskom poluotoku! Ali gdje je bio u odnosu na ljudsko postojanje? Gdje je bio u registru ljudske civilizacije? Gdje je bio u svjetskoj historiji? Gdje je sjedio za svjetskim stolom? Šta je ponudio na tom stolu pa da se to zna pod njegovim imenom i da to nosi njegov pečat?

Ovaj narod je "nastao" sa ovom vjerom, ovaj narod je odgojen sa ovim programom, ovaj narod je poveo sebe i poveo čovječanstvo poslije toga sa Allahovom Knjigom u svojoj ruci i sa Njegovim programom koji je opečatio život tog naroda... I ni sa čim drugim... Pred nama je povijest! Allah je ispunio Svoje obećanje, kad je rekao: *Mi vam Knjigu objavljujemo u kojoj je slava vaša, pa zašto se ne opametite!* (21/10).

Samo zbog ove Knjige spominje se ovaj narod na Zemlji, samo zbog nje je imao svoju ulogu u historiji i samo zbog nje je imao svoje ljudsko postojanje, kao prvo, i svjetsku civilizaciju, kao drugo... Ima, međutim, jedna grupa neodgovornih koja hoće da negira ovu Allahovu blagodat prema arapskom narodu, koja hoće da porekne Allahovu dobrotu što je učinio da Njegova posljednja riječ svim ljudima na Zemlji bude u Arapa i na njihovom jeziku. Stoga im je namijenio postojanje, spomen, historiju i civilizaciju. Ovi neodgovorni hoće da zbace ovaj ogrtač kojim ih je Allah zaodjenuo, hoće da poderu ovaj bajrak koji ih je doveo do spomena i slave, zapravo uveo ih u postojanje i historiju onoga dana kada je Allah iz njih izveo muslimanski Ummet!

Mi kažemo da je Kur'an, dok je formirao ovaj Ummet i odgajao ga, planirao i utvrđivao nove karakteristike islama muslimanskoj zajednici - koju je podigao sa dna paganstva - a brisao i eliminisao kakarakteristike paganstva i njegove naslage iz njenog života i njenih duša, istovremeno organizirajući njeno društvo, ili ga uspostavljajući iz početka na temelju tog novog rođenja...

Kur'an je sa zajednicom muslimana vodio bitku sučeljavajući se sa paganstvom ukotvljenim u njenim dušama i njenim stavovima kao

naslijedu sredine iz koje ju je izvukao Božanski program, kao i sučeljavajući se sa paganstvom koje je ležalo u njoj i okolo nje - a koje je bilo predstavljeno u Jevrejima Medine, njenim licemjerima i idolopoklonicima iz Mekke i njene okoline. Te obje bitke bile su povezane i istovremene u vremenu i prostoru!

Dok je Kur'an činio sve to, počeo je i sa uspostavljanjem ispravnog poimanja kod zajednice muslimana, objašnjavajući uvjete vjerovanja i definiranje islama i povezujući za ovo poimanje - upravo u ovom pitanju posebno - njen osnovni sistem koji je razdvajao njenu egzistenciju od egzistencije paganstva u njenom okruženju, odlikujući tu zajednicu posebnim svojstvima najboljeg naroda koji se ikada pojavio i koji će ljudima objasniti svoj Božanski program i voditi ih Allahu...

Ova cjelina preuzima na sebe da objasni ovaj osnovni sistem koji proizilazi i koji proističe iz islamskog poimanja uvjeta vjerovanja i odredbi islama!

Ona preuzima na sebe da precizira stranu i izvor iz koje muslimanski Ummet prima program za svoj život, način na koji ga prima i metod pomoću koga razumijeva to što prima, te kako da pod njega podvede sva nova pitanja i nove probleme koje Tekst nije spomenuo a čije je razumijevanje različito. Istovremeno, ona hoće da precizira vlast kojoj se muslimanski Ummet pokorava, da precizira razloge zbog kojih joj treba biti pokoran i precizira izvore njene moći. Ova cjelina jednostavno kaže: Ovo je taj uvjet vjerovanja, a definira ga islam...

Tako se osnovni sistem ovog Ummeta susreće sa vjerom u koju vjeruje u jednom nedjeljivom jedinstvu čiji su elementi nerazdvojni...

Ovo je ta delikatna tema koju ova cjelina precizno i potpuno rasvjetljava... Ovo je taj problem koji, nakon iščitavanja ove cjeline, izgleda kao opće poznata stvar pa se čovjek čudi kako musliman o njoj može uopće da raspravlja!

Ona muslimanskom Ummetu kaže da su poslanici slati da bi im se pokoravalo - prema Allahovom naređenju - a ne samo da bi dostavljali Objavu i ubjeđivali svoje sljedbenike:

A Mi smo poslali svakog poslanika zato da bi mu se, prema Allahovom naređenju, pokaravali. (4/64)...

Ona mu dalje kaže da ljudi u principu ne vjeruju dok za sudiju u sporovima ne prihvate Božanski program koji je predstavljen u životu

Poslanika (alejhi-s-selam) i u Poslanikovim odredbama, a koji ostaje poslije njega u dva izvora ovog programa, a to su Kur'an i Sunnet. Zapravo, nije dovoljno samo da ga prihvate za sudiju da bi se smatrali muslimanima, već je neophodno i da njegove odredbe prihvate predano i sa zadovoljstvom:

I tako mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i dok se sasvim ne pokore (4/65)... Ovo je, dakle, uvjet vjerovanja i stav islama.

Ova cjelina tom Ummetu isto tako kaže da oni koji žele da im se pred šejtanom sudi - to jest da im sudi nešto drugo mimo Allahovog zakona - od njih neće biti primljena njihova tvrdnja da oni vjeruju u ono što je objavljeno Poslaniku i u ono što je objavljeno prije njega, jer je to lažna tvrdnja, jer je pobija njihova želja da im se sudi pred šejtanom.

Zar ne vidiš one koji tvrde da vjeruju u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe pa ipak žele da im se pred šejtanom sudi, a naređeno im je da ne vjeruju u njega. A šejtan želi da ih u veliku zabludu navede (4/60).

Također mu kaže da je znak licemjerstva okretanje leđa i neprihvatanje da im sudi ono što je Allah objavio kao i neprihvatanje da mu sudi Allahov Poslanik:

Kad im se kaže: "Prihvatite ono što Allah objavljuje, i Poslanika!" - vidiš licemjere kako se od tebe sasvim okreću (4/61).

Kaže mu da je njegov vjerski program i osnovni sistem da se pokorava Uzvišenom Allahu kroz ovaj Kur'an, da se pokorava Allahovom Poslaniku (alejhi-s-selam) kroz njegov Sunnet i svojim predstavnicima koji su vjernici i koji ispunjavaju uvjet vjerovanja i poštuju propise islama u postupcima sa vama: *O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim (4/59)...*

Kaže Ummetu i to da je izvor na koji treba da se obraća u slučaju razilaženja u gledištima o novonastalim i nepredviđenim pitanjima i problemima, a o kojima propis nije naveden u Tekstu, jeste izvor Allah i Njegov Poslanik, odnosno Allahov Zakon i Sunnet Njegovog Poslanika:

A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku (4/59)...

Ovim Božanski program ostaje da zauvijek gospodari svim pitanjima i problemima koji se iznenada pojave u životu muslimanskog Ummeta...

Ovo pravilo predstavlja osnovni sistem ovog Ummeta koji može biti označen vjerničkim samo ako vjeruje u ovaj sistem i koji može biti nazvan muslimanskim samo ako ga realizira u praksi... Jer ovaj sistem čini pokornost sa svim njenim uvjetima, čini obraćanje Allahu i Njegovom Poslaniku u mnogim pitanjima oko kojih dođe do razilaženja, čini uvjet vjerovanja i granicu islama očitim uvjetom i jasnim tekstom: *Ako vjerujete u Allaha i u onaj svijet* (4/59)...

Ne zaboravimo ono što smo prethodno rekli objašnjavajući riječi Uzvišenog: *Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostiće manje grijehove od toga, kome On hoće* (4/48)..., ne zaboravimo da su Jevreji okrivljeni za pripisivanje Allahu druga, jer su oni, mimo Allaha, bogovima smatrali i svoje svećenike - ne u smislu da su ih obožavali - već su od njih prihvaćali ono što su oni govorili da je dozvoljeno ili zabranjeno, zapravo, oni su im sami od sebe dali pravo na sudsku i zakonodavnu vlast, zbog čega su nazvani mnogobošcima... Allah oprašta sve drugo osim širka, čak i velike grijehove... Čak ako se čini blud, ako se krade i ako se pije alkohol... Čitava stvar se svodi na to da Uzvišeni Allah nema Sebi ravnog u Božanstvu, pa prema tome nema Sebi ravnog u sudskoj i zakonodavnoj vlasti, što je najkarakterističnija odlika Božanstva. Unutar ovog područja musliman ostaje muslimanom i vjernik ostaje vjernikom, želeći da mu Allah oprosti njegove grijehove, među njima i velike... A kada je riječ o onome što je izvan ovog područja, to je širk koji Allah nikad neće oprostiti, jer je to uvjet vjerovanja i odredba islama: *Ako vjerujete u Allaha i u onaj svijet* (4/59)...

Ovo je ta značajna tema koju obrađuje ova cjelina, pored toga što objašnjava šta je zadaća muslimanskog Ummeta na Zemlji, a koja se sastoji u uspostavljanju principa pravde i morala na osnovu ispravnog Božanskog programa: *Allah vam zapovijeda da odgovorne službe onima koji su ih dostojni povjeravate i kada ljudima sudite da pravično sudite. Uistinu je divan Allahov savjet! - A Allah doista sve čuje i vidi* (4/58).

Upoznali smo se sa ovom temom u njenim osnovnim crtama, a sada prelazimo na šire objašnjavanje tekstovima...

Allah vam zapovijeda da odgovorne službe onima koji su ih dostojni povjeravate i kada ljudima sudite da pravično sudite. Uistinu je divan Allahov savjet! - A Allah dosita sve čuje i vidi (4/58).

Ovo su obaveze zajednice muslimana, ovo je njen moral: povjeravanje odgovornih službi onima koji su ih dostojni i pravično suđenje ljudima prema Allahovom programu i njegovom učenju.

Odgovorne službe ili amaneti počinju od velikog amaneta, amaneta koji je Allah povjerio ljudskoj prirodi i koji su odbili nebesa, Zemlja i planine pobojavši se da ga ponesu, ali ga je ponio čovjek... To je amanet upute, spoznaje i vjere u Allaha, svjesno, dragovoljno, s ulaganjem napora i s potrebnim usmjerenjem. Ovo je posebno amanet ljudske prirode, jer sve ostalo mimo čovjeka Allah je nadahnuo da Ga vjeruje, da Ga spozna, da Mu ibadet čini i da Mu se pokorava, obavezujući ga da se pokorava Njegovu zakonu bez truda, bez svoje volje i namjere i bez svog usmjerenja. Jedino je čovjek taj ko je prepušten svojoj prirodi, svom razumu, svojoj spoznaji, svojoj volji, svojoj težnji i svom trudu koji ulaže da bi stigao do Allaha i to opet uz pomoć Allaha: *One koji se budu zbog Nas borili Mi ćemo, zasigurno, putevima koji Nama vode uputiti (29/69)*... Ovo je amanet koji je ponio čovjek i to je prvo što od amaneta mora da izvrši²⁶.

Iz ovog velikog amaneta proizilaze svi ostali amaneti koje Allah naređuje da se izvršavaju.

Od ovih amaneta jeste svjedočenje ove vjere... Njeno svjedočenje u duši i srcu prvenstveno kroz nastojanje i napor tako da to postane njena primjena, živa primjena u čovjekovim osjećanjima i njegovom ponašanju, tako da ljudi jednostavno vide sliku vjerovanja u tom čovjeku i kažu: Kako je dobro, kako je lijepo i kako je čisto ovo vjerovanje, kako lijepo oblikuje duše svojih pristalica tako da su primjer morala i savršenstva! Ovako svjedočenje ove vjere u čovjeku čini da se i drugi na njega ugledaju... Onda slijedi svjedočenje ove vjere kroz pozivanje drugih u nju i objašnjavanje njene vrijednosti i njene prednosti, nakon utjelovljenja ove vrijednosti i ove prednosti u lik onoga koji u nju poziva. Nije dovoljno da vjernik posvjedoči vjerovanje u sebi jer ako druge u nju ne zove onda nije ispunio amanet misije, nije ispunio amanet dostavljanja i objašnjavanja. To je jedan od amaneta... Zatim svjedočenje ove vjere kroz nastojanje da se ona uspostavi na Zemlji kao program za zajednicu vjernika i kao program za cijelo

---

²⁶Sire vidi knjigu Hasaisu-t-tesawwuri-l-islamijji we mukawwimatuhu, poglavlje Haqiqatu-l-insan.

čovječanstvo... Nastojanje svim mogućim sredstvima koje pojedinac posjeduje, svim mogućim sredstvima koje ta zajednica posjeduje. Uspostavljanje ovog programa u ljudskom životu je veliki amanet poslije osobnog postajanja vjernikom, s obzirom na činjenicu da se od ovog posljednjeg amaneta ne oslobađa ni pojedinac ni zajednica... Stoga "borba ostaje do Sudnjeg dana" na ovoj osnovi kao izvršenje jednog od amaneta...

Od ovih amaneta, a koji ulaze u sastav onih prethodnih, jeste i amanet poslovanja sa ljudima i vraćanje povjerenih stvari i amaneta onima kojima pripadaju: amaneti poslovanja i materijalnih stvari datih na čuvanje, amanet savjetovanja nadređenih i podređenih, amanet brige o mladima i omladini, amanet čuvanja svetosti i svetinja zajednice, njene imovine i njenih granica i ostali amaneti koje rasvjetljava Božanski program a koji su oličeni u obavezama i dužnostima u svim sferama života u njegovoj cjelini... Ovo su amaneti i dužnosti koje Allah naređuje da se izvršavaju i koje Tekst ovako ukratko rezimira...

Što se tiče pravičnog suđenja među ljudima, tekst to generalizira tako što to smatra apsolutnom pravdom među ljudima, a ne samo uzajamnom pravdom među muslimanima, niti pravdom među sljedbenicima Knjige izuzimajući ostale ljude... To je pravda za svakog čovjeka u svojstvu čovjeka. Ovo svojstvo - svojstvo čovjeka - je to iz čega proizilazi pravo na pravdu po Božanskom programu. U ovom svojstvu susreću se svi ljudi: vjernici i nevjernici, prijatelji i neprijatelji, crni i bijeli, Arapi i nearapi. Muslimanski Ummet je čuvar i staratelj pravičnog postupanja prema ljudima - u slučaju suđenja u njihovim poslovima. Ovakvu pravdu čovječanstvo uopće nije poznavalo - u ovom obliku - izuzev u islamu, izuzev pod muslimanskom vlašću i izuzev u doba islamskog rukovođenja čovječanstvom... Ovakva pravda nije postojala prije ni poslije ovog rukovođenja, nije joj se čak ni okus osjetio, u ovoj plemenitoj formi u kojoj je ona omogućena svim ljudima jer su oni ljudi, a ne zbog nekog drugog dodatnog svojstva mimo ovog osnova koji je zajednički svim ljudima!

To je temelj vlasti u islamu, kao što je povjerenje - u svim njegovim značenjima - temelj života u islamskom društvu.²⁷

Popratno objašnjenje naredbe da se amaneti i obaveze povjeravaju onima koji su ih dostojni i da se ljudima sudi pravično jeste podsjećanje da

---

²⁷ Šire vidi knjigu Nahwe mudžteme'in islamijjin, poglavlje Mudžteme'un ahlakijjun i poglavlje Mudžteme'un 'adilun.

je to savjet i smjernica Uzvišenog Allaha, a divno li je to što Allah savjetuje i kako usmjerava:

Uistinu je divan Allahov savjet! (4/58)...

Zastanimo za jedan trenutak pred ovim izrazom sa aspekta stilske interpretacije. Osnova u konstrukciji ove rečenice jeste: Divno li je ono čemu vas Allah savjetuje. Međutim, u ajetu je riječ Allah došla naprijed, tako da je ona subjekt imenske rečenice koja počinje sa: "Uistinu" (inne), da "Divno li je" (ni'me ma) postaje (niima) a dodaci rečenice su došli na mjesto predikata imenske rečenice koja počinje sa "uistinu" (inne) nakon što je predikat ispušten, da inspiriše jačinom veze između Uzvišenog Allaha i onoga čime on savjetuje...

Zatim, to nije bio "savjet" (*izatun*) već je bila "zapovijed" (*emrun*) ali ga izraz imenuje savjetom, jer je savjet djelotvorniji za srce, prije stigne do savjesti i bliži ostvarenju koje će izazvati dobrovoljnost, želju i stid!

Potom dolazi završni komentar u ajetu koji naredbu dovodi u vezu sa Allahom, Njegovom kontrolom, strahopoštovanjem prema Njemu i nadom u Njega:

Allah doista sve čuje i vidi (4/58).

Sklad između obaveza koje se stavljaju u dužnost, a to je izvršavanje povjerenih dužnosti i pravično suđenje i vladanje ljudima, s jedne strane, i između činjenice da Uzvišeni Allah "sve čuje i vidi", s druge strane, očita je i istovremeno tankočutna... Allah čuje i vidi probleme pravde i probleme povjerenih dužnosti. Pravda isto tako traži razborito slušanje i dobru procjenu, traži uzimanje u obzir prilika i okolnosti, kao što zahtijeva pronicanje u ono što je iza prilika i okolnosti. Konačno, odluku o njima donosi Onaj ko čuje i vidi sve stvari.

Koja su mjerila za povjerenu stvar i pravdu? Na koji način se one poimaju, kako se određuju i kako se izvršavaju na svakom polju u životu i u svakoj aktivnosti u životu?

Hoćemo li ostaviti da značenje pojma povjerene stvari i pravde, kao i sredstava za njihovu primjenu i ostvarenje određuju ljudski običaji i konvencije i onome kako sude njihovi umovi i njihove želje?

Ljudski razum ima svoju važnost i svoju vrijednost, jer je on jedan od instrumenata spoznaje i upute čovjeku... Ovo je istina... Međutim, ovaj ljudski razum je razum pojedinaca i razum zajednica u jednoj sredini i on je pod utjecajem raznih činioca... Ne postoji nešto što se zove "ljudski razum" kao opći pojam. Postoji moj razum, tvoj razum, i razum toga i toga, postoji razum ove grupe ljudi u nekom mjestu i u nekom vremenu... Ovo se sve događa pod utjecajem raznih faktora koji ih usmjeravaju čas na jednu, čas na drugu stranu...

Stoga je neophodno da postoji jedna stabilna mjera na koju će se obraćati ovi mnogi umovi kako bi prema njoj mogli znati obim pogrešnog i ispravnog u svojim sudovima i poimanjima, obim pretjeranosti i prekomjernosti ili ograničenja i nedovoljnosti u ovim sudovima i poimanjima. Vrijednost ljudskog razuma jeste u tome što je on instrument pripremljen za čovjeka da pomoću njega zna težinu svojih sudova na ovoj vagi, stabilnoj vagi koja se ne naginje prema željama niti trpi utjecaje raznih faktora...

Ništa ne znači to što sami ljudi donose mjerila, jer često u samim ovim mjerilima postoje nedostaci tako da se poremete sve vrijednosti ako se ljudi ne obrate na ovu stabilnu i ispravnu mjeru.

Allah postavlja ovu mjeru ljudima za povjerenu stvar i pravdu kao i ostale vrijednosti, ostale propise, ostale vrste aktivnosti na svim poljima života:

O vjernici, pokoravjte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim. A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku, ako vjerujete u Allaha i u onaj svijet; to vam je bolje i za vas rješenje ljepše (4/59).

U ovom kratkom tekstu Uzvišeni Allah objašnjava uvjet vjerovanja i odredbe islama u trenutku u kome objašnjava pravila osnovnog sistema u muslimanskoj zajednici, kao i pravila vlasti i izvor moći... A sve ovo započinje i završava primanjem jedino od Allaha i vraćanjem Njemu u onom pitanju što tekst nije spomenuo kao što su pojedinosti koje se javljaju u životu ljudi kroz generacije, a o čemu se razilaze umovi, mišljenja i shvatanja, da bi se podvelo pod tu stabilnu mjeru kojoj se obraćaju umovi, mišljenja i shvatanja!

Pravo na donošenje zakona u životu čovjeka pripada isključivo Allahu, i to u svim pitanjima, složenim i prostim, velikim i malim. Allah je donio šeri'at ili zakon koga je pohranio u Svom Kur'anu i koga je poslao po Poslaniku da ga objasni ljudima. *Poslanik ne govori po svom hiru* (53/3), pa je odatle njegov Sunnet zakon izveden iz Allahovog zakona.

Allahu se mora pokoravati, a jedna od kompetencija Božanstva je propisivanje zakona, zato se Njegov zakon mora izvršavati. Oni koji vjeruju dužni su da se pokoravaju Allahu, prije svega, i da se pokoravaju Poslaniku zbog odlike kojom se on odlikuje, a to je odlika poslanstva od Allaha. Zato pokornost Poslaniku, dakle, spada u pokornost Allahu koji ga je poslao sa ovim Zakonom i njegovim objašnjenjem ljudima u ovom Sunnetu... Njegov Sunnet i njegova presuda su sa ovog stanovišta - dio šeri'ata i obavezno ih je izvršavati... Postojanje ili nepostojanje vjerovanja ovisno je o ovoj pokornosti i ovom izvršenju, a to potvrđuje i kur'anski tekst:

Ako vjerujete u Allah i u onaj svijet (4/59)...

Što se tiče predstavnika, to jest predstavnika vlasti, tekst određuje ko oni mogu biti.

i predstavnicima vašim (4/59)...

odnosno, predstavnicima koji su vjernici i kod kojih je ispunjen uvjet vjerovanja i definiran islam objašnjen u ajetu, u što spada pokornost Allahu i pokornost Poslaniku, izdvajanje Uzvišenog Allaha u pogledu vlasti i prava na donošenje zakona za ljude kao primarnog prava, primanje jedino od njega o onome što je navedeno u tekstu i obraćanje također na Njega o onome o čemu se razilaze umovi, razumijevanja i mišljenja, a o čemu ne postoji tekst, kako bi se primijenili opći principi u tekstovima na to pitanje.

Tekst utvrđuje da je pokornost Allahu osnova, da je pokornost Poslaniku također osnova, s obzirom na to da je on poslan od Allaha, a da pokornost predstavnicima proistječe iz pokornosti Allahu i pokornosti Njegovom Poslaniku. Riječ pokornost nije ponovljena pri spominjanju predstavnika kao što je ponovljena pri spominjanju Poslanika (alejhi-s-salam) da potvrdi da je pokornost predstavnicima izvedena iz pokornosti Allahu i pokornosti Njegovu Poslaniku - nakon što je ustvrdio da su oni, to jest predstavnici, *vaši*, uz uvjet da vjeruju i da izvršavaju propise imana...

Pokornost vašim predstavnicima, nakon svih ovih konstatacija i odredbi, treba da bude u granicama općepoznatog dobra propisanog od

strane Allaha, a o kome ne postoji tekst o njegovoj nedodirljivosti, niti pak zabrana raspravljanja kada se podvede pod principe Njegovog šeri'ata u slučaju razilaženja u vezi s njim... Sunnet određuje granice ove pokornosti na posve odlučan i uvjerljiv način:

U Muslimovom i Buharijevom Sahihu ima hadis od A'meša koji glasi: "Pokornost je u onome što je dobro".

U njima je i hadis Jahje Kattana koji glasi: "Slušanje i pokoravanje su muslimanu dužnost u onome što mu se sviđa ili u onome što mu se ne sviđa, sve dok mu se ne naredi da čini grijeh. A kada mu bude naredeno da čini grijeh, onda nema slušanja ni pokoravanja."

Muslim prenosi hadis od Ummi el-Husajn koji glasi: "Kad bi vama upravljao rob, morate ga slušati i pokoraviti mu se dok vas vodi po Allahovoj Knjizi."

Ovim islam čini da svaki pojedinac bude čuvar Allahovog zakona i Sunneta Njegovog Poslanika, čuvar Njegovog vjerovanja i Njegove vjere, čuvar samog sebe i svog uma, čuvar svoje sudbine na ovom i budućem svijetu... On od njega ne pravi životinju u stadu ili krdu koja se savija s ove ili one strane pa tako sluša i pokorava se! Program je jasan i granice pokornosti su jasne. Zakon kome se pokorava i Sunnet koji se slijedi su jedno, nema ih više, nisu razdijeljeni i čovjek u njima ne luta zbog sumnje.

To je o onome o čemu ima jasan tekst. Međutim, ono o čemu nema teksta, ono što iskrсне kao pitanje i problem tokom vremena uslijed promjene potreba i zbog različitih sredina - a o čemu nema kategoričnog teksta ili nema teksta uopće, a o čijoj se ocjeni razilaze umovi, mišljenja i shvatanja - ni to nije ostavljeno na bespuću, nije ostavljeno bez mjerila, nije ostavljeno bez metodologije za kanoniziranje tog pitanja i izvođenje propisa... Ovaj kratki tekst je utemeljio metodologiju čitavog idžtihada, odredio mu granice i uspostavio "osnovu" koja reguliše metodologiju idžtihada:

A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku (4/59)...

Podvedite to pod tekstove koje se na njega odnose implicitno. A ako nema tekstova koji se na njega odnose na ovaj način, onda ga podvedite pod opće i univerzalne principe u Allahovom programu i Njegovom zakonu... Ovo nije plivanje, niti anarhija, ovo nije pustinja bez putokaza po

---

²⁸Vidi više poglavlje *Es-sebat* u knjizi *Hasaisu-t-tesawwuri-l-islamijji we mukawwimatuhu*.

kojoj lutaju umovi, kako hoće da kažu neke varalice. Ova vjera ima kristalno jasne osnovne principe koji pokrivaju sve ključne aspekte života i koji ga ograđuju ogradama od čijeg probijanja nema straha po muslimansku svijest, koju regulišu mjerila ove vjere.²⁸

Ako vjerujete u Allah i u onaj svijet (4/59).

To je pokornost Allahu i pokornost Poslaniku i predstavnicima vjernicima koji vode brigu o Allahovom zakonu i Poslanikovom Sunnetu koji se, u slučaju međusobnih sporenja, obraćaju Allahu i Poslaniku. Ovo i jedno i drugo je uvjet vjerovanja u Allaha i Sudnji dan, kao što je to i zahtjev vjerovanja u Allaha i Sudnji dan... Nema vjerovanja u principu ako ne postoji ovaj uvjet... Nema vjerovanja ako izostane njegov pouzdan trag.

Nakon što tekst ovako uvjetno postavi stvar, on je po drugi put nudi u formi savjeta, poticanja i omiljavanja, isto kao što je to činio u slučaju zapovijedi o povjeravanju odgovornih dužnosti i pravičnog suđenja iza čega je uslijedilo ulijevanje ljubavi i poticanja:

To vam je bolje i za vas rješenje ljepše (4/59).

To je za vas bolje i svrsishodnije. Bolje na ovom svijetu i bolje na budućem svijetu. Svrsishodnije je na ovom svijetu i svrsishodnije je također na budućem svijetu... Nije stvar u tome što slijeđenje ovog programa vodi Allahovom zadovoljstvu i nagradi na budućem svijetu - što je velika i ogromna stvar -, već što također ostvaruje dobro na ovome svijetu i što daje dobre rezultate po pojedinca i zajednicu na ovom prolaznom svijetu.

Ovaj program znači da čovjek uživa u prednostima programa koji mu donosi Allah, Mudri i Sveznajući Stvoritelj Koji sve vidi i Koji je o svemu obaviješten... Programa koji je lišen ljudskog neznanja, ljudskih želja, ljudske slabosti i ljudske strasti... Programa u kome nema protekcije ni prema jednom pojedincu, ni prema jednoj klasi, ni prema jednom narodu, ni prema jednoj rasi, ni prema jednoj ljudskoj generaciji, jer je Allah Gospodar svih i Njega ne zaokuplja - Hvaljen i Uzvišen neka je On i vrlo visoko iznad svega što oni govore - strast protekcije prema pojedincu, klasi, narodu, rasi ili generaciji.

To je program čija jedna od odlika jeste da je njegov Stvoritelj ujedno i Stvoritelj ovog čovjeka... On zna suštinu njegove prirode i stvarne potrebe te prirode, kao što zna sklonosti njegove duše i njena iskustva. Zna sredstva saobraćanja s njom i sredstva njenog popravljanja. On - Neka je

Hvaljen, Uzvišen, i neka je visoko iznad svega - ne zapada u blato iskustava tražeći program koji bi odgovarao. On ne opterećuje ljude da plaćaju cijenu ovih teških iskustava dok padaju u blato bez dokaza. Njima je dovoljno da vrše eksperimente na polju materijalne kreacije koliko god hoće. To je veoma široko polje za ljudski razum. Njima je također dovoljno da razum pokuša da primijeni ovaj program i da spozna mjesta primjene analogije i idžtihada tamo gdje se umovi ne mogu složiti!

To je program čija jedna od odlika jeste da je njegov Stvoritelj istovremeno Stvoritelj ovog Kosmosa u kome čovjek obitava. On čovjeku garantuje program čija su pravila u skladu sa kosmičkim zakonima. Zato čovjek ne ide za tim da se sukobljava sa ovim zakonima, već ide za tim da ih upoznaje, da se s njima sprijatelji i da se njima koristi... U svemu ovome program čovjeka upućuje i štiti.

To je program čija je jedna od odlika što on - u času kad upućuje čovjeka i štiti ga - cijeni čovjeka, poštuje ga i daje njegovom razumu prostor i slobodu za djelovanje u tom programu... To je prostor za idžtiħad u razumijevanju navedenih tekstova, zatim za idžtiħad u podvođenju onoga o čemu nema teksta pod tekstove ili pod univerzalne principe vjere... To je pravo područje kojim vlada ljudski um i gdje on proglašava svoj puni suverenitet: polje naučnih istraživanja u kosmosu i materijanih pronalazaka u njemu.²⁹

To vam je bolje i za vas rješenje ljepše (4/59).

Istinu je obznanio veliki Allah.

Kada kontekst završava ustanovljavanjem ovog univerzalnog pravila o uvjetu vjerovanja i granici islama, o osnovnom sistemu muslimanskog Ummeta, o programu njegovog zakonodavstva i njegovim fundamentima, on posvećuje pažnju onima koji odstupaju od ovog pravila i koji, poslije toga, tvrde da su vjernici! Oni ne ispunjavaju uvjete vjerovanja i propise islama jer žele da im sudi zakon koji nije Allahov zakon, zapravo, *žele da im se pred šejtanom sudi, a naređeno im je da ne vjeruju u njega (4/60)...*

---

²⁹Vidi knjigu *Haze-d-din*, poglavlje *Menhedžun muteferidun*.

Posvećuje njima pažnju kako bi se začudio njihovom činu i kako bi ga osudio, upozoravajući njih - i njima slične - da šejtan želi da ih zavede. Kontekst opisuje njihovo ponašanje u situaciji kada se pozovu da prihvate ono što Allah objavljuje i da prihvate Poslanika pa oni to odbiju. Ovo odbijanje i okretanje glave Kur'an smatra licemjerstvom, kao što smatra njihovu želju da im se sudi pred šejtanom napuštanjem i izlaskom iz imana, zapravo ne smatra ga ulaskom u vjeru od samog početka. Kontekst također opisuje njihove krhke i lažne isprike koje nude i kojima oni opravdavaju slijedenje ovog neprihvatljivog plana koji im sa sobom donosi nesreću i kaznu... Uprkos svemu tome, kontekst usmjerava Allahovog Poslanika (alejhi-s-selam) da ih pouči i posavjetuje... Odlomak završava objašnjenjem šta je Uzvišeni Allah želio sa slanjem poslanika, a to je da bi im se pokoravalo... Zatim, jasnim i uvjerljivim tekstom po drugi put govori o uvjetu vjerovanja i propisima islama...

Zar ne vidiš one koji tvrde da vjeruju u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe pa ipak žele da im se pred šejtanom sudi, a naređeno im je da ne vjeruju u njega. A šejtan želi da ih u veliku zabludu navede (4/60).

Kad im se kaže: "Prihvatite ono što Allah objavljuje, i Poslanika!" - vidiš licemjere kako se od tebe sasvim okreću (4/61).

A šta će tek biti kad ih, zbog djela ruku njihovih, pogodi kakva nesreća, pa ti dođu kunući se Allahom : "Mi smo samo htjeli da učinimo dobro i da bude sloge" (4/62).

Allah dobro zna šta je u srcima njihovim, zato se ti ne obaziri na riječi njihove i posavjetuj ih, i reci im o njima ono što će ih dirnuti (4/63).

A Mi smo poslali svakog poslanika zato da bi mu se, prema Allahovom naređenju, pokoravali. A da oni koji su se sami prema sebi ogriješili dođu tebi i zamole Allaha da im oprosti, i da i Poslanik zamoli za njih, vidjeli bi da Allah zaista prima pokajanje i da je milostiv (4/64).

I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i dok se sasvim ne pokore (4/65).

Ovaj prikaz ove grupe koju opisuju tekstovi otkriva da je ovo bilo u početku hidžretskeg perioda, onda kada je licemjerstvo uzelo maha i kada su Jevreji - koji su sa licemjerima međusobno sarađivali - imali moć i snagu...

Oni koji žele da im sudi neki drugi zakon mimo Allahovog zakona - ustvari šejtan - vjerovatno su grupa licemjera - kako ih jasno opisuje drugi ajet iz ove grupe ajeta - a možda su grupa Jevreja koji su bili pozivani - kada se pojavi neki novi problem među njima samima, ili sa stanovnicima Medine - da im o njemu presudi Allahova Knjiga, nekad Tevrat, ili da prihvate sud Poslanika islama drugi put - kao što se događalo u nekim pitanjima - pa su to odbijali i prihvatili da im sude paganski običaji koji su tada vladali. Međutim, mi dajemo prednost prvoj pretpostavci zbog Allahovih riječi: *Tvrde da vjeruju u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe* (4/60)... Jevreji nisu bili prihvatili islam niti su tvrdili da vjeruju u ono što je objavljeno Poslaniku, već su licemjeri ti koji su tvrdili da vjeruju u ono što je objavljeno njemu i u ono što je objavljeno prije njega (kao što zahtijeva islamsko vjerovanje da se vjeruje u sve poslanike).

Ovo se nije događalo osim u prvim godinama Hidžre, prije nego što je slomljena moć Jevreja u Benu Kurejzi i u Hajberu i prije nego što je opala moć licemjera s nestankom moći Jevreja u Medini.

Bilo kako bilo, mi u ovoj grupi ajeta nalazimo potpuno precizno i odlučno određenje uvjeta vjerovanja i definiranja islama, kao što nalazimo svjedočenje od strane Allaha da nemaju vjere oni koji *žele da im se pred šejtanom sudi, a naređeno im je da ne vjeruju u njega* (4/60). Također nalazimo zakletvu - Njegovim Uzvišenim Bićem - da oni neće ući u vjeru, niti će se računati u vjernike dok Poslanika (alejhi-s-selam) ne prihvate za sudiju u svojim problemima, ne pokore se njegovoj odluci i ne provedu njegovu presudu i to s takvom pokornošću iz koje izbija zadovoljstvo i s takvim izvršavanjem iz koga zrači srčano veselje koje znači potpuno predanje a ne slabost ni prinudu, već mir i zadovoljstvo...

Zar ne vidiš one koji tvrde da vjeruju u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe pa ipak žele da im se pred šejtanom sudi, a naređeno im je da ne vjeruju u njega. A šejtan želi da ih u veliku zabludu navede (4/60).

Zar ne vidiš ovo veliko čudo...? Narod koji tvrdi da vjeruje, zatim istovremeno ruši ovu tvrdnju?! Narod koji tvrdi da vjeruje *u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe* (4/60), zatim ne prihvataju za

sudiju ono što se objavljuje tebi niti ono što je objavljeno prije tebe? Oni žele da im sudi nešto drugo, neki drugi program, neki drugi sud... Žele da im se sudi pred šejtanom koji ne crpi iz onoga što se objavljuje tebi niti iz onoga što je objavljeno prije tebe, što nema nikakvog pravila, nikakvog mjerila u odnosu na ono što se objavljuje tebi i ono što je objavljeno prije tebe... Odatle je ono šejtan... Šejtan zbog toga što tvrdi da ima jednu od kompetencija Božanstva... Šejtan zbog toga što ne stoji kod precizne mjere! Oni ovo ne čine iz neznanja, niti što sumnjaju... Već to čine iz primisli znajući da je zabranjeno da se sudi pred šejtanom: *A naređeno im je da ne vjeruju u njega* (4/60)... Dakle, nije u pitanju neznanje niti sumnja, već je u pitanju svjestan i namjeran čin. Odatle je ta tvrdnja neodrživa uprkos tome što tvrde da vjeruju u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe! To je šejtan koji želi da ih odvede u zabludu iz koje nema povratka...

A šejtan želi da ih u veliku zabludu navede (4/60).

Ovo je taj skriveni motiv te želje da im se sudi pred šejtanom. Ovo je taj motiv koji ih motiviše da izađu iz granica vjerovanja i njegovog uvjeta, a to je njihova želja da im se sudi pred šejtanom! Ovo je taj motiv koji im se otkriva ne bi li se osvijestili i povratili. Otkriva se i muslimanskoj zajednici kako bi znala ko ove pokreće i ko iza njih stoji.

Kontekst nastavlja opisivanjem njihovog stava u situaciji kada budu pozvani onome što Allah objavljuje Poslaniku i onome što je objavljeno prije njega zato što tvrde da vjeruju:

Kad im se kaže: "Prihvatite ono što Allah objavljuje, i Poslanika!" - vidiš licemjere kako se od tebe sasvim okreću (4/61).

O, kako je Allah veličanstven! Licemjerstvo ne može da se ne otkrije, ne može a da ne proturiječi onome što je samo po sebi shvatljivo, logično i prirodno... U protivnom, ne bi bilo licemjerstvo...

Prirodni i posve jasni zahtjevi vjerovanja su da se čovjek obraća da mu presuđuje ono u što vjeruje i Onaj u koga vjeruje. Zato ako tvrdi da vjeruje u Allaha i u ono što On objavljuje i u Poslanika i u ono što mu se objavljuje, zatim bude pozvan da prihvati to u što vjeruje, kako bi mu ta vjera, njen zakon i njen program sudili, potpun odziv je prirodna i očevidna stvar. Međutim, ako okrene glavu i odbije, onda se on protivi toj prirodnoj i očevidnoj istini, on otkriva licemjerje i pokazuje da je njegova tvrdnja da vjeruje bila lažna!

Ovoj prirodnoj i očividnoj istini Uzvišeni Allah poziva one koji tvrde da vjeruju u Allaha i u Njegovog Poslanika, zatim ne prihvataju da im sudi Allahov program i program Njegovog Poslanika, štaviše, oni okreću glave kad ih se njemu pozove!

Zatim iznosi jednu od vanjskih manifestacija licemjerstva u njihovom ponašanju - kada upadnu u kaljužu ili ih zadesi nesreća zbog toga što se nisu odazvali na poziv da prihvate ono što Allah objavljuje i na poziv poslanika, ili zbog njihove naklonjenosti da im se sudi pred šejtanom. Njihove isprike pri tome su licemjerne:

A šta će tek bit kad ih, zbog djela ruku njihovih, pogodi kakva nesreća, pa ti dođu kunući se Allahom: "Mi smo samo htjeli da učinimo dobro i da bude sloge" (4/62).

Ova nesreća može da ih pogodi zbog toga što je njihova stvar otkrivena u sredini kakva je bila zajednica muslimana u to vrijeme, s obzirom na to da postaju izloženi odbacivanju, bojkotu i prijeziru u muslimanskoj sredini. Muslimansko društvo ne podnosi da u svojim redovima gleda ljude koji tvrde da vjeruju u Allaha i ono što On objavljuje i u Poslanika i u ono što mu se objavljuje, zatim teže da im se sudi pred nekim drugim zakonom mimo Allahovog zakona, ili da okreću glavu kada se pozovu da im sudi taj zakon... Nešto poput ovoga se prihvata samo u društvu koje nema nikakve veze sa islamom i vjerovanjem, zapravo sve što ima od vjerovanja jeste tvrdnja poput tvrdnje ovih i sve što ima od islama su samo riječi i imena.

Ili ova nesreća može da ih zadesi u vidu nepravde koja se sruči na njih kao posljedica neprihvatanja da im sudi pravedni Allahov sistem, pa se vraćaju natrag razočarani i pokajnički što su pristali da im se sudi pred šejtanom po nekom njihovom problemu.

Ili, čak, nesreća može da ih zadesi kao iskušenje od Allaha ne bi li razmišljali i pošli Pravim Putem.

Bez obzira na to koji uzrok nesreće bio, kur'anski tekst pita ne odobravajući i osuđujući: Kakva će situacija biti tada, kako će se vratiti Poslaniku (alejhi-s-selam):

Pa ti dođu kunući se Allahom: "Mi smo samo htjeli da učinimo dobro i da bude sloge" (4/62).

Situacija je žalosna kada se vrate osjećajući što su počinili... Nisu kadri da Poslanika (alejhi-s-selam) suoče sa suštinom svojih motiva.

Istovremeno, oni se lažno kunu: da pristajanjem da im se sudi pred šejtanom - možda je ovo ovdje bio paganski običaj - nisu željeli ništa osim želje da učine dobro i naprave kompromis! To je uvijek tvrdnja svih onih koji odstupe od toga da im presuđuje Allahov program i Njegov zakon! Oni žele da naprave kompromis i pomire različite principe, različite pravce i različite ideologije... To je argument onih koji tvrde da vjeruju - a ustvari nisu vjernici - i argument iščašenih licemjera... Ti argumenti su uvijek i u svakom vremenu isti!

Uzvišeni Allah skida s njih ovaj lažni ogrtač i obavještava Svog Poslanika (alejhi-s-selam) da On zna suštinu koju krije njihova unutrašnjost. Uprkos tome, On ga usmjerava da im pristupi blago i da ih posavjetuje da se prođu ovog krivudanja:

Allah dobro zna šta je u srcima njihovim, zato se ti ne obaziri na riječi njihove i posavjetuj ih, i reci im o njima ono što će ih dirnuti (4/63).

To su oni koji skrivaju suštinu svojih namjera i motiva služeći se ovim argumentima i pravdajući se ovim izgovorima. Allah zna skrivene stvari u savjestima i grudima, međutim, politika koja je bila slijeđena u ono vrijeme sa licemjerima bila je zatvaranje očiju pred njima, blago postupanje s njima i kontinuirano savjetovanje i poučavanje...

Izraz je posve neobičan:

I reci im o njima ono što će ih dirnuti (4/63).

Izraz je slikovit... Kao da se riječi direktno meću u duše, kao da se direktno pričvršćuju za srca.

On im budi želju za povratkom, pokajanjem, uspravljanjem i smirivanjem u Allahovom okrilju i u okrilju Njegovog Poslanika... Nakon svega što su ispoljili od sklonosti da im sudi šejtan i od okretanja glave od Poslanika (alejhi-s-selam) kada su bili pozvani da im sudi Allah i Poslanik, vrata pokajanja su otvorena, vrijeme povratka Allahu još nije prošle i njihovo traženje oprosta od Allaha za grijeh kao i Poslanikovo traženje oprosta za njih može biti primljeno! Međutim, on prije svega ovoga ustanovljava osnovno pravilo, a to je da je Allah slao poslanike zato da bi im se bilo pokorno, prema Allahovom određenju - a ne da bi se proturiječilo njihovim naredbama, niti da budu obični propovjednici i obični vodiči!

A Mi smo poslali svakog poslanika zato da bi mu se, prema Allahovom naređenju, pokoravali. A da oni koji su se sami prema sebi ogriješili dodu

tebi i zamole Allaha da im oprost, i da i Poslanik zamoli za njih, vidjeli bi da Allah zaista prima pokajanje i da je milostiv (4/64).

Ovo je činjenica koja ima svoju težinu... Poslanik zaista nije običan propovjednik koji održi govor i ode, tako da odlaze i njegove riječi u zrak, bez vlasti, kao što kažu varalice o prirodi vjere i o prirodi poslanika, ili kao što razumijevaju oni koji ne razumiju smisao vjere.

Vjera je zacijelo program života, program realnog života sa njegovim ustrojevima, organizacijama, konvencijama, vrijednostima, moralom, obrazovanjem, ibadetima i obredima.

Ovo sve propisuje da poslanstvo mora da ima vlast, vlast koja će ostvariti program i potčiniti mu ljude tako da mu budu pokorni i da ga provode... Allah je slao Svoje poslanike da bi im se pokoravalo - prema Njegovom naređenju i u granicama Njegovog zakona - u ostvarenju programa vjere, Allahovog programa koji je Allah namijenio da njima ravna u ovom životu. Nema nijednog poslanika a da ga Allah nije poslao zato da bi mu se, po Allahovom naređenju, bilo pokorno, pa je pokornost poslaniku pokornost Allahu. On nije slao poslanike da izvrše utjecaj samo na svijest i savjest i zbog religioznih obreda... Ovo je zablude u razumijevanju vjere i ona je neodrživa jer ne ide zajedno sa mudrošću zbog koje je Allah slao poslanike, nego je to uspostavljanje konkretnog programa za život, za realan život... U protivnom, kako bi bio miran život poslanika čija bi sva zadaća bila da bude propovjednik i da ga se ne tiče ništa osim da održi svoj govor i ode, govor koji će omalovažavati razuzdani i činiti banalnim oni koji su vulgarni!

Zato je historija islama bila takva kakva je bila... Bila je poziv i priopćavanje, bila je uspostavljanje sistema i vlasti. Poslije Poslanika (alejhi-s-selam) bio je hilafet koji je počivao na snazi Allahovog zakona i sistema u provođenju tog zakona i tog sistema, a radi ostvarenja trajne pokornosti Poslaniku i ostvarenja Allahove volje zbog koje je poslao Poslanika. Ne postoji druga forma za koju se kaže da je islam ili za koju se kaže da je vjera ako to nije pokornost Poslaniku koja će se realizirati u određenoj situaciji i u određenom sistemu. Te situacije se razlikuju jedna od druge, međutim, ostaje njena čvrsta osnova i njena suština bez koje inače ne može egzistirati, a to je predanost Allahovom programu, ostvarenje programa Allahovog Poslanika, obraćanje Allahovom zakonu u slučaju spora, pokornost Poslaniku u onome što je dostavio od Allaha, svođenje Božanstva na Uzvišenog Allaha (svjedočenje da nema drugog Boga osim Allaha), pa odatle svođenje jurisdikcije koja čini propisivanje

zakona Allahovim pravom u čemu niko drugi ne učestvuje i ne prihvatanje da se sudi pred šejtanom, ni u velikim ni u malim pitanjima, obraćanje Allahu i Poslaniku u vezi sa novonastalim problemima i vanrednim situacijama o kojima ne postoji tekst a o kojima se umovi razilaze...

Kad je riječ o onima *koji su se sami prema sebi ogriješili* (4/64) svojim udaljavanjem od ovog programa, njima se pruža prilika koju je Allah dao dvoličnjacima u vrijeme Poslanika (alejhi-s-selam) pobuđujući u njima želju za tom prilikom...

A da oni koji su se sami prema sebi ogriješili dođu tebi i zamole Allaha da im oprosti, i da i Poslanik zamoli za njih, vidjeli bi da Allah zaista prima pokajanje i da je Milostiv (4/64).

Allah prima pokajanje u svako vrijeme od onoga ko se kaje. Allah je Milostiv u svako vrijeme prema onome ko se vraća. On, Uzvišeni, kvalifikuje Sebe Svojim atributom i ubraja one koji Mu se vraćaju i traže oprost od grijeha u one čije je pokajanje primljeno i na koje se milost izlila... Oni koje tretira ovaj tekst od početka imali su priliku da i Poslanik (alejhi-s-selam) zamoli za njih. Ta prilika je prošla, ali su ostala Allahova vrata otvorena i ona se ne zatvaraju. Njegovo obećanje ostaje i ono se ne poništava. Pa ko hoće neka pristupi, ko je odlučio neka se primakne...

Na poslijetku dolazi taj odlučujući i konačni sklad gdje se Uzvišeni Allah kune Svojim Uzvišenim Bićem da vjernik ne vjeruje dok ne prihvati Allahovog Poslanika (alejhi-s-selam) u svim sporovima, odlazeći zadovoljan njegovom odlukom, prihvatajući njegovu presudu tako da u njegovim grudima nema tegobe, u njegovoj duši nema naknadnog prigovora zbog njenog prihvatanja:

I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i dok se sasvim ne pokore (4/65).

Po drugi put se nalazimo pred uvjetom vjerovanja i definicijom islama koju sam Uzvišeni Allah ustanovljava i za koju se kune Svojim Bićem. Poslije toga ne ostaje da neko može nešto kazati o određivanju uvjeta vjerovanja i definicije islama, niti ostaje mjesta za interpretaciju onih koji žele da interpretiraju.

Osim, ne daj Bože, zanovijetanja koje ne zaslužuje poštovanje... A to je da je ovaj Govor uvjetovan vremenom i da je rezerviran samo za jednu grupu ljudi!

Ovo su riječi onoga ko o islamu ne zna ništa niti razumije išta od kur'anskog izraza. Ovo je jedna od univerzalnih istina islama koja je navedena u vidu pritvrđene zakletve, lišena bilo kakvog ograničenja... Nema mjesta za sumnju niti za obmanu da je prihvatanje Allahovog Poslanika (alejhi-s-selam) za sudiju u sporovima prihvatanje njega osobno za sudiju, već je to prihvatanje Allahovog zakona i Njegovog programa. U protivnom, Allahov šeri'at i Sunnet Njegovog Poslanika ne bi imali mjesta poslije Poslanikove (alejhi-s-selam) smrti. To su govorili najveći odmetnici u vrijeme Ebu Bekra (neka je Allah njime zadovoljan) koji je zbog toga protiv njih poveo borbu kao borbu protiv odmetnika, zapravo on se protiv takvih borio i za mnogo sitnije stvari, kao što je nepokornost Allahu i Poslaniku ispoljena kod propisa zekjata i neprihvatanje odredbe Božijeg Poslanika (alejhi-s-selam) u vezi s propisom poslije njegove smrti!

Ako je za legitimaciju islama dovoljno da ljudi prihvate Allahov zakon i propise Njegovog Poslanika, to nije dovoljno za ovo vjerovanje ili iman - ako ga ne prati duševno zadovoljstvo i mirna predanost srca i duše!

Eto, ovo je islam... Eto, ovo je iman... Zato neka čovjek pogleda gdje je on u odnosu na islam i gdje je on u odnosu na iman prije nego što ustvrdi da je u islamu i prije nego što ustvrdi da je u imanu!

Nakon što ustanovi da nema imana prije nego što se za sudiju prihvati Allahov Poslanik (alejhi-s-selam) i prije zadovoljnog prihvatanja njegove presude, povraća se da bi kazao: Ovaj program kome se oni pozivaju, ovaj šeri'at za koji im se kaže: Uzmite njega za sudiju - ništa drugo mimo toga - ova presuda koju neizbježno moraju primiti i njom biti zadovoljni... To je mogući i lahak program, velikodušan zakon i milostiva presuda... On ih ne obavezuje preko njihovih mogućnosti, on ih ne opterećuje pretjeranim zahtjevima, on im ne naređuje da žrtvuju ono što im je najdraže... Allah poznaje čovjekovu slabost, On je milostiv prema ovoj slabosti, Allah zna, da kada bi ljudi bili opterećeni teškim obavezama, ne bi ih izvršilo osim mali broj njih... Zato im On ne želi poteškoće, On ne želi da padnu u grijeh... Stoga im i nije propisao ono što je preteško i što bi mnoge od njih navelo na propust i grijeh. Kad bi oni udovoljavali lahkim obavezama koje im je Allah propisao, kad bi slušali savjete koje im Allah upućuje, postigli bi veliko dobro na ovom i budućem svijetu, Allah bi ih

sigurno pomogao uputom kao što pomaže svakog ko se bori za pravi put, odlučno, dragovoljno s poznatim ciljem i nastojanjem u granicama svojih mogućnosti:

A da smo Mi njima naredili: "Poubijajte se!" - ili: "Iselite iz zavičaja svoga!" - malo ko od njih bi to učinio. A kad bi oni onako kako im se savjetuje postupali, bilo bi im bolje i bili bi čvršći u vjeri (4/66),

i tada bismo im Mi, sigurno, veliku nagradu dali (4/67)

i na pravi put ih usmjerili (4/68).

Zacijelo je ovaj program dostižan tako da ga može nositi svako ko ima ispravnu prirodu. On ne traži neobičnu i superiornu volju koju ne posjeduje izuzev mali broj ljudi. Ova vjera nije došla ovom malom broju ljudi, već je došla svim ljudima. Ljudi su kao metali, različiti i raznovrsni u odnosu na snagu da ponesu obaveze. Ova vjera olakšava svima njima da izvrše pokornosti koje ona traži i da se klonu grijeha koje ona zabranjuje.

Naredbe da se ljudi sami poubijaju ili da se isele iz svojih zavičaja su dva primjera teških obaveza koje, kad bi im se propisale, ne bi ih izvršilo izuzev malog broja ljudi. One zato nisu ni propisane, jer nije cilj obaveza da ih ne može izvršiti običan narod i da pred njima uzmakne većina svijeta. Cilj je da ih izvršavaju svi, da svi budu u stanju da ih izvrše, da povorka imana obuhvati sve obične i normalne ljude, da u muslimansko društvo budu uključeni obični slojevi, viši i ambiciozni slojevi i visoki i sposobni slojevi i da ih ono sve unapređuje i vodi u progres u toku hoda te brojne, široke i sveobuhvatne povorke!

Ibni Džurejdž je rekao: Pričao nam je Musenna Ishak Ebu Ezher, a ovaj od Ismaila, a ovaj od Ebu Ishaka Subej'ijja, da je rekao: Kada je objavljeno: *"A da smo mi njima naredili: "Pobubijajte se!" - ili: "Iselite iz zavičaja svoga!" - malo ko bi od njih to učinio. A kad bi oni ovako kako im se savjetuje postupali, bilo bi im bolje i bili bi čvršći u vjeri"*, kada je ovo objavljeno, jedan čovjek je rekao: Da nam je to bilo naredeno, mi bismo to uradili, a hvala Allahu što nas je toga sačuvao...To je stiglo do Poslanika (alejhi-s-selam) pa je on rekao: "U mom Ummetu ima ljudi čiji je iman u srcu čvršći od nepomičnih planina".

Prenosi Ibni Ebi Hatem, sa svojim nizom prenosilaca od Mus'aba ibni Sabita, a ovaj od svog amidže Amira ibni Abdullaha ibni Zubejra da je rekao: Kada je objavljen ajet: *A da smo Mi njima naredili: "Poubijajte se!" - ili: "Iselite iz zavičaja svoga!" - malo ko od njih bi to učinio*, da je Allahov

Poslanik (alejhi-s-selam) rekao: "Da je ovo objavljeno, Ibni Umri Abd bi bio jedan od njih."

U predaji od istog prenosioca, sa svojim nizom prenosilaca, od Šurejha ibni Ubejdea, prenosi se da je rekao: Pošto je Božiji Poslanik (alejhi-s-selam) proučio ajet: *A da smo Mi njima naredili: "Poubijate se!" - ili: "Iselite iz zavičaja svoga!" - malo ko od njih bi to učinio. A kad bi oni onako kako im se savjetuje postupali, bilo bi im bolje i bili bi čvršći u vjeri*, Božiji Poslanik (alejhi-s-selam) je rukom pokazao na Abdullaha ibni Revvahu rekavši: "Da je Allah ovo propisao, ovaj bio bio jedan od tih malobrojnih".

Božiji Poslanik (alejhi-s-selam) veoma je dobro, duboko i do u detalje poznao svoje ljude, tako da je znao neka karakteristična svojstva svakog od njih koja oni sami o sebi nisu znali! Mnogobrojni su primjeri ovog Poslanikovog (alejhi-s-selam) poznavanja svakog od svojih ashaba, poznavanja ljudi i plemena koja su protiv njega ratovala... Bilo je to iskustvo vode i zapovjednika koji dobro vidi sve oko sebe i svakog oko sebe... Bilo je to detaljno i neobično poznavanje koje još nije proučeno u onoj mjeri u kojoj bi to moralo biti.

Ali, ovo nije naša tema. Naša tema je da je Božiji Poslanik (alejhi-s-selam) znao da u njegovu Ummetu ima pojedinaca koji bi se prihvatili teških obaveza da su im bile propisane. Međutim, znao je također i to da vjera nije došla ovoj odabranoj manjini iz cijelog svijeta. Uzvišeni Allah zna prirodu ovog čovjeka koga je stvorio i granice njegovih mogućnosti, pa nije u vjeri propisao, koja je došla za sve ljude, izuzev ono što je moguće i što je dostižno za sve ljude, uz dobru volju, umjerenu prirodu i namjeru da bude pokoran a ne da ismijava i omalovažava.

Ustanovljavanje ove činjenice ima posebnu važnost u sučeljavanju sa destruktivnim učenjima koja pozivaju čovjeka na raspuštenost i životinjskoj čudi i tome da se valja u blatu poput crva! Oni to argumentiraju činjenicom da je ovo čovjekova realnost, njegova priroda, njegov karakter i granice njegovih mogućnosti, a da je vjera idealan poziv koji nije došao da bude realiziran u stvarnosti kakva je ova na zemlji, jer ako se jedna osoba i prihvati njenih obaveza, stotine drugih to nije u stanju!

Prvo, ovo je lažna tvrdnja, drugo, ona je licemjerna, i treće, ona je neznačajka, jer ona ne razumije čovjeka i ne zna o njemu ono što zna njegov Stvoritelj koji mu je stavio u dužnost vjerske obaveze i On, Uzvišeni, zna da one ulaze u okvire mogućnosti običnog čovjeka, jer vjera nije došla za odabranu grupu pojedinaca!

Samo je stalo do čvrste volje i odluke - do volje običnog čovjeka - i iskrenosti namjere pa da se put započne. Tada će biti ono što Allah obećava onima koji se prihvate posla:

A kad bi oni onako kako im se savjetuje postupali, bilo bi im bolje i bili bi čvršći u vjeri, i tada bismo im Mi, sigurno, veliku nagradu dali i na pravi put ih usmjerili (4/66-68).

Samo otpočinjanje prati pomoć od Allaha, prati ga učvršćenje da nastavi put, prati ga velika nagrada i prati ga usmjeravanje na pravi put... Istinu je obznanio Veliki Allah... Uzvišeni Allah ne obmanjuje Svoje robove, On im ne daje obećanje koje neće ispuniti i On im ne govori osim istinitog govora: *A čije su riječi od Allahovih riječi istinitije? (4/87).*

Istovremeno, lahkoća u ovom programu nije povlastica. Nije to sakupljanje svih povlastica u ovoj vjeri i pravljenje posebnog programa za život isključivo od tih povlastica. Ova vjera se sastoji od odredbi i povlastica. Odredbe su temelj a povlastice su za vanredne prilike... Neki iskreni i dobronamjerni pojedinci koji žele da pozivaju ljude u ovu vjeru oslanjaju se na povlastice, sakupljajući ih i nudeći ih ljudima, kao da su one ova vjera i govore im: Pogledajte koliko je ova vjera lahka! Neki, opet, koji laskaju, koji žele da udovolje željama vlasti ili željama masa, traže "rupe" za ove želje u propisima i tekstovima predstavljajući ove "rupe" kao da su one vjera!

Ova vjera nije ni jedno ni drugo. Ona se može sagledati u svojoj cjelini, sa povlasticama i odredbama. Ona je lahka za ljude, tako da je običan čovjek u stanju da ispunjava njene zahtjeve kad čvrsto odluči i kad dostigne puno lično savršenstvo - naravno, u granicama svoje ljudske prirode - kao što u jednoj bašči pojedinačno sazrije grožđe, breskva, kruška, dud, smokva, tikva... a sve nema jedan okus. Ne kaže se ni za jedno da nije zrelo - kad svako pojedinačno sazrije ako mu je okus manje kvalitetan od okusa one druge vrste!

U bašči ove vjere niču mahune i tikve, rastu masline i šipak, rastu jabuke i šljive, uspijeva grožđe i smokva... Sve sazrijeva, ali sve ima različit okus i kvalitet... sve sazrijeva i dostiže zrelost koja mu je određena...

To je Allahovo sjeme, u Allahovom polju, uz Allahovu brigu i Allahovo olakšavanje...³⁰

---

³⁰Vidi poglavlje *Menhedžun mujesserun* u knjizi *Haza-d-din* i poglavlje *Nizamun insanijjun* i *Nizamun ahlaqijjun* u knjizi *Nahwe mudžtemein islamijjin*.

Na kraju ovoga kruga, na kraju ove cjeline, kontekst se vraća na buđenje želje, na mobiliziranje srca, nagvještavanje užitaka... Užitak u društvu poslanika, pravednika, šehida i dobrih ljudi na budućem svijetu:

Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku biće u društvu vjerovijesnikā, i pravednikā, i šehīdā, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti! Ta blagodat će od Allaha biti, a dovoljno je to što Allah sve zna (4/69-70).

Zaista je to dodir koji mobiliše osjećanja svakog srca u kome ima praška dobra, u kome ima trun čestitosti i u kome ima imalo traga težnji za časnim mjestom, u časnom društvu u blizini Plemenitog Allaha... Ovo društvo za ovu odabranu grupu je samo Allahova blagodat, jer čovjek samo svojim radom i samo svojom pokornošću ne može to zaslužiti... To je samo velika, sveobuhvatna, velikodušna i najbolja blagodat.

Dobro će biti da ovdje proživimo nekoliko trenutaka sa drugovima Božijeg Poslanika (alejhi-s-selam) koji su željno iščekivali da budu u njegovom društvu na budućem svijetu. Među njima je bilo onih kod kojih je ljubav prema njemu bila dostigla takav stepen da nisu mogli da vladaju sobom pri pomisli da će se s njim rastati, a Poslanik (alejhi-s-selam) je još bio živ među njima. Tada je objavljen ovaj ajet, pa je malo ova ljubav splasnula, malo je ova čežnja ohladila. Plemenita ljubav i žestoka čežnja:

Ibni Džerir je rekao: Pričao nam je Ibni Humejd da im je pričao Jakub es-Sekami koji je to čuo od Džafera ibni Ebi Mugireja, a ovaj od Seida ibni Džubejra da je rekao: Došao jedan ensarija Božijem Poslaniku (alejhi-s-selam) sav tužan. Poslanik (alejhi-s-selam) ga je upitao: "Šta ti je, vidim da si tužan?" - Odgovorio je: Božiji Poslaniče, ima jedna stvar o kojoj sam razmišljao. Poslanik je upitao: "Koja je to stvar?" - Odgovorio je: Mi ti dođemo i odemo, gledamo u tvoje lice i sjedimo s tobom, ti ćeš sutra biti uzdignut sa poslanicima i mi ti nećemo moći doći... Božiji Poslanik (alejhi-s-selam) na ovo nije ništa odgovorio. Potom mu je Džibril donio ovaj ajet: *Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku biće u društvu vjerovijesnikā, i pravednikā, i šehīdā, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti!* Poslanik (alejhi-s-selam) mu je ovo prenio i obradovao ga.

Prenosi Ebu Bekr ibni Mirdevejh, svojim nizom prenosilaca vežući ga do Poslanika, od Aiše (neka je Allah njome zadovoljan) da je rekla: "Došao neki čovjek Poslaniku (alejhi-s-selam) i rekao mu: Božiji Poslaniče, ti si meni draži od mene samoga, ti si meni draži od moje porodice, ti si

meni draži od mog djeteta. Kad sam u kući i sjetim te se, ne mogu da izdržim a da ne dođem i pogledam u tebe. Kad se sjetim svoje i tvoje smrti, znam da ćeš ti, kad uđeš u Džennet, biti uzdignut sa poslanicima, a ja, kad uđem u Džennet, plašim se da te neću vidjeti. Poslanik (alejhi-s-selam) mu nije ništa odgovorio dok nije objavljen ajet: *Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku biće u društvu vjerovijesnikā, pravednikā, i šehīdā, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti!*

U Muslimovom Sahihu ima hadis Akla ibni Zijada koji on prenosi od Evzajja, ovaj od Jahje ibni Kesira, ovaj od Ebu Seleme ibni Abdurrahmana, ovaj od Rebi'a ibni Ka'ba Eslemija, da je rekao: Spavao sam kod Allahovog Poslanika (alejhi-s-selam), pripremio sam mu sve što je potrebno za abdest, pa mi je rekao: "Traži"! - Rekao sam: Božiji Poslaniče, molim te da budem s tobom u društvu u Džennetu. Pitao je: "Ima li šta drugo"? Odgovorio sam: To je to. On je na to rekao: "Onda mi pomози radi sebe čineći mnogo sedždu".

U Buharijevom Sahihu, s pouzdanom predajom od grupe ashaba, stoji da je Allahov Poslanik (alejhi-s-selam) upitan za čovjeka koji voli grupu ljudi ali im se još nije pridružio, odgovorio: "Čovjek je sa onima koje voli"... Enes je tada rekao: Ja kako su se muslimani obradovali ovom hadisu.

Ovo pitanje je zaokupljalo njihova srca i njihove duše... Pitanje društva u Džennetu... Okusili su njegovu slast na ovom svijetu! To je pitanje koje zaokuplja svako srce koje je okusilo ljubav prema ovom plemenitom Poslaniku... U posljednjem hadisu je nada, smirenost i svjetlo...

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ ، فَانْفِرُوا ثُبَاتٍ ، أَوْ انْفِرُوا جَمِيعًا * وَإِنَّ مِنْكُمْ لَمَن لَّيَبْطُنَنَّ ، فَإِنْ أَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةٌ ، قَالُ : قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيَّ إِذْ لَمْ أَكُنْ مَعَهُمْ شَهِيدًا * وَلَئِنْ أَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِّنَ اللَّهِ لَيَقْوُنَّ - كَأَن لَّمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ - : يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا .

« فَلْيُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ . وَمَن يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ ، فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا * وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي

سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ ، الَّذِينَ يَقُولُونَ : رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا ، وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا ، وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا ؟ * الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ، وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ . فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ ، إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا .

« أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ : كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ ، وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ ، وَآتُوا الزَّكَاةَ . فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ ، إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ ، أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً ، وَقَالُوا : رَبَّنَا لِمَ كُتِبَ عَلَيْنَا الْقِتَالُ ؟ لَوْ أَنَّ آخِرَتَنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ ! قُلْ : مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ ، وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَى ، وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا * أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ - وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشِيدَةٍ - وَإِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا : هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ، وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا : هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ ! قُلْ : كُلُّ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ . فَمَالِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَسْكَدُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا ؟ ! * مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ ، وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنَ نَفْسِكَ . وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا ، وَكَفَى بِاللَّهِ نَهْيِدًا * مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ ؛ وَمَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا * وَيَقُولُونَ : طَاعَةٌ . فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِنْدِكَ بَيَّتَ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ ! - وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ - فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ ، وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ، وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا * أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ ؟ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا * وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوْ أَلْحَوفِ إِذَاعُوا بِهِ . وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولَى الْأَمْرِ مِنْهُمْ ، لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ . وَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ ، إِنْ قَلِيلًا .

« فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ، لَا تُكَاثِفُ إِلَّا نَفْسَكَ ، وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ ، عَسَى اللَّهُ أَنْ يَكُفَّ بَأْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا ؛ وَاللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا ، وَأَشَدُّ تَنَكِيلًا * مَنْ يَشْفَعُ

شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِّنْهَا ، وَمَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِّنْهَا ،
وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقِيبًا * وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا ، أَوْ رُدُّوهَا .
إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا ..

O vjernici, budite oprezni i nastupajte ili u četama ili odjednom svi
(4/71).

Među vama ima i takvih koji će sigurno oklijevati i koji će, ako doživite poraz, reći: "Sam Allah mi je milost Svoju ukazao što s njima nisam bio!" (4/72).

A ako vam Allah da pobjedu, on će sigurno reći - kao da je između vas i Njega bilo nekakvo prijateljstvo -: "Da sam, kojom srećom, s njima bio, veliki plijen bih dobio!" (4/73).

I neka se zato na Allahovu putu bore oni koji ne žale da žrtvuju život na ovom svijetu za onaj svijet. A onoga ko se bori na Allahovu putu, pa pogine ili pobijedi, Mi ćemo, sigurno, obilno nagraditi (4/74).

A zašto se vi ne biste borili na Allahovu putu za potlačene, za muškarce i žene i djecu, koji uzvikuju: "Gospodaru naš, izbavi nas iz ovoga grada, čiji su stanovnici nasilnici, i Ti nam odredi zaštitnika i Ti nam podaj onoga ko će nam pomoći !" (4/75).

Vjernici se bore na Allahovom putu, a nevjernici na šejtanovom. Zato se borite protiv šejtanovih štićenika, jer je šejtanovo lukavstvo zaista slabo (4/76).

Zar ne vidiš one kojima je rečeno: "Dalje od boja, već molitvu obavljajte i milostinju dajte! A kada im bi propisana borba, odjednom se neki od njih pobojaše Ijudi, kao što se Allaha boje, ili još više, i uzviknuše: "Gospodaru naš, zašto si nam borbu propisao? Da si nas toga još neko vrijeme poštedio!" Reci: "Uživanje na ovom svijetu je kratko, a onaj svijet je bolji za one koji se grijeha klone; i nikome se od vas ni koliko trun jedan neće učiniti nepravda" (4/77).

Ma gdje bili, stići će vas smrt, pa kad bili i u visokim kulama. Ako ih stigne kakvo dobro, oni vele: "Ovo je od Allaha!" a snade li ih kakvo zlo,

govore: "Ovo je zbog tebe!" Reci: "Sve je od Allaha!" Pa šta je tim ljudima?! - oni kao da ne razumiju ono što im se govori ! (4/78).

Sreća koja ti se dogodi od Allaha je, a nesreća koja te zadesi sam si zaslužio. Mi smo te, kao poslanika, svim ljudima poslali, a Allah je dovoljan svjedok (4/79).

Onaj ko se pokorava Poslaniku pokorava se i Allahu; a onaj ko glavu okreće - pa, Mi te nismo poslali da im čuvar budeš (4/80).

Licemjeri govore : "Pokoravamo se !" a kada odu od tebe, onda neki od njih noću snuju nešto što je suprotno onome što ti govoriš, i Allah naredi da se ono što oni snuju približe. Ti ih izbjegavaj i u Allaha se pouzdaj, jer Allah je dovoljan zaštitnik (4/81).

A zašto oni ne razmisle o Kur'anu? Da je on od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge protivječnosti (4/82).

Kada saznaju za nešto važno, a tiče se bezbjednosti ili opasnosti, oni to razglase. A da se oni s tim obrate Poslaniku ili predstavnicima svojim, saznali bi od njih ono što žele da saznaju. A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove, i vi biste, osim malo vas, sigurno šejtana slijedili (4/83).

Zato se bori na Allahovu putu, pa makar sam bio, a podstiči i vjernike; Allah će zaustaviti silu onih koji ne vjeruju, Allah je jači i kazne Njegove su strožije (4/84).

Onaj ko se bude za dobro zalagao - biće i njemu udio u nagradi, a onaj ko se bude za zlo zauzimao biće i njemu udio u kazni. - A Allah nad svim bdi (4/85).

Kada pozdravom pozdravljeni budete, ljepšim od njega otpozdravite, ili ga uzvratite, jer će Allah za sve obračun tražiti (4/86).

Mi držimo vjerovatnim da je grupa ovih ajeta navedenih u ovoj cjelini objavljena ranije... Vjerovatno je to bilo poslije bitke na Uhudu a prije bitke na Hendeku. Na to upućuje slika muslimanskih redova koja se vidi iz ovih ajeta. Na to upućuje i postojanje različitih grupa unutar tih redova koje još nisu bile sazrele ili koje još nisu vjerovale već su bile licemjerne! To govori da je u redove bilo potrebno uložiti ogroman trud na polju odgoja i usmjeravanja, na polju podsticanja i ohrabrivanja, kako bi mogli da preuzmu veliku obavezu koja je zajednici muslimana stavljena na pleća i

kako bi mogli da se uzdignu na nivo ove obaveze, bilo to u vjerskim poimanjima ili u vođenju bitke sa protivničkim taborima.

Ovo što ovdje tvrdimo ne demantira drugu činjenicu, a to je da je u ovim redovima bilo primjera uzornih muslimana koji su se ispeli na sam vrh, uspjeli se i stigli do samog kraja... Međutim, mi ovdje govorimo o muslimanskim redovima kao cjelini, kao kombiniranom i neskladnom zdanju čije je stanje u kakvom se nalazilo tražilo dosta truda pa da se dovede u red i da se uskladi, što je vidljivo iz ovih mnogih kur'anskih smjernica.

Podrobno ispitivanje karakteristika ličnosti koje dolaze do izražaja kroz ove smjernice čini nas da živimo sa zajednicom muslimana u njenom ljudskom liku koji često zaboravljamo! U njemu vidimo mjesta slabosti i mjesta snage. Vidimo kako je Kur'an vodio bitku sa ljudskom slabošću, sa natruhama mnogoboštva i sa protivničkim taborima u isto vrijeme. Vidimo program Kur'ana u odgoju - koji obrađuje žive ljudske duše u svijetu realnosti- i vidimo dio tog permanentnog truda koji ulaže ovaj program tako da je ovu grupu - različitih nivoa, različitih karaktera, pokupljenu sa dna neznaboštva - doveo do takvog sklada, takvog savršenstva i takvih visina čiji smo svjedoci u posljednjim danima Poslanikovog (alejhi-s-selam) života, naravno u mjeri u kojoj to dozvoljava ljudska priroda!

Ovo nam mnogo, mnogo koristi...

Koristi nam da spoznamo prirodu ljudske duše, predispozicije slabosti koje ona sobom nosi , kao i predispozicije snage predstavljene u dobru ljudskih zajednica... Bila je to zajednica koju je Allahov Poslanik (alejhi-s-selam) odgajao kur'anskim programom...

Koristi nam da shvatimo prirodu kur'anskog programa u odgoju, zapravo kako je prihvatao ove duše, kako je s njima nježno postupao, kako je uskladio redove koji su bili sastavljeni od različitih tipova ljudi, različitih kategorija, tako da vidimo da djeluje u svijetu realnosti... U prirodi!

Koristi nam da uporedimo svoje stanje sa stanjem ljudskih zajednica o realno čovjekovo stanje koje je predstavljeno u toj odabranoj grupi, kako ne bi izgubili nadu u sebe kad saznamo svoje slabe tačke pa da ostavimo lijek i pokušaj i kako ne bi prva zajednica - uza svu svoju vrijednost - ostala samo neostvareni san iz naše mašte, bez želje da i mi pokušamo da idemo njenim koracima, penjući se s niskog podnožja do visokih visina.

Sve je ovo zaliha i kad s njom izađemo iz života u okrilju Kur'ana, prikupit ćemo veliko dobro, ako Bog da...

Iz ove grupe ajeta ove cjeline izgleda nam da su se u muslimanskim redovima u to vrijeme nalazile slijedeće grupe:

a) oni koji su oklijevali da idu u borbu na Allahovom putu i koji su zadržavali i druge. Oni su to, potom, računali dobitkom ako ne bi izašli i ostali živi i zdravi, dok su muslimani pretrpjeli poraz i doživjeli nesreću! Kao što bi to ubrajali u gubitak ako ne bi izašli a muslimani se domogli plijena, jer ne bi imali udjela u plijenu. Time su oni kupovali ovaj svijet za buduću!

b) Bilo je muhadžira - koje je nosio zanos borbe i odbijanja neprijateljstva još dok su bili u Mekki, kad su bili nesposobni za borbu - a koje je sada u Medini, kada im je borba propisana, obuzeo strah i koji bi najradije željeli da im je to Allah odgodio za jedan rok i da borba nije sada propisana!

c) oni koji su sreću, kada ih zadesi, pripisivali Allahu, a nesreću, kada ih ona snađe, Poslaniku (alejhi-s-selam) naravno ne iz tvrde vjere u Allaha već iz želje za vrijeđanjem rukovodstva i poigravanjem s njim!

d) oni koji su govorili: pokornost u Poslanikovu (alejhi-s-selam) prisustvu, a kada bi izašli i otišli snovali bi i planirali drugo od onoga što govore!

e) oni koji su se služili glasinama šireći ih u muslimanskim redovima i izazivajući komešanje prije nego što ih provjere kod rukovodstva koje je pratilo te glasine!

f) oni koji su sumnjali da je izvor svih ovih smjernica i naredbi Uzvišeni Allah, misleći da su neke od njih od Poslanika (alejhi-s-selam) i da nisu od onoga što mu je objavljeno!

g) oni koji su branili pojedine lecemjere - kao što će doći na početku slijedeće cjeline - tako da se muslimanska zajednica u vezi s njima podijelila u dvije grupe, što kazuje da nije postojao sklad u vjerskom poimanju ni u rukovodnoj organizaciji (zbog nerazumijevanja funkcije rukovodstva i ljudske međusobne odnose u stvarima poput ovih)...

Svi ovi bi mogli biti jedna grupa licemjera, ili dvije grupe njih: licemjeri i oni sa slabim imanom čija vjerska ličnost još nije bila sazrela,

makar neki od njih bili između muhadžira. Međutim, postojanje ove dvije grupe u muslimanskim redovima - dok su se suočavali sa neprijateljima iz svog okruženja, Jevrejima iz Medine, idolopoklonicima iz Mekke i onima koji su vrebali i čekali rasprostranjeni po čitavom Arabijskom poluotoku - po prirodi stvari, izazivala je razdor u redovima, što je iziskivalo mukotrpno odgajanje i dugu borbu!

Mi u ovoj cjelini vidimo primjere ove borbe i ovoga odgajanja. Također nalazimo lijek za sve skriveno u duši ili u ovim redovima, lijek koji treba primijeniti precizno, studiozno i strpljivo, baš kao što je to strpljivo činio Poslanik (alejhi-s-selam) vođa i komandant ovih redova koji je na sebe preuzeo njihovo odgajanje kur'anskom metodom.

a) Vidimo naredbu da se bude oprezan, tako da borci i vjernici ne izlaze pojedinačno u bitku i u borbene zadatke, već da izlaze u "četama", odnosno u odredima u vidu patrola i izvidnica ili u vodovima... Ili da izlaze u vidu punih vojnih formacija, jer je zemlja oko njih *minirana*, neprijatelja oko njih ima raznih, a zasjedu može da postavi neko od licemjera između njih ili neprijateljski špijuni koje licemjeri i Jevreji kriju i štite kao jatake!

b) Vidimo odbojnu sliku onih koji oklijevaju, na kojoj se vidi pad morala, ljubav za trenutnom koristi i kolebljivost iz jednog stanja u drugo, shodno promjenama situacije! Također vidimo čuđenje onima koji su bili jako zagrijani za borbu u Mekki, a pošto im je ona bila propisana u Medini, spopao ih je strah.

c) Vidimo Allahovo obećanje velike nagrade i jedno od dva dobra onima koji se bore na Allahovom putu: *A onoga ko se bori na Allahovu putu, pa pogine ili pobijedi, Mi ćemo, sigurno, obilno nagraditi* (4/74).

d) Vidimo kako Kur'an prikazuje plemenitost cilja, uzvišenost namjere i časnost svrhe borbe na koju ih motiviše... *Na Allahovu putu za potlačene, za muškarce i žene i djecu, koji uzviču: "Gospodaru naš, izbavi nas iz ovoga grada čiji su stanovnici nasilnici, i Ti nam odredi zaštitnika i Ti nam podaj onoga ko će nam pomoći!"* (4/75).

e) Također vidimo kur'anski prikaz opravdanosti cilja radi koga se bore oni koji vjeruju i snagu u koju se uzdaju u poređenju sa ispraznošću cilja onih koji ne vjeruju i slabošću oslonca koji imaju. *Vjernici se bore na Allahovom putu, a nevjernici na šejtanovom. Zato se borite protiv šejtanovih štićenika, jer je šejtanovo lukavstvo zaista slabo* (4/76).

f) Vidimo kako kur'anski program tretira nezdrava poimanja iz kojih nastaju poročna osjećanja i loše ponašanje tako što ispravlja ova vjerska poimanja objašnjenjem suštine ovog i suštine onog svijeta: *Reci: "Uživanje na ovom svijetu je kratko, a onaj svijet je bolji za one koji se grijeha klone i nikome se od vas ni koliko trun jedan neće učiniti nepravda"* (4/77), drugi put konstatiranjem nužnosti smrti i izvršenja sudenog, bez obzira na mjere opreza koje čovjek preduzima i bez obzira na povlaćanje iz borbe: *Ma gdje bili, stići će vas smrt, pa kad bi bili i u visokim kulama* (4/78), i treći put utvrđivanjem suštine Allahovog određenja i ljudskih djela: *Ako ih stigne kakvo dobro, oni vele: "Ovo je od Allaha!" A snade li ih kakvo zlo, govore: "Ovo je zbog tebe!" Reci: "Sve je od Allaha!" Pa šta je tim ljudima?!- Oni kao da ne razumiju ono što im se govori! Sreća koja ti se dogodi od Allaha je, a nesreću koja te zadesi sam si zaslužio* (4/78-79).

g) Vidimo da Kur'an potvrđuje suštinu veze između Uzvišenog Allaha i Njegovog Poslanika (alejhi-s-salam) i da je pokornost Poslaniku pokornost Allahu. Ustanovljava da je ovaj cijeli Kur'an od Njega i poziva ih da razmisle o savršenom jedinstvu u njemu koje upućuje na jedinstvo njegovog izvora: *Onaj ko se pokorava Poslaniku pokorava se i Allahu* (4/80)... *A zašto oni ne razmisle o Kur'anu? Da je od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge proturječnosti* (4/82).

h) Zatim vidimo - nakon što Kur'an opisuje stanje onih koji o poslanicima šire lažne vijesti - da ih usmjerava ispravnijem putu koji je u skladu sa platformom rukovodećih struktura zajednice: *A da se oni s tim obrate Poslaniku ili predstavnicima svojim, saznali bi od njih ono što žele da saznaju* (4/83).

i) Upozorava ih na ishod ovoga puta podsjećajući ih na Allahovu dobrotu što ih je uputio: *A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove, i vi biste, osim malo vas, sigurno šejtana slijedili* (4/83).

Možemo onda shvatiti veličinu potresa koji su izazvale ove pojave u zajednici muslimana i koji je iziskivao neprekidne napore poput ovih, izražene kroz različite metode, kad čujemo Uzvišenog Allaha da naređuje Svom Poslaniku (alejhi-s-salam) da se bori makar bio sam - i da podstiče vjernike na borbu, jer je odgovoran samo za sebe, a Allah upravlja bitkom: *Zato se bori na Allahovu putu, pa makar sam bio, a podstiči i vjernike; Allah će zaustaviti silu onih koji ne vjeruju, Allah je jači i kazne Njegove su strožije* (4/84)... U ovom načinu izražavanja je toliko mobiliziranja srca i podizanja morala koliko i buđenja nade u pobjedu i uvjerenosti u Allahovu silu i snagu...

Kur'an je sa muslimanskom zajednicom vodio bitku na mnogim poljima. Prvo je bilo polje ljudske duše protiv loših misli, fiksnih ideja, loših predodžbi, natruha predislamskog perioda i ljudske slabosti, makar ovo i ne proizilazilo iz licemjerstva ili iz devijacije. Kur'an je muslimansku zajednicu odgajao i vodio svojim Božanskim programom tako da je prvo dovede na nivo da bude snažna, a potom na nivo da sklad i harmonija vladaju muslimanskim redovima. Ovo je dalekosežniji cilj i duži rok. Kada u zajednici postoje posve jaki pojedinci, ne smeta joj da u njenim redovima bude i dosta napuklih cigli... Mora postojati koordinacija između različitih nivoa i kategorija kad zajednica vodi velike bitke.

A sada se upuštamo u detaljniji prikaz tekstova.

O vjernici, budite oprezni i nastupajte ili u četama ili odjednom svi (4/71).

Među vama ima i takvih koji će sigurno oklijevati i koji će, ako doživite poraz, reći: "Sam Allah mi je milost Svoju ukazao što s njima nisam bio!" (4/72).

A ako vam Allah da pobjedu, on će sigurno reći - kao da je između vas i Njega bilo nekakvo prijateljstvo -: "Da sam, kojom srećom, s njima bio, veliki plijen bih dobio!" (4/73).

To je oporuka onima koji vjeruju, oporuka Vrhovne komande koja im propisuje program, koja im pokazuje put. Čovjek se doista začudi da, ponavljajući Časni Kur'an, vidi da ova Knjiga muslimanima razrađuje - naravno, u glavnim crtama - generalni plan bitke, a to je ono što je poznato pod imenom "strategija bitke". U drugom ajetu kaže onima koji vjeruju: *O vjernici, borite se protiv nevjernika koji su u blizini vašoj i neka oni osjete vašu strogost!* (9/123). Time se ocrtava opći plan islamskog hoda. A u ovom ajetu kaže vjernicima: *Budite oprezni i nastupajte ili u četama ili odjednom svi (4/71)*, objašnjavajući jedan aspekt izvršnog plana ili onoga što se naziva taktikom. U suri El-Enfal u nekoliko ajeta također susrećemo druge aspekte ovoga plana. Npr. *Ako se u borbi s njima sukobiš, tako ih razjuri da se opamete oni koji su iza njih* (8/57).

Tako vidimo da ova Knjiga ne uči muslimane samo ibadetima i obredima, niti ih uči samo odgoju i moralu - kako ljudi obično imaju tu siromašnu predstavu o vjeri - već obuzima čitav njihov život u cijelosti nudeći sve ono što je potrebno za realne okolnosti koje se događaju u ljudskom životu... Odatle ova Knjiga traži - i to s pravom čini - puni mandat nad ljudskim životom. Zato samo prihvaća od muslimana kao pojedinca i muslimanskog društva kao cjeline da im život u cijelosti bude djelo ovog programa i pod njegovom upravom i usmjerenjem. Preciznije rečeno, ne prihvaća od muslimana kao pojedinca niti od muslimanskog društva kao cjeline da za svoj život napravi razne programe čiji su izvori različiti: program za osobni život, za obrede i ibadete, za moral i ponašanje, koji su uzeti iz Allahove Knjige, i program za ekonomske, društvene, političke i međusobne odnose koji su preuzeti iz knjige nekog drugog ili iz ljudskog mišljenja općenito! Zadatak je ljudskog mišljenja da iz Allahove Knjige i Njegovog programa izvodi detaljne i praktične propise za novonastale situacije u životu i njegove izmijenjene i dinamične probleme - i to metodom koju je Allah propisao u prošloj cjelini ove sure - tako da ništa nema mimo toga. U protivnom, nema vjerovanja uopće niti ima islama. Nema vjerovanja u principu, niti ima islama, jer oni koji to tako čine nisu još prihvatili vjeru niti su još priznali temeljne principe islama, a na prvom mjestu: svjedočenje da nema drugog Boga osim Allaha, iz koga proizilazi da nema drugog vladara osim Allaha i da nema drugog zakonodavca osim Allaha.

I evo, Allahova Knjiga pokazuje muslimanima jedan aspekt izvršnog plana za bitku koji je odgovarao tadašnjoj njihovoj situaciji i njihovom mjestu življenja koje se nalazilo između mnogih neprijatelja spolja i munafika i njihovih saveznika Jevreja iznutra. On ih na samom početku upozorava:

O vjernici, budite oprezni (4/71)...

Budite oprezni od svih svojih neprijatelja, naročito od onih koji oklijevaju i koji su se uvukli u vaše redove, a koji će biti spomenuti u slijedećem ajetu:

Nastupajte ili u četama ili odjednom svi (4/71).

Riječ "u četama", odnosno grupama... Smisao ovoga jeste: Ne odlazite u džihad pojedinačno, već izlazite u manjim grupama ili sa cijelom vojskom, već prema prirodi bitke... Pojedince mogu pohvatati neprijatelji koji su rasuti na sve strane, posebno ako su ovi neprijatelji ubačeni u srce

islamskog tabora... A njih je tamo bilo i bili su predstavljeni u munaficima i u Jevrejima u srcu Medine.

Među vama ima i takvih koji će sigurno oklijevati i koji će, ako doživite poraz, reći: "Sam Allah mi je milost Svoju ukazao što s njima nisam bio!" (4/72).

A ako vam Allah da pobjedu, on će sigurno reći kao da je između vas i Njega bilo nekakvo prijateljstvo -: "Da sam, kojom srećom, s njima bio, veliki plijen bih dobio!" (4/73).

Nastupajte u organiziranim grupama ili nastupajte svi zajedno. Neka jedni ne bježe, a drugi neka ne zaostanu - kao što je u praksi - i budite oprezni. Ne samo od vanjskih neprijatelja, već također i od onih koji usporavaju, oklijevaju i napuštaju borbu, svejedno da li oni sami oklijevaju - odnosno sjede mrzovoljno, ili usporavaju i druge za sobom, što obično dolazi od onih koji oklijevaju i napuštaju borbu!

Riječ "sigurno oklijevaju" (*le-jubettienne*) je ovdje izabrana sa svom svojom težinom i saplitanjem jezika pri njenom izgovoru. Jezik se doista sapliće izgovarajući njene glasove tako da dok dođe do kraja on ih sve više naglašava i pojačava. Međutim, ova riječ potpuno odslikava i duševne pokrete koji prate to saplitanje i sporost pri njenom izgovoru. To je jedna neobična slika u Kur'anu koja samo jednom riječju odslikava jedno čitavo stanje.³¹

Također, konstrukcija čitave rečenice: *među vama ima i takvih koji će sigurno oklijevati*, sama po sebi otkriva da su ovi koji oklijevaju "među vama" - a to je mali broj muslimana - i da oni vode cijelu operaciju usporavanja, štaviše, na njoj potpuno insistiraju i u nju ulažu velike napore... To je izraženo izrazima za pojačanje i to sa različitim česticama za pojačanje u rečenici, što ukazuje na intenzitet istrajavanja ove grupe u oklijevanju, što govori o jačini njenog utjecaja u muslimanskim redovima i na žestinu onoga što trpe zbog toga!

Stoga kontekst upravlja vizuru svjetala na njih, na unutrašnjost njihovih duša, prikazujući njihovu odbojnu suštinu na neobičan i imaginativan kur'anski način.

---

³¹ Vidi poglavlje *Et-tenasuku-l-fennijju* u knjizi *Et-Taswiru-l-fennijju fi-l-Kur'an*.

I evo ih, sa svim svojim motivima, sa svim svojim djelima i riječima... Evo ih, potpuno otkriveni za oči, kao da su stavljeni pod mikroskop koji otkriva namjere i tajne i koji otkriva motive i poticaje.

Evo ih - kao što su bili u doba Poslanika (alejhi-s-selam) - i kao što će biti u svakom vremenu i na svakom mjestu. Evo ih, u liku pravih slabića, licemjera i neodređenih ljudi. Interesiranja su im mala, ne znaju za viši cilj od svog ličnog neposrednog interesa, niti za šire horizonte od svoje male ograničene ličnosti. Oni žele da čitav svijet bude na jednoj osovini, a da su oni, samo oni, ta osovina, koju ne zaboravljaju ni jednog trenutka!

Oni oklijevaju i kasne, ali to otvoreno ne govore, kako bi uhvatili štap po sredini, kako se to kaže! Njihovo poimanje dobitka i gubitka jeste poimanje koje odgovara sitnim i slabim licemjerima.

Oni izostaju iz borbe, pa ako borci koji su otišli u borbu zapadnu u iskušenje, ako borci zapadnu u takvo iskušenje da, ponekad, dožive poraz, oni koji su izostali raduju se misleći da je njihov bijeg iz borbe i njihov spas iz tog iskušenja prava blagodat za njih:

Ako doživite poraz, reći će: "Sam Allah mi je milost Svoju ukazao što s njima nisam bio!" (4/72).

Oni nemaju stida, pa ovaj spas koji je rezultat izostajanja ubrajaju u milost i pripisuju je Allahu, Allahu čiju su naredbu prekršili i ostali sjedeći! Spas u ovoj prilici nikako ne može biti Allahova milost, jer se Allahova milost ne stiče prekršajem, makar njen vanjski efekt i bio spas!

Jeste, to je milost, ali za one koji ne sarađuju sa Allahom, za one koji ne shvaćaju zašto ih je Allah stvorio i koji ne obožavaju Allaha kroz pokornost i borbu radi ostvarenja Njegovog programa u životu. Milost za one koji ne teže višim ciljevima i koji ne vide dalje od tragova svojih stopala na zemlji... Poput mrava su. .. Milost za one koji ne osjećaju da je iskušenje - na Allahovom putu i u borbi za ostvarenje Allahovog programa i uzdizanja Allahove riječi - blagodat i izbor od strane Allaha kojom izdvaja onoga koga hoće između Svojih robova da ih na ovome svijetu uzdigne iznad njihove ljudske slabosti i da ih oslobodi zemaljskog ropstva, kako bi težili uzvišenijem životu kojim će oni gospodariti a ne da on njima gospodari, pripremajući ih kroz ovo oslobođanje i ovo uzdizanje da budu u Njegovoj blizini na budućem svijetu, u boravištima šehida...

Svi ljudi umiru, međutim šehidi - na Allahovu putu - oni jedini ginu šehidskom smrću... To je velika Allahova blagodat.

Međutim, ako bude ono drugo pa pobijede, dakle, borci koji su izašli spremni da prime sve što im dođe od Allaha, pa im Allah pokloni blagodat pobjede i plijena, oni koji su izostali uzmu se kajati što nisu učestvovali u unosnoj bitki, unosnoj prema njihovom sitnom razumijevanju dobitka i gubitka!

A ako vam Allah da pobjedu, on će sigurno reći kao da je između vas i Njega bilo nekakvo prijateljstvo: "Da sam, kojom srećom, s njima bio, veliki plijen bih dobio!" (4/73).

To je želja za malim uspjehom, za plijenom i povratkom kući, to je ono za šta oni kažu "veliki uspjeh". Vjernik ne prezire uspjeh koji se ogleda u povratku iz bitke i dobijanju plijena. Štaviše, od njega se traži da to moli od Allaha. Vjernik ne želi da se dogodi nesreća, nego se od njega traži da moli Allaha za sreću... Međutim, univerzalno poimanje vjernika drugačije je od ovog poimanja kojim kur'anski izraz slika ovu grupu ovako odbojnom i ružnom slikom...

Vjernik ne priželjkuje nesreću, već moli Allaha za sreću. Međutim, kad se pozove u borbu odlazi, ne skanjujući se, odlazi moleći Allaha jedno od dva dobra: pobjedu ili šehidsku smrt... A oboje je Allahova blagodat, oboje je veliki uspjeh. Ako mu Allah dodijeli šehidsku smrt, zadovoljan je onim što mu je Allah dodijelio, odnosno, raduje se statusu šehida kod Allaha. Ako mu Allah dodijeli plijen i povratak kući, zahvaljuje Allahu na Njegovoj blagodati i raduje se Allahovoj pobjedi, ne pukom spašavanju glave!

Ovo je taj horizont na koji Allah želi da uzdigne muslimane, slikajući im tu odbojnu sliku one grupe "među njima", otkrivajući im one koji su ubačeni u njihove redove koji usporavaju čitav tok misije i upozoravajući ih da budu oprezni prema njima kao što su oprezni prema svojim neprijateljima!

Iza upozorenja i podsticanja zajednice muslimana u ono vrijeme ocrtava se tip čovjeka koji se ponavlja u ljudskoj vrsti u svakom vremenu i na svakom mjestu u ovih nekoliko kur'anskih riječi.

Zatim ostaje ova istina s kojom muslimanska zajednica uvijek živi, a to je da se u muslimanskim redovima nalaze ljudi poput ovih, pa stoga ne treba očajavati već se mora biti oprezan i ići dalje, pakušavajući da se odgajanjem, usmjeravanjem i nastojanjem eliminišu nedostaci, liječi slabost i usklade koraci, osjećanja i pokreti!

Zatim kontekst ide dalje pokušavajući da podigne i oslobodi ove koji oklijevaju i koji su prirasli za zemlju! Da u njihovim osjećanjima probudi težnju za onim što je bolje i trajnije, a to je budući svijet... Da ih motiviše da prodaju ovaj svijet a kupe budući, obećavajući im za to Allahovu blagodat u oba slučaja jedno od dva dobra: pobjedu ili šehidsku smrt:

I neka se zato na Allahovu putu bore oni koji ne žale da žrtvuju život na ovom svijetu za onaj svijet. A onoga ko se bori na Allahovu putu, pa pogine ili pobijedi, Mi ćemo, sigurno, obilno nagraditi (4/74).

Neka se bore na Allahovom putu jer islam ne poznaje borbu osim na ovom putu. On ne zna za borbu za plijen, on ne zna za borbu za dominaciju, on ne zna za borbu za ličnu ili nacionalnu slavu!

On se ne bori da zauzme zemlju, niti da pokori stanovništvo... Ne bori se da nađe sirovine za industriju, niti tržište za proizvode ili za kapital koji će ulagati u kolonijama ili polukolonijama!

On se ne bori za slavu pojedinca niti za slavu kuće, niti za slavu klase, niti za slavu države, niti za slavu nacije, niti za slavu rase. On se bori na Allahovom putu radi uzdizanja Allahove riječi na zemlji, radi omogućavanja Njegovom programu da mijenja život, da pušta ljude da uživaju u dobrima ovog programa, njegovoj apsolutnoj pravdi, ostavljajući svakom pojedincu slobodu da bira vjeru u koju će vjerovati i kojoj će pripadati... to sve u okrilju ovog Božanskog, humanog, kosmopolitskog i univerzalnog programa.

Kada musliman izađe da se bori na Allahovom putu s namjerom uzdizanja Allahove riječi i učvršćivanja Njegovog programa u životu, zatim bude ubijen, postaje šehid i zadobija status šehida kod Allaha... A kada izađe u borbu radi bilo kog drugog cilja, ne iz gore navedenog, ne zove se šehidom i ne može očekivati svoju nagradu kod Allaha, već kod inicijatora onog drugog cilja radi koga je izašao... Oni koji ga tada kvalificiraju šehidom lažu na Allaha i hvale sebe ili druge onim čime Allah ne hvali ljude, potvarajući tako Allaha!

Neka se bore na Allahovom putu - pod ovim uvjetima - oni koji žele da prodaju ovaj svijet kako bi njime kupili budući. Njima tada pripada velika nagrada u oba slučaja: bilo da poginu na Allahovom putu ili pobijede na Allahovom putu.

A onoga ko se bori na Allahovu putu, pa pogine ili pobijedi, Mi ćemo, sigurno, obilno nagraditi (4/74).

Ovim zapažanjem kur'anski program se usmjerava na uzdizanje ovih duša i njihovo vezanje za nadu u veliku Allahovu nagradu u oba slučaja, prikazujući im lahkim ubistvo koga se boje i čineći neznatnim plijen koga priželjkuju! Život ili plijen ne vrijede ništa u odnosu na veliku Allahovu nagradu. Kontekst se također usmjerava na to da ljude udalji od pogubne transakcije kad kupuju ovaj svijet budućim, a ne kupuju buduću ovim svijetom. (Izraz "kupuju - prodaju" (*ješri*) je od onih riječi koje imaju dva suprotna značenja, ali se većinom upotrebljava u značenju "prodavati".) Oni gube, bilo da dobiju plijen ili ne dobiju u bitkama na zemlji. A gdje je ovaj svijet u odnosu na buduću? I gdje je dobitak u imovini u odnosu na Allahovu blagodat? Allahova blagodat sadrži i imetak - u onome koliko ga sadrži -, a sadrži i drugo mimo toga?!

Kontekst se zatim okreće muslimanima. Pravi obrt iz stila kazivanja i slikanja tih koji oklijevaju u stil oslovljavanja čitave zajednice muslimana. Obraća se njoj da izazove hrabrost u dušama i osjećajnost u srcima prema potlačenim muškarcima, ženama i djeci koji su trpjeli u Mekki od strane idolopoklonika i koji nisu bili sposobni za hidžru u kuću islama i bijeg sa svojom vjerom i uvjerenjem, pogledajući izbavljenje i moleći Allaha da im nađe izlaz iz kuće nasilja i neprijateljstva... Pravi ovaj zaokret da ih nadahne uzvišenošću cilja, plemenitošću namjere i velikodušnošću svrhe ove borbe u koju ih zove da požure, ne da budu spori i da oklijevaju. To je izraženo stilom kojim se podstiče učestvovanje, a osuđuje sporost i odustajanje:

A zašto se vi ne biste borili na Allahovu putu za potlačene, za muškarce i žene i djecu, koji uzvikuju: "Gospodaru naš, izbavi nas iz ovoga grada, čiji su stanovnici nasilnici, i Ti nam odredi zaštitnika i Ti nam podaj onoga ko će nam pomoći !" (4/75).

Kako odustajete od borbe na Allahovom putu i od spašavanja ovih potlačenih muškaraca, žena i djece? Ovih čije se slike ocrtavaju u prizoru koji izaziva zanos kod muslimana i velikodušnost kod vjernika, izaziva emocije ljudske samilosti općenito? Ovih koji preživljavaju najteža iskušenja i patnje, proživljavaju iskušenja u svom vjerovanju i patnje u svojoj vjeri. Iskušenje u vjeri je teže od iskušenja u imetku, zemlji, životu i časti, jer je to iskušenje u najkarakterističnijoj osobini ljudskog postojanja koje slijedi ljudsko dostojanstvo i čast i pravo na posjed i zemlju!

Prizor skrthane žene i slabog djeteta je zbilja potresan. Ali ništa manje nije potresan ni prizor staraca koji nisu u stanju da se brane, posebno ako je riječ o odbrani vjere i uvjerenja. Sav ovaj prizor je izložen u okviru pozivanja u borbu i on sam je dovoljan. Zato osuđuje odustajanje od borbe i neodazivanje na ove vapaje... Ovo je takav način izražavanja koji se duboko doima i koji se jako urezuje u osjećanja i osjetila.

Ovdje se moramo osvrnuti na islamsko poimanje grada, zemlje i domovine: *Ovaj grad čiji su stanovnici nasilnici (4/75)*, islam smatra - po tom njegovom položaju - neprijateljskom zemljom, pa se zato muslimani moraju boriti da iz njega izbave potlačene muslimane; to je Mekka, domovina muhadžira koji se ovako vruće pozivaju da se bore protiv idolopoklonika u njemu, kao što potlačeni muslimani vapijuće mole da iz njega izađu!

To što je Mekka njihov grad ništa ne mijenja njen status u očima islama - kad u njoj nije uspostavljen Allahov zakon i Njegov program i kad su vjernici u njoj stavljeni na teška iskušenja zbog svoje vjere i kad se kažnjavaju zbog svog uvjerenja... Čak se ona u odnosu na njih smatra "neprijateljskom zemljom"... Neprijateljskom zemljom koju oni ne brane, i ne samo to, već ratuju protiv nje da iz nje izbave svoju braću muslimane. Bajrak koga musliman brani je njegovo uvjerenje, a njegova domovina zbog koje se brani jeste grad u kome je uspostavljen Allahov zakon, a njegova zemlja koju brani jeste "islamska zemlja" koja prihvća islamski program kao program za život... Svako drugo poimanje domovine je neislamsko poimanje u kome izlazi na vidjelo neznaboštvo, a to islam ne priznaje.

Zatim slijedi jedan drugi opažaj koji je u funkciji podizanja morala, mobiliziranja volje, osvjetljavanja puta, utvrđivanja vrijednosti, ciljeva i svrhe za koje se bori svaka grupa:

Vjernici se bore na Allahovom putu, a nevjernici na šejtanovom. Zato se borite protiv šejtanovih štićenika, jer je šejtanovo lukavstvo zaista slabo (4/76).

U jednom času ljudi stoje na raskrsnici, međutim, u trenutku se ocrtavaju ciljevi i zablistaju se linije i pravci, pa se ljudi podijele u dvije grupe, stanu pod dva posebna bajraka:

Vjernici se bore na Allahovu putu (4/76)...

... a nevjernici na šejtanovom (4/76)...

Vjernici se bore na Allahovu putu za ostvarenje Njegovog programa, za ustanovljenje Njegovog zakona i za uspostavljanje pravde među ljudima u ime Allaha, ni u čije drugo ime, priznajući da je jedino Allah Bog, pa odatle i sudac.

Nevjernici se bore na šejtanovom putu za ostvarenje različitih programa ali ne za Allahov program - za ustanovljenje različitih zakona - ali ne Allahovog zakona, za uspostavljanje raznih vrijednosti - ali ne onih koje je Allah naredio i za utvrđivanje raznih mjerila - ali ne Allahovog mjerila!

Vjernici stoje oslonjeni na Allahovu zaštitu, brigu i pažnju.

Nevjernici stoje oslonjeni na šejtanovu zaštitu sa različitim bajracima, različitim programima, različitim zakonima, različitim metodama, različitim vrijednostima, različitim mjerilima... A svi su šejtanovi prijatelji.

Allah naređuje vjernicima da se bore protiv šejtanovih pristalica, da se ne boje njihovih spletki, niti šejtanovih spletki:

Zato se borite protiv šejtanovih štićenika, jer je šejtanovo lukavstvo zaista slabo (4/76).

Ovako muslimani stoje na čvrstom tlu, naslonjeni leđima na jak oslonac, uvjereni da vode Allahovu borbu u kojoj oni nemaju nikakvog udjela, niti iz nje izvlače kakvu dobit. Njihov narod, njihova nacija, njihov rod i pleme nemaju ništa od nje... Ona je samo za Allaha, za Njegov program i za Njegov zakon. Oni se sučeljavaju sa ljudima koji su pristalice neistine i koji se bore da neistina nadvlada istinu, koji se bore da ljudski neznabožački programi - a svi ljudski programi su neznabožački - nadvladaju zakon Allahovog programa, da ljudski neznabožački zakon - a svi ljudski zakoni su neznabožački - nadvladaju Allaha i da ljudska nepravda - a svaka presuda koju izriču ljudi mimo Allaha je nepravda - nadvlada Allahovu pravdu koja im je naređena da pomoću nje sude među ljudima...

Isto tako, oni vode borbu vjerujući da je Allah njihov zaštitnik u toj borbi i vjerujući da se sučeljavaju sa ljudima čiji je zaštitnik šejtan pa su, prema tome, slabi, jer je šejtanovo lukavstvo zaista slabo...

S ovog aspekta odlučuje se sudbina borbe u vjerničkim osjećajima i određuje njen kraj prije nego što u nju uđu. Poslije toga je svejedno da li vjernik poginuo u borbi- a siguran je u rezultat - ili ostao živ kad pobijedi i svojim očima vidi pobjedu, a siguran je u veliku nagradu.

Iz ovog istinskog poimanja ove odredbe u oba njena slučaja proizašle su mnoge nadnaravne stvari koje je historija borbe na Allahovom putu zabilježila iz života prve zajednice muslimana, a koje su se tokom historije raširile u mnogim generacijama. Nema potrebe da za to ovdje navodimo primjere jer ih ima mnogo i oni su poznati... Iz ovog poimanja proistekla je i ta neobična islamska plima u najkraćem poznatom periodu u historiji. Ovo poimanje je bilo jedan od aspekata nadmoći koju je ostvario Božanski program zajednice muslimana nad protivničkim taborom... To je premoć na koju smo ranije ukazali u trećem džuzu.³² Izgradnja ovog poimanja bila je jedan vid sveobuhvatne i cjelovite borbe koju je Kur'an vodio u dušama vjernika dok je s njima vodio borbu protiv njihovih neprijatelja koji su bili nadmoćniji u broju, opremi i materijalnim sredstvima, međutim, s ove strane su bili mnogo slabiji pa su poraženi.

I evo nas, vidimo domet napora koji je uložio ovaj program u izgradnju ovog poimanja i njegovom stabiliziranju. Stvar nimalo nije bila lahka. Nije to bila puka riječ koja se izgovara već je to bio kontinuirani napor da se izliječi ljudska sebičnost i njena prevelika želja za životom - po svaku cijenu - da se izliječi loše poimanje suštine dobitka i gubitka... U ovoj cjelini slijedi ostatak govora o ovom liječenju i ovom kontinuiranom naporu.

Poslije ovoga kontekst Kur'ana nastavlja sa čuđenjem postupku jedne ili više grupa muslimana - rečeno je da su neki od njih bili muhadžiri koje je bio obuzeo zanos za borbom još dok su bili u Mekki u kojoj su bili zlostavljani i proganjani - tražeći da im se dozvoli da se bore protiv idolopoklonika, s obzirom na činjenicu da borba još nije bila propisana zbog mudrosti koju Allah zna, a o čemu ćemo vjerovatno i mi nešto saznati iz onoga što ćemo kasnije spomenuti... Međutim, pošto im je borba bila propisana, a nakon što je islam dobio državu u Medini i Allahovog znanja

---

³²U okrilju Kur'ana, III, str. 93.

da je u ovom propisu dobro za njih i za čovječanstvo, odjednom se - kako to slika Kur'an - pobojaše ljudi, *kao što se Allaha boje, ili još više, i uzviknuše: "Gospodaru naš, zašto si nam borbu propisao? Da si nas toga još neko vrijeme poštediti!"* (4/77). Ima onih kad ih zadesi dobro kažu: Ovo je od Allaha; a ima i onih koji, kad ih zadesi nesreća, kažu Poslaniku (alejhi-s-selam): Ovo je od tebe. Ima, opet, onih koji govore: Pokoravamo se - dok ne izađu od Poslanika (alejhi-s-selam) a kad izađu, onda noću snuju nešto što je drugačije od onoga što su pred njim govorili. Ima i onih, koji kada saznaju nešto važno u vezi sa sigurnošću ili opasnošću, to razglase...

Kontekst nastavlja da se čudi postupcima onih takvim načinom izražavanja i stilom koji odražava stanje duše tako kao da se prizor vidi i osjeća! On korigira njihovu lošu predstavu - a i predstave drugih - i loše shvaćanje suštine smrti i života, sudenog časa, sudbine, dobra i zla, koristi i štete, dobitka i gubitka, mjerila i vrijednosti, objašnjavajući im suštinu toga na način i u stilu koji odražava istinu u njenoj inspirirajućoj i podsticajnoj slici:

Zar ne vidiš one kojima je rečeno: "Dalje od boja, već namaz obavljajte i milostinju dajte! A kada im bi propisana borba, odjednom se neki od njih pobojaše ljudi, kao što se Allaha boje, ili još više, i uzviknuše: "Gospodaru naš, zašto si nam borbu propisao? Da si nas toga još neko vrijeme poštediti!" Reci: "Uživanje na ovom svijetu je kratko, a onaj svijet je bolji za one koji se grijeha klone; i nikome se od vas ni koliko trun jedan neće učiniti nepravda" (4/77).

Ma gdje bili, stići će vas smrt, pa kad bili i u visokim kulama (4/78).

Ako ih stigne kakvo dobro, oni vele: "Ovo je od Allaha!" a snađe li ih kakvo zlo, govore: "Ovo je zbog tebe!" Reci: "Sve je od Allaha!" Pa šta je tim ljudima?! - oni kao da ne razumiju ono što im se govori! (4/78).

Sreća koja ti se dogodi od Allaha je, a nesreću koja te zadesi sam si zaslužio. Mi smo te, kao poslanika, svim ljudima poslali, a Allah je dovoljan svjedok (4/79).

Onaj ko se pokorava Poslaniku pokorava se i Allahu; a onaj ko glavu okreće - pa, Mi te nismo poslali da im čuvar budeš (4/80).

Licemjeri govore: "Pokoravamo se!" a kada odu od tebe, onda neki od njih noću snuju nešto što je suprotno onome što ti govoriš, i Allah naredi da se ono što oni snuju pribilježi. Ti ih izbjegavaj i u Allaha se pouzdaj, jer Allah je dovoljan zaštitnik (4/81).

A zašto oni ne razmisle o Kur'anu? Da je on od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge protivrječnosti (4/82).

Kada saznaju za nešto važno, a tiče se bezbjednosti ili opasnosti, oni to razglase. A da se oni s tim obrate Poslaniku ili predstavnicima svojim, saznali bi od njih ono što žele da saznaju. A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove, i vi biste, osim malo vas, sigurno šejtana slijedili (4/83).

Ovi o kojima govore ove četiri grupe ajeta mogu biti isti oni o kojima govori prethodna grupa ajeta u ovoj cjelini: *Među vama ima i takvih koji će sigurno oklijevati* (4/72). U tom slučaju, sav govor bi bio o toj grupi licemjera od koje dolaze svi ovi postupci i riječi.

Mi skoro da smo to mišljenje držali pretežnim jer su osobine licemjerstva jasne, kako ih opisuju sve ove grupe ajeta. Zatim ovi postupci i ove riječi koje dolaze od raznih grupa od licemjera iz muslimanskih redova bliže su njihovoj prirodi i njihovim ranijim postupcima. Ali sama priroda kur'anskog konteksta je takva da su svi ajeti čvrsto povezani.

Međutim, prva grupa ovih ajeta koja govori o onima: *kojima je rečeno: "Dalje od boja", već namaz obavljajte i milostinju dajte!"* A kada im bi propisana borba, jeste razlog što se kolebamo da sve ove ajete smatramo govorom o licemjerima - iako se u njima javljaju svojstva licemjera i ukazuje potka konteksta, ali i odstupanje od njega - što je učinilo da smo mi skloniji mišljenju da se ova grupa ajeta prije odnosi na jednu skupinu muhadžira čije je vjerovanje bilo slabo, ali koji nisu bili licemjeri, mada je slabost osobina bliska licemjerstvu! Potom, svaka druga grupa od ove četiri grupe ajeta vjerovatno opisuje konkretnu grupu licemjera ubačenih u muslimanske redove, a možda je ta svaka grupa ajeta, opet, opis licemjera općenito, jer nabraja postupke i riječi koji dolaze od njih.

Razlog zbog koga zauzimamo ovakav stav prema ajetima prve grupe i naše mišljenje da oni opisuju jednu skupinu muhadžira slabog imana ili one čije vjersko pimanje još nije bilo sazrelo, niti su im se bili jasno ukazali znakovi uvjerenja u njihovim srcima i umovima, razlog tome je, dakle, to što su muhadžiri bili ti koje je obuzimao zanos i polet da otklone nepravdu koju su im nanosili idolopoklonici dok su bili u Mekki u vrijeme kad im borba nije bila dozvoljena pa im je rečeno: *"Dalje od boja, već namaz obavljajte i milostinju dajte!"* (4/77)

Čak ako uzmemo u obzir to što su inicijatori druge prisege, njih sedamdeset i dva, izložili Poslaniku (alejhi-s-selam) svoje neprijateljsko

raspoloženje prema stavovnicima Mine - zapravo želju da ih pobiju ako im Poslanik to naredi, našto je on odgovorio: "Nama nije naređena borba"... Ako, dakle, i ovo uzmemo u obzir, nama ne dolikuje da ovu skupinu prethodnika između Ensarija - inicijatori prisega na Akabi - svrstamo u licemjere o kojima govore ostali ajeti, niti one sa slabim imanom koje opisuje prva grupa ajeta, jer ovi odabrani nisu znali za licemjerstvo i slabost (neka je Allah svima njima zadovoljan).

Najvjerovatnije je da se ova grupa ajeta odnosi na neke muhadžire koji su bili preslabi - postavši u Medini vjernici i odstranivši od sebe nepravdu - za obaveze koje je nametala borba, a da se ostatak osobina ne odnosi na njih već na licemjere. Nama je teško - bez obzira na to koliko poznavali pojave ljudske slabosti - da bilo koga od prvih muhadžira obilježimo znakom da on zlo pripisuje Poslaniku (alejhi-s-selam) a da mu ne pripisuje dobro! Ili da izgovara riječi pokornosti pred njim, a noću snuje nešto što joj je suprotno... Iako ne isključujemo mogućnost da je među njima bila prisutna osobina razglašavanja podataka o sigurnosti i opasnosti, međutim, ovo prije može da upućuje na nedisciplinu, a ne na licemjerstvo...

Istina je da se mi pred svim ovim ajetima nalazimo u takvoj situaciji da ne možemo ništa kategorički tvrditi... Ni u prispjelim predajama o njima ništa kategorički nije rečeno...Čak ni o prvoj grupi ajeta za koju se navodi da se odnosi na skupinu muhadžira kao što se navodi, da se odnosi na grupu licemjera!

Ovo ćemo malo detaljnije razmotriti kako bismo opravdali muhadžire od znakova oklijevanja i uzmicanja koje pogađa vjernike kroz dobro i zlo koje navode predhodni ajeti, kako bismo ih opravdali od naznake pripisivanja zla Poslaniku (alejhi-s-selam) a ne dobra kojeg isključivo pripisuju Allahu, i kako bismo ih opravdali od snovanja nepokornosti... Mada raščlanjivanje kur'anskog teksta na ovaj način nije nimalo lahko, za onoga ko prati kur'anski kontekst, on će ipak da shvati - kroz dugo druženje sa Kur'anom - ovaj kur'anski način izražavanja! A Allah je najbolji pomagač.

Zar ne vidiš one kojima je rečeno: "Dalje od boja, već namaz obavljajte i milostinju dajte! A kada im bi propisana borba, odjednom se neki od njih pobojaše. Ijudi, kao što se Allaha boje, ili još više, i uzviknuše: "Gospodaru naš, zašto si nam borbu propisao? Da si nas toga još neko vrijeme poštedio!" Reci: "Uživanje na ovom svijetu je kratko, a onaj svijet je bolji za one koji se grijeha klone; i nikome se od vas ni koliko trun jedan neće učiniti nepravda" (4/77).

Ma gdje bili, stići će vas smrt, pa kad bili i u visokim kulama (4/78).

Uzvišeni Allah se čudi postupku ovih ljudi koji su u zanosu pojurili u borbu i požurivali je dok su bili u Mekki gdje su bili izloženi nepravdi, progonima i patnjama od strane idolopoklonika kada im borba još nije bila dozvoljena radi mudrosti koju je Allah htio. Međutim, kada je došlo pogodno vrijeme koje je Allah odredio, kada su stvoreni odgovarajući uvjeti i kada im je borba na Allahovom putu bila propisana, odjednom se jedna grupa njih jezovito uplašila, tako da se uplašila ljudi protiv kojih im je bilo naređeno da se bore - a i oni su ljudi -, uplašili su ih se kao što se boje Allaha, Silnoga i Svemogućeg koji tog Dana niko neće kao *On mučiti i niko neće kao On u okove okivati (89/25-26)*, štaviše boje ih se još više (4/77). Oni odjednom uzvikuju, u žalosti, strahu i jezi: *"Gospodaru naš, zašto si nam borbu propisao" (4/77)*... To je čudno pitanje od vjernika. Ono upućuje na zamagljenost njegovog poimanja ove vjere kao i zadaće ove vjere... Tu njihovu zapitanost prati slaba i sitna želja: *Da si nas toga još neko vrijeme poštedio! (4/77)*. I da si nam dao još vremena prije primanja ove teške i zastrašujuće obaveze!

Ljudi sa najviše ushićenja, poleta i naglosti su katkada najstrašljiviji, najslabiji i najmalodušniji, kad stvar postane sasvim ozbiljna i kad otpočne borba... Zapravo, često je ovo pravilo! To je stoga što preveliko ushićenje, naglost i polet često proizidu iz nedovoljne procjene suštine obaveza, a ne proizidu iz hrabrosti, izdržljivosti i ustrajnosti. Isto tako, one mogu da proizidu iz nedovoljne podnošljivosti, nedovoljne podnošljivosti tjeskoba, nepravde i poraza, pa ih to nagna da traže izlaz, stupe u akciju, da se brane i da to prevladaju i pobijede na bilo koji način, bez procjene koliko ta akcija, odbrana i pobjeda košta i šta sve zahtijeva, tako da, kad se suoče sa ovim obavezama i zahtjevima, uvide da su one mnogo teže nego što su mislili i mnogo mučnije nego što su pretpostavljali. Zato prvi očajavaju, prvi ustuknu i prvi se predaju, dok ostaju čvrsti i jaki oni koji su se držali uspravno, koji su podnosili tjeskobu i nepravdu neko vrijeme, koji su se pripremili za tu priliku, koji su znali pravu cijenu obaveza koje iziskuje akcija i granicu do koje ljudi mogu izdržati sve to što se od njih zahtijeva...

Njih su oni ushićeni, poletni i nagli u ono vrijeme smatrali slabićima i nije im se sviđala njihova promišljenost i procjena situacije! Međutim, u boju se ispostavi koja je grupa izdržljivija i koja je grupa dalekovidnija!

Najvjerovatnije je da je ova grupa koje se tiču ovi ajeti bila od one vrste ljudi koju je ujedala nepravda u Mekki pa je nije mogla podnositi, nije mogla podnositi poniženje jer je bila ugledna grupa, pa je nepromišljeno i naglo tražila od Poslanika (alejhi-s-selam) da joj dozvoli da otkloni nepravdu ili da sačuva dostojanstvo. Poslanik (alejhi-s-selam) u ovome je slijedio zapovijed svoga Gospodara koja je glasila da treba biti strpljiv, da treba pričekati, da se treba odgojiti, pripremiti i očekivati naredbu u suđeno i povoljno vrijeme. Pošto je ova grupa ostala sigurna u Medini, pošto više nije bilo nepravde i poniženja, pošto su nesreće i udesi po živote i ljude otklonjeni, ova grupa nije više nalazila opravdanja za borbu, u najmanju ruku, nije smatrala da s njom treba požuriti.

A kada im bi propisan borba, odjednom se neki od njih pobojaše ljudi, kao što se Allaha boja, ili još više, i uzviknuše: "Gospodaru naš, zašto si nam borbu propisao? Da si nas toga još neko vrijeme poštudio!" (4/77).

Vjerovatno je da su pripadnici ove grupe zaista vjernici. Kao dokaz tome je njihovo ponizno i sjetno okretanje Allahu! Ova slika treba da nam bude na umu. Tu je riječ o vjerovanju koje još nije sazrelo, o poimanju čiji znakovi još nisu postali jasni i o sljedbeniku kod koga se još nije razbistrila zadaća vjere na Zemlji. Vjera ima veću zadaću od toga da zaštiti pojedinca, od toga da zaštiti narod i domovinu. Ona je u biti utemeljenje Allahovog programa na Zemlji i uspostavljanje Njegovog pravednog sistema u cijelom svijetu. Njena zadaća je stvaranje vrhovne snage na ovoj Zemlji koja će imati vlast i koja će spriječiti zatvaranje granica pred Allahovim pozivom, koja će spriječiti onemogućavanje ljudima da slušaju ovaj poziv na bilo kom mjestu na zemaljskoj kugli i koja će sprječavati da bilo ko od ljudi bude stavljan na iskušenje i patnje zbog svoje vjere ako ju je on potpuno slobodno izabrao - bilo koju vrstu iskušenja i patnje - kao što je onemogućavanje zarade ili prava na rad i aktivnost tamo gdje živi. Ovo su sve obaveze koje nemaju veze sa nanošenjem ili nenanošenjem nepravde ljudima lično... Dakle, sigurnost u Medini nije upućivala - čak pod pretpostavkom da je bila potpuna i da nije bila ugrožena - na to da su muslimani izvršili svoju misiju i da treba prestati sa džihadom!

Vjerovanje koje još nije bilo sazrelo do te mjere da čovjeka dovede do vlastitog izbora naredaba i da sluša samo Allahovu naredbu, držeći je uzrokom i posljedicom, uzročnikom i prouzročenicom i posljednjom riječju -

svejedno da li obveznik znao njenu mudrost ili mu se ona još nije otkrila - zatim poimanje čiji znakovi još nisu bili jasni da bi vjernik mogao spoznati zadaću ove vjere na Zemlji i svoju vlastitu zadaću - vjernikovu zadaću - s obzirom na to da je i on jedna od Allahovih odredbi preko koje On provodi ono što hoće u ovom životu, bez sumnje da će iz ovoga proisteći ovakav stav koga odslikava kur'anski kontekst na ovaj način, čemu se ovoliko čudi i što ovoliko mrzi.

A kad je riječ o tome što Allah nije dozvolio muslimanima u Mekki da se odupru zlu, da uzvrate na neprijateljstvo, da otklone nepravdu silom, jer su mnogi među njima to bili u stanju, jer nisu bili slabi ni jadni, nisu bili nemoćni da na jedan udarac uzvrate dva udarca, bez obzira na to koliko su muslimani u to vrijeme bili u manjini, šta je svrha naredbe da se ne prihvati borba, a da se obavlja namaz, daje zekjat i bude strpljivo i izdržljivo, čak i u situaciji kad su neki muslimani preživljavali takve patnje i zlostavljanja da to nisu mogli podnositi, kod nekih su zlostavljanja prelazila mjeru izdržljivosti pa su napuštali vjeru, a neki nisu mogli izdržati stalna zlostavljanja pa su umirali pod njihovom žestinom, šta je svrha svega toga... mi nismo u situaciji da damo odlučan odgovor, jer bismo tada sebi dali za pravo da kažemo na Allaha ono što nam On nije objasnio kao mudrost i pripisali uzroke i povode koji možda nisu strvarni uzroci ni povodi ili možda i jesu ali iza njih stoje drugi uzroci i povodi koje nam On nije otkrio, a On, Uzvišeni, zna da je u njima dobro i interes. Ovako se ponaša vjernik pred svakom obavezom ili pred svakim propisom o Allahovom zakonu - u kome Allah nije objasnio njegov uzrok na decidan, konačan i definitivan način - bez obzira na to što je čovjeku naumpalo uzroka i povoda za ovaj propis ili za tu obavezu, ili za način izvršenja ovog propisa ili za način obavljanja te obaveze, a što spozna čovjekov um i to smatra dobrim... Vjernik ovo sve treba da smatra običnom pretpostavkom, a ne da tvrdi odlučno - bez obzira na to koliko imao povjerenja u svoje znanje, um i razmatranje Allahovih propisa - da je ono što on smatra ta mudrost, upravo ta mudrost koju je Allah želio izraziti tim tekstom i da iza toga nema ništa drugo i da mimo toga nema ništa drugo! Ta suzdržljivost zahtijeva lijepo ponašanje koje je obavezno sa Allahom i razlika između Allahovog znanja i čovječijeg saznanja po prirodi i suštini stvari.

Sa stanovišta ovog lijepog ponašanja koje je nužno mi dosežemo do mudrosti nepropisivanja džihada u Mekki i njegovo propisivanje obaveznom vjerskom dužnošću u Medini... Spomenut ćemo ono što se nama pokazuje kao mudrost i uzrok... Mi to držimo običnom pretpostavkom, a ono što je iza toga ostavljamo Allahu. Mi Njegovoj

odredbi ne pripisujemo razloge i motive koje ne znamo, a koje ne zna niko izuzev On ... To su uzroci i motivi koje nam On nije precizno odredio niti nas je o njima upoznao preko jasnog teksta!

To su razlozi do kojih smo došli na osnovu samostalnog rasuđivanja, a ono može da bude pogrešno ili tačno, može da bude nepotpuno ili pretjerano. Njime ne želimo ništa više osim da razmišljamo o Allahovim propisima u skladu sa onim što nam iznose na vidjelo događaji tokom vremena:

a) Vjerovatno je ta odredba takvog karaktera što je Mekanski period bio period odgajanja i pripreme za konkretnu sredinu, za konkretne ljude i u konkretnim okolnostima. Ciljevi odgajanja i pripreme u sredini poput ove bili su odgajanje arapskog čovjeka da trpi i izdrži ono što obično ne trpi i ne podnosi, kao što je nepravda koja pogađa njega ili one koji su pod njegovom zaštitom. Strpljivost i izdržljivost trebala je da tog arapskog čovjeka oslobodi od samog njega, da postane neovisan od svoje ličnosti i da mu njegova ličnost i oni koji su pod njegovom zaštitom ne budu centar života u njegovom pogledu na svijet niti osnovni motivi za akciju u životu... Njega je također trebalo odgajati da uspostavi kontrolu nad svojim nervnim sistemom, tako da ne reagira nepromišljeno na prvi poticaj, kao što je to u njegovoj prirodi, niti da se uzruja na prvi izazov, postajući tako umjeren u svojoj prirodi i svojim pokretima... Isto ga je tako trebalo odgojiti da on pripada organiziranom društvu koje ima svoje rukovodstvo kome se obraća po svakom pitanju iz svoga života, i da se ne ponaša drugačije nego kako mu ono odredi - bez obzira na to koliko se slagao ili ne slagao sa običajima i uzusima tog društva. Ovo je bio kamen - temeljac u pripremanju ličnosti arapskog čovjeka za stvaranje "muslimanskog društva" koje će biti podređeno rukovodstvu koje ga usmjerava, koje će biti napredno i civilizirano, a ne barbarsko i plemensko društvo.

b) Možda je to također zbog toga što je mirotvorna misija imala veći utjecaj i bila djelotvornija u sredini kakva je bila kurejševička. Tu sredinu karakterizirao je ponos i ugled i vjerovatno bi sukob s njom - u ovom periodu kakav je bio ovaj - doveo do povećanja tvrdoglavosti i do pojave novih krvnih osveta, poput poznatih arapskih osveta koje su izazvale ratove poznate pod imenima Dahis i Gabra i rat Besus - koji su trajali dugi niz godina i u kojima su nestala čitava plemena -, pa bi nova osveta u njihovoj svijesti i sjećanjima bila dovedena u vezu sa islamom i nikad se ne bi smirivala. Islam bi se tada pretvorio iz misije u osvetu i mržnju tako da bi se zaboravila njegova osnovna ideja na samom njegovom početku i ne bi joj bilo ni spomena.

c) Možda je to bilo radi toga da bi se izbjegla borba i ubijanje unutar svake kuće. Naime, tamo nije postojala centralna organizirana vlast koja je kažnjavala vjernike i stavljala ih na kušnju, već je to bilo prepušteno starateljima svakog pojedinca da ga oni kažnjavaju, stavljaju na kušnju i "odgajaju"! Stoga bi odobrenje da se može ratovati u sredini kakva je ova značilo izbijanje rata i pokolja u svakoj kući... Zatim bi se reklo: Eto, to je islam! A to je i rečeno, mada je islam naredio da se odustane od borbe! Kurejševićka propaganda u sezoni hodočašća među Arapima koji su dolazili na hodočašće i radi trgovine glasila je: Zbilja Muhammed razdvaja roditelja i djete, povrh toga što je podijelio svoj narod i svoje pleme! A šta bi tek bilo da je stvarno naredio da dijete ubija oca, a rob gospodara, u svakoj kući i u svakoj mahali!

d) Vjerovatno je to bilo i zbog toga što je Allah znao da će mnogi od ovih inadžija koji su prve muslimane odvrćali od vjere, kažnjavali ih i uznemiravali, da će upravo oni biti odana armija islama, štaviše njeni komandanti. Nije li Omer Ibni el-Hattab bio među ovima?!

e) Možda je to i zbog toga što je u običaju arapskog ponosa u plemenskoj sredini bilo da ustane u odbranu potlačenog koji je podnosio nepodnošljiva zlostavljanja koja se nisu smanjivala! Posebno je to bilo izraženo ako su zlostavljani časni i ugledni ljudi... Ima mnogo slučajeva koji potvrđuju ispravnost ovog stava u toj sredini. Tako se Ibni Dagna nije zadovoljavao da pusti Ebu Bekra - koji je bio častan i ugledan čovjek - da iseli i napusti Mekku. Držao je to sramotom Arapa! On mu je ponudio svoje susjedstvo i zaštitu. Posljednji ovakav slučaj je poništavanje dokumenta o bojkotu Hašimovića u Ebu Talibovo imanje, koji je potrajao dugo, koji ih je izgladnio i doveo u teška iskušenja... Dok je u drugim sredinama starijih civilizacija koje su stajale protiv poniženja, šutnja na nepravdu vjerovatno bila povod za ismijavanje, ruganje i omalovažavanje sredine, a veličanje nasilnika, tiranina i napadača!

f) Vjerovatno je to bilo također stoga što je broj muslimana tada bio mali, što su bili okruženi u Mekki i što misija nije bila stigla u ostale dijelove Arabijskog poluotoka. Ili su vijesti o njoj bile plasirane tako da su plemena zauzimala neutralan stav prema unutrašnjem sukobu između Kurejševića i pojedinih njihovih sinova, očekujući kakva će biti sudbina događaja... U situaciji poput ove, ograničeni sukob mogao je da dovede do likvidacije male muslimanske skupine - čak i kad bi oni pobili mnogostruko više idolopoklonika nego što će njih biti ubijeno -, mnogoboštvo bi ostalo, a muslimanska zajednica bi bila zbrisana. Islam ne bi uspostavio svoj poredak na Zemlji niti bi imao realnu egzistenciju... A on

je vjera koja je došla da bude program za život i da bude realan i praktičan sistem za život.

g) Istovremeno, nije bilo velike i nasušne potrebe za navođenjem svih ovih gledišta u vezi sa naredbom za borbu i otklanjanjem nepravde, jer je glavna stvar u ovoj misiji postojala u to vrijeme i ona je bila ostvarena... Ova glavna stvar jeste samo postojanje misije... Njeno je postojanje u osobi Poslanika (alejhi-s-selam) i u njegovoj ličnosti, koja je bila pod zaštitom sablji Hašimovića, tako da prema njemu nije mogla biti ispružena ruka a da joj nije zaprijetilo odsijecanje! Važeći plemenski sistem činio je da se svako pleme plaši da ne uđe u rat sa Hašimovićima, pa ako bi pružilo ruku na Muhammeda (alejhi-s-selam) osoba Poslanika bi bila dovoljno zaštićena... Poslanik je, dakle, svoju misiju dostavljao pod zaštitom sablji Hašimovića i u skladu sa važećim plemenskim sistemom. On nije tajio misiju, niti ju je krio, ali se niko nije usuđivao da ga ometa u njenom dostavljanju i obznaniivanju na kurejševičkim sastajalištima kod Kabe i na brdu Safi na javnim sastancima. Niko se nije usuđivao da mu zatvori usta! Niko se nije usuđivao da ga kidnapuje, zatvori ili ubije! Niko se nije usuđivao da mu nametne ono što će govoriti, tako da iznese neke istine svoje vjere a druge prešuti. Kad su od njega tražili da prestane omalovažavati i grditi njihove bogove, on to nije učinio. Kada su tražili da šutke prijede preko vjere njihovih očeva i djedova i da ne govori da će oni u pakao, ni to nije uradio. Kada su tražili da "farba" pa će i oni farbati, odnosno da im ugađa pa će i oni njemu ugađati, zapravo da slijedi neke njihove tradicije pa će i oni slijediti neke njegove odredbe, ni na to nije pristao... U cjelini, misija je imala punu egzistenciju u osobi Allahovog Poslanika (alejhi-s-selam) koji je bio štićen sabljama Hašimovića u svom dostavljanju poziva njegovog Gospodara u svako mjesto i u svakom vidu... Stoga nije bilo toliko neophodno da se požuruje sa borbom i da se zanemare sva ova gledišta koja se odnose na sredinu i koja su u svoj svojoj sveukupnosti štitila misiju i pomagala je u sredini kakva je bila ova...

Sva ova gledišta - kako mi računamo - bila su nešto od onoga što je Allahova mudrost iziskivala da naredi muslimanima da se suzdrže od boja a da obavljaju namaz i daju zekjat... Tako će se upotpuniti njihovo odgajanje i pripremanje, tako će se okoristiti svim mogućnostima plana u ovoj sredini. Muslimani će stajati iščekujući zapovijed rukovodstva u za to odgovarajuće vrijeme i isključujući sebe iz cijele te stvari, jer u njoj nemaju nikakvog udjela. Ona je isključivo za Allaha i na Allahovom putu... Misija ima svoju egzistenciju, ona postoji i ona se ispunjava, ona je zaštićena i ona je čuvana...

Bez obzira na to kakva je Allahova mudrost iza ovog plana, ushićeni su izražavali svoju žudnju za trenutkom u kome će im biti dozvoljena borba:

A kada im bi propisana borba, odjednom se neki od njih pobojaše ljudi, kao što se Allaha boje, ili još više, i uzviknuše: "Gospodaru naš, zašto si nam borbu propisao? Da si nas toga još neko vrijeme poštedio!" (4/77).

Postojanje ove grupe u muslimanskim redovima stvorilo je stanje slabosti, kao što je dovelo do stanja nepostojanja koordinacije između ove nestrpljive i nemirne grupe i između vjernika čija su srca stabilna i mirna, koji na sebe preuzimaju obavezu džihada - uza sve teškoće koje on u sebi nosi - sa smirenošću, uvjerenjem, odlučnošću i sa zanosom koji se ispoljavaju u odgovarajućoj prilici. Zanos koji prati izvršenje nekog djela jeste pravi zanos, a zanos prije djela može biti puki zanos i naglost koja se ispari pri sučeljavanju sa opasnošću!

Kur'an je ovo stanje liječio svojim Božanskim programom:

Reci: "Uživanje na ovom svijetu je kratko, a onaj svijet je bolji za one koji se grijeha klone; i nikome se od vas ni koliko trun jedan neće učiniti nepravda." Ma gdje bili, stići će vas smrt, pa kad bili i u visokim kulama (4/77-78)...

Oni se plaše smrti i žele život. Oni s uzdahom i žalošću pozele da ih je Allah toga poštedio jedno vrijeme i produžio im uživanje na ovom svijetu!

Kur'an liječi ova osjećanja u njihovom žarištu i razbija tamu oko suštine smrti i suđenog časa:

Reci: "Uživanje na ovom svijetu je kratko" (4/77)...

Sva uživanja ovoga svijeta, čitav ovaj svijet, sve je to kratko. A šta onda reći za dane, sedmice ili mjesece, pa i godine? Kakva je vrijednost ovog odlaganja na kratak rok? Ako je uživanje na ovom svijetu, ma koliko on bio dug, kratko? Šta se onda od uživanja može ostvariti za nekoliko dana, sedmica, mjeseci ili godina? Sva uživanja na ovom svijetu i sam svijet, koliko god on bio dug, kratka su.

"A onaj svijet je bolji za one koji se grijeha klone" (4/77)...

Ovaj svijet, prvenstveno, nije kraj kruga, niti kraj putovanja... On je samo faza... Iza njega dolazi drugi svijet i uživanje na njemu je pravo uživanje - pored toga što su uživanja na njemu dugoročna i mnogobrojna -

stoga je on "bolji", *bolji za one koji se grijeha klone* (4/77)... Spominjanje bogobojažnosti, strahopoštovanja i straha ovdje je na svom mjestu. To je bogobojažnost koja je usmjerena Allahu. On je Taj koga se boji, On je Taj prema kome se ima strahopoštovanje... Nisu ljudi ti kojih se treba bojati... Onih ljudi za koje je prethodno rekao: oni se njih boje, kao što se Allaha boje ili još više! Onaj ko se boji Allaha ne boji se ljudi, onaj čije je srce nastanjeno strahom od Allaha ne boji se nikog. Šta mu ko može ako to Allah neće?

I nikome se od vas ni koliko trun jedan neće učiniti nepravda" (4/77).

Nema obmane, nema štete i nema nepravde ako ih mimoide nešto od uživanja na ovom svijetu. Ima budući svijet. Tamo je nagrada potpuna. Tamo neće biti nasilja i nepravde u konačnom obračunu i za ovaj i za budući svijet!

Međutim, ima ljudi koji često požele - pored svega ovoga - da duže žive na ovoj zemlji! Čak i onda kad vjeruju u budući svijet i kad očekuju nagradu na budućem svijetu, posebno oni koji su u onoj fazi i na onom stupnju vjere na kome je bila ova grupa o kojoj je ovdje riječ!

Ovdje dolazi jedan drugi opazaj, opazaj koji ispravlja poimanje o suštini smrti i života, suđenog časa i sudbine, i vezu svega toga sa obavezom borbe od koje su se toliko prestrašili i u kojoj su se toliko uplašili ljudi!

Ma gdje bili, stići će vas smrt, pa kad bili i u visokim kulama (4/78)...

Smrt je neizbježna u svom suđenom času. Ona nema nikakve veze sa ratom ni mirom. Ona nema nikakve veze sa utvrđenošću ili neutvrđenošću mjesta u koje bi se neko sklonio. Ne može je, dakle, odgoditi ako im odgodi obavezu borbe, kao što je ova obaveza i izloženost ljudi u borbi ne može požuriti u odnosu na njen rok...

Ovo je jedna, a to je druga stvar i nema nikakve veze među njima... Samo postoji veza između smrti i suđenog časa, između roka koga je Allah odredio i dolaska tog roka.. Druge veze nema. Nema, dakle, smisla želja za odgađanjem borbe. Nema, dakle, smisla strah od ljudi u borbi ili mimo borbe!

Ovim drugim opazajem kur'anski program liječi sve što sihne u misli u vezi sa ovom naredbom i sve ono što stvara zbrkano poimanje kao što je strah ili božan...

Ovo ne znači da čovjek ne treba da bude oprezan i predostrožan i da ne preduzme sve što je u njegovoj moći kad je riječ o pripremi, pripravnosti i zaštiti... Ranije je rečeno da im je Allah naredio da budu oprezni. Na drugim mjestima im je odredio predostrožnost u slučaju namaza koji se klanja u okolnostima straha. U drugim surama im je naredio da kompletiraju vojnu opremu i budu pripralni... Međutim, ovo je jedno, a dovodenje u vezu smrti i suđenog časa sa ovim nešto drugo... Opres i kompletiranje opreme je zapovijed koja se mora poštovati, ona ima svoju vidljivu i svoju skrivenu mudrost, a iza nje stoji Allahovo planiranje i određenje... Ispravno poimanje suštine veze između smrti i suđenog časa - uprkos svoj spremnosti i predostorožnosti - jeste naredba koja se mora poštovati i ona ima svoju vidljivu i svoju skrivenu mudrost, a iza nje stoji Allahovo planiranje i određenje...

Balans i ravnoteža, upućenost u sve strane, sklad između svih strana...

Ovo je islam. Ovo je islamski program odgoja pojedinaca i zajednica...

Ovim se vjerovatno završava govor o toj grupi muhadžira i počinje govor o drugoj od grupa raširenih u islamskom društvu, od kojih se sastoje muslimanski redovi, i ne samo od njih... Ovo, iako nema prekida u kontekstu, iako nema dijeljenja i zastoja, ovo obavještava da dolazi govor o drugoj grupi, a da je govor o onoj grupi završen... Međutim, mi idemo dalje u razmatranje gledišta koja smo ranije iznijeli.

Ako ih stigne kakvo dobro, oni vele: "Ovo je od Allaha!" a snađe li ih kakvo zlo, govore: "Ovo je zbog tebe!" Reci: "Sve je od Allaha!" Pa šta je tim ljudima?! - Oni kao da ne razumiju ono što im se govori ! (4/78).

Sreća koja ti se dogodi od Allaha je, a nesreću koja te zadesi sam si zaslužio. Mi smo te, kao poslanika, svim ljudima poslali, a Allah je dovoljan svjedok (4/79).

Onaj ko se pokorava Poslaniku pokorava se i Allahu; a onaj ko glavu okreće - pa, Mi te nismo poslali da im čuvar budeš (4/80).

Oni koji govore ovaj govor, pripisujući dobro koje ih stigne Allahu, a pripisujući zlo koje ih snađe Poslaniku (alejhi-s-selam) - pretpostavlja se da se na njih može gledati sa nekoliko aspekata.

• Prvi aspekt: oni Poslanika (alejhi-s-selam) vide u crnom svjetlu vjerujući da im je on - Bože sačuvaj - loš predznak i da im zlo dolazi od njega. Ako godina bude sušna, ako stoka ne izvede potomstvo ili ako dožive poraz u nekoj bitki, zloslutno su to pripisivali Poslaniku (alejhi-s-selam). Međutim, ako ih stigne dobro, to bi pripisivali Allahu!

Drugi aspekt: oni namjerno hoće da omalovaže zapovjedništvo Poslanika (alejhi-s-selam) ne bi li se riješili obaveza koje im on stavlja u zadatak. Vjerovatno je obaveza borbe jedna od njih - ili najglavnija -, pa umjesto da kažu da su slabi i da se plaše suočiti sa borbom, oni pribjegavaju tom drugom zaobilaznom putu govoreći da im dobro dolazi od Allaha, a da im zlo dolazi samo od Poslanika (alejhi-s-selam) i od njegovih naređenja. Oni pod dobrom i zlom podrazumijevaju samo kratkoročnu vidljivu korist ili štetu!

Treći aspekt: to je stvarno loše poimanje suštine onoga što se dešava njima i ljudima na ovom svijetu i povezivanja toga sa Allahovom voljom, prirodom Poslanikovih (alejhi-s-selam) naredbi njima i suštinom veze Poslanika sa Uzvišenim Allahom...

Ova treća stvar - ako je tačna -, podesna je da se njom okvalifikuje ta grupa muhadžira čije je loše poimanje suštine smrti i suđenog časa učinilo da se poboje ljudi kao što se Allaha boje, ili još više, govoreći: *"Gospodaru naš, zašto si nam borbu propisao? Da si nas toga još neko vrijeme poštudio!"* (4/77)... Međutim, mi smo još uvijek skloniji stavu da se ovde govori o ovoj drugoj grupi u kojoj su objedinjeni svi ili neki od ovih aspekata, a ovaj treći svakako spada u njih...

Problem o kome raspravljaju ovi ajeti jeste jedna strana jednog velikog problema... Problema koji je u historiji dijalektike i filozofije u čitavom svijetu poznat po imenom "Problem sudbine i određenja" ili "Predestinacije i slobodne volje"... Ovaj problem je spomenut u toku kazivanja o ovoj grupi ljudi, zatim pri odgovoru njima i korigiranju njihovog stava. Kur'an taj problem obrađuje tako jednostavno i jasno da u tome nema ništa komplicirano ni nejasno. Izložimo ga i mi kako je naveden i kako je na njega odgovorio Časni Kur'an:

Ako ih stigne kakvo dobro, oni vele: "Ovo je od Allaha!" A snade li ih kakvo zlo, govore: "Ovo je zbog tebe!" Reci: "Sve je od Allaha!" Pa šta je tim ljudima?!- Oni kao da ne razumiju ono što im se govori! (4/78)

Allah je prvi Izvršilac i Jedini Izvršilac svega onoga što se događa u Kosmosu, onoga što se dešava ljudima i onoga što potječe od ljudi. Ljudi posjeduju toliko da se usmjere na nešto i da nastoje da to ostvare, međutim, ostvarenje djela - svakog djela - biva samo Allahovom voljom i određenjem.

Stoga pripisivanje stvaranja dobra ili stvaranja zla, a koje njih pogada, Poslaniku (alejhi-s-selam) koji je čovjek između njih i stvoren poput njih - nerealno je pripisivanje, koje upućuje na apsolutno nerazumijevanje bilo šta o ovoj temi.

Čovjek se usmjerava i nastoji ostvariti dobro sredstvima koja mu je Allah pokazao da ona ostvaruju dobro. Međutim, stvarno ostvarenje dobra biva Allahovom voljom i Njegovim određenjem, jer ne postoji nikakva moć osim Allahove moći koja prouzrokuje stvari i zbivanja i koja ostvaruje događaje koji se događaju u Kosmosu. Dakle, ostvarenje dobra sredstvima koja je preduzeo čovjek i njegovim nastojanjem i trudom jeste jedno od djela Allahove moći.

Čovjek se katkad usmjeri da ostvari zlo ili da uradi nešto što vodi i izaziva zlo. Međutim, stvarno događanje zla i njegovo postojanje u osnovi dešava se samo Allahovom voljom i Allahovim određenjem, jer ne postoji druga moć koja prouzrokuje stvari i zbivanja u ovom Kosmosu osim Allahove snage.

U oba slučaja, i postojanje događaja i njegovo ostvarenje, jeste od Allaha... Ovo je ono što utvrđuje prvi ajet...

Kad je riječ o drugom ajetu:

Sreća koja ti se dogodi od Allaha je, a nesreću koja te zadesi sam si zaslužio (4/79)...

ovaj ajet utvrđuje drugu činjenicu, koja ne ulazi niti se miješa u područje prve činjenice... Ona je nešto sasvim drugo... Na nju treba gledati iz posve drugog ugla.

Uzvišeni Allah je donio program, propisao put, ukazao na dobro i upozorio na zlo... Kada čovjek slijedi ovaj program, kada ide ovim putem, kada nastoji da čini dobro i kada se čuva zla, Allah mu pomaže da ide

pravim putem, kako je to rekao: *One koji se budu zbog Nas borili Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nama vode uputiti* (29/69)... Tada čovjek ostvari dobro i sreću... Nije važno što je to od vanjskih pojava koje ljudi sa strane smatraju dobitkom... Važno je da je to uistinu dobro na vagi Uzvišenog Allaha i da je od Allaha, jer je Allah Taj Ko je donio program, propisao put, ukazao na dobro i upozorio na zlo... Kada čovjek ne slijedi Allahov program koji je On donio, kada ne slijedi put koji je On propisao, kada ne nastoji da čini dobro na koje mu je On ukazao i kada se ne čuva zla na koje je On upozorio, tada ga snađe zlo i zadesi nesreća... Pravo zlo i prava nesreća, bilo na ovom svijetu ili na budućem ili na oba svijeta zajedno. Ovo je tada od samog čovjeka, jer je on taj koji nije slijedio Allahov program i Njegov put...

Ovo značenje nije ovo prvo značenje, ovo područje nije ovo prvo područje... Mi računamo da je to jasno...

Ovo ništa ne mijenja od prve činjenice, a to je da se ostvarenje dobra, ostvarenje zla i njihovo događanje dešava samo Božijom moći i Njegovim određenjem, jer je On Stvoritelj svega što nastaje, uzročnik svega što se događa, Stvoritelj svega što biva... Bez obzira na odnos ljudske volje i njihov učinak u tome što se događa i u tome što biva.³³

Zatim im objašnjava domete zadaće Poslanika (alejhi-s-selam) njegovu djelatnost i stav ljudi prema njemu, kao i njegov odnos prema ljudima. Na kraju, cijelu stvar vraća Allahu:

Mi smo te, kao poslanika, svim ljudima poslali, a Allah je dovoljan svjedok. Onaj ko se pokorava Poslaniku; pokorava se i Allahu, a onaj ko glavu okreće - pa, Mi te nismo poslali da im čuvar budeš (4/79-80).

---

³³ Što se tiče problema koga ovi tekstovi prikazuju s jednog aspekta ili skreću pažnju na njega, to je problem predodređenosti i slobodne volje, zapravo jeste pitanje do koje granice djeluje ljudska volja u onome što čovjek poduzima ili se njemu dešava? Zatim, kako čovjek može imati slobodnu volju na osnovu koje će biti nagrađen ili kažnjen kad je Allahova volja ta koja stvara sve što se događa, u što spada i sama čovjekova volja, njegovo nastojanje i njegovo djelo... Pa do posljednjeg pitanja o ovome problemu... Kur'anski tekstovi kažu: Sve što se događa, događa se Allahovom voljom i Njegovim određenjem. Ti tekstovi istovremeno kažu: Čovjek hoće i djeluje i on će polagati račun za svoju volju i svoje djelo... Kur'an je Allahov govor i u njemu nema međusobne proturječnosti. Neophodno je, dakle, da postoji određen odnos između jednog i drugog govora. Neophodno je, dakle, da postoji područje za ljudsku volju i njegovo djelo dovoljno široko da za to može biti nagrađen ili kažnjen a da to ne proturiječi sa područjem Božanske volje i Božanskog određenja. Kako? Ovo je ono što se ne može objasniti, jer ljudski um nije dorastao da shvati okolnosti i načine Allahovog djelovanja!

Zadaća Poslanika je izvršavanje misije, a ne stvaranja dobra ili stvaranje zla. Ovo je u Allahovoj kompetenciji, kao što je ranije rečeno. Allah je svjedok da je On poslao Poslanika (alejhi-s-selam) da obavi ovu funkciju, i *Allah je dovoljan svjedok* (4/79) .

Odnos ljudi prema Poslaniku (alejhi-s-selam) jeste da onaj ko se njemu pokorava taj se pokorava i Allahu. Nema razlike između Allaha i Poslanika, niti između Allahovog govora i govora Njegovog Poslanika... A onaj ko glavu okreće i neće da vjeruje, njegov slučaj se prepušta Allahu kad je u pitanju nagrada i kazna. Poslanik nije poslan da čovjeka prisili na pravi put i da ga primora u vjeru. On nije zadužen da ga čuva da ne griješi i da ne zaluta, jer ovo ne ulazi u okvire zadaće Poslanika niti u domete Poslanikove moći.

Ovim objašnjenjem Kur'an revidira njihovo poimanje o suštini onoga što im se događa... Sve se dešava i ostvaruje samo Allahovom voljom i Njegovim određenjem. Ono što ih snade od dobra ili zla - u bilo kom vidu dobra ili zla, bilo prema onome kako ga oni vide očividno ili prema onome što je suština stvari i što je realnost - to je od Allaha, jer niko ne prouzokuje ništa, niti izaziva, niti stvara, niti uvodi u svijet egzistencije izuzev Allah... Ono što ih stigne od stvarnog dobra - na Allahovoj tezulji - to je od Allaha, jer je to rezultat Njegovog programa i Njegove upute, a ono što ih snade od stvarnog zla - na Allahovoj tezulji - to je od njih samih, jer je to zbog okretanja leđa Allahovom programu i izbjegavanja Njegove upute...

Prva i posljednja funkcija Poslanika jeste da je on vjerovjesnik. On ne pravi, ne proizvodi, ne stvara niti učestvuje sa Allahom u ovoj kompetenciji Božanstva, a to je : stvaranje, pravljenje i proizvođenje. On dostavlja ono što je donio od Allaha, pa pokornost njemu u onome što on naredi jeste, dakle, pokornost Allahu. Ne postoji drugi put za pokornost Allahu izuzev puta pokornosti Poslaniku. Poslanik nije zadužen da stvori uputu za one koji izbjegavaju i koji glave okreću, niti da ih sačuva od izbjegavanja i okretanja glave, nakon dostavljanja i objašnjenja...

Ove činjenice su jasne i umirujuće. One su očevodne i otvorene. One grade poimanje i umiruju osjećanja. One čine jednu etapu u Allahovoj edukaciji ove zajednice i njenom pripremanju za njenu veliku i delikatnu ulogu...

Poslije toga kontekst govori o stanju druge grupe - u muslimanskim redovima - i vjerovatno je to grupa licemjera o kojoj navodi nove šplotke i novi čin! Govor prati odvrćanje od tog čina, a uz odvrćanje ide edukacija, usmjeravanje i organiziranje. Sve je to sadržano u dva kraća ajeta ili nekoliko kraćih rečenica:

Licemjeri govore : "Pokoravamo se !" a kada odu od tebe, onda neki od njih noću snuju nešto što je suprotno onome što ti govoriš, i Allah naredi da se ono što oni snuju pribilježi. Ti ih izbjegavaj i u Allaha se pouzdaj, jer Allah je dovoljan zaštitnik (4/81).

A zašto oni ne razmisle o Kur'anu? Da je on od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge protivvrječnosti (4/82).

Ova grupa ljudi je, dok je bila kod Poslanika (alejhi-s-selam) slušala Kur'an od njega i obaveze koje on sadrži... Tada bi govorila: "*Pokoravamo se!*" (4/81)... Govorili su to tako općenito i uopćeno. Izražavali su apsolutnu pokornost, bez opiranja, pitanja, traženja objašnjenja i bez izuzimanja! Međutim, čim bi izašli od Poslanika (alejhi-s-selam) drugačije bi počeli da razmišljaju u odnosu na ono što su maloprije govorili, kujući međusobno zavjeru da to ne sprovedu i praveći plan da se riješe obaveza.

Možda tekst odslikava i stanje čitave zajednice muslimana, izuzimajući iz nje ovu grupu koja je bila sama po sebi specifična i posebnog ponašanja... U tom slučaju bi značenje bilo da svi muslimani govore: "Pokoravamo se!", međutim jedna njihova grupa - a to je ova grupa licemjera - čim bi izašla od Poslanika, odstupila bi od onoga što je rekla... To je slika koja odslikava upravo tu pukotinu u muslimanskim redovima. Oni su u svakom slučaju ubačeni u muslimanske redove. Njihovo ovakvo ponašanje vrijeđa te redove i rastače ih u vrijeme kad muslimanska zajednica vodi bitku na svim poljima i svim svojim snagama!

Uzvišeni Allah umiruje Poslanika (alejhi-s-selam) i one iskrene u redovima. Umiruje ih tako što im kaže da Njegovo oko prati ovu grupu koja snuje i šplotkari. Sam osjećaj muslimana da je Allahovo oko nad ovima koji snuju i šplotkare učvršćuje njihova srca i ulijeva u njih smirenje koje ih uvjerava da im ova grupa ne može ništa naškoditi svojim šplotkama i svojim noćnim snovanjem. Potom, to je prijetnja šplotkarošima i zavjerenicima. Prijeti im se da neće biti spašeni i da neće biti sigurni:

Allah naredi da se ono što oni snuju pribilježi (4/81).

Smjernice koje je Allah dao Poslaniku (alejhi-s-selam) da ih slijedi u ponašanju sa licemjerima jesu da ih prihvaća onakvima kakvi oni jesu u praksi i stvarnosti - a ne po suštini njihovih namjera -, da ih izbjegava, da ih ignorira i da ne posvećuje pažnju onome što dolazi od njih... Bio je to plan njihove likvidacije u konačnici koji ih je mnogo oslabio, tako da su se njihovi ostaci krili zbog slabosti i od stida... Ovo je samo jedan aspekt tog plana:

Ti ih izbjegavaj (4/81)...

Uz ovu smjernicu da se na njih ne osvrće ide i ulijevanje povjerenja u Allahovu zaštitu i čuvanje od onoga što oni snuju:

I u Allaha se pouzdaj, jer Allah je dovoljan zaštitnik (4/81).

Da... Allah je dovoljan zaštitnik. Niko ne može naškoditi onome čiji je On zaštitnik. Ništa mu ne može učiniti ni zavjera, ni snovanje, ni spletkarenje...

Kao da je ono što je motivisalo ovu grupu da u prisustvu Poslanika (alejhi-s-selam) kaže: *"Mi se pokravamo!"*, a kad izađe od njega, snuje i misli drugačije od onoga što je rekla, kao da je ovo bilo zbog njihove sumnje u izvor onoga što im je naređivao Poslanik (alejhi-s-selam) i zbog njihove sumnje da je ovaj Kur'an od njega! Kada se pojavi ovakva sumnja i za trenutak, moć zapovijedi i obaveze u potpunosti nestaje i iščezava. Ova moć se u cijelosti crpi iz odlučnog i potpunog uvjerenja da je ovo Allahov govor i da Poslanik (alejhi-s-selam) ne govori po svom hiru... Zato je ova činjenica ovako kategorički naglašena i ponovljena...

Ovdje Kur'an pred njih iznosi jedan plan koji predstavlja vrhunac koga je dostigao Božanski program u poštivanju čovjeka i njegovog razuma, u poštivanju ljudskog bića i njegove spoznaje koju mu je darovao Premilostivi Allah. Sugerira im da se radi suda o Kur'anu obrate vlastitoj spoznaji i da razmišljaju vlastitim umom... On im precizno određuje metodu ispravnog rasuđivanja, kao što im određuje fenomen koji ne može pogriješiti ako ga taj metod bude pratio i slijedio. To je posve jasan fenomen u Kur'anu, s jedne strane, a moguće je ljudskom razumu da ga spozna, s druge strane... A smisao tog fenomena jeste da je Kur'an od Allaha, u što nema nikakve sumnje.

A zašto oni ne razmisle o Kur'anu? Da je on od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge protivrječnosti (4/82).

U ovoj ponudi i smjernici vrhunac je poštivanja čovjeka, njegove spoznaje i njegove ličnosti - kao što smo rekli - kao što je u tome vrhunac pravičnosti da ova spoznaja donosi sud o fenomenu koji ona može potpuno shvatiti. Taj fenomen istovremeno ima značenje u koje se - kao što smo rekli - ne može posumnjati!

Apsolutna, potpuna i savršena harmonija jeste taj fenomen koji ne može nikako pogriješiti ko razmišlja o ovom Kur'anu, o nivoima i oblastima tog fenomena, o čijem dometu spoznaje se razlikuju umovi i generacije. Međutim, svaki um i svaka generacija nalazi od toga - shodno svojoj sposobnosti, inteligenciji, iskustvu i bogobojažnosti - ono što je u stanju da spozna u sredini koja se formira shodno kvantitetu sposobnosti, inteligencije, iskustva i bogobojažnosti.

Odatle se ovaj ajet obraća svakom pojedincu i svakoj generaciji. Odatle je svaki pojedinac i svaka generacija u stanju da - prema pravilnom rasuđivanju - spozna od ovoga fenomena - fenomena nepromjenljivosti ili fenomena harmonije - onoliko koliko mu omoguće njegove sposobnosti, inteligencija, iskustvo, bogobojažnost...

I ta grupa u toj generaciji bila je oslovljavana nečim što je shvaćala i što je posjedovala mogućnost ostvarenja toga svojim shvaćanjem u vlastitim granicama.

Ovaj fenomen, fenomen nepromjenljivosti ili fenomen harmonije, prvenstveno dolazi do izražaja u ekspresivnosti kur'anskog izraza sa aspekta interpretacije i njene umjetničke originalnosti... U ljudskom govoru prisutne su nizine i visine, pravilnost i nepravilnost, snaga i slabost, uzleti i padovi, lepršavost i tromost, sjaj i tama, pa sve do posljednjeg fenomena u kome dolaze do izražaja ljudska osobina, a najkarakterističnija ta osobina jeste promjenljivost, konstantna i trajna promjenljivost iz jednog stanja u drugo. To je u ljudskom jeziku jasno čim se razmotre djela nekog književnika, mislioca, umjetnika, političara, vojnog komandanta ili bilo koga ko se bavi svojim poslom u kojem ljudske osobine izgledaju posve jasne, a to su: promjenljivost i različitost...

Nasuprot ovom fenomenu koji je posve jasan stoji: stabilnost i harmonija, fenomen koji je uočljiv u Kur'anu - kad govorimo o aspektu izražajne ekspresivnosti i stilske interpretativnosti. U ovoj Knjizi, koja je nedostižna sa tog stanovišta, ima samo jedan nivo čiji se žanrovi razlikuju shodno razlici tematike koju obrađuje ali njen je nivo uvijek isti, savršenstvo u izvođenju bez promjene, nema nikakve izmjene iz nivoa u

nivo, kao što je slučaj i u svemu onome što stvara čovjek... Samo ovaj nosi pečat Božanskog stvaralaštva i on upućuje na Stvaraoca. Ukazuje na Biće koje se ne mijenja iz jednog stanja u drugo, niti je podložno promjeni.³⁴

Poslije toga, fenomen nepromjenljivosti, ili fenomen apsolutne, potpune i savršene harmonije, dolazi do izražaja u istom tom programu koga nose ti izrazi i koga odražava njihov kontekst... To je program koji odgaja ljudske duše i ljudska društva - sa svim sadržajima i različitim aspektima tog programa.³⁵ To je program koji organizira ljudsku aktivnost pojedinaca i društva koje okuplja te pojedince - i različite aspekte i oklonosti koji se dešavaju u životu ljudskih društava. To je program koji vrednuje samu ljudsku spoznaju i proteže se na njene različite moći i sposobnosti koje su u funkciji procesa spoznaje. To je program koji uspostavlja koordinaciju između ljudskog bića u cijelosti - u svim društvima i generacijama i na svim nivoima - i između ovog Kosmosa u kome ono živi, zatim između ovog njegovog svijeta i njegovog budućeg života, kao i nebrojene okolnosti koje se prepleću u odnosima između ova dva svijeta u životu svakog pojedinca i u životu čovjeka dok živi u ovom Kosmosu...

Ako je razlika između Allahovog i ljudskog stvaralaštva posve jasna sa aspekta ekspresivnosti izraza i umjetničke interpretacije, ona je još jasnija na polju razmišljanja, organizacije i zakonodavstva. Nema nijedne ljudske teorije, nema nijedne ljudske doktrine a da ne nosi ljudski pečat, čija je odlika parcijalnost pogleda i viđenja i trenutni utjecaj prolaznih problema... Koji karakteriše odsustvo viđenja proturječnosti u teoriji, doktrini ili planu i koji vodi sudaru među njihovim sastavnim dijelovima sad ili kasnije, kao što vodi uvredi nekih odlika jedne ljudske ličnosti koja nije računala na druge ili čitave grupe ličnosti koje nisu računale jedna na drugu... Tako na desetine i stotine nedostataka i razlika koje nastaju iz prirode ograničene ljudske spoznaje, iz ljudskog neznanja onoga što je iza sadašnjeg trenutka, pored njegovog neznanja svih sastavnih elemenata sadašnjeg trenutka - u bilo kom sadašnjem trenutku! Suprotno od svega toga odlikuje se potpuni i savršeni kur'anski program stabilnih temelja kao što su stabilni kosmički zakoni, koji dozvoljavaju stalno kretanje - uprkos činjenici što je stabilan -, jednako kao što ga dozvoljavaju i kosmički zakoni!

Razmišljanje o ovom fenomenu na ovim horizontima vjerovatno nije moguće svakoj spoznaji niti je moguće svakoj generaciji. Sigurno je,

---

³⁴ Vidi knjigu *Et-Taswiru-l-fennijju fi-l-Kur'an*

³⁵ Vidi knjigu *Menhedžu-t-terbijeti-l-islamijeti* od Muhammed Kutba

zapravo, da se svaka spoznaja razlikuje od druge u spoznaji ovog fenomena. Svaka generacija uzima svoj udio u njegovoj spoznaji, ostavljajući neke njegove horizonte razvijenijim generacijama u nekom segmentu saznanja i iskustva... Međutim, iza svake ljudske različitosti ostaje još mnogo za spoznaju ovog fenomena - kao što se mnogo razlikuje u svakoj drugoj stvari. To je ostatak na kome će se sresti svaka spoznaja i na kome će se sresti svaka generacija... To je ostatak koji sugerira da je ovo stvaralaštvo jedna, a ljudsko stvaralaštvo druga stvar. U Božanskom stvaralaštvu nema razlike niti različitosti, već postoji jedinstvo i harmonija... Zatim, ljudi se, poslije toga, razlikuju onoliko koliko se mogu razlikovati u spoznaji ciljeva, horizonata ili vidika, dometa i vrsta te harmonije!³⁶

Ovu količinu spoznaje koju neće pogriješiti onaj ko ispravno razmišlja, kad razmišlja, povjerava Allah ovoj grupi kao što povjerava svakom pojedincu, svakoj zajednici i svakoj generaciji. Ovu količinu zajedničke spoznaje povjerava im da donesu sud o ovom Kur'anu gradeći svoje uvjerenje da je on od Allaha i da ne može da bude od nekog drugog mimo Allaha.

Dobro će biti da ovdje malo zastanemo kako bismo precizirali domet ljudske spoznaje o ovoj stvari i o stvari čitave vjere, tako da počast donošenja ovog suda, počast kojom je Allah odlikovao čovjeka, ne bude put u oholost, prekoračenje dozvoljene granice i izlaženje iz ograde koja čuva da se ne tumara po kaljuži bez argumenta!

Kur'anske smjernice poput ovih loše se razumijevaju kao što se loše razumijeva i njihov domet. Jedna grupa islamskih mislilaca u ranija vremena kao i danas, ide dotle da ljudskoj spoznaji daje konačno ovlašćenje da donosi sud o stvari čitave ove vjere, čineći taj sud ravnim Allahovom zakonu, zapravo čini da on vlada Allahovim zakonom!

Međutim, stvar nije takva... Stvar je takva da je ovo uzvišeno sredstvo, sredstvo ljudske spoznaje, bez sumnje, predmet Allahove počasti. Stoga se njemu povjerava spoznaja prve činjenice: da je ova vjera od Allaha, jer postoje pojave koje je lahko dokučiti i one su same po sebi dovoljne za dokaz - dokaz ove same ljudske spoznaje - da je ova vjera od Allaha... Kad ovo veliko pravilo postane priznato, postaje logično da ova

---

³⁶ Vidi knjigu *Et-tesawwuru-l-islamijju: Hasaisuhu we mukawwimatuhu*, zatim knjigu *Nahve mudžteme'in islamijjin*, knjigu *El- islamu we muškilatu-l-hadareti* i knjigu *Haze-d-din*, gdje svaka od njih tretira jedan aspekt ove velike istine.

spoznaja sama po sebi, poslije toga, spontano prizna sve što stoji u ovoj vjeri. Tada više nije važno da se dokuči ili ne dokuči njena skrivena mudrost, jer je mudrost potpuno ostvarena samim tim što je ona od Allaha. Tada nije važno da se vidi da je "interes" ostvaren u sadašnjem trenutku, jer je interes bezuvjetno ostvaren samim tim što je on od Allaha... Ljudski razum nije jednak Allahovom zakonu - a kamoli da on bude njegov sudija - jer je njegova spoznaja nepotpuna i ograničenog je dometa. Apsurdno je da razum vidi iz svih uglova i da ima u vidu sve interese - ni u jednom trenutku, niti u cijeloj historiji - dok Allahov zakon ima ovakav pogled, pa ne treba sud o njemu ili o nekom njegovom kategoričnom propisu prepuštati ljudskoj spoznaji... Najviše što se traži od ljudske spoznaje jeste da istražuje smisao Teksta i njegovu podudarnost, a ne da istražuje interes ili odsustvo interesa u njemu! Interes je u osnovi ostvaren samim postojanjem Teksta od strane Uzvišenog Allaha... Ovo može biti samo u onome o čemu nema teksta od novonastalih problema, a metodologija u vezi sa ovim je ranije objašnjena, a to je obraćanje Allahu i Poslaniku... Ovo je područje istinskog idžtihada, pored idžtihada u razumijevanju Teksta i zaustavljanje na njemu, ne prepuštajući ljudskom razumu da donosi sud o tome da li njegov smisao nosi interes ili ga ne nosi! Veliko područje ljudskog razuma jeste spoznaja kosmičkih zakona i kreacija u svijetu materije... I to je široko područje!

Mi moramo poštovati ljudsku spoznaju u onoj mjeri u kojoj joj je Allah dao od počasti za njeno područje za koje je sposobna, pod uvjetom da ne prekoračuje ovo područje, kako ne bi išla po kaljuži bez argumenta, izuzev argumenta kojim istražuje nepoznanice na putu koji ne poznaje, a što je tada opasnije od hoda bez argumenta!³⁷

Kontekst nastavlja da slika stanje druge grupe ili da opisuje drugi postupak jedne od grupa u muslimanskom društvu:

Kada saznaju za nešto važno, a tiče se bezbjednosti ili opasnosti, oni to razglase. A da se oni s tim obrate Poslaniku ili predstavnicima svojim, saznali bi od njih ono što žele da saznaju. A da nije Allahove dobrote prema

---

³⁷ Vidi knjigu *Hasa'isu-t-tesawwuri-l-islamijji ve mukawwimatuhu*, poglavlja *Er-rebbanijje*, poglavlje *Es-sebat* i poglavlje *Et-tewazun*.

vama i milosti Njegove, i vi biste, osim malo vas, sigurno šejtana slijedili
(4/83).

Slika koju odražava ovaj tekst jeste slika jedne grupe u muslimanskom taboru čiji se članovi nisu bili naučili redu niti su shvatili težinu glasina u razbijanju ovog tabora i posljedice koje iz toga proistječu, koje katkad mogu biti i katastrofalne. Članovi ove grupe nisu se uzdigli na nivo događaja i nisu shvatili ozbiljnost situacije, tako da jedna obična riječ ili jezička omaška može ponekad da izazove tako loše posljedice po samu osobu i po čitavu zajednicu da se to ne može ni zamisliti i što se nikako ne može ispraviti kad se već dogodi! Možda članovi ove grupe ne osjećaju potpunu i stvarnu pripadnost ovom taboru, pa ih se ne tiče šta će biti s njim zbog prihvatanja svake glasine, njenog prenošenja tu i tamo i njenog razgllašavanja, kad je preuzima jedan jezik od drugog. Svejedno je da li se to razgllašavanje ticalo sigurnosti ili opasnosti... Oboje u slučaju razgllašavanja može da ima razarajuće posljedice, jer razgllašavanje vijesti da je sigurnosna situacija povoljna, naprimjer, u taboru koji je u stanju pripravnosti, koji je budan i oprezan i u iščekivnju pokreta neprijatelja, širenje vijesti o povoljnoj sigurnosnoj situaciji u taboru poput ovog stvara jednu vrstu opuštenosti - bez obzira na naredbe o budnosti - jer budnost koja proizilazi iz pripravnosti za opasnost nije budnost koja proističe iz običnih naredbi! U toj opuštenosti često može da bude zadat i smrtonosni udarac! Isto tako, razgllašavanje opasnosti u taboru koji je siguran u svoju snagu i koji čvrsto stoji na nogama zbog ove sigurnosti, širenje opasnosti često može da izazove potres, zbrku i pokrete za koje nema neophodnosti da bi se zaštitilo od sumnje u opasnosti... I to isto tako može da bude sudbonosno!

U svakom slučaju, to je karakterna crta tabora čiji sistem još nije dostigao savršenstvo ili još nije potpuno lojalan svom rukovodstvu, ili je to i jedno i drugo... Izgleda da su ova i ona karakterna crta bile realnost u muslimanskom društvu u to vrijeme, jer je ono obuhvatalo grupe različitih nivoa u vjerovanju, različitih nivoa u spoznaji i različitih nivoa u lojalnosti. Ovaj potres je to što je liječio ovaj Kur'an svojim Božanskim programom.

Kur'an zajednici muslimana ukazuje na pravi put u ovoj situaciji:

A da se oni s tim obrate Poslaniku ili predstavnicima svojim, saznali bi od njih ono što žele da saznaju (4/83).

Zapravo, da se oni sa tim vjestima o sigurnosti i opasnosti koje do njih dopru obrate Poslaniku (alejhi-s-selam) ili svojim pravovjernim

vladarima, saznali bi pravu istinu o tome oni koji su kadri da iznađu ovu istinu i da je izvuku iz proturječnih informacija i nagomilanih popratnih pojava.

Zadatak je dobrog vojnika u muslimanskoj vojsci koju vodi zapovjednik vjernik - uz onaj uvjet vjerovanja o kome smo tamo govorili i poštivanja odredbi islama - da, čim do njegovih ušiju dopre neka vijest, požuri i o tome obavijesti svog Poslanika ili svog komandanta, a ne da je prenosi i razgllašava među svojim drugovima ili među onima koji s tim nemaju nikakve veze, jer njegovo vjerničko rukovodstvo posjeduje pravo na iznalaženje istine, kao što posjeduje pravo na procjenu interesa od obznanjivanja ili neobznanjivanja vijesti - čak i poslije njene potvrde...

Ovako je Kur'an odgajao, usađujući vjerovanje i povjerenje u vjerničko rukovodstvo. Ovako je islam obrazovao o sistemu vojne službe u samo jednom ajetu, zapravo u jednom dijelu ajeta... Naime, početak ajeta slika tu odbojnu sliku vjernika koji prima vijest o sigurnosti ili opasnosti pa ide s njom prenoseći je i proširujući je bez provjere, bez ispitivanja i bez obraćanja rukovodstvu... Sredina ajeta educira i obrazuje... Kraj ajeta povezuje srca sa Allahom u vezi s ovim, podsjećajući ih na Allahovu blagodat, pokrećući ih na zahvalnost na ovoj blagodati i upozoravajući ih da ne slijede šejtana koji stoji u zasjedi i čeka da pokvari srca da nije Allahove dobrote i Njegove milosti:

A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove, i vi biste, osim malo vas, sigurno šejtana slijedili (4/83).

Samo jedan ajet nosi čitav tovar značenja, raspravlja o problemu sa svih strana, prodire u skrivene misli i savjest, dajući smjernice i educirajući! To je zato što je Kur'an od Allaha, a *da je on od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge protivrječnosti (4/82).*

Kad kontekst stigne do ove granice ispravljanja mahana u muslimanskim redovima koje utiču na njihov stav prema džihadu i prema životu - a od početka cjeline ispravljanje mahana je konstantna pojava -, tada dopijeva do vrhunca uzimajući da podstiče na borbu koja je spomenuta u toku ove cjeline. To je vrhunac lične obaveze koje se pojedinac ne odriče zbog oklijevanja, slabosti, pukotine u redovima niti

zbog teškoća na putu. Govor se upućuje Poslaniku (alejhi-s-selam) da se bori - makar bio sam - jer u džihadu snosi odgovornost samo za sebe... Također, nadahnjuje duše smirenošću i nadom u pobjedu, jer Allah je Taj Koji upravlja bitkom, On je jači i On strožije kažnjava:

Zato se bori na Allahovu putu, pa makar sam bio, a podstiči i vjernike; Allah će zaustaviti silu onih koji ne vjeruju, Allah je jači i kazne Njegove su strožije (4/84).

Iz ovog ajeta - pored ovog prethodnog - pokazuju nam se mnoge karakterne crte zajednice muslimana u ono vrijeme, kao što nam se pokazuju mnoge karakterne crte ljudskog bića u svako doba.

a) Pokazuje nam se do koje mjere su bili uzdržani muslimanski redovi i kako je duboke tragove na njih ostavilo oklijevanje, odvrćanje i demoraliziranje da se kao sredstvo za podsticanje i mobiliziranje obavezuje Poslanik (alejhi-s-selam) da se bori na Allahovu putu - makar bio sam - jer je odgovoran samo za sebe, bodreći i vjernike, ne zasnivajući svoj odlazak u džihad na njihovom odazivanju ili neodazivanju! Mada se ne može desiti da se niko ne odazove, postavljanje problema u ovom obliku ukazuje na neophodnost isticanja ove obaveze u ovakvoj formi i mobiliziranje ljudi za ovu stvar na ovakav način. Povrh toga, tekst naravno sadrži osnovnu i trajnu činjenicu u islamskom poimanju, a to je da je svaki pojedinac odgovoran samo za sebe...

b) Također nam se pokazuje do koje mjere je vladao strah i zamor od borbe sa idolopokonicima u to vrijeme... Stoga, krajnje za što Allah veže nadu vjernika jeste: da On, Uzvišeni, rukovodi zaustavljanjem sile onih koji ne vjeruju, tako da muslimani postaju paravanom Njegove moći u odvrćanju njihove sile od muslimana, uz isticanje moći Uzvišenog Allaha i naglašavanje da je On jači i da On strožije kažnjava... Ove riječi jasno kazuju da je sila onih koji ne vjeruju u ono vrijeme bila velika i da je strah vladao muslimanskim redovima... Vjerovatno je ovo bilo između Uhuda i Hendeka. Ovo je bilo najkritičnije vrijeme kroz koje je prošla zajednica muslimana u Medini živeći među licemjerima, sa spletkama Jevreja, spremnošću idolopoklonika i nezrelim, nejasnim i neusklađenim islamskim poimanjem među muslimanima!

c) Isto tako nam se pokazuje koliko je ljudskoj duši, dok se podstiče na obaveze koje su joj teške, potrebna veza sa Allahom, sigurnost u Njega, pomoć od Njega, pouzdanje u Njegovu moć i snagu... Sva sredstva za pojačanje izuzev ovih ne pomažu kad opasnost dostigne vrhunac. Ovo su

sve činjenice koje upotrebljava Božanski program, a Allah je taj koji je stvorio ove duše i On je taj koji zna kako se one odgajaju, kako se osnažuju, kako se mobiliziraju i kako udovoljavaju...

U povodu Poslanikovog (alejhi-s-selam) podsticanja vjernika na borbu, o čemu je navedena zapovijed na kraju ove cjeline, a spominjanje onih koji oklijevaju i demorališu na njenu početku, ustanovljava opće pravilo o zauzimanju koje obuhvaća usmjeravanje, savjetovanje, pomoć i pomaganje:

Onaj ko se bude za dobro zalagao - biće i njemu udio u nagradi, a onaj ko se bude za zlo zauzimao - biće i njemu udio u kazni. - A Allah nad svim bdi (4/85).

Onaj ko hrabri, bodri i pomaže u borbi na Allahovom putu imat će i on udio u nagradi od ove misije i njenog djelovanja, a onaj ko oklijeva i usporava, imat će i on kaznu od te djelatnosti i njenih posljedica... Riječ "udio" inspiriše da je on preuzeo na sebe odgovornost za loše posljedice svoje djelatnosti.

Princip je univerzalan u svakom zalaganju za dobro ili zauzimanju za zlo ... Univerzalni princip je spomenut u povodu posebnih okolnosti na način kako to čini Kur'anski program donošenjem univerzalnog pravila iz parcijalnog događaja kao i povezivanje pojedinačnog slučaja sa univerzalnim principom. Zatim se povezuje cijela ta stvar sa Allahom koji opskrbljuje sa svim i koji daje moć za sve. To je ono čime se tumači riječ "bdi" u riječima Uzvišenog i to dolazi na kraju kao objašnjenje:

A Allah nad svim bdi (4/85).

Nakon spominjanja zalaganja kontekst nastavlja i dolazi do naredbe da se na pozdrav otpozdravi ljepšim ili da se uzvrati istim. Pozdrav je jedna od veza u društvu po kojoj se kreće veoma lahko točak života ako se u njemu slijedi neophodan bonton... A odnos između pozdrava i zagovaranja o kome je malo prije bilo govora je veoma blizak u pravoj društvenoj atmosferi:

Kada pozdravom pozdravljeni budete, ljepšim od njega otpozdravite, ili ga uzvratite, jer će Allah za sve obračun tražiti (4/86).

Islam je donio svoj poseban pozdrav koji muslimanskom društvu daje zaseban pečat i čini da svaka osobina u tom društvu - čak i obične svakodnevne osobine - budu jedinstvene i karakteristične, tako da se ne utapaju i ne poništavaju u drugim društvima i njihovim znakovima...

Pozdrav u islamu glasi: Es-selamu 'alejkum ili Es-selamu 'alejkum we rahmetullah ili Es-selamu 'alejkum we rahmetullahi ve berekatuhu... Otpozdravljanje ljepšim na svaki od ovih načina - izuzev trećeg, jer tu nije ostavljena mogućnost dodavanja - vrši se tako što se na prvi otpozdravi: We alejkumu-s-selam we rahmetullahi, na drugi We alejkumu-s-selamu we rahmetullahi we berekatuhu i na treću samo: We alejkum-s-selam we rahmetullahi we berekatuhu jer je on iscrpio sve ono lijepo što se može dodati pa se na njega samo uzvraća... Ovako se prenosi od Poslanika (alejhi-s-selam)...

Zadržat ćemo se pred skrivenim dodirima ovoga ajeta o pozdravu:

Prvo, pozdrav je ta jedinstvena karakteristika kojom islamski program želi opečatiti muslimansko društvo tako da ono ima svoje specifične crte i svoju zasebnu tradiciju - kao što ima svoje zasebne zakone i svoj poseban sistem - a mi smo o ovoj zasebnosti opširno govorili kad je bilo riječi o promjeni Kible i o zasebnosti zajednice muslimana po svojoj Kibli, kao što je zasebna i po svojoj vjeri, o čemu je bilo govora ranije u suri El-Bekare *U okrilju Kur'ana*.³⁸

Drugo, pozdrav je trajno nastojanje da se učvrste veze ljubavi i bliskosti među članovima muslimanske zajednice... Širenje selama i otpozdravljanje na njega ljepšim riječima je najbolje sredstvo za uspostavljanje i učvršćenje ovih odnosa. Allahov Poslanik (alejhi-s-selam) upitan je koje je najbolje djelo? Odgovorio je: "Nahriniti nekoga i nazvati selam onome koga znaš i onome koga ne znaš"...³⁹ Ovo je o širenju selama u muslimanskoj zajednici u principu. Nazvati selam je sunnet. Što se tiče odgovora na selam, on je farz prema ovome ajetu... Vrijednost brige o ovoj stvari zapaža se ako se realno promatraju utjecaji ove tradicije na zbližavanje srca, upoznavanje onih koji se međusobno ne poznaju i na pojačanju veza među onima koji se već znaju... To je pojava koju primjećuje svako ko posmatra djelovanje običaja poput ovog na društvene zajednice i ko razmišlja o njegovim neobičnim rezultatima!

---

³⁸ U okrilju Kur'ana, džuz 2, str. 10-11

³⁹ Prenosi Buhari

Treće, pozdrav je prijatni povjetarac usred ovih ajeta o borbi. Vjerovatno je cilj toga da se ukaže na osnovno pravilo islama, a to je selam - mir... Islam je vjera mira. On se ne bori izuzev da uspostavi mir na zemlji, u njegovom širokom i sveobuhvatnom značenju. Mir koji potječe iz čovjekove prirode koja je uređena prema Božanskom programu.⁴⁰

« اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْبَيِّنَاتِ ، لَا رَيْبَ فِيهِ ، وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا ؟ * فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِتْنَةٍ ، وَاللَّهُ أَرْكَهَهُمْ بِمَا كَسَبُوا ؟ أَتُرِيدُونَ أَنْ تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ ؟ وَمَنْ يُضِلِّ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا * وَذُؤا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً ، فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ حَتَّى يُهَاجِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ . فَإِنْ تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَأَفْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ ، وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَرِثَةً وَلَا نَصِيرًا * إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ ؛ أَوْ جَاءُوكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يَقَاتِلُوكُمْ أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ - وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطْنَاهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتِلُوكُمْ - فَإِنْ أَعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ ، وَالْقُوا إِلَيْكُمْ السَّلَامَ ، فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا * سَتَجِدُونَ آخَرِينَ يُرِيدُونَ أَنْ يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ ، كَمَا رَدُّوا إِلَى الْفِتْنَةِ أَرْكَسُوا فِيهَا . فَإِنْ لَمْ يَغْتَزِلُوكُمْ ، وَيُلْقُوا إِلَيْكُمْ السَّلَامَ ، وَيَكْفُوا أَيْدِيَهُمْ ، فَخُذُوهُمْ ، وَأَفْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقِفْتُمُوهُمْ . وَأُولَئِكَ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُبِينًا . » وَمَا كَانَ لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا - إِلَّا خَطَأً - وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَّةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ - إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا - فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ - وَهُوَ مُؤْمِنٌ - فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ . وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ ، فَدِيَّةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ ، وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ . فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ . تَوْبَةٌ مِنَ اللَّهِ . وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا * وَمَنْ يَقْتُلْ

⁴⁰ Više vidi knjigu *Es-selamu-l-'alemiyyu we-l-islam*

مُؤْمِنًا مُتَّعِدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا ، وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ ، وَأَعَدَّ لَهُ
عَذَابًا عَظِيمًا .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا ؛ وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى
إِلَيْكُمْ السَّلَامَ : لَسْتَ مُؤْمِنًا ، تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ! فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَائِمٌ
كَثِيرَةٌ ؛ كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ ؛ فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ ، فَتَبَيَّنُوا ، إِنَّ اللَّهَ كَانَ
بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا » .

*Allah će vas - nema drugog Boga osim Njega - sigurno sabrati na
Sudnjem danu, u to nema nimalo sumnje! A čije su riječi od Allahovih riječi
istinitije? (4/87).*

*Zašto se podvajate kada su u pitanju licemjeri koje je Allah vratio u
nevjernike zbog postupaka njihovih! Zar želite da na pravi put uputite one
koje je Allah u zabludi ostavio? A onoga koga Allah u zabludi ostavi - ti
nikada nećeš na pravi put uputiti (4/88).*

*Oni bi jedva čekali da i vi budete nevjernici kao što su oni nevjernici,
pa da budete jednaki. Zato ih ne prihvatajte kao prijatelje dok se radi Allaha
ne ise. A ako okrenu leđa, onda ih hvatajte i ubijajte gdje god ih nadete, i
nijednog od njih kao prijatelja i pomagača ne prihvatajte, (4/89)*

*osim onih koji se sklone kod nekog plemena s kojim vi imate ugovor o
nenapadanju, ili vama dođu, a teško im je da se bore protiv vas ili plemena
svog. A da Allah hoće, okrenuo bi ih protiv vas i oni bi se, uistinu, protiv vas
borili. Ako vas takvi ostave na miru i ne napadaju vas, i ako vam ponude
mir, onda vam Allah ne daje nikakva prava protiv njih (4/90).*

*Vi ćete nailaziti i na one koji žele da budu bezbjedni i od vas i od
naroda svog; kad god se pozovu da budu mnogobošci, vrate se u bezvjerstvo.
Ako se oni ne okane vas i ne ponude vam mir i ako ne prestanu vojevati
protiv vas, vi ih hvatajte i ubijajte gdje god ih stignete, puno pravo vam
dajemo protiv njih (4/91).*

*Nezamislivo je da vjernik ubije vjernika, to se može dogoditi samo -
nehotice. Onaj ko ubije vjernika nehotice - mora osloboditi ropstva jednog
roba-vernika i predati krvarinu porodici njegovoj ; oslobođen je krvarine*

jedino ako oni oprostite. Ako on pripada narodu koji vam je neprijatelj, a sam je vjernik, mora osloboditi ropstva jednog roba-vjernika; a ako pripada narodu s kojim ste u savezu, mora dati krvarinu porodici njegovoj i osloboditi ropstva jednog roba-vjernika. Ne nađe li, mora uzastopce postiti dva mjeseca da bi Allah primio pokajanje - a Allah sve zna i mudar je (4/92).

Onome koji hotimično ubije vjernika kazna će biti - džehennem, u kome će vječno ostati ; Allah će na njega gnjev Svoj spustiti i prokleće ga i patnju mu veliku pripremiti (4/93).

O vjernici, kada u boj krenete, na Allahovu putu, sve dobro ispitajte i onome ko vam nazove selam ne recite: "Ti nisi vjernik!" - kako biste se domogli ovozemaljskih dobara; ta u Allaha su mnoge dobiti! I vi ste prije bili kao oni, pa vam je Allah darovao milost Svoju ; zato uvijek sve dobro ispitajte, a Allahu je, zaista, poznato ono što radite (4/94).

Ova cjelina otpočinje osnovnim pravilom islamskog poimanja... Počinje vjerovanjem u Božiju jedinstvo i izdvajanjem Uzvišenog Allaha u Božanstvu. Ona zatim na ovom pravilu gradi razne propise koji regulišu odnose muslimanskog društva sa različitim taborima. Tu je i prijetnja muslimanskim redovima što su se podijelili u dvije grupe i na dva mišljenja u ponašanju prema licemjerima koji su, izgleda, posebna grupa licemjera koji nisu stanovnici Medine. Ovi propisi kao i ova prijetnja utemeljeni su na svom osnovnom pravilu na kome stoji čitava zgrada islamskog sistema a koji se ponavlja kad god se Božanski program upravi prema propisivanju zakona ili davanju smjernica...

Ovi propisi o odnosu prema različitim taborima su, ustvari, jedan dio pravila koja je islam uspostavio - po prvi put u historiji čovječanstva - za regulisanje međunarodnih odnosa i primjenu drugih pravila za ove odnose bez pribjegavanja sudu mača, logici sile i zakonu džungle.

Evropa sa svojim zakonom o međunarodnim odnosima - i svim međunarodnim organizacijama koje su proizašle iz njega - pošla je u ovom pravcu u sedamnaestom stoljeću nove ere (jedanaesto stoljeće po Hidžri). Ovaj zakon je u cijelosti još uvijek tinta na papiru , jer su sve ove organizacije još uvijek sredstva iza kojih se kriju međunarodni apetiti i tribine hladnog rata! One nisu sredstvo za ustanovljenje istine ni za ostvarenje pravde. Ove organizacije su nastale zbog sporova među zemljama čija je moć izbalansirana, međutim, čim se taj balans naruši, međunarodni zakoni gube vrijednost, a međunarodne organizacije ne polučuju rezultate od neke važnosti!

Što se tiče islama - tog Božanskog programa za čovječanstvo -, on je postavio osnove za međunarodne odnose u sedmom stoljeću nove ere (prvo stoljeće po Hidžri). On ih je donio sam od sebe i na to ga nisu prisilile okolnosti izbalansiranih snaga. On ih je donio da ih on koristi i da muslimansko društvo svoje odnose sa drugim taborima uspostavi na tim osnovama, s namjerom da čovječanstvu istakne bajrak pravičnosti i postavi mu znakove na putu. Mada se drugi tabori - neznabožački - sa svoje strane nisu ponašali prema muslimanskom društvu shodno tim principima, islam je formirao i ustanovio ove principe, i to prvi...

Ova pravila za međunarodne odnose razdijeljena su na svojim mjestima i po svojim povodima u kur'anskim surama i ona u svojoj ukupnosti čine savršen zakon za međunarodno ponašanje. Taj zakon sadrži propise za svaku situaciju između islamskog tabora i drugih tabora kao što su: ratovanje, primirje, savezništvo, neutralnost, ugovor sa zaraćenom stranom, sa onim ko sklapa primirje, sa onim ko ulazi u savez ili onim ko je neutralan... I tako dalje...

Mi nećemo ovdje izlagati ove principe i propise (oni zaslužuju zasebnu studiju koju treba da sačini stručnjak za međunarodno pravo), međutim, mi ćemo izložiti što je navedeno u ovoj grupi ajeta ove cjeline. Ona se tiču odnosa sa slijedećim grupama:

- a) licemejrima koji ne žive u Medini;
- b) onima koji su u savezu sa plemenom koje sa muslimanima ima ugovor;
- c) neutralnima kojima je teško da ratuju protiv muslimana kao i da ratuju protiv svog naroda, jer su ostali u svojoj vjeri;
- d) onima koji su se poigrali vjerom, pokazujući islam kad dođu u Medinu i pokazujući nevjerovanje kad se vrate u Mekku;
- e) slučajeve nenamjernog ubistva među muslimanima i slučajeve namjernog ubistva u različitim sredinama i plemenima...

I ovdje ćemo naći potpuno jasne i precizne propise o svim ovim slučajevima koji čine jednu stranu principa ponašanja u međunarodnim okvirima. Značaj ovih propisa je kao i značaj ostalih propisa koji regulišu druge odnose.

Otpočinjemo odakle je otpočeo kur'anski kontekst, otpočinjemo osnovnim pravilom na kome počiva cijela zgrada islama i zgrada islamskog sistema u svim njegovim aspektima:

Allah će vas - nema drugog Boga osim Njega - sigurno sabrati na Sudnjem danu, u to nema nimalo sumnje! A čije su riječi od Allahovih riječi istinitije? (4/87).

Od vjerovanja u jedinstvo Uzvišenog Allaha i Njegovu izdvojenost u pogledu Božanstva počinju koraci Božanskog programa u odgajanju ljudi, uspostavljanju društva i u donošenju njegovih zakona i organizacije, svejedno da li se ovi zakoni odnose na unutrašnji sistem muslimanskog društva ili međunarodni sistem na osnovu kojeg ovo društvo posluje i saraduje sa drugim društvima. Odatle nailazimo na ovaj prolog za jednu grupu ajeta koji se odnose na nekoliko pravila za vanjsko kao i unutrašnje poslovanje.

Također od vjerovanja u budući svijet i istine da će Allah sakupiti svoje robove i pozvati ih tamo na odgovornost za šanse i prilike koje im je pružao za djelovanje na ovom svijetu, otpočinju koraci ovog programa u odgajanju ljudi i izazivanja osjetljivosti u njima prema ovim zakonima, smjernicama i spram svakog njihovog pokreta u životu... To je iskušenje u malom i velikom djelu na ovom svijetu i polaganje računa za malo i veliko djelo na budućem svijetu... Ovo je upravo najbolja garancija djelotvornosti zakona i sistema, jer je svijest o njima smještena u dubinama duše i ona je budni stražar koji bdije nad njima kad zataje druge mjere kontrole i kad vlast postaje nemarna!

Ovo je govor Uzvišenog Allaha i ovo je Njegovo obećanje:

A čije su riječi od Allahovih riječi istinitije (4/87).

Poslije ovog dodira srca, a to je dodir koji ukazuje na metodologiju ovog programa u odgajanju, kao što ukazuje i na osnove vjerskog i praktičnog poimanja u životu muslimanske zajednice.

Poslije ovog dodira kontekst osuđuje popustljivost u sučeljavanju sa licemjerstvom i licemjerima, osuđuje neodlučnost u situaciji u kojoj je odlučnost neophodna u ponašanju zajednice muslimana prema

licemjerima. Također osuđuje podjelu ove zajednice na dvije grupe u vezi sa jednom skupinom licemjera izvan Medine, kao što ćemo objasniti - tako da ova osuda pokazuje koliko je muslimansko društvo u to vrijeme bilo neskladno, kao što pokazuje koliko je islam strog kad se stvari moraju precizno odrediti i o njima zauzeti odlučujući stav i koliko mrzi popustljivost u ponašanju i u stavovima prema licemjerima, koliko mrzi pouzdavanje u njihove riječi, ako to nije rezultat s ciljem donesenog plana:

Zašto se podvajate kada su u pitanju licemjeri koje je Allah vratio u nevjernike zbog postupaka njihovih! Zar želite da na pravi put uputite one koje je Allah u zabludi ostavio? A onoga koga Allah u zabludi ostavi - ti nikada nećeš na pravi put uputiti (4/88).

Oni bi jedva čekali da i vi budete nevjernici kao što su oni nevjernici, pa da budete jednaki. Zato ih ne prihvatajte kao prijatelje dok se radi Allaha ne isele. A ako okrenu leđa, onda ih hvatajte i ubijajte gdje god ih nađete, i nijednog od njih kao prijatelja i pomagača ne prihvatajte, (4/89)

U vezi sa ovim licemjerima ima više predaja, a najvažnije su dvije.

Imam-i Ahmed je rekao: Prenio nam je Behz, a ovaj je prenio od Šu'bea da je Adij ibni Sabit rekao: Obavijestio me je Abdullah ibni Jezid od Zejda ibni Sabita da je Allahov Poslanik (alejhi-s-selam) izašao na Uhud, međutim, neki ljudi koji su s njim izašli su se vratili, pa su se drugovi Allahovog Poslanika (alejhi-s-selam) u vezi s njima podijelili na dvije grupe: grupa koja je govorila: Pobit ćemo ih, i druga grupa koja je govorila: Ne, oni su vjernici! Onda je Allah objavio: *Zašto se podvajate kada su u pitanju licemjeri?* Allahov Poslanik (alejhi-s-selam) je rekao: "Ovo je dobro. Ovo odnosi otpatke kao što mijeh odnosi otpatke željeza."... (Prenose Buhari i Muslim u svojim Sahihima kao hadis od Šu'bea).

Prenosi Avfi od Ibni Abasa: Ovaj ajet je objavljen u vezi sa ljudima koji su izjavljivali islam, a bili idolopoklonici. Pošto su izašli iz Mekke u potrazi za nekom potrebom, rekli su: Ako sretnemo Muhammedove drugove, oni nam neće ništa naškoditi... Pošto su muslimani obaviješteni da su ovi izašli iz Mekke, jedna grupa vjernika je rekla: Odjašite do kukavica i pobijte ih, jer oni pomažu našeg neprijatelja. Druga grupa vjernika je rekla: Slavljeneka je Allah - ili kao što su rekli -, zar ćete pobiti ljude zato što su izjavili isto što ste i vi izjavili, samo zbog toga što se nisu iselili i što nisu ostavili svoje domove? Zar ćemo učiniti dozvoljenom njihovu krv i njihovu imovinu? Tako su se oni podijelili u dvije grupe, a Poslanik je bio kod njih tako da nijednoj grupi nije ništa zabranio pa je

objavljeno: *Zašto se podvajate kada su u pitanju licemjeri?* (Prenosi Ibni Ebi Hatim, a ovaj od Ebi Selemea ibni Abdurrahmana, Ikremea, Mudžahida, Dahaka i drugih koji su blizu ove predaje.)

Iako je prva predaja pouzdanija sa aspekta niza prenosilaca i iznalaženja hadisa, mi, međutim, dajemo prednost drugoj predaji zbog historijske realnosti. Utvrđeno je, naime, da nije došla naredba da se ratuje protiv licemjera u Medini niti je Poslanik (alejhi-s-selam) protiv njih ratovao niti ih je ubijao. Postojao je drugi plan propisan u saobraćanju s njima, a to je plan ignoriranja, ostavljanje samom društvu da ih ono odbaci i da se tako presijeku njihovi oslonci unaokolo, prvenstveno protjerivanjem Jevreja iz Medine - koji su ih obmanjivali i koji su im dojadili - a naposljetku i s cijelog Arabijskog poluotoka. Međutim, mi se ovdje susrećemo sa kategoričnom naredbom da se uzmu kao zarobljenici i da se pobiju gdje god se nađu, što se sa sigurnošću može reći da su oni neka druga grupa i da nisu grupa licemjera iz Medine... Može se reći da je njihovo uzimanje za zarobljenike i njihovo ubijanje uvjetovano riječima Uzvišenog: *Zato ih ne prihvatajte dok se radi Allaha ne iseše. A ako okrenu leđa, onda ih hvatajte i ubijajte gdje god ih nadete* (4/89)... To je prijetnja da se prođu toga, a možda su se bili i prošli, pa zato Poslanik (alejhi-s-selam) nije proveo ovu odredbu nad njima... Međutim, riječ *iseše* precizno kaže - u ovom periodu - da oni nisu iz Medine i da je smisao toga da treba da se iseše u Medinu. Ovo je bilo prije oslobođenja Mekke, a značenje Hidžre - prije oslobođenja Mekke - bilo je definisano iseljenjem iz zemlje nevjerovanja u zemlju islama, priključenjem zajednici muslimana i pokornošću njenom sistemu. U protivnom, to je nevjerovanje i to je licemjerstvo, kao što će doći u kontekstu sure - u slijedećoj cjelini. To je teška prijetnja onima koji su ostali - bez isprike slabosti - od muslimana u Mekki, nevjerničkoj i neprijateljskoj zemlji u odnosu na njih - bez obzira što su njeni stanovnici i njeni građani! Sve ovo potvrđuje da treba dati prednost drugoj predaji i da su ovi licemjeri bili jedna grupa iz Mekke - ili njene okoline - koji su izjavljivali islam riječima, a pomogali neprijatelje muslimana djelima.

Sada se vraćamo kur'anskom tekstu:

Zašto se podvajate kada su u pitanju licemjeri koje je Allah vratio u nevjernike zbog postupaka njihovih! Zar želite da na pravi put uputite one koje je Allah u zabludi ostavio? A onoga koga Allah u zabludi ostavi - ti nikada nećeš na pravi put uputiti (4/88).

Oni bi jedva čekali da i vi budete nevjernici kao što su oni nevjernici, pa da budete jednaki. Zato ih ne prihvatajte kao prijatelje dok se radi Allaha ne isele. A ako okrenu leđa, onda ih hvatajte i ubijajte gdje god ih nadete, i nijednog od njih kao prijatelja i pomagača ne prihvatajte (4/89).

U tekstovima nalazimo osudu podjele vjernika na dvije grupe u vezi sa licemjerna i čuđenje njihovim zauzimanjem ovakvog stava, kao što nalazimo strogost i odlučnost u davanju smjernica kako bi se situacija pojmla onakom kakva je ona u suštini, da bi se shodno tome ponašalo sa tim licemjerima.

To sve ukazuje na opasnost od popustljivosti u muslimanskim redovima u to vrijeme i u svakoj sličnoj situaciji - popustljivost u pogledu na licemjerstvo i licemjere, jer se u tome isto tako krije i popustljivost u osjećanjima o suštini ove vjere, što najbolje otkrivaju riječi jedne grupe vjernika: "Slavljen neka je Allah, ili kao što su rekli, zar ćete pobiti ljude koji su izjavili isto što ste i vi izjavili, zbog toga što se nisu iselili i što nisu ostavili svoje domove, zar ćemo učiniti dozvoljenom njihovu krv i njihovu imovinu?" Njihovo poimanje ove stvari na ovakav način, zapravo tvrdnja da je to isti govor koji govore muslimani, mada svi dokazi o pravom stanju stvari kao i riječi ovih licemjera: "Ako sretnemo Muhammedove drugove, oni nam neće ništa naškoditi", te svjedočenje druge grupe vjernika: "Oni pomažu vašeg neprijatelja", potvrđuju drugačije. Njihovo poimanje, dakle, ove stvari na ovakav način krije u sebi veliku dozu popustljivosti u pogledu suštine vjere u uvjetima koji iziskuju potpunu jasnoću i definitivnu odlučnost. Riječ koja se kaže samo jezikom a praktična aktivnost u pomaganju otvorenih neprijatelja muslimana ne može biti ništa drugo do licemjerstvo. Ovdje nema mjesta toleranciji ili ignoriranju, jer je to razvodnjavanje samog poimanja... Ovo je ta opasnost koju kur'anski tekst dočekuje sa čuđenjem, osudom i jasnim pritiskom.

Takvo stanje nije bilo sa ignoriranjem licemjera u Medini. U ovom slučaju predodžba je bila jasna... Oni su licemjeri, međutim, postoji zacrtan plan kako se treba s njima ophoditi, a to je da ih se prihvati onakvim kako se praktično ponašaju i da se ignoriraju neko vrijeme.

Međutim, ovdje je stvar drugačija od one gdje se grupa muslimana brani od licemjera. Oni su rekli ono što govore i muslimani, oni su svojim jezicima izvršili svjedočenje da nema Boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov Poslanik, međutim, oni pomažu neprijatelje muslimana! Zbog ove razvodnjenosti u shvaćanju jedne grupe muslimana i zbog tog rascjepa u muslimanskim redovima u vezi sa licemjerima došla je ova žestoka osuda

na početku ajeta... Zatim je uslijedilo Božansko objašnjenje suštine stava ovih licemjera:

...koje je Allah vrato u nevjernike zbog postupaka njihovih (4/88).

Šta vam je, što ste se podijelili na dvije grupe u vezi sa licemjerima? Allah je njih zadržao na onome na čemu jesu zbog njihovih loših namjera i njihovih loših djela! To je Allahovo svjedočenje u vezi sa njima i ono je odlučujuće. On svjedoči da se oni nalaze u zlu zbog onog što su u sebi sakrili i zbog onog što su uradili od zla.

Potom slijedi druga osuda:

Zar želite da na pravi put uputite one koje je Allah u zabludi ostavio? (4/88).

Vjerovatno je u riječima one obazrivije grupe bilo to što ukazuje da im je data prilika da krenu pravim putem i napuste gundanje! Allah je ovo osudio u vezi sa grupom koja je zaslužila da je Allah baci u zlo zbog njenih djela i loše zarade:

A onoga koga Allah u zabludi ostavi - ti nikad nećeš na pravi put uputiti (4/88).

Allah u zabludi ostavlja one koji su zalutali... Zapravo, On im pruža zabludu kad se oni usmjere svojim trudom, i svojom namjerom prema zabludi. Tada se pred njima zatvaraju vrata upute, jer su se udaljili od nje i slijedili drugi, a ne njen put, odbacivši pomoć i uputu i odbojno se odnoseći prema znakovima na putu!

Zatim, kontekst ide još korak dalje u otkrivanju stava licemjera... Naime, oni nisu samo sebe odveli u zabludu i nisu zaslužili da Allah samo njih baci u zabludu zbog njihovih nedjela i njihovih namjera, već oni isto tako žele da u zabludu odvedu i vjernike:

Oni bi jedva čekali da i vi budete nevjernici kao što su oni nevjernici, pa da budete jednaki (4/89).

Oni ne vjeruju... Uprkos tome što su izjavljivali ono što su izjavljivali muslimani i izgovarali dva svjedočenja koja su demantirali pružanjem pomoći muslimanskim neprijateljima... Ali, oni neće da se zaustave na tome. Onaj ko ne vjeruje nije rad da vjera i vjernici uopće postoje na Zemlji. On mora da radi i nastoji, on mora da se trudi i ulaže napor da vrati muslimane u nevjerovanje, da bi bili svi jednaki.

Ovo je prvo razjašnjenje suštine stava tih licemjera... Ono donosi izjavu koja odbacuje popustljivost u poimanju vjere, gradeći to poimanje na jasnoj osnovi potpune podudarnosti između riječi i djela, u protivnom, nemaju nikakvog smisla riječi koje izgovara jezik a okolo njih se nalaze svi ovi dokazi koji svjedoče da je u pitanju laž i licemjerstvo.

Kur'an dodiruje osjećanje vjernika takvim snažnim dodirom da ih čak zastrašuje kad im kaže:

Oni bi jedva čekali da i vi budete nevjernici kao što su oni nevjernici, pa da budete jednaki (4/89)...

Oni su nedavno upoznali slast vjerovanja nakon gorčine nevjerovanja, slast tog ogromnog skoka koji su napravili u sebi, zapravo između svojih osjećanja, statusa u društvu u paganskom dobu, zatim u islamu. Razlika je jasna i očita u njihovim osjećanjima i u njihovoj stvarnosti, za šta je dovoljno da ukažemo da je izazivao njihovo neprijateljstvo svako ko je želio da ih vrati na to nisko dno - dno neznaboštva - sa koga ih je podigao islam i krenuo s njima gore visoko penjući ih u visine.

Odatle se kur'anski program oslanja na ovu činjenicu pa im upućuje naredbu u trenutku kad su im osjećanja probudena, kad su oprezni i kad obraćaju pažnju na strašnu opasnost koja im prijeti od strane ovih licemjera:

Zato ih ne prihatajte kao prijatelje dok se radi Allaha ne islele. A ako okrenu leđa, onda ih hvatajte i ubijajte gdje god ih nađete, i nijednog od njih kao prijatelja i pomagača ne prihvatajte (4/89).

Osjećamo da su iz zabrane da se ne uzimaju za prijatelje još uvijek postojali ostaci porodičnih i plemenskih veza i odnosa u dušama muslimana u Medini - a vjerovatno su postojali i ostaci ekonomskih interesa. Kur'anski program je liječio ove naslage određujući muslimanskom Ummetu pravila međusobnih odnosa i utvrđujući istovremeno pravila njihovog poimanja.

On je učio taj Ummet da zajednica ne počiva na obiteljskoj i plemenskoj vezi, na krvnoj vezi ili srodstvu, na vezi zajedničkog života u jednoj zemlji ili jednom gradu, ili na vezi ekonomskih interesa kroz trgovinu ili druge oblike mimo trgovine... Ummet ili zajednica stoji na vjeri i društvenom sistemu koji proizilazi iz te vjere.

Odatle nema prijateljstva između muslimana u islamskoj zemlji i drugih koji su u neprijateljskoj zemlji... A neprijateljska zemlja u to vrijeme bila je Mekka, prva domovina muhadžira... Nema prijateljstva dok se ti koji izjavljuju islam ne isele i ne priključe muslimanskom društvu - odnosno muslimanskom Ummetu - tako da njihova hidžra bude u ime Allaha i na Allahovu putu, radi vjere a ne radi nekog drugog cilja, radi uspostavljanja muslimanskog društva koje živi po islamskom programu a ne radi neke druge namjere... Kur'an je tu posve jasan, odlučan i precizan tako da ne prihvaća da se s tim miješa nešto drugo, drugi interesi ili drugi ciljevi...

Pa ako to učine, ako ostave svoje porodice i napuste svoju domovinu i interese u neprijateljskoj zemlji i isele se u muslimansku zemlju da žive u islamskom sistemu koji proizilazi iz islamskog vjerovanja i koji je utemeljen na islamskom zakonu, ako to, dakle, učine, onda su oni članovi muslimanskog društva i sugrađani muslimanskog Ummeta. A ako to ne učine i odbiju da se isele, onda nikakvog smisla nemaju riječi koje izgovaraju a dementiraju ih njihova djela.

A ako okrenu leđa, onda ih hvatajte (to jest, uzmite ih kao zarobljenike) i ubijajte gdje god ih nađete i nijednog od njih kao prijatelja i pomagača ne prihvatajte (4/89).

Ovaj sud, kao što smo rekli, ima prednost, po našem shvatanju, a to je da oni nisu bili licemjeri Medine, jer je prema licemjerima Medine primjenjivana druga politika.

Islam je tolerantan prema pripadnicima drugih ideologija i uopće ih ne prisiljava da prihvate njegovu doktrinu. Oni imaju pravo - čak i kad žive u okrilju islamskog sistema i države - da javno ispovijedaju svoja vjerovanja i uvjerenja koja su oprečna islamu, pod uvjetom da ne pozivaju muslimane u svoju vjeru i da ne napadaju i ne vrijeđaju islam. Kur'an navodi osudu ovih napada koji su dolazili od sljedbenika Knjige, tako da to ne ostavlja mjesta za sumnju da islam pušta pripadnike drugih vjera, a koji žive pod njegovom zaštitom, da ga vrijeđaju, da razvodnjavaju njegove istine i da istinu zaogrću neistinom, kako kažu neka nejasna mišljenja u ovom našem vremenu! Islam drži da ih ne treba prisiljavati da prihvate njegovo vjerovanje, islam štiti njihove živote, imetak i krv, islam dozvoljava da uživaju u dobrima islamske domovine, ne praveći razliku između njih i pripadnika islama ostavlja im pravo da sudstvo među sobom organiziraju prema svom zakonu, izuzimajući ono što se odnosi na pitanje općeg sistema.

Islam je upravo ovako tolerantan prema pripadnicima drugih vjera, međutim, on nije u ovoj mjeri tolerantan prema onima koji izjavljuju islam riječima koje jezik izgovara a koje demantiraju njihova djela. On nije tolerantan prema onima koji kažu da vjeruju u Jednog Boga i da svjedoče da nema drugog Boga osim Allaha, zatim priznaju nekom drugom mimo Allaha nadležnost koja je u kompetenciji Božanstva, kao što je jurisdikcija i donošenje zakona za ljude. Kur'an okrivljuje sljedbenike Knjige da su mnogobošci jer su oni, pored Allaha, bogovima smatrali svećenike svoje i monahe svoje i Mesiha, sina Merjemina, ne u smislu da su ih obožavali, već što su oni svojim sljedbenicima propisivali šta je dozvoljeno a šta je zabranjeno pa su ih oni u tome slijedili!

Islam nije ovako tolerantan pa ne kvalificira grupu licemjera vjernicima iako su posvjedočili da nema drugog Boga osim Allaha i da je Muhamed Allahov poslanik jer su ostali u nevjerničkoj zemlji pomažući neprijateljima muslimana!

To je stoga što tolerancija u ovom slučaju nije tolerancija već popustljivost i mlakost. Islam jeste vjera tolerancije, ali nije vjera popustljivosti. On je ozbiljna koncepcija i ozbiljan sistem. Ozbiljnost ne isključuje toleranciju, ali isključuje popustljivost.

U ovim pogledima i zapazanjima kur'anskog programa u prvoj zajednici muslimana krije se očevidna poruka...

Zatim izuzima iz ove odredbe, odredbe o zarobljavanju i ubijanju - iz ove vrste licemjera koji pomažu neprijateljima muslimana -, one koji se sklone u tabor koji sa zajednicom muslimana ima ugovor, ugovor o nenapadanju ili ugovor o zaštiti. U ovom slučaju oni dobijaju status tabora u koji su pobjegli i u koji su se sklonuli:

osim onih koji se sklone kod nekog plemena s kojim vi imate ugovor o nenapadanju (4/90)...

U ovoj odredbi dolazi do izražaja izbor i opredjeljenje islama za mir kad god se nađe prostora za mir, ako to nije u oprečnosti sa njegovim osnovnim programom, sloboda dostavljanja i sloboda izbora, nesuprotstavljanje vjerskoj misiji silom uz garanciju sigurnosti muslimana.

neizlaganje njih patnjama i neizlaganje same islamske djelatnosti zamrzavanju i opasnostima.

Zato svakom ko se skloni, dođe u kontakt i živi sa ljudima s kojima se ima ugovor, ugovor o zaštiti ili ugovor o nenapadanju daje status ugovorne strane, s njim se postupa kao i s njima i on živi u miru kao i oni. To je mirotvorni duh jasnih oznaka koje se vide u propisima poput ovih.

Također izuzima od zarobljavanja i ubijanja jednu novu grupu. To su pojedinci, plemena ili grupe koji žele da ostanu neutralni u ratu između svojih sunarodnika i muslimana. Njima je teško da se sa svojim narodom bore protiv muslimana, kao što im je teško da se sa muslimanima bore protiv svog naroda. Zato su digli ruke i od jednih i od drugih zbog ove bojazni da ne dotaknu ni ove ni one:

ili vama dođu, a teško im je da se bore protiv vas ili plemena svog (4/90)...

U ovoj odredbi je također jasna želja za mirom koja dolazi do izražaja kroz izbjegavanje sukoba kad god drugi odustanu od napada na muslimane i njihovu vjeru izabравši neutralan stav između njih i onih koji ih napadaju. Ovih koji su se pribojavali da ratuju protiv muslimana ili ratuju protiv svog naroda bilo je na Arabijskom poluotoku, pa čak i u samom plemenu Kurejš. Njih islam nije obavezivao da budu uz njega ili protiv njega. Bilo mu je, međutim, dosta da ne budu protiv njega...⁴¹ Također je bilo od njih poželjno da se priklone islamu kad prođu okolnosti koje su otežavale da uđu u islam, što se zbilja dogodilo.

Allah muslimanima ulijeva ljubav prema slijeđenju ovog plana sa onima koji su neutralni i neodlučni, otkrivajući im drugu pretpostavku koja je bila moguća u ovoj situaciji! Bilo je, naime, moguće da - umjesto da stoje ovako neutralni i neodlučni - da ih Allah okrene protiv muslimana pa da se bore protiv njih sa njihovim neprijateljima! Međutim, kad ih je Allah na ovaj način odvratio od njih, jer je mir preči i ostaviti ih da rade šta oni hoće, bio je najbolji put:

A da Allah hoće, okrenuo bi ih protiv vas i oni bi se, uistinu, protiv vas borili. Ako vas takvi ostave na miru i ne napadaju vas, i ako vam ponude mir, onda vam Allah ne daje nikakvo pravo protiv njih (4/90).

---

⁴¹ Ovi propisi su izmijenjeni u ajetima sure Et-Tewba, kada je propisano - poslije praktičnih iskustava - da ne mogu egzistirati dvije religije na Arabijskom poluotoku.

Ovako mudri odgojni program dotiče duše ushićenih muslimana koji se vjerovatno ne zadovoljavaju ovakvim stavom ove grupe. Dotiče ih onim što se krije u ovom stavu, a to je Allahova dobrota i određenje, zatim odstranjenje jednog vida neprijateljstva i patnji koje bi udvostručile napore muslimana. Uči ih da uzmu dobro koje se nudi i da ga ne odbijaju, da izbjegavaju zlo koje ide svojim putem i da ga ne izazivaju... Sve dok u svemu ovome nema pretjerivanja u bilo čemu u vjeri, niti ima popuštanja u bilo čemu u vjerovanju, niti ima zadovoljstva sa onim što je prezreno u traženju jeftinog mira!

Zabranio im je jeftin mir jer nije cilj islama suzdržavanje od borbe po svaku cijenu... već je cilj islama upravo mir koji neće sužavati pravo islamskog poziva niti reducirati prava muslimana... Ne lična prava njihovih ličnosti već prava ovog programa koga nose i po kome se i zovu muslimanima.

Pravo je ovog programa da se uklone sve prepreke koje stoje na putu dostavljanja njegovog poziva i njegovog objašnjenja u svakom kutku zemljine kugle. Pravo je ovog programa da svako ko to želi - do koga je stigao ovaj poziv - uđe u njegovo okrilje i da zbog toga ne trpi nikakvu štetu i da ne bude uznemiravan u bilo kom kraju zemlje. Pravo je ovog programa da postoji snaga koje treba da se boji svako ko razmišlja da mu se suprotstavi - na bilo koji način - i da nanese štetu onome ko vjeruje u ovaj program - bilo koju vrstu štete. Poslije toga mir je pravilo, a džihad ostaje da važi do Sudnjeg dana.

Međutim, postoji jedna druga grupa prema kojoj islam nije tolerantan na ovakav način. To je licemjerna i zla grupa poput one prve. Ona nije vezana ugovorom niti ima veze sa plemenom koje s nekim ima ugovor. Islam je u odnosu na ovu grupu slobodan i tretirat će je kao što tretira onu prvu grupu licemjera:

Vi ćete nailaziti i na one koji žele da budu bezbjedni i od vas i od naroda svog; kad god se pozovu da budu mnogobošci, vrate se u bezvjerstvo. Ako se oni ne okane vas i ne ponude vam mir i ako ne prestanu vojevati protiv vas, vi ih hvatajte i ubijajte gdje god ih stignete, puno pravo vam dajemo protiv njih (4/91).

Ibni Džerir prenosi od Mudžahida da je ovaj ajet objavljen u povodu jedne grupe ljudi iz Mekke koji su dolazili Poslaniku (alejhi-s-selam) primajući islam pretvarajući se, potom bi se vraćali Kurejšijama ustrajavajući na obožavanju kipova, iz želje da budu sigurni i tamo i ovamo. Zato je naređeno da se ubiju - ako se ne okane toga i ako se ne poprave. Zato je Uzvišeni rekao: *Ako se oni ne okane i ne ponude vam mir* (izmirenje i primirje) *i ako ne prestanu vojevati protiv vas* (ne prestanu voditi borbu). *vi ih hvatajte* (uzimajte kao zarobljenike) *i ubijajte gdje god ih stignete* (gdje god ih nađete), *puno pravo vam dajemo protiv njih* (4/91).

Tako vidimo drugu stranu islama, stranu odlučnosti i ozbiljnosti. pored njegove strane tolerantnosti i obzirnosti... Jedno na jednom, a drugo na drugom mjestu. Priroda situacije i suština realnosti je to što određuje jedno ili drugo...

Videnje ove dvije strane - na ovaj način - jamči ostvarenje ravnoteže u osjećanjima muslimana, kao što garantira ostvarenje ravnoteže u islamskom sistemu - što je njegova osnovna i izvorna karakteristika. Ali kad na scenu stupe gorljive pristalice koje sve stvari počnu uzimati strogo, energično, žestoko i naglo, to nije islam. Ili kad dođu oni koji su popustljivi, mehki i koji traže izvinjenje zbog ustanove džihada u islamu uopće, kao da je islam na optuženičkoj klupi pa oni tobože brane tog opasnog ubojicu, uzimajući sve stvari velikodušno, mirotvorno, obazrivo i spontano, braneći domovinu islama i zajednicu muslimana, a ne braneći slobodu vjere i njeno pravo na dostavljanje u svaki kutak zemlje bez prepreke, ne garantujući sigurnost svakom pojedincu u svakom kraju zemlje koji hoće da izabere islam za vjeru i ne osiguravajući vlast idealnom sistemu i idealnom zakonu u kome su svi ljudi sigurni u njegovom okrilju, svejedno, da li izabrali njegovu vjeru ili ne, ni tada to nije islam.

U ovoj grupi propisa o međunarodnim odnosima isto tako leži jasna poruka...

Toliko o odnosima muslimana sa drugim taborima. A kad je riječ o međusobnim odnosima muslimana, bez obzira na različite zemlje - u to vrijeme kao i u svako drugo vrijeme muslimani su živjeli i žive u različitim zemljama - nema ubijanja i nema ratovanja... Nema ubijanja izuzev u

slučaju primjene šeri'atske sankcije, hadda ili odmazde, kisasa... Nema nikakve veze koja je toliko velika da nadmašuje ono što povezuje muslimana sa drugim muslimanom od vjerske veze. Zato musliman nikad ne ubija muslimana, jer ih veže ova čvrsta veza, osim da to bude iz nehata... A za ubistvo iz nehata doneseni su zakoni i propisi. A kad je riječ o namjernom ubistvu, za njega nema iskupa, jer je izvan pameti i izvan odredbi islama!

Nezamislivo je da vjernik ubije vjernika, to se može dogoditi samo - nehotice. Onaj ko ubije vjernika nehotice - mora osloboditi ropstva jednog roba-vjernika i predati krvarinu porodici njegovoj ; oslobođen je krvarine jedino ako oni oproste. Ako on pripada narodu koji vam je neprijatelj, a sam je vjernik, mora osloboditi ropstva jednog roba-vjernika; a ako pripada narodu s kojim ste u savezu, mora dati krvarinu porodici njegovoj i osloboditi ropstva jednog roba-vjernika. Ne nađe li, mora uzastopce postiti dva mjeseca da bi Allah primio pokajanje - a Allah sve zna i mudar je (4/92).

Onome koji hotimično ubije vjernika kazna će biti džehennem, u kome će vječno ostati ; Allah će na njega gnjev Svoj spustiti i prokleće ga i patnju mu veliku pripremiti (4/93).

Ovi propisi tretiraju četiri slučaja: tri se odnose na slučajeve ubistva iz nehata. Ubistvo iz nehata je slučaj koji je moguće da se dogodi među muslimanima u jednoj zemlji - u muslimanskoj zemlji - ili u različitim zemljama među različitim narodima. Četvrti slučaj je namjerno ubistvo. To je nešto čije događanje kur'anski tekst čini nevjerovatnim u principu. Zato ne treba da se dogodi, jer na ovom čitavom svijetu nema ništa što vrijedi da musliman prolije krv drugog muslimana. U okolnostima čitavog ovosvjetskog života nema ništa što može opteretiti odnose jednog muslimana sa drugim muslimanom do te mjere da ga on namjerno ubije. Ova veza koju je islam uspostavio između muslimana i muslimana je toliko čvrsta, duboka, velika, vruća i draga tako da islam i ne pretpostavlja da ikad može i doći do ove opasne povrede mira... Stoga počinje govor o propisima koji regulišu ubistvo iz nehata:

Nezamislivo je da vjernik ubije vjernika, to se može dogoditi samo - nehotice (4/92)...

Ova jedina mogućnost u islamskom osjećanju jeste realna mogućnost u stvarnom životu... To da musliman živi u susjedstvu muslimana je velika stvar. Veoma velika. Velika blagodat. Veoma velika. Zato je teško pojmiti da se musliman odvaži da ukloni ovu blagodat od

sebe, da se namjerno i s predumišljajem odvaži na ovaj veliki grijeh... Zacijelo je ovo biće - musliman - drago biće na ovoj Zemlji i onaj ko najviše ima osjećaja i ljubavi prema ovom biću jeste musliman poput njega. Zato je teško da se musliman osmjeli da ga uništi tako što će ga ubiti... Ovo je stvar koju dobro znaju pripadnici islama. Znaju je u svojim dušama i svojim osjećajima. Allah ih je tome naučio kroz ovu vjeru, kroz ovu vezu i kroz ovo srodstvo koje ih okuplja u Allahovom Poslaniku (alejhi-s-salam) zatim se uzdiže i okuplja ih kod Uzvišenog Allaha koji je spojio njihova srca tim neobičnim Božanskim spojem.

Međutim, kad se dogodi ubistvo iz nehata, postoje ta tri slučaja čije propise objašnjava kur'anski kontest.

Prvi slučaj: da dođe do ubistva vjernika čija porodica spada u vjernike u muslimanskoj državi. U ovom slučaju mora se osloboditi ropstva jedan rob vjernik i predati krvarinu njegovoj porodici... Što se tiče oslobađanja roba vjernika, to je nadoknada muslimanskom društvu na ime ubijenog vjernika ostavljanjem na životu drugog vjernika. Također je to oslobađanje robova čemu islam, inače, teži. A što se tiče krvarine, ona je umirenje za ljudsku razjarenost, ona je kupovina naklonosti onih kojima je nanesena bol i neka vrsta nadoknade njima za korist koju su imali od ubijenog... Uz ovo, islam daje znak porodici ubijenog da oprostite - kad se smire i pomire s tim - jer je to najbliže atmosferi za uzajamno razumijevanje i izmirenje u muslimanskom društvu.

Onaj ko ubije vjernika nehotice - mora osloboditi ropstva jednog roba - vjernika i predati krvarinu porodici njegovoj; oslobođen je krvarine jedino ako oni oprostite (4/92)...

Drugi slučaj: da dođe do ubistva vjernika čija se porodica bori protiv islama u nemuslimanskoj zemlji... U ovom slučaju mora se osloboditi ropstva vjernika da bi se nadoknadila vjernička duša ubijena i koju je islam izgubio. Međutim, nije dozvoljeno davanje krvarine njegovom plemenu koje se bori protiv islama da je ne bi zloupotrijebilo kao pomoć u borbi protiv muslimana! Ovdje nema mjesta da se traži zadovoljenje porodice ubijenog i da se kupuje njihova naklonost, jer se oni bore protiv islama i oni su neprijatelji muslimana.

Treći slučaj: da dođe do ubistva pripadnika plemena s kojim ste vi u savezu - savezu o nenapadanju ili u savezu o zaštiti. Tekst u ovom slučaju nije spomenuo je li ubijeni vjernik, što je navelo neke komentatore i šeri'atske pravnike da tekst shvate općenito. Propis glasi: da se mora

osloboditi roba - vjernika i dati krvarinu njegovoj porodici, s kojom ste vi u savezu, makar on i ne bio vjernik, jer njihov savez sa vjericima štiti njihovu krv kao i krv muslimana.

Međutim, ono što se nama pokazuje jeste da je ovdje govor u principu usredsređen na ubistvo vjernika: *Nezamislivo je da vjernik ubije vjernika, to se može dogoditi samo - nehotice (4/92)...* Zatim je tu objašnjenje različitih slučajeva u kojima je ubijeni vjernik. Iako je u drugom slučaju u tekstu navedeno: *Ako on pripada narodu koji vam je neprijatelj, a sam je vjernik (4/82)*, ovaj uvjet je naveden po drugi put zbog okolnosti da on pripada narodu koji vam je neprijatelj. Ovakvo razumijevanje potkrepljuje tekst da se mora osloboditi ropstva jedan rob - vjernik u ovom trećem slučaju, što ukazuje na to da je ubijena osoba vjernik, pa se mora osloboditi ropstva jedan rob - vjernik kao nadoknada za njega, u protivnom bilo bi dovoljno da se samo oslobodi jedan rob bez uvjetovanja da bude vjernik...

Navedeno je da je Poslanik (alejhi-s-selam) dao krvarinu za neke ubijene saveznike, međutim nije navedeno oslobađanje robova - vjernika po broju. Ovo ukazuje na to da se u ovom slučaju mora dati krvarina i da je to utvrđeno praksom Allahovog Poslanika (alejhi-s-selam) a ne ovim ajetom. Ovo također ukazuje na to da su slučajevi koje tretira ovaj ajet sve slučajevi koji se odnose na ubistvo vjernika, svejedno da li pripadao vjerničkom narodu iz muslimanske zemlje ili neprijateljskom narodu iz nevjerničke zemlje, ili narodu koji je sa muslimanima u savezu, savezu o nenapadanju ili savezu o zaštiti... Ovo je upravo to što je najočitiije u kontekstu.

To je o ubistvu iz nehata. Što se tiče namjernog ubistva, ono spada u veliki grijeh koji vjernik ne čini i koji se ne iskupljuje davanjem krvarine niti oslobađanjem roba, već se kazna za to prepušta Allahovom kažnjavanju:

Onome koji hotimično ubije vjernika kazna će biti - džehennem, u kome će vječno ostati ; Allah će na njega gnjev Svoj spustiti i prokleće ga i patnju mu veliku pripremiti (4/93).

To je zločin ubistva ne samo čovjeka - i to na pravdi Boga i bespravno - već je to također zločin ubistva te drage, mile, plemenite i velike veze koju

je Allah stvorio između muslimana i muslimana. To je negiranje samog vjerovanja i same vjere.

Otuda je ono poistovjećeno sa širkom na mnogim mjestima. Neki su išli čak dotle -među njima i Ibni Abas - da kažu da za to nema teobe... Međutim, drugi se oslanjaju na riječi Uzvišenog: *Allah neće oprostiti da mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostiće manje grijehove od toga, kome On hoće (4/48)*, moleći oprost za ubicu koji se kaje i tumačeći vječnost da je to dug vremenski period.

Oni koji su odgojeni u prvoj školi islama gledali su ubice svojih očeva, sinova i braće - koji su ih pobili prije islama - kako slobodno hodaju zemljom, pošto su primili islam, pa se u nekim od njih javljala gorčina, ali nisu razmišljali o tome da ih ubiju. Nisu o tome razmišljali ni jedanput niti im je ova misao naumpala u najvećim trenucima gnjeva, ljutnje i gorčine. Oni uistinu nisu razmišljali o tome ni da im uskrate ijedno njihovo pravo koje im je islam dao.

Iz opreza da ne dođe do ubistva makar i iz nehata iz želje da srca boraca ostanu čista i okrenuta samo Allahu i Allahovu putu, Allah naređuje muslimanima da, kad izađu u borbu, ne otpočnu sa borbom niti ubijanjem bilo koga dok dobro sve ne ispituju i ne provjere. Naređuje im da se u ovim slučajevima zadovolje formalnim ispoljavanjem islama jezikom (jer ovdje nema argumnta koji opovrgava riječ izgovorenu jezikom):

O vjernici, kada u boj krenete, na Allahovu putu, sve dobro ispitajte i onome ko vam nazove selam ne recite: "Ti nisi vjernik!" - kako biste se domogli ovozemaljskih dobara; ta u Allaha su mnoge dobiti! I vi ste prije bili kao oni, pa vam je Allah darovao milost Svoju; zato uvijek sve dobro ispitajte, a Allahu je, zaista, poznato ono što radite (4/94).

Ima mnogo predaja o povodu objave ovog ajeta. Njihov sažetak jeste da je jedna muslimanska izvidnica srela nekog čovjeka koji je čuvao stado. On im je rekao: "Es-selamu 'alejkum", što znači da je on musliman. Neki su to uzeli da je to puka riječ koju je izgovorio da bi se spasio pa su ga ubili.

Potom je objavljen ovaj ajet koji zabranjuje postupak poput ovog i koji iz vjerničkih srca treba da otkloni svaku pomisao o pohlepi za plijenom kao i brzopletost u donošenju odluka... A islam ne voli ni jedno ni drugo.

Nije dozvoljeno da ikakvo ovozemaljsko dobro ulazi u računicu muslimana kada odlaze da se bore na Allahovu putu. To ne smije biti motiv ni poticaj za džihad... Također nije dozvoljena ishitrenost u prolijevanju krvi prije nego što se stvar dobro provjeri, jer to može biti krv dragog muslimana koju nije dozvoljeno prolijevati.

Uzvišeni Allah podsjeća one koji vjeruju na njima blisko neznaboštvo koje je karakterisala pre nagljenost i ishitrenost i koje je bilo poznato po pohlepi za plijenom... Allah im je darovao dobro tako što je očistio njihova srca i što je uzdigao njihove ciljeve, tako da se više nisu borili iz želje za ovosvjetskim dobrima kao što su to činili u predislamskom dobu. On im je darovao milost tako što im propisuje šeri'atske kazne i uspostavlja sistem, tako da prvo uzbuđenje nije bilo i posljednji sudija, kao što je to bilo u vrijeme džahilijeta... Tekst možda sadrži i naznaku da su oni upravo ti koji su krili svoj islam od svog naroda - iz slabosti i straha, ne ispoljavajući ga sve dok ne budu na sigurnom mjestu sa muslimanima kao i naznaku da je taj ubijeni čovjek krio svoj islam od svog naroda, pa pošto je sreo muslimane, otkrio im je svoj islam i pozdravio ih pozdravom muslimana:

I vi ste prije bili kao oni, pa vam je Allah darovao Milost Svoju; zato uvijek sve dobro ispitaite, a Allahu je zaista, poznato ono što radite (4/94).

Ovako kur'anski program dotiče srca da ožive, da budu suzdržljiva i da se prisjete Allahove blagodati... Na ovoj osjetljivosti i bogobožnosti on uspostavlja zakone i propise nakon što ih pojasni i objasni.

Ovako ova cjelina raspravlja o tim aspektima međunarodnih odnosa, ovako jasno i ovako besprijekorno prije četrnaest stoljeća!

« لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ - غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ - وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ . فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً . وَكَأَلَّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَى . وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا * دَرَجَاتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا .

« إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ ، قَالُوا : فِيمَ كُنْتُمْ ؟ قَالُوا : كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ ! قَالُوا : أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا ؟ ! فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ ، وَسَاءَتْ مَصِيرًا * إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ ، لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً ، وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا * فَأُولَئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَغْفُوَ عَنْهُمْ . وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا .

« وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاعًا كَثِيرًا وَسَعَةً ؛ وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ ، مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ، ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ ، فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ ، وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا .

« وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ - إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا . إِنْ الْكَافِرِينَ كَانُوا أَلْسِنُكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا * وَإِذَا كُنْتُمْ فِيهِمْ : فَاقُمْتُ لَهُمُ الصَّلَاةَ ، فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكُمْ ، وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ ، فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ ؛ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا ، فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ ؛ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ . وَذَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً . وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذًى مِنْ مَطَرٍ ، أَوْ كُنْتُمْ مَرَضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ ؛ وَخُذُوا حِذْرَكُمْ . إِنْ اللَّهُ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا * فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا ، وَعَلَى جُنُوبِكُمْ . فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ . إِنْ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا .

« وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ . إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ ، وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ ، وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا .

Vjernici koji se ne bore - osim onih koji su za borbu, nesposobni - nisu jednaki onima koji se na Allahovu putu bore imecima svojim i životima svojim. One koji se budu borili ulazući imetke svoje i živote svoje Allah će odlikovati čitavim stepenom nad onima koji se ne budu borili, i On svima obećava lijepu nagradu. Allah će borcima, a ne onima koji se ne bore, dati veliku nagradu, (4/95)

počasti od Sebe i oprost i milost. - Allah prašta i samilostan je (4/96).

Kad budu uzimali duše onima koji su se prema sebi ogriješili, meleki će upitati: "Šta je bilo s vama?" "Bili smo potlačeni na Zemlji" - odgovoriće. - "Zar Allahova Zemlja nije prostrana i zar se niste mogli nekud iseliti?" - reći će meleki, i zato će njihovo prebivalište biti džehennem, a užasno je on boravište (4/97).

Samo nemoćnim muškarcima, i ženama, i djeci, koji nisu bili dovoljno snalažljivi i nisu znali puta, (4/98)

Allah će, ima nade, oprostiti jer Allah briše grijehe i prašta (4/99).

Onaj ko se iseli Allaha radi naći će na Zemlji mnogo mjesta, uprkos svojih neprijatelja, i slobodu. A onome ko napusti svoj rodni kraj radi Allaha i Poslanika Njegova, pa ga stigne smrt, nagrada od Allaha njemu je sigurna. - A Allah mnogo prašta i milostiv je (4/100).

Nije vam grijeh da namaz na putovanju skratite, i kada se bojite da će vam nevjernici neko zlo nanijeti. Nevjernici su vam, doista, otvoreni neprijatelji (4/101).

Kada ti budeš među njima i kad odlučiš da zajedno s njima obaviš namaz, neka jedni s tobom namaz obavljaju i neka svoje oružje uzmu; i dok budete obavljali namaz, neka drugi budu iza vas, a onda neka dođu oni koji još nisu obavili namaz pa neka i oni obave namaz s tobom, ali neka drže oružje svoje i neka budu oprezni. Nevjernici bi jedva dočekali da oslabi pažnja vaša prema oružju i oruđu vašem, pa da svi odjednom na vas navale. A ako vam bude smetala kiša ili ako bolesni budete, nije vam grijeh da oružje svoje odložite, samo oprezni budite. Allah je nevjernicima pripremio sramnu patnju (4/102).

A kada namaz završite, Allaha spominjite, i stojeći, i sjedeći, i ležeći. A u bezbjednosti obavljajte namaz u potpunosti, jer vjernicima je propisano da u određeno vrijeme namaz obavljaju (4/103).

Nemojte malaksati tražeći neprijatelja; ako vi trpите bol, trpe i oni bol kao i vi, a vi se još od Allaha nadate onome čemu se oni ne nadaju. - A Allah sve zna i mudar je (4/104).

Ovo izlaganje i cjelina su čvrsto povezani sa prethodnom cjelinom kao i onom prije nje. Ona je, ustvari, tematsko upotpunjenje prethodne dvije cjeline. Da nije želje za posebnim utvrđivanjem i isticanjem principa međunarodnih odnosa, onako kako ih vidi islam, smatrali bi i ovu i prethodne dvije jednom cjelinom. Sve su one karike u jednom nizu.

Osnovna tema ove cjeline je pitanje hidžre u islamskoj državi, zatim podsticanje onih muslimana koji su ostali u neislamskoj državi da se priključe muslimanskom safu koji se bori na Allahovom putu zalažući svoje živote i imetak i da odbace relativno spokojan život i materijalne koristi koje pruža ostanak u Mekki uz rodbinu i imovinu.

Vjerovatno na ovo ciljaju Allahove riječi na početku ove cjeline:

Vjernici koji se ne bore - osim onih koji su za borbu, nesposobni - nisu jednaki onima koji se na Allahovu putu bore imecima svojim i životima svojim. One koji se budu borili ulažući imetke svoje i živote svoje Allah će odlikovati čitavim stepenom nad onima koji se ne budu borili, i On svima obećava lijepu nagradu. Allah će borcima, a ne onima koji se ne bore, dati veliku nagradu (4/95). U Medini nije bilo onih koji sjede, koji se ne bore, osim munaфика, dvoličnjaka koji druge ometaju o kojima je govoreno u prošloj cjelini u drugačijem tonu od ovog.

Iza ovog odjeljka slijedi drugi koji sadrži upozorenje i prijetnju onima koji ustrajavaju u boravku u neislamskoj sredini, iako su u mogućnosti iseliti se čuvajući svoju vjeru, sve dok im meleki duše ne uzmu u tom teškom stanju *nasilja prema samim sebi... i zato će njihovo prebivalište biti džehennem, a užasno je on boravište.*

Zatim dolazi slijedeći odjeljak koji govori o Allahovoj zaštiti i garanciji onome ko se u ime Njega iseli od samog momenta izlaska iz kuće s iskrenom namjerom hidžre u ime Allaha. U ovom odjeljku se otklanjaju svi strahovi koji se javljaju u ljudskoj duši u trenucima kada se odlučuje na ovu avanturu skopčanu s brojnim opasnostima i teškim obavezama.

U kontinuitetu se govori o džihadu, hidžri, odnosima između muslimana u islamskoj državi i drugih grupa izvan teritorija islamske države uključujući i muslimane koji nisu učinili hidžru.

Ova cjelina također sadrži i propise o načinu klanjanja namaza u slučaju opasnosti ili za vrijeme hidžre. Ova naročita pažnja i briga za namaz u kritičnim situacijama ukazuje na prirodu islamskog poimanja namaza, o čemu smo već govorili, a također je i u funkciji pripremanja terena za potpunu psihološku mobilizaciju pred nadolazećom opasnošću koja se javlja nad muslimanskom zajednicom od strane njenih neprijatelja koji vrebaju trenutke zaborava i opuštenosti i igraju na faktor iznenađenja.

Cjelina završava snažnom, dubokoimpresivnom završnicom koja podstiče i ohrabruje na džihad u suočenju sa bolovima i nedaćama koje

pogađaju borce, odslikavajući blistavo stanje vjernika boraca i njihovih neprijatelja na raspuću različitih puteva: *Nemojte malaksati tražeći neprijatelja; ako vi trpíte bol, trpe i oni bol kao i vi, a vi se još od Allaha nadate onome čemu se oni ne nadaju* (4/104).

Tako se razilaze dva puta, izranjaju dva programa; time svaki bol postaje mali, a svaka teškoća neznatna. Nema mjesta osjećanju iznurenosti i malaksalosti; i drugi osjećaju bol, ali se vjernici od Allaha nadaju onome čemu se drugi ne nadaju.

Ova cjelina ocrtava, tematikom kojom se bavi i načinom njenog zahvata i prezentacije, opće stanje muslimanske zajednice u sučeljavanju sa stvarnim poteškoćama koje prate njeno formiranje, praktičnim problemima koji prate taj proces; zatim ocrtava i faktore ljudske slabosti koji su se preplitali u dušama, oličene u recidivima džahilijjske prošlosti i naravi ljudske prirode u suočavanju sa obavezama, njenim teškoćama i teretima, dodajući tome i žudnju i želju koju izaziva i provocira Mudri Program da se odgovori obavezama i zadacima.

Sve ovo vidimo zacrtano kroz opis stvarnosti, kroz bodrenje i podsticanje, kroz tretiranje prirodnih strahova i stvarnih bolova, kroz oboružavanje namazom u borbi; specijalno namazom, uz naoružavanje oružjem, oruđem i budnošću, zatim pouzdanjem u Allahovu zaštitu i garanciju muhadžirima, nagradu muhadžirima, pomoć onima koji kroče Njegovim putem; i ponižavajuću patnju koju je pripremio nevjernicima.

Uočavamo metodu kur'anskog programa u komuniciranju i odnosu prema ljudskoj duši, u stanju njene snage i slabosti, zatim u odnosu prema ljudskoj zajednici u procesu njenog formiranja i sazrijevanja. Vidimo različite konce koje povlači u isto vrijeme i u jednom ajetu. Vidimo posebno, kako kod muslimanske zajednice razvija osjećaj superiornosti nad neprijateljem, puneći je istovremeno osjećanjima opreza, budnosti, stalne pripremljenosti za eventualnu opasnost, upućujući je, također, na slabe tačke u njoj samoj i mjesta nedostataka i upozorava je najžešćim upozorenjem. To je doista čudesni program u svojoj zaokruženosti i podudarnosti s ljudskom dušom, broju struna koje dodiruje jednim dodirom, u broju konaca koje zateže u duši pa se cijela duša oglašava i odaziva.

Nadmoć i superiornost u odgojnom programu i društvenoj organizaciji iznikloj iz njega je bila vidljiva i uočljiva stvar po kojoj se razlikovalo muslimansko od ostalih društava. Ova očita premoć i

superiornost je bila najvidljiviji uzrok uspjeha ove mlade zajednice u nastajanju i razvoju, uza sve okolnosti koje prate njen život, slabost i propuste ponekad, u prestizanju i nadvladavanju nad drugim društvima, ne samo oružjem, već i u supremaciji mlade nad starim, propadajućim civilizacijama; jednog Programa nad drugim programima; jednog modela nad drugim modelima života; rađanja novog doba nad rađanjem novog čovjeka.

Zadovoljit ćemo se ovim naznakama kako bismo prešli na detaljnija pojašnjenja pojedinih tekstova.

Vjernici koji se ne bore - osim onih koji su za borbu nesposobni - nisu jednaki onima koji se na Allahovu putu bore imecima svojim i životima svojim. One koji se budu borili ulažući imetke svoje i živote svoje Allah će odlikovati čitavim stepenom nad onima koji se ne budu borili, i On svima obećava lijepu nagradu. Allah će borcima, a ne onima koji se ne bore, dati veliku nagradu, (4/95)

počasti od Sebe i oprost i milost. - Allah prašta i samilostan je (4/96).

Ovaj kur'anski tekst tretira poseban slučaj i stanje u muslimanskom društvu i njegovoj okolini, a to je opuštenost i kašnjenje nekih njegovih elemenata kada je u pitanju izvršavanje obaveza džihada ličnim i imovinskim zalaganjem, bez obzira da li se misli na one koji se nisu iselili čuvajući svoj imetak, jer mušrici nisu dozvoljavali muhadžiru da ponese sa sobom bilo šta od svoje imovine, ili izbjegavajući napore hidžre i opasnosti koje ona donosi, jer mušrici često nisu dozvoljavali muslimanima da se ise, zatvarali su ih i uznemiravali, ili su, preciznije rečeno, povećavali svoje uznemiravanje kada bi saznali za njihovu namjeru da učine hidžru. Bez obzira da li se u ajetu mislilo na one koji su izostali od hidžre, a to je po našem mišljenju pretežnije, ili se mislilo na neke muslimane u islamskoj državi koji nisu bili dovoljno aktivni u džihadu, mimo munafika koji su i druge ometali i usporavali, a koji su spomenuti u prethodnoj lekciji, ili se mislilo i na jedne i na druge koji nisu pokazali aktivnost u borbi životima i imecima svojim kako u neislamskoj, tako i u islamskoj državi.

Ovaj tekst tretira ovaj poseban slučaj, ali kur'anski izraz ustanovljuje opće pravilo oslobođeno stega vremena i prostora kroz koje Allah (Subhanehu) gleda na vjernike u svakom vremenu i prostoru, pravilo nejednakosti između onih vjernika koji se ne bore imecima i životima svojim, osim onih koji su za borbu nesposobni, ili koje je omelo siromaštvo

i nemoć od borbe životom i imetkom, i drugih vjernika koji se bore svojim imecima i životima. To je apsolutno, opće načelo:

Vjernici koji se ne bore - osim onih koji su za borbu nesposobni - nisu jednaki onima koji se na Allahovu putu bore imecima svojim i životima svojim (4/95).

Tekst ne ostavlja pravilo nedefinisanim i neodređenim, nego ga pojašnjava, potvrđuje i objelodanjuje prirodu nejednakosti ove dvije skupine:

One koji se budu borili ulažući imetke svoje i živote svoje Allah će odlikovati čitavim stepenom nad onima koji se ne budu borili (4/95).

Ovaj stepen Poslanik (alejhi-s-selam) objašnjava njihovim pozicijama u Džennetu.

U oba Sahiha (Buharijevom i Muslimovom) prenosi se od Ebu Se'ida Hudrija da je Allahov Poslanik (alejhi-s-selam) rekao: "U Džennetu ima stotinu deredža koje je Allah (Subhanehu) pripremio boracima na Njegovom putu, razdaljina između dva stepena je razdaljina kao između neba i Zemlje."

A'meš prenosi od Amra ibni Murrea, a on od Ebu Ubejdea, da je Abdullah ibni Mes'ud rekao: Allahov Poslanik (alejhi-s-selam) veli: "Ko baci jednu strijelu imat će i za to nagradu jedan stepen." Neki čovjek upita: "Allahov Poslaniče, šta je to stepen?", a on mu odgovori: "Nije to kao prag tvoje majke; između dva stepena je stotinu godina."

Ove razdaljine koje spominje Poslanik (alejhi-s-selam) smatram da smo, nakon otkrića i spoznaje nekih dimenzija Kosmosa, sposobni da pojмимо. Svjetlost od zvijezde do planete stiže za stotine svjetlosnih godina. Oni koji su slušali Poslanikove (alejhi-s-selam) riječi potvrđivali su i vjerovali u sve što je govorio. Mi, hoću da kažem, imamo nešto više pored imana što nam omogućava da pojмимо ove razdaljine između razdaljina ovog čudesnog Kosmosa.

Nakon ustanovljenja razlike u stepenu između onih vjernika koji se ne bore - osim onih koji su za borbu nesposobni - i onih koji se bore imecima i životima svojim, kur'anski kontekst potvrđuje da Allah njima svima obećava lijepu nagradu:

I On svima obećava lijepu nagradu (4/95).

Iman ima svoju težinu i vrijednost u svakom slučaju uz različite stepene vjernika shodno njihovoj različitosti u izvršavanju imanskih obaveza vezano za džihad imecima i životima. Iz ove posljednje konstatacije razumijemo da se sintagma *oni koji se ne bore* ne odnosi na munafike koji druge ometaju i šire defetizam, već se odnosi na drugu grupu koja iskreno pripada muslimanskom safu, ali je zakazala kada je u pitanju džihad. Kur'an je animira i podstiče da otkloni ovaj nedostatak; od nje se očekuje hajr, nada postoji da će se odazvati.

Nakon ove svojevrsne napomene i dopune kontekst se vraća da dopuni osnovno, prvo pravilo, naglašavajući ga i snažno podstičući želju za velikom nagradom koja iza njega slijedi:

Allah će borcima, a ne onima koji se ne bore, dati veliku nagradu,
(4/95)

počasti od Sebe i oprost i milost. - Allah prašta i samilostan je (4/96).

Ova potvrda, ovo obećanje, veličanje borca, njihova prednost i vrijednost u odnosu na one koji se ne bore, nagovještaj svega onog za čim duša vjernika žudi: stepeni velike nagrade, Allahov oprost grijeha, Njegova milost, sve ovo ukazuje na dvije važne istine.

Prva istina je da ovi tekstovi tretiraju određena stanja u muslimanskoj zajednici i liječe ih. To nam omogućava da još više spoznamo prirodu ljudske duše i prirodu ljudskih zajednica; da su one, bez obzira koliko, općenito, prestižne stepene u imanu i odgoju dostigle, u stalnoj potrebi za liječenjem unutrašnjih bolesti: slabosti, prohtjeva, škrtosti, nedostataka u izvršavanju obaveza, a naročito kada su u pitanju obaveze džihada imecima i životima, uz potpunu iskrenost i odanost Allahu (Subhanehu) i Njegovu putu. Pojava ovih ljudskih osobina i slabosti, prohtjeva, škrtosti i nedovoljnog angažmana ne treba voditi gubljenju nade u osobu ili zajednicu, niti njihovom odbacivanju i prijeziru, sve dok su kod njih prisutni elementi iskrenosti, ozbiljnosti, pripadnosti safu i želje za održavanjem veze sa Allahom (Subhanehu) To naravno ne znači povlađivanje duši ili zajednici na slabostima ili nedostacima koje su iskazali i skandiranje zbog posunovraćenja u ponor, kao da je sve to normalno i dio njihove stvarnosti. Naprotiv, one trebaju klicanje i podstrek kako bi se podigle iz ponora i krenule putem uspona, naviše. Potrebne su svim vrstama bodrenja i podsticanja, kako vidimo i u ovom mudrom Božijem programu.

Druga istina je u jedinstvu džihada, imedima i životima, kod Allaha (Subhanahu) i u ovoj vjeri; zatim, temeljno prisustvo ovog elementa u prirodi ove vjere i sistema, bez obzira na Allahovo poznavanje prirode puta, karaktera ljudi i prirodu islamu neprijateljski okrenutih indoktriniranih vojnih saveza, blokova i struktura u svim situacijama i vremenima.

Džihad nije jedno od vanrednih stanja i okolnosti toga perioda. On je neophodnost koja prati povijesni hod ove misije. Nije stvar u tome, kako zamišljaju neki iskreni pojedinci, da je islam nastao u vremenu velikih imperija, te se među njegovim pristalicama provukla ideja i shvatanje, koje su preuzeli iz okruženja, da moraju posjedovati nadmoćnu silu u cilju očuvanja i ravnoteže!

Ovakve teze govore, u najmanju ruku, o malom poznavanju izvorne prirode islama od strane zastupnika ovakvih nagađanja i neutemeljenih mišljenja.

Da je džihad nešto sprovedeno u životu muslimanskog Ummeta o njemu se ne bi govorilo kroz cijelu Allahovu Knjigu ovim stilom., niti bi se o džihadu govorilo na ovaj način u sunnetu Vjerovjesnika (alejhi-s-salam).

Da džihad predstavlja neko vanredno stanje, ne bi Poslanik (alejhi-s-salam) rekao ovu opću rečenicu koja obuhvata svakog muslimana do Sudnjeg dana: "Ko umre a da nije bio u borbi i nije je priželjkivao umro je sa jednom vrstom licemjerstva."⁴²

Ako je Poslanik (alejhi-s-salam) i vratio u nekim pojedinačnim slučajevima neke borce zbog specifičnih porodičnih razloga, kao što se spominje u sahih hadisu da je neki čovjek rekao Poslaniku: "Želim da se borim." "Imaš li roditelje?", upitao ga je Poslanik. "Imam", odgovori čovjek. "Bori se i trudi oko njih!", reče mu Poslanik (alejhi-s-salam); to je bio samo pojedinačan, izoliran slučaj koji ne poništava opće pravilo; jedna osoba ne znači mnogo među brojnim borcima. Poslanik (alejhi-s-salam) je, posigurno, u skladu sa svojim običajem da zna sve okolnosti svakog borca u svojoj vojsci pojedinačno, znao stanje ovog borca i njegovih roditelja, što ga je ponukalo da mu uputi ovakav savjet.

Neka niko ne kaže zbog ovoga da je džihad vanredno stanje zbog okolnosti, a one su se danas izmijenile.

---

⁴²Prenosi ga autor *Mesabihu-s-sunne fi-s-sihah*.

Ne zato što islam naređuje da se izvadi sablja i po putu sijeku glave, nego stoga što stvarnost života ljudi i priroda puta ovog poziva nameće mu i prisiljava ga da se prihvati sablje i da bude stalno na oprezu.

Allah (Subhanehu) zna da ovu stvar (islamsku misiju) mrze vladari; zna da će mu se oni neizostavno suprotstaviti. Jer islam predstavlja put koji nije njihov put, program koji nije i njihov program. Nije to tako samo u prošlosti, već je to tako i danas i sutra u svakoj zemlji i u svakoj generaciji.

Allah (Subhanehu) zna da je zlo nadmeno i osorno, da ne može biti pravedno, da ne može ostaviti dobro da se razvija bez obzira kako miroljubive metode to dobro koristilo. Rast i razvoj dobra nosi u sebi opasnost po zlo, samo postojanje istine opasno je po neistinu. Zlo neizostavno poseže za nasiljem i agresijom; neistina se brani pokušavajući eliminisati istinu i na silu je ugušiti. To je njena priroda a ne privremena okolnost, to je njen karakter a ne vanredno stanje. Stoga je džihad neophodan u svakom obliku i formi. On mora početi od svijeta duše, savjesti, unutrašnjosti, a onda se proširiti i obuhvatiti svijet stvarnosti, realnosti, pojavnosti. Naoružanom zlu se mora suprotstaviti naoružano dobro. Neistini skrivenoj iza brojčane premoći mora parirati istina opskrbljena oružjem i opremom. U protivnom, radi se o samoubistvu ili neozbiljnosti koja ne priliči i ne dolikuje vjernicima.

Moraju se žrtvovati i imeci i životi, kao što to Allah (Subhanehu) traži od vjernika; kao što je kupio od njih živote i imetke njihove za Džennet. Da li će im biti određeno da pobijede ili poginu, to je Allahova stvar, sudbina čovjeka je vezana sa Allahovom mudrošću. A što se njih tiče, oni kod svoga Gospodara imaju jednu od dvije blagodati. Svi ljudi umiru kada dođe smrtni čas, ali samo šehidi ginu šehidskom smrću.

Postoje izvorne uporišne tačke u ovoj vjeri, u njenom realnom programu, u zacrtanoj liniji putanje, u karakteru ovog puta i njegovim prirodnim determinantama koje nemaju nikakve veze sa promjenom okolnosti i uvjeta.

Ove tačke se ne smiju razliti i razvodniti u osjećaju vjernika u bilo kakvim okolnostima. Jedna od tih uporišnih tačaka je i džihad o kojem Allah (Subhanehu) iznosi sav ovaj govor. Džihad samo na Allahovom putu, samo pod Njegovim bajrakom. To je borba u kojoj se za poginule kaže *šehidi* i koji se u Uzvišenom skupu primaju s posebnim počastima.

Nakon toga se govori o grupi onih koji se ne pomiču sa svojih mjesta, onih koji su ostali sjediti u neislamskoj državi ne iseljavajući se; sprječavali su ih imeci i interesi, ili slabost i nespretnost da se suoče sa teškoćama hidžre i patnjama putovanja; bili su u mogućnosti, da su htjeli i bili spremni na žrtvovanje, da se ise, sve dok im ne bi, kao takvima, došao smrtni čas i pristigli meleki da im duše uzmu. Kur'an govori o njima predstavljajući ih u vrlo ružnoj i ponižavajućoj slici s ciljem da podstakne svakog od njih da pobjegne sa svojom vjerom i udalji se od te pozicije koju im ocrta:

Kad budu uzimali duše onima koji su se prema sebi ogriješili, meleki će upitati: "Šta je bilo s vama?" "Bili smo potlačeni na Zemlji" - odgovoriće. - "Zar Allahova Zemlja nije prostrana i zar se niste mogli nekud iseliti?" - reći će meleki, i zato će njihovo prebivalište biti džehennem, a užasno je on boravište (4/97).

Samo nemoćnim muškarcima, i ženama, i djeci, koji nisu bili dovoljno snalažljivi i nisu znali puta, (4/98)

Allah će, ima nade, oprostiti jer Allah briše grijeha i prašta (4/99).

Ovaj tekst tretira realno stanje koje je nastalo na Arabijskom poluotoku u Mekki i drugim mjestima - nakon hidžre Allahovog Poslanika (alejhi-s-selam) i uspostave muslimanske države. Bilo je muslimana koji se nisu iselili; omeli su ih imeci i interesi, jer mušrici nisu dozvoljavali nijednom muhadžiru da sa sobom ponese išta od svog imetka, ili su ih omeli strah i bojazan od teškoća i napora koje iziskuje hidžra, jer mušrici nisu puštali muhadžire da slobodno odu, već su ih onemogućavali i postavljali zasjede na putu. Bilo je među njima i onih koji su bili doista nemoćni kao što su starci, žene i djeca koji nisu bili dovoljno snalažljivi i nisu znali puta.

Represija i nasilje nad ovom grupom muslimana koja nije bila u stanju da se pridruži Poslaniku (alejhi-s-selam) i njegovom saputniku i kojoj je onemogućena hidžra pojačano je od strane mušrika. A naročito je pojačano nakon uspostave muslimanske države i napada na trgovačku karavanu Kurejšija na Bedru i odsudne pobjede muslimana u toj bici. Mušrici su ove preostale muslimane u Mekki izložili neviđenoj torturi, patnji i represiji s ciljem da ih nasilno odvrate od njihove vjere.

Neki od njih su doista poklekli i podlegli pritiscima, neki su bili prinuđeni manifestirati nevjerovanje učestvujući s mušricima u njihovim obredima iz bojazni i straha za život. Ovo prikrivanje je bilo dozvoljeno

prije nego je uspostavljena muslimanska država u koju bi se iselili, kada to mogu. Ali nakon uspostavljanja te države, podlijevanje pred pritiscima ili pribjegavanje prikrivanju kad hidžra, javno ispoljavanje islama i život u islamskoj državi postanu mogući, neprihvatljiva je stvar. Tako su objavljeni ovi ajeti koji one koji su ostali čuvajući svoje imetke i dunjalučke interese plašeći se tegoba hidžre i puta dok ih smrt ne bi zadesila, nazivaju: *onima koji su se prema sebi ogriješili*, jer su sami sebi onemogućili život u islamskoj državi; čist, častan, plemenit i slobodan život. Sami su sebe okovali i prisilili na život u nevjerničkoj sredini, ponižavajući, bijedni i tjeskobni život.

U ajetu im se prijeti: *džehennem*, a užasno je on boravište, što ukazuje na to da se ovdje misli na one koji su stvarno poklekli i popustili pred pritiscima i odrekli se svoje vjere.

Ali kur'anski izraz, shodno kur'anском stilu, prikazuje tu situaciju u živoj slici i prizoru koji odiše pokretom i dijalogom: *Kad budu uzimali duše onima koji su se prema sebi ogriješili, meleki će upitati: "Šta je bilo s vama?" "Bili smo potlačeni na Zemlji" - odgovoriće. - "Zar Allahova Zemlja nije prostrana i zar se niste mogli nekud iseliti?" - reći će meleki* (4/97). Kur'an se usmjerava ljudskim dušama i liječi ih, pobuđuje u njima elemente dobra, čovječnosti i ponosa, a eliminiše i tjera faktore slabosti, sebičnosti, prohtjeva i nepokretnosti. Zato slika ovaj prizor. On odslikava i prezentira istinu, ali je istovremeno koristi na najbolji način u liječenju ljudske duše. Prizor smrtnog časa je sam po sebi dovoljan da zastrijepi ljudska duša od straha, a isticanje meleka u njemu još više pojačava taj strah.

Oni koji sjede su se ogriješili prema sebi; meleki su došli da im duše uzmu u takvom stanju, stanju onih koji sami sebi nasilje čine. Samo ovo je dovoljno da pokrene ljudsku dušu i da je prodrma. Jer dovoljno je da čovjek zamisli sebe i meleke kako mu vade dušu u času kad sam prema sebi griješi i nasilje čini, nema druge prilike da se popravi, posljednji je trenutak života. Međutim, meleki ih ne usmrćuju tiho i neprimjetno, već prebiru po njihovoj prošlosti, osuđuju njihovo ponašanje i pitaju ih: u šta su protraćili svoje dane i noći, šta im je bila preokupacija i briga na dunjaluku: ... *meleki će upitati: "Šta je bilo s vama?"* Ono u čemu su bili je totalna propast i gubitak, kao da i nisu imali drugog posla osim ove propasti i gubitka! Ovi samrtnici odgovaraju u času ispuštanja duše na osudu, odgovorom punim sramote i poniženja, smatrajući ga izgovorom za svoju sramotnu poziciju:

"Bili smo potlačeni na Zemlji", odgovoriće (4/97).

Bili smo potlačeni, tlačili su nas jači. Bili smo poniženi i bespomoćni na Zemlji, ništa nismo mogli.

Uza svo poniženje sadržano u ovom odgovoru, a koji izaziva prezir i odvratnost u svakoj duši da bude u ovoj poziciji u momentu smrti, nakon što je cijeli život bila u takvoj situaciji, meleki ne ostavljaju ove potlačene koji su sami sebi nasilje učinili, već ih suočavaju sa istinom, koreći ih zbog toga što nisu ni pokušavali iskoristiti priliku:

“Zar Allahova Zemlja nije prostrana i zar se niste mogli nekud iseliti?” - reći će meleki (4/97). Nije ih, dakle, stvarna nemoć primorala da prihvate poniženje, prezir, tlačenje i odvratanje od vjere. U pitanju je bilo nešto drugo, a to je njihova briga za imetkom, dunjalučkim interesima i životima, koja ih je zadržavala u neislamskoj državi, a tamo negdje postoji islamska država; zadržavala ih je u tjeskobi, a tamo postoji prostrana Allahova Zemlja. Hidžra je u nju moguća, ali uz mogućnost da je prate tegobe i žrtve.

Ovdje se ovaj sugestivan prizor završava spominjanjem zastrašujućeg kraja:

i zato će njihovo prebivalište biti džehennem, a užasno je on boravište (4/97).

Zatim se izuzimaju nemoćni i nesnalažljivi starci, žene i djeca kojima se dozvoljava boravak u nevjerničkoj sredini i pored izlaganja opasnosti odvratanja od vjere i uskraćenosti od života u islamskoj sredini. Kur'an im pruža nadu u Allahov oprost i milost zbog njihova jasnog opravdanja i nemoći da hidžru učine:

Samo nemoćnim muškarcima, i ženama, i djeci, koji nisu bili dovoljno snalažljivi t nisu znali puta, Allah će, ima nade, oprostiti jer Allah briše grijehe i prašta (4/98, 99).

Ovaj prizor se proteže i važi do kraja svijeta i vremena, prevazilazeći taj konkretan, poseban slučaj kojeg tekst tretira u određenom vremenu i prostoru. Odredba je opća i odnosi se na svakog muslimana koji je izložen kušnji u vjeri u bilo kojoj zemlji, a kojeg tu zadržavaju imetak, interesi, rodbina i prijateljstva ili strah od tegoba i napora hidžre, ako postoji u bilo kom mjestu na Zemlji islamska država u kojoj će biti siguran za svoju vjeru, u kojoj će javno ispoljavati svoje uvjerenje i svoje obrede, u kojoj će živjeti islamskim životom u okrilju Allahovog zakona i uživati u ovako visokom i profinjenom nivou života.

Kur'anski kontekst ide dalje u obrađivanju i liječenju duša koje se suočavaju sa teškoćama, naporima i strahovima hidžre. U prethodnim ajetima ih je obrađivao prizorom koji u isto vrijeme izaziva prezir i strah. Ovdje ih nakon toga obrađuje ulijevanjem nade i sigurnosti, bez obzira da li muhadžir stigao do svog odredišta ili umro na putu za vrijeme hidžre, i Allahovom garancijom muhadžiru od momenta kada izađe iz svoje kuće. On mu obećava širinu i prostranstvo Zemlje, da mu putevi i bogazi neće biti tijesni:

Onaj ko se iseli Allaha radi naći će na Zemlji mnogo mjesta, uprkos svojih neprijatelja, i slobodu. A onome ko napusti svoj rodni kraj radi Allaha i Poslanika Njegova, pa ga stigne smrt, nagrada od Allaha njemu je sigurna. - A Allah mnogo prašta i milostiv je (4/100).

Kur'anski program obrađuje u ovom ajetu raznovrsna strahovanja duše u suočenju sa opasnostima i neizvjesnostima hidžre, posebno u okolnostima koje su tada postojale, a koje se u identičnom ili sličnom obliku mogu ponoviti u svako vrijeme.

On dušu obrađuje s punom otvorenosću i jasnoćom; ne skriva od nje strahove i ne prikriva opasnosti, pa ni opasnost smrti, ali ulijeva joj sigurnost drugim istinama i Allahovom garancijom.

On prvo precizira i određuje da hidžra mora biti *fi sebilillah* - na Allahovom putu. To je jedino valjana i validna hidžra u islamu. Nije to selidba iz ekonomskih razloga, radi bogaćenja, ili radi spasa od teškoće i nevolja, ili radi uživanja i strasti ili radi bilo kojeg dunjalučkog interesa. Ko ovakvu hidžru učini, na Allahovu putu, naći će široko prostranstvo na Zemlji i neće mu biti tijesno i neće biti bez sredstava za spas, opskrbu i život:

Onaj ko se iseli Allaha radi naći će na Zemlji mnogo mjesta, uprkos svojih neprijatelja, i slobodu (4/100).

Zbog svoje slabosti, pohlepe i škrtosti čovjeku se čini da su sredstva života i opskrbe uvjetovana zemljom, povezana sa okolnostima i sredinom bez koje ne bi mogla živjeti ako bi ga duša napustila.

Ovo pogriješno shvatanja suštine sredstava i izvora opskrbe, života i spasa je razlog zbog kojeg ljudi prihvataju poniženje i nepravdu, šute na sva odvrćanja od vjere i na kraju doživljavaju težak i bijedan kraj, sudbinu onih kojima meleki duše vade, a prema sebi su se ogriješili. Allah (Subhanehu) potvrđuje obećanje onome ko u ime Njega hidžru učini, da

će naći na Zemlji mjesta i prostora, da je Allah Svojom moći prisutan na svakom mjestu i da će mu On omogućiti da živi, opskrbiti ga i zaštititi.

Ali nekada smrtni čas dolazi za vrijeme putovanja i hidžre. Smrt, kao što je rečeno kroz kontekst ove sure, nije vezana vanjskim uzrocima. To je neopoziva i neodgodiva odredba kada dođe zacrtani edžel; svejedno da li ostao u mjestu ili se iselio, smrtni čas se ne može ni ubrzati ni usporiti.

Ljudska duša ima svoje predodžbe, shvatanja i pod utjecajem je vanjskih okolnosti. Program vodi o tome računa i to uzima u obzir te predočava Allahovu garanciju nagrade od prvog koraka kojeg načini izlazeći iz kuće na putu hidžre zarad Allaha (Subhanehu) i Njegova Poslanika:

A onome ko napusti svoj rodni kraj radi Allaha i Poslanika Njegova, pa ga stigne smrt, nagrada od Allaha njemu je sigurna (4/100).

Imat će cijelu nagradu, nagradu za hidžru, putovanje i dolazak i život u islamskoj zemlji. Treba li poslije Allahove garancije neka druga garancija?

Pored garantiranja nagrade, tu je i aluzija na oprost grijeha i milost. Ovo je osim one prve nagrade.

A Allah mnogo prašta i milostiv je (4/100).

U pitanju je, bez sumnje, profitabilna transakcija u kojoj muhadžir u samom početku, u momentu izlaska iz kuće na put hidžre u ime Allaha i Njegova Poslanika, uzima naknadu; a smrt je smrt, dolazi u svoje vrijeme bez kašnjenja i ona nije vezana sa hidžrom ili ostankom. Kada bi muhadžir ostao pa ne izlazio iz svoje kuće, došla bi mu smrt u za nju određeno vrijeme. Ali bi u tom slučaju izgubio probitačnu transakciju; ne bi bilo nagrade, ni oprosta ni rahmeta. Tada bi bili samo meleki koji mu vade dušu u stanju kada sam prema sebi grijeh čini.

Kolike li razlike između te dvije transakcije! I kolike li razlike između jedne i druge sudbine!

Iz izloženih ajeta u ovom dersu, do ovog mjesta, možemo izvući nekoliko pouka i zaključaka koje ćemo rezimirati prije nego što prijedemo na preostali dio cjeline i tematike koju sadrži. Iz prethodnog dijela cjeline možemo izvući zaključak o tome koliko islam prezire izostanak od džihada na Allahovom putu i neuključivanje u muslimanski borbeni saf izuzev, naravno, onih koji imaju opravdanje kao što su nesnalažljivi i nemoćni da se ise le i oni koji puta ne poznaju.

Uočavamo iz izloženog također dubinu prisutnosti i autentičnosti elementa džihada u islamskoj doktrini, islamskom sistemu i realnim zahtjevima ovog Božijeg programa.

Ši'ije ga ubrajaju u jedan od osnovnih temelja islama, a jačina dokaza i stvarnosti su im dali povoda za takvo mišljenje. Da nije hadisa: "Islam je sagrađen na pet temelja..." njihovo mišljenje bi bilo vrlo utemeljeno. Ali u svakom slučaju jačina zaduženja džihadom, izuzetna važnost i autentičnost ovog elementa u islamskom životu, isticanje njegove nužnosti u svakom vremenu i prostoru, nužde koja se oslanja na prirodne zahtjeve, a ne vremenske okolnosti, - sve su to činjenice koje jačaju ovaj duboki osjećaj ozbiljnosti, važnosti, izvornosti ovog elementa.

Iz izloženog također možemo izvući zaključak da je ova ljudska duša takva kakva jeste katkada zastane pred teškoćama ili se uplaši pred opasnostima i ustukne pred preprekama i to u najboljim vremenima i najboljim društvima; da lijek u ovakvim slučajevima nije u gubljenju nade u ljude već u njihovom animiranju, bodrenju, u upozorenju i smirivanju istovremeno, shodno mudrom kur'anском programu.

I na kraju, vidimo kako se Kur'an odnosi prema stvarnosti života, kako je vodio muslimansku zajednicu, kako je vodio borbu u svim sferama i oblastima, a u prvom redu u području ljudske duše, njene izvorne prirode, ali i njenih recidiva iz džahilijjske prošlosti. Zatim uočavamo kako treba da iščitavamo Kur'an i odnosimo se prema njemu u suočavanju islamske misije sa realnošću života i duše.

Nakon toga govori se o olakšici, *ruhsi* koju je Allah (Subhanehu) dozvolio muhadžirimima i putnicima radi džihada i trgovine ako se plaše da padnu u ruke neprijatelja koji će ih pokušati odvratiti od njihove vjere a to

je olakšica skraćivanja namaza. Ova olakšica u vidu skraćivanja namaza nije isto što i skraćivanje namaza dozvoljeno musafiru, bojao se on neprijatelja ili ne. Ovdje se radi o posebnoj vrsti skraćivanja.

Nije vam grijeh da namaz na putovanju skratite, i kada se bojite da će vam nevjernici neko zlo nanijeti. Nevjernici su vam, doista, otvoreni neprijatelji (4/101).

Osoba na putovanju ima nužnu potrebu za stalnom vezom sa svojim Gospodarom koja će mu biti od pomoći u teškoćama i upotpuniti njegovo oruđe i oružje za ono što predstoji i što ga očekuje na putu. Namaz je najbliža veza sa Allahom (Subhanehu). To je oruđe i oprema kojom muslimani treba da se ispomognu u teškoćama i nevoljama. Kad god i gdje god se suočili sa strahom i teškoćama, rečeno im je: *Tražite sebi pomoći u strpljivosti i obavljanju namaza (2/153).*

Otuda spominjanje namaza dolazi ovdje u pravo vrijeme, u vrijeme potrebe i nužde za njim. Kolika je samo potreba onog koji strahuje na putu da smiri svoje srce spominjanjem Allaha (Subhanehu), koliko je samo muhadžir u potrebi da zaštitu potraži kod Allaha (Subhanehu). Međutim, potpuni namaz, sa stajanjem, *kijamom*, pregibanjem, *ruku'om* i sedždom, nekada ometa borca da umakne iz zasjede, ili skrene pažnju neprijatelja i otkrije položaj ili olakša napad na njega. Zato je propisana ova olakšica skraćivanja namaza ovim osobama u slučaju postojanja straha od neprijatelja.

Smisao i značenje *skraćivanja* kojeg ovdje preferiramo je ono koje je odabrao imam Džessas.⁴³ Ovdje se, naime, misli na skraćivanje četverorekjatnih namaza na dvorekjatne. To je musafiru dozvoljeno bezuvjetno, bez njegovog vezanja za stanje straha. Ovo je odabrano mišljenje kada je u pitanju namaz musafira, kao što je to radio i Poslanik (alejhi-s-selam) u svim svojim putovanjima, tako da nije dozvoljeno na putovanju, po pretežnom mišljenju, upotpunjavanje četverorekjatnih namaza.

Ovdje se dakle radi o novoj olakšici, u stanju straha, različitoj od pukog skraćivanja dozvoljenog svakom musafiru. Skraćivanje se odnosi na sami način klanjanja namaza, kao što je stajanje, *kijam*, bez pokreta, *ruku'a*, sedžde i sjedenja. Uživatelj ove olakšice klanjanja stojeći, krećući se i jašući, išaretom čini *ruku'* i sedždu.

---

⁴³Džessas, *Ahkamu-l-Kur'an*, 2/307,308.

Nema napuštanja veze s Allahom (Subhanehu) u stanju straha, niti ostavljanja osobnog oružja u borbi. Mora se biti u stalnom oprezu od neprijatelja, jer: *Nevjernici su vam, doista, otvoreni neprijatelji* (4/101).

Nakon govora o skraćivanju namaza osobe koja je na putu i boji se neprijatelja, dolazi propis o namazu u strahu (*salatu-l-havf*) u toku same borbe. Ova pravna norma, fikhski propis, sadrži raznovrsne psihološko-pedagoške refleksije:

Kada ti budeš među njima i kad odlučiš da zajedno s njima obaviš namaz, neka jedni s tobom namaz obavljaju i neka svoje oružje uzmu; i dok budete obavljali namaz, neka drugi budu iza vas, a onda neka dođu oni koji još nisu obavili namaz pa neka i oni obave namaz s tobom, ali neka drže oružje svoje i neka budu oprezni. Nevjernici bi jedva dočekali da oslabi pažnja vaša prema oružju i oruđu vašem, pa da svi odjednom na vas navale. A ako vam bude smetala kiša ili ako bolesni budete, nije vam grijeh da oružje svoje odložite, samo oprezni budite. Allah je nevjernicima pripremio sramnu patnju (4/102).

A kada namaz završite, Allaha spominjite, i stojeći, i sjedeći, i ležeći. A u bezbjednosti obavljajte namaz u potpunosti, jer vjernicima je propisano da u određeno vrijeme namaz obavljaju (4/103).

Onaj ko razmišlja o tajnama ovog Kur'ana, o tajnama Božijeg programa, odgoja sadržanog u Kur'anu, otkrit će čudesa psiholoških refleksija i osvrta koji prodiru u dubine ljudske duše. Jedan od tih osvrta je i ovaj vezan za namaz u borbi. Kur'anski kontekst ne dolazi ovdje s tekstom čiji je cilj samo izvršenje pravnog propisa u vezi sa načinom obavljanja namaza u strahu (*salatu-l-havf*). On ga stavlja u rečenicu koja sadrži odgojne, obrazovne i pripremne smjernice za muslimanski saf i džemat.

Prva stvar koja skreće pažnju je insistiranje na namazu na bojnopolju. To je prirodna stvar, zapravo aksiom u imanskom poimanju. Namaz je jedno od oružja u borbi. Dakako, namaz je oružje! Zato se mora regulisati upotreba ovog oružja i uskladiti sa prirodom borbe i atmosferom bitke.

Ti ljudi, koji su odgojeni Kur'anom, sukladno Božanskom Programu, dočekivali su neprijatelja s ovim oružjem u kojem su bili nadmoćniji, prije bilo kojeg oružja. Bili su superiorniji svojom vjerom u Jednog Boga koga su istinski poznavali, osjećali su da je On uz njih u borbi. Bili su superiorniji, također, u svojoj vjeri u cilj radi kojeg su se borili i osjećali su da je to najuzvišeniji od svih ciljeva. Također su bili superiorniji i u svom razumijevanju i koncepciji Kosmosa, života i cilja ljudske egzistencije kao što su bili nadmoćni u svom društvenom uređenju nastalom i utemeljenom na superiornosti Božanskog Programa. Namaz je bio simbol svega ovoga i podsjećao na to, i stoga je on bio oružje u borbi.

Druga stvar koja privlači pažnju u ovom tekstu je potpuna duhovna mobilizacija prema neprijatelju. On preporučuje vjernicima oprez prema neprijatelju koji vreba trenutak njihove nepažnje, odlaganja oružja i opreme, kako bi ih u jednom jurišu pobijedio. Pored ovog upozorenja, zastrašivanja, umirivanja i učvršćivanja, on ih obavještava da se sukobljavaju sa narodom kojem je Allah (Subhanehu) odredio poniženje i poraz: *Allah je nevjernicima pripremio sramnu patnju (4/102)*. Ova uporedba između upozorenja i umirenja, i balans između izazivanja osjećaja opreza i ulijevanja sigurnosti je karakteristika ovog Programa u odgoju vjerničke duše i muslimanskog stroja u sučeljavanju sa lukavim, tvrdoglavim i podmuklim neprijateljem.

Što se tiče načina obavljanja *namaza u strahu, salatu-l-havf*, mišljenja pravnika su različita s obzirom na njihovo različito razumijevanje teksta; mi ćemo se zadovoljiti općom predstavom tog načina bez ulaska u različite detalje.

Kada ti budeš među njima i kad odlučiš da zajedno s njima obaviš namaz, neka jedni s tobom namaz obavljaju i neka svoje oružje uzmu; i dok budete obavljali namaz, neka drugi budu iza vas, a onda neka dođu oni koji još nisu obavili namaz pa neka i oni obave namaz s tobom, ali neka drže oružje svoje i neka budu oprezniji (4/102).

To znači: Kada budeš s njima i budeš ih predvodio u namazu, neka jedna grupa njih klanja s tobom prvi rekjat. Druga grupa, u isto vrijeme, neka bude iza vas s oružjem i čuva vas. Kada prva grupa završi prvi rekjat, vratit će se nazad i preuzeti stražu od druge grupe, koja će doći, pristupiti u namaz i klanjati za imamom također jedan rekjat. (Imam će predati selam jer je upotpunio dva rekjata). Potom će ponovo doći prva grupa i klanjati drugi rekjat koji nije klanjala sa imamom i predati selam, a druga

će je čuvati, a onda će ona klanjati prvi rekjat koji nije klanjala sa imamom i predati selam, dok će je prva grupa čuvati.

Tako će obje grupe klanjati namaz uz Poslanikov (alejhi-s-selam) imamet, a kasnije, uz imamet halifa, emira i muslimanskih vojskovođa u svim bitkama.

Ali neka drže oružje svoje i neka budu oprezni. Nevjernici bi jedva dočekali da oslabi pažnja vaša prema oružju i oruđu vašem, pa da svi odjednom na vas navale (4/102).

To je permanentna želja u dušama nevjernika u odnosu na vjernike. Godine se nižu, stoljeća prolaze i potvrđuju ovu istinu koju je Allah (Subhanehu) usadio u srca prve vjerničke skupine dajući joj opće planove borbe, kao što je nekad davao i akcioni plan, na način kakav vidimo u propisima o namazu u strahu - salatu-l-havf.

S druge strane, ovo upozorenje na oprez, psihološka mobilizacija i stalna pripravnost s oružjem nema za cilj pravljenje teškoće vjernicima. Oni od svega toga ispunjavaju toliko koliko je to u okvirima njihove mogućnosti: *A ako vam bude smetala kiša ili ako bolesni budete, nije vam grijeh da oružje svoje odložite (4/102)*, jer nošenje oružja u ovom slučaju je teško i ne koristi; dovoljno je biti na oprezu i očekivati Allahovu podršku: *Samo oprezni budite. Allah je nevjernicima pripremio sramnu patnju (4/102)*. Možda su ova pripravnost, budnost i oprez sredstvo realizacije sramne i ponižavajuće patnje koju je Allah (Subhanehu) pripremio nevjernicima. Vjernici su tako zastor za Allahovu moć i sredstvo ispoljavanja Njegove volje. To donosi smirenost uz oprez, pouzdanje u pobjedu nad neprijateljem kojem je Allah pripremio ponižavajuću kaznu.

A kada namaz završite, Allaha spominjite, i stojeći, i sjedeći, i ležeći. A u bezbjednosti obavljajte namaz u potpunosti, jer vjernicima je propisano da u određeno vrijeme namaz obavljaju (4/103).

Tako ih usmjerava na vezu sa Allahom (Subhanehu) u svakoj situaciji i u svakom mjestu; na namaz, jer je on najjače oružje i sredstvo koje ne zastarjeva.

A u sigurnosti *obavljajte namaz u potpunosti...* klanjajte namaz u potpunosti, bez skraćivanja vezanog za postojanje straha o kojem smo govorili, jer je namaz farz koji se obavlja u određeno vrijeme. Kada prestanu uzroci olakšice koji utječu na promjenu načina klanjanja, ponovo se vraća obavezni, trajni način klanjanja namaza.

Na osnovu Allahovih riječi: *vjernicima je propisano da u određeno vrijeme namaz obavljaju* (4/102) pravnici zahirijskog mezheba smatraju da nije potrebno naklanjavati propušteni namaz i da takav namaz nije ispravan, jer je namaz valjan samo ako se obavi u određeno vrijeme. I ako istekne to vrijeme, nema načina da se obavi namaz. Većina pravnika smatra valjanim naklanjavanje prošlih namaza te da je lijepo što prije klanjati namaz, a da je odugovlačenje s klanjanjem pokuđeno. Nakon ovoga nećemo ulaziti u dalja detaljisanja.

Ova cjelina završava bodrenjem na nastavak džihada uprkos ranama, naporu i malaksalosti; dotiče vjernička srca dubokim, sugestivnim obraćanjem koje dopire do samih dubina ovih srca i baca svjetlo na sudbine, ciljeve i stremljenja:

Nemojte malaksati tražeći neprijatelja; ako vi trpите bol, trpe i oni bol kao i vi, a vi se još od Allaha nadate onome čemu se oni ne nadaju. - A Allah sve zna i mudar je (4/104).

Ovo su malobrojne riječi, ali one predstavljaju granične, definitivne linije i otkrivaju veliku udaljenost i razliku između dvije strane u sukobu.

Vjernici zadobijaju i podnose rane i bol u borbi. Ali nisu oni jedini koji to zadobijaju i podnose. Njihovi neprijatelji također zadobijaju rane i bol. Ali velika je razlika između jednih i drugih. Vjernici svoju borbu vode u ime Allaha i nagradu očekuju od Njega. A nevjernici lutaju izgubljeni, ne obraćaju se Allahu, ne očekuju od Njega ništa, ni u životu, ni poslije smrti.

Pa, ako nevjernici insistiraju i žele borbu, vjernici je trebaju željeti još više; ako nevjernici trpe i podnose napore i bolove, vjernici moraju biti još strpljiviji. Također, ne trebaju malaksati u potjeri za neprijateljem sve dok oni ne izgube snagu, prestanu odvrćati od vjere i dok ne pobijedi Allahova vjera.

To je vrijednost vjerovanja u Allaha (Subhanehu) u svakoj borbi. Postoje trenuci u kojima je teškoća veća od snage, bol jači od mogućnosti trpljenja. Ljudsko srce tada ima potrebu za obilatom pomoći i podrškom. Tada dolazi pomoć iz ovog izvora, pristiže podrška iz ovog plemenitog okrilja.

Ova smjernica i savjet dolaze kada je u pitanju ravnopravna borba u kojoj bol zadobijaju borci iz oba tabora, jer oba tabora posjeduju oružje i bore se.

Možda je dolazilo do perioda kada vjernička grupa nije bila u otvorenoj i ravnopravnoj bitki. Ali, ipak, pravilo se ne mijenja. Neistina nikada nije dobra i sigurna pa makar bila i nadmoćnija. Nju iznutra izjedaju boli, unutrašnja protivrječnost, unutrašnja borba sa samim sobom, njena borba sa prirodom i prirodnim redom stvari.

Put i izbor vjerničke skupine je da strpljivo podnosi nedaće i da ne krahira, i da zna, ako ona zadobija bol, zadobija ga također i neprijatelj. Bolova ima raznih vrsta, a rana ima raznih boja.

A vi se još od Allaha nadate onome čemu se oni ne nadaju (4/104). To je duboka utjeha i razlaz puteva. A Allah sve zna i mudar je (4/104). Zna kako se liječe osjećanja u srcima i propisuje lijek za duše koji ublažava bol i rane.

« إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ ، لِنَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ ؛ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيماً * وَأَسْتَغْفِرِ اللَّهَ ، إِنْ اللَّهُ كَانَ غَفُوراً رَحِيماً * وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ ، إِنْ اللَّهُ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَّاناً أَثِماً * يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ ، وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَى مِنَ الْقَوْلِ - وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطاً * هَا أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ، فَعَنْ يُجَادِلُ اللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ؟ أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ؟

« وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءاً أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ، ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ ، يَجِدِ اللَّهَ غَفُوراً رَحِيماً * وَمَنْ يَكْسِبْ إِثْماً فَإِنَّمَا يَكْسِبْهُ عَلَى نَفْسِهِ ، وَكَانَ اللَّهُ عَلِيماً حَكِيماً * وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْماً ، ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيئاً ، فَقَدْ احْتَمَلَ بُهْتَاناً وَإِثْماً مُبِيناً .

« وَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ أَنْ يُضْلُوكَ ، وَمَا يُضْلُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ ، وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ ؛ وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ ، وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ ، وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيماً . »

Mi tebi objavljujemo Knjigu, samu istinu, da ljudima sudiš onako kako ti Allah objavljuje. I ne budi branilac varalicama, (4/105)

i zamoli oprost od Allaha, - Allah, uistinu, prašta i samilostan je (4/106).

I ne brani one koji su u dušama svojim podmukli jer Allah nikako ne voli onoga ko je podmukao, grešnik ! (4/107).

Oni se kriju od ljudi, ali se ne mogu sakriti od Allaha, a On je s njima i kad noću smišljaju riječi kojima On nije zadovoljan ; Allah dobro zna sve ono što oni rade (4/108)

Eto, vi ih branite na ovom svijetu, a ko će ih pred Allahom na Sudnjem danu braniti, ili ko će im zastupnik biti? (4/109).

Onaj ko kakvo zlo učini ili se prema sebi ogriješi pa poslije zamoli Allaha da mu oprost - naći će da Allah prašta i da je milostiv (4/110).

Onaj ko grijeh uradi - na svoju štetu ga je uradio. - A Allah sve zna i mudar je (4/111).

A onaj ko kakav prestup ili grijeh počini pa time nedužna čovjeka potvori - natovarilo je na sebe i kletvu i grijeh očiti (4/112).

Da nije Allahove dobrote i Njegove milosti prema tebi, - neki pojedinci njihovi su bili naumili da te prevare - ali su samo sebe prevarili, a tebi nisu nimalo naudili. Tebi Allah objavljuje Knjigu i mudrost i uči te onome što nisi znao; velika je Allahova blagodat prema tebi ! (4/113).

Ovi ajeti sadrže kazivanje kakvo Zemlja ne poznaje, a za nešto slično čovječanstvo ne zna. Oni svjedoče da je ovaj Kur'an i ova vjera od Allaha (Subhanehu). Jer ljudi, bez obzira koliko njihovo shvatanje bilo visoko, duše pročišćene, prirode zdrave, ne mogu se podići na ovaj nivo o kojem govore ajeti, osim uz pomoć objave od Allaha. Ovaj nivo koji povlači crtu na horizontu nikada nije dostiglo čovječanstvo osim u okrilju ovog Programa, a neće ga nikada ni dostići, izuzev u njegovom okrilju.

U vrijeme kada su Židovi u Medini bacali sve svoje otrovne strijele koje je sadržavao njihov zlokobni tobolac, na islam i muslimane, o čemu djelimično govori ova sura, a i sura El-Bekare i Ali Imran, u vrijeme kada su širili laži, podgovarali mušrike, bodrili munafike i crtali im plan, puštali dezinformacije, obmanjivali umove, klevetali Poslanikovo vodstvo, ubacivali sumnju u Objavu i Poslanstvo, pokušavali destrukciju i cijepanje muslimanskog društva iznutra; u vrijeme kada su huškali njegove

protivnike da ga napadnu spolja, a islam tek stasava u Medini, recidivi džahilijeta još prisutni u dušama, a rodbinske i interesne veze između nekih muslimana i nekih mušrika, munafika i Židova predstavljaju stvarnu opasnost po jedinstvo muslimanskog safa; u ovom kritičnom i opasnom vremenu svi ovi ajeti se objavljuju Poslaniku i muslimanima da isprave nepravdu nanесenu jednom Židovu koji je nepravедno optužen za krađu, da osude one koji su učestvovali u zavjeri čiji je cilj bio optužba Židova za krađu, a radilo se o članovima jedne porodice ensarija iz Medine. Ensarije su tada bili glavna potpora Poslaniku (alejhi-s-selam) u Medini i njegova vojska u suprotstavljanju spletkama koje su se plele oko njega, poslaničke misije, vjere i nove doktrine.

Koji je to stupanj čistote, pravde i uzvišenosti! Zatim, koji govor i riječi mogu biti tako visoke da opišu ovaj stupanj i nivo? Svaki komentar i objašnjenje ostaju ispod ovog vrha kojeg ljudi sami ne mogu doći. Oni sami i ne poznaju put do njega. Osim da budu vođeni Allahovim Programom ka ovom visokom i blistavom horizontu.

Kazivanje o povodu objave ovih ajeta iz više izvora govori da je grupa ensarija - Katade ibni Nu'man i njegov amidža Rifa'a - učestvovala sa Poslanikom (alejhi-s-selam) u nekim vojnim pohodima. Jednom od njih, po imenu Rifa'a, ukraden je štit. Sumnja je pala na nekog ensariju iz kuće Benu Ubejrik. Vlasnik štita je došao Poslaniku (alejhi-s-selam) i rekao mu: "Zaista je Tu'me ibni Ubejrik ukrao moj štit" (U jednoj predaji stoji: Bešir ibni Ubejrik. U toj predaji se kaže da je Bešir bio munafik, da je govorio stihove napadajući ashabe i onda ih pripisivao nekim Arapima!) Kada je to kradljivac čuo, uzeo je štit i bacio ga u kuću Židova (čije je ime Zejd ibni Semin). Rekao je ljudima iz svoje porodice: "Sklonio sam štit i bacio ga u kuću tog i tog. Neka se pronađe kod njega." Otišli su do Poslanika (alejhi-s-selam) i rekli: "Allahov Poslaniče, naš član je nevin, štit je ukrao taj i taj. Mi smo to saznali. Javno se izvini našem članu i zaštiti ga. Ako ga Allah pomoću tebe ne zaštiti, nastradat će." Kada je Poslanik (alejhi-s-selam) saznao da je štit pronađen u kući Židova, ustao je i proglasio Ibni Ubejrika nevinim i javno mu se izvinio. Članovi njegove porodice su se, prije otkrivanja štita u kući Židova, požalili Poslaniku (alejhi-s-selam) rekavši mu: "Katade ibni Nu'man i njegov amidža neopravdano i bez dokaza optužuju pripadnika ugledne i časne kuće za krađu." Katade veli: "Došao sam Poslaniku (alejhi-s-selam) na razgovor, pa mi reče: "Napadaš bez dokaza i istrage pripadnika ugledne i čestite porodice?" Vratio sam se poželivši da sam to namirio iz svojih sredstava i da nisam o tome ni govorio Poslaniku", priča dalje Katade. "Uto je došao moj amidža Rifa'a, upitavši

me: "Šta si napravio, moj bratiću?" Prenio sam mu ono što je rekao Poslanik, našto on reče: "Od Allaha pomoć tražim!" Nije dugo vremena prošlo i objavljeni su ajeti: *Mi tebi objavljujemo Knjigu, samu istinu, da ljudima sudiš onako kako ti Allah objavljuje. I ne budi branilac varalicama* (4/105). To jest, sinovima Ubejrikovim. I zamoli oprost od Allaha - zbog onoga što si rekao Katadeu. Allah, uistinu, prašta i samilostan je (4/106). I ne brani one koji su u dušama svojim podmukli (4/107) - sve do Allahovih riječi: *i da je milostiv* - tj. da su zatražili oprost od Allaha, On bi im oprostio. Onaj ko grijeh uradi, na svoju ga je štetu uradio - do Njegovih riječi: *i grijeh očiti... Da nije Allahove dobrote i Njegove milosti prema tebi* - do Njegovih riječi: *Mi ćemo mu, sigurno, veliku nagradu dati*. Nakon što su objavljeni ovi ajeti, Poslanik (alejhi-s-selam) je vratio Rifa'i oružje. Katade veli: "Kada sam donio amidži Rifa'i oružje, a bio je već oslijepjeli starac, ili je još u džahilijetu slabo vidio, a mislio sam i da je njegov islam bio potanak, on mi reče: "Sine moga brata, ostavljam ga da služi na Allahovu putu." Vidio sam tako da je njegov islam zdrav. Kada su objavljeni ovi ajeti, Bešir se pridružio mušricima, a onda su objavljeni i sljedeći ajeti:

Onoga koji se suprotstavi Poslaniku, a poznat mu je pravi put, i koji pođe putem koji nije put vjernika, pustit ćemo da čini šta hoće, i bacit ćemo ga u Džehennem, - a užasno je on boravište ! (4/115).

Allah sigurno neće oprostiti da Njemu druge smatraju ravnim, a oprostiće kome hoće ono što je manje od toga. A daleko je zalutao onaj ko smatra da je Allahu neko ravan (4/116).

Nije u pitanju samo oslobađanje nevinog od krivice, protiv kojeg se urotila grupa ljudi da ga stavi pod optužbu, premda je oslobađanje nevinog ogromna stvar i vrlo teška na Allahovoj vagi - već se radi o mnogo većem pitanju, a to je uspostava kriterija, mjerila koje se neće bazirati na strastima, hiru, nepotizmu, mjerila na koje neće utjecati ljubav i mržnja bez obzira kakve okolnosti bile.

U pitanju je bilo čišćenje ovog novog društva, liječenje elemenata ljudske slabosti u njemu uz odstupanje recidiva džahilijeta i plemenskog - porodičnog fanatizma u svim njegovim oblicima, pa čak i u vjerovanju, ako je stvar vezana za uspostavu pravde među ljudima, te izgradnje novog društva, jedinstvenog u povijesti čovječanstva, na čistoj i stabilnoj osnovi, koju ne prljaju primjese strasti, interesa i nepotizma i koja ne vibrira zajedno sa hirovima, stremljenjima i porivima.

Bilo je više razloga da se ovaj slučaj prešuti i zataška, ili da se ne zateže previše u osudi i razgolićavanju pred svima, zapravo raskrinkavanju cijelog slučaja pred očima svih ljudi na ovako žestok i otvoren način...

Bilo je više razloga za zataškavanje kada bi se sudilo i prosuđivalo po zemaljskim shvatanjima i kada bi se ovaj Program obraćao i pozivao na ljudske kriterije i mjerila.

Postojao je jasan i očit razlog, a to je činjenica da je optuženi Židov, jedan od Židova koji nisu posjedovali ni jednu otrovnu strijelu a da je nisu upotrijebili u ratu protiv islama i muslimana; Židova od kojih su muslimani u tom historijskom periodu (a Allah hoće da to bude u svakom periodu) pretrpjeli sve najgore; Židova koji ne znaju ni za pravo, ni za pravdu, ni za pravičnost, koji ne uvažavaju apsolutno ni jednu od etičkih vrednota u svom odnosu prema muslimanima!

Postojao je i drugi razlog, a to je da se slučaj desio među ensarijama, među onima koji su ih prihvatili i pomogli. Potencijalno je ovaj slučaj mogao izazvati u nekim kućama ensarija neprijateljstvo i mržnju. I usmjeravanje optužbe na Židova bi otklonilo i udaljilo avet razdora.

Postojao je i treći razlog, a to je nepružanje Židovima prilike da odapnu novu strijelu na ensarije, da jedni druge potkrajaju, a onda optužuju za to Židove. Oni ne propuštaju takvu priliku kako bi ih osramotili i obmanuli.

Ali stvar je bila veća i ozbiljnija od svega ovog. Bila je veća od svih ovih malih obzira, malih u očima islama. U pitanju je bio odgoj nove zajednice kako bi bila spremna za preuzimanje obaveza hilafeta na Zemlji i vođenja čovječanstva. Ona ne može odgovoriti ovim obavezama sve dok joj ovaj jedinstveni Program, koji nadmašuje sve što je čovječanstvo do tada poznavalo, ne bude u potpunosti jasan; sve dok se on ne ustabili i upotpuni u stvarnom životu i sve dok se u njoj ne uspostavi kriterij, pravednosti kojim će suditi i mjeriti među ljudima neovisno od svih zemaljskih obzira, vidljivih bliskih interesa i okolnosti koje ljudi drže nečim velikim, što, jednostavno, ne mogu zanemariti.

Allah (Subhanehu) je odabrao baš u ovo vrijeme ovaj slučaj i skandal sa Židovom, u vrijeme kada su muslimani u Medini doživljavali velike neprijatnosti od strane Židova, koji su uz to huškali mušrike protiv njih, podržavali munafike u Medini, i sve što su imali od spletke, iskustva i znanja upotrijebili su protiv ove vjere. To je bilo u vrlo kritičnom periodu

muslimana u Medini; neprijateljstva ih okružuju sa svih strana, a iza svih tih neprijateljstava stoje Židovi.

Allah (Subhanehu) je izabrao ovaj slučaj u ovakvim okolnostima da kaže muslimanskoj zajednici ono što je htio da kaže i da je nauči ono što je htio da ona zna.

Zato nije bilo prostora za cvijeće, eleganciju, politiku i vještinu u skrivanju onoga što dovodi u nezgodnu situaciju i pokrivanju onoga što smeta.

Nije bilo mjesta ni za vidljiv interes muslimanske zajednice, ni uzimanja u obzir trenutnih okolnosti koje su je okruživale.

Ovdje je stvar bila vrlo jasna i čista i nije trpila nikakvo lakiranje ni maskiranje. Ova ozbiljnost je ustvari bila bitna karakteristika ovog Programa i njegovih osnova, karakteristika Ummeta koji se priprema za širenje Programa, širenje pravde među ljudima, pravde na tako visokom nivou kojeg ljudi ne mogu dostići, zapravo kojeg i ne poznaju osim putem Allahove objave i uz Njegovu pomoć.

Kada čovjek posmatra sa ovih visina duboke padine i podnožja kod svih naroda kroz povijest, vidi ih sve tamo, u podnožju; vidi, tu i tamo, između tog vrhunca i dna izvaljene i strovaljene gromade obmana, laži, licemjerstva, politike, pronicljivosti, spretnosti, vještine, interesa države, domovine, zajednice i drugih imena i adresa. I kada čovjek bolje pogleda i provjeri, vidi ispod njih crve. S druge strane, čovjek gleda i vidi muslimanski Ummet - samo njega - kako se penje iz podnožja ka vrhu. Širi se kroz povijest stalno težeći visinama i vrhu kojem ga je usmjerio Jedinostveni Program.

A što se tiče tog truhleža i smrada kojeg nazivaju *pravednost* kod prošlih i sadašnjih džahilijjskih naroda, ne zaslužuje da se podigne s njega poklopac u ovako čistom i plemenitom ambijentu i atmosferi.

Sada ćemo se detaljnije pozabaviti ajetima iz ove cjeline:

Mi tebi objavljujemo Knjigu, samu istinu, da ljudima sudiš onako kako ti Allah objavljuje. I ne budi branilac varalicama, (4/105)

i zamoli oprost od Allaha, - Allah, uistinu, prašta i samilostan je (4/106).

I ne brani one koji su u dušama svojim podmukli jer Allah nikako ne voli onoga ko je podmukao, grešnik ! (4/107).

Oni se kriju od ljudi, ali se ne mogu sakriti od Allaha, a On je s njima i kad noću smišljaju riječi kojima On nije zadovoljan ; Allah dobro zna sve ono što oni rade (4/108).

Eto, vi ih branite na ovom svijetu, a ko će ih pred Allahom na Sudnjem danu braniti, ili ko će im zastupnik biti? (4/109).

Osjećamo u izrazu žustrinu i žestinu iz koje izbija srdžba radi istine, realnost i briga za pravdu; šire se u ambijentu ajeta i izljevaju iz njih.

To se prvo uočava u podsjećanju Poslanika (alejhi-s-selam) da mu je objavljena Knjiga, sama istina, da ljudima sudi onako kako mu Allah objavljuje, potom u zabrani Poslaniku (alejhi-s-selam) da bude branilac varalicama, da ih brani i štiti, i u smjernici da traži oprost od Allaha (Subhanehu) zbog ovog branjenja.

Mi tebi objavljujemo Knjigu, samu istinu, da ljudima sudiš onako kako ti Allah objavljuje. I ne budi branilac varalicama, (4/105)

i zamoli oprost od Allaha, - Allah, uistinu, prašta i samilostan je (4/106).

Zatim se ponavlja ova zabrana i opisuju se varalice, kojima je on (alejhi-s-selam) bio branilac, kao oni koji su u dušama svojim podmukli, uz obrazloženje da Allah nikako ne voli onoga koji je podmukao i griješnik.

I ne brani one koji su u dušama svojim podmukli jer Allah nikako ne voli onoga ko je podmukao, grešnik ! (4/107).

Oni su naizgled varali druge, ali su u suštini varali sami sebe. Izdali su zajednicu, njen Program i principe po kojima se raspoznaje i karakteriše, izdali su emanet koji je preuzela Zajednica čiji su i oni članovi. Zatim su prevarili sami sebe na drugi način, tako što su se izložili grijehu za koji će biti žestoko kažnjeni, zbog kojeg ih Allah prezire i kažnjava, a to je samoizdaja i samoobmana, bez ikakve sumnje. I treći oblik njihove samoizdaje je prljanje i onečišćavanje duša urotom, lažju i prijevarom.

Allah nikako ne voli onoga ko je podmukao, grešnik! (4/107).

Ova kazna je veća i teža od bilo koje druge kazne. Osim toga, ona ima i drugu poruku. One koje Allah ne voli, nije dozvoljeno da ih iko brani i uzima pod svoju zaštitu. Jer, Allah ih prezire zbog grijeha i prijevara.

Nakon što su okarakterisani i žigosani grijehom i prijevarom, slijedi odbojno opisivanje ovih varalica, griješnika:

Oni se kriju od ljudi, ali se ne mogu sakriti od Allaha, a On je s njima i kad noću smišljaju riječi kojima On nije zadovoljan (4/108).

To je bijedna slika i prizor koji izaziva omalovažavanje, prezir i podrugivanje; bijedna zbog slabosti i prikrivanja, jer oni noću smišljaju spletku, urotu i prijevaru, krijući se od ljudi. A ljudi im ne mogu ni korist ni štetu donijeti. Dok je Onaj koji to može s njima i kad noću smišljaju ono što smišljaju; On ih vidi i zna za namjere njihove koje skrivaju krijući se od ljudi i smišljajući riječi kojima On nije zadovoljan. Koje stanje i koja pozicija može izazvati veće poniženje i omalovažavanje od ove?

Allah dobro zna sve ono što oni rade (4/108).

U globalu i apsolutno - sve; pa gdje će se onda skloniti s onim što smišljaju, kad je Allah s njima i kada smišljaju, kad dobro zna sve ono što oni rade i kad su pod njegovom prismotrom i kontrolom?

Nastavlja se napad iz kojeg izbija srdžba na sve one koji brane varalice i izdajnike: *Eto, vi ih branite na ovom svijetu, a ko će ih pred Allahom na Sudnjem danu braniti, ili ko će im zastupnik biti?* (4/109).

Naš Gospodaru, nema toga ko će ih pred Tobom na Sudnjem danu braniti, ili ko će im zastupnik biti! Kakva je onda korist braniti ih na ovom svijetu kad im to neće biti ništa od koristi i pomoći na taj teški dan?

Nakon ovog ljutitog, žestokog napada na izdajnike i griješnike i snažne osude i kritike njihovih branitelja i advokata, dolazi ustanovljenje općih pravila koja regulišu ovaj čin; njegove posljedice, obračun i sankcije; ustanovljenje principa kažnjavanja općenito, pravednog principa prema kojem Allah (Subhanehu) sudi ljudima i od kojih traži da ga se pridržavaju u međusobnim odnosima i da se okite Allahovom etikom - etikom pravde.

Onaj ko kakvo zlo učini ili se prema sebi ogriješi pa poslije zamoli Allaha da mu oprosti - naći će da Allah prašta i da je milostiv (4/110).

Onaj ko grijeh uradi - na svoju štetu ga je uradio. A Allah sve zna i mudar je (4/111).

A onaj ko kakav prestup ili grijeh počini pa time nedužna čovjeka potvori - natovario je na sebe i kletvu i grijeh očiti (4/112).

Ovo su tri ajeta koji utvrđuju opće principe prema kojima Allah postupa prema Svojim robovima i u skladu kojih oni mogu postupati u međusobnim odnosima i svom odnosu prema Allahu (Subhanehu) pa da ih zlo ne snađe.

Prvi ajet otvara širom vrata *tewbe* - pokajanja, *magfireta* - oprosta i motivira i animira želju svakog griješnika pokajnika za oprostom.

Onaj ko kakvo zlo učini ili se prema sebi ogriješi pa poslije zamoli Allaha da mu oprosti - naći će da Allah prašta i da je milostiv (4/110). Allah (Subhanehu) oprašta i milostiv je za svakog onog ko oprost zatraži i pokaje se. A onaj ko kakvo zlo učini i drugom, i sebi štetu i nasilje čini. A nekada i samo sebi štetu i nasilje čini ako uradi zlo čije štetne posljedice ne prelaze na druge. U svakom slučaju, Onaj koji mnogo prašta i Koji je samilostan, prihvata uvijek one koji oprost traže i oprašta im kad god Mu dođu pokajnički. Bez ograde, bez uvjeta, zastora, vrata. Kad god dođu pokajnički, tražeći oprosta, naći će da Allah prašta i da je milostiv.

Drugi ajet utvrđuje individualnu odgovornost. To je princip na kojem počiva islamski princip nagrade i kazne, a koji izaziva u svakom srcu osjećaj straha i sigurnosti; strah od svoga djela i zarade i sigurnost da neće odgovarati za djela drugog.

Onaj ko grijeh uradi - na svoju štetu ga je uradio. - A Allah sve zna i mudar je (4/111).

Nema naslijedenog grijeha u islamu, kao što je onaj o kome govori crkva. Kao što nema iskupa, osim iskupa koji svaka osoba čini za sebe. Onda će svaka duša biti oprezna u onome što radi, sigurna da neće biti pitana osim za ono što ona uradi. Čudesan balans u ovom jedinstvenom konceptu! To je jedna od specifičnosti i osnovnih postulata islamskog koncepta i doktrine, koja smiruje prirodu čovjeka, ostvaruje apsolutnu Božiju pravdu, u čemu Allaha trebaju slijediti i ljudi.

Treći ajet utvrđuje odgovornost onog ko uradi loše djelo, a potom optuži drugog za to djelo. To je slučaj koji se odnosi i na spomenutu kliku o kojoj se govori u ovim ajetima:

A onaj ko kakav prestup ili grijeh počini pa time nedužna čovjeka potvori - natovario je na sebe i kletvu i grijeh očiti (4/112).

Kletvu zbog potvore nedužna čovjeka, a grijeh zbog toga što je počinio nedjelo koje je pripisao nevinom; natovario je na sebe i jedno i drugo. Kao da je u pitanju teret koji se nosi. Metodom oživljavanja ističe se i potvrđuje značenje u slikovitom kur'anskom izražavanju.

S ova tri principa Kur'an uspostavlja parametre pravde prema kojim mjeri svakog pojedinca i njegovo djelo i ne dozvoljava zločincu da se spasi pripisujući svoj zločin drugome. U isto vrijeme otvara širom vrata tewbe, pokajanja, i magfireta, oprosta, ostavlja mogućnost onima koji se kaju i oprosta traže da u svakom momentu pokucaju na vrata, štaviše, ako uđu bez traženja dozvole, naći će milost i oprost.

I na kraju, Allah (Subhanehu) ističe Svoje dobročinstvo prema Poslaniku (alejhi-s-selam) time što ga je sačuvao od povoda za urotnicima i spletkarošima, otkrivajući mu njihovu zavjeru koju su krili od ljudi, ali koju nisu mogli sakriti od Allaha, jer je On s njima i kad noću smišljaju riječi s kojima On nije zadovoljan. Zatim ističe i svoje najveće dobročinstvo, a to je objava Knjige i Mudrosti i poučavanje Poslanika onome što on nije znao. To je blagodat cijelom čovječanstvu oličenom u prvom redu u ličnosti najplemenitijeg i Allahu najbližeg čovjeka.

Da nije Allahove dobrote i Njegove milosti prema tebi, - neki pojedinci njihovi su bili naumili da te prevare - ali su samo sebe prevarili, a tebi nisu nimalo naudili. Tebi Allah objavljuje Knjigu i mudrost i uči te onome što nisi znao; velika je Allahova blagodat prema tebi ! (4/113).

Ovaj pokušaj je bio samo jedan od mnogobrojnih pokušaja, različitih boja i vrsta, kojima neprijatelji Poslanika (alejhi-s-selam) nastoje da ga obmanu i udalje od istine i pravde. Ali, Allah (Subhanehu) ga je svaki put Svojom milošću i dobrotom spasio. A spletkaroši i urotnici su bili ti koji su zalutali i u propast otišli. Poslanikov (alejhi-s-selam) životopis je pun

primjera takvih pokušaja njegovog spašavanja i propasti urotnika i njihovog totalnog kraha.

Allah (Subhanehu) ističe i naglašava ovu blagodat, milost i dobročinstvo prema Poslaniku uvjeravajući ga istovremeno da mu neprijatelji neće ništa nauditi - dobrotom i milošću Njegovom.

Nakon spominjanja i isticanja dobročinstva u vidu zaštite Poslanika u ovoj posljednjoj uroti, zatim sprječavanja da donese presudu koja tereti nevinog, a oslobađa krivog, otkrivanja istine Poslaniku u ovoj uroti, dolazi naglašavanje najveće blagodati i dobročinstva, blagodati poslanstva:

Tebi Allah objavljuje Knjigu i mudrost i uči te onome što nisi znao; velika je Allahova blagodat prema tebi ! (4/113).

To je Allahova blagodat i dobročinstvo prema čovjeku na Zemlji; blagodat s kojom se čovjek iznova rodio i odrastao, kao što je nastao prvi put udahnjivanjem duše. Blagodat koju je prihvatilo čovječanstvo sa dna džahilijeta da ga podigne naviše, na sami vrhunac, pomoću divnog, jedinstvenog Božijeg Programa...

Blagodat čiju vrijednost zna samo onaj koji je upoznao i islam i džahilijet - prošli i sadašnji - i koji je okusio i islam i džahilijet.

Allah (Subhanehu) podsjeća Svoga Poslanika na ovu blagodat jer je on prvi koji ju je upoznao i okusio, najveći i najupućeniji od svih koji su je poznali i okusili.

« لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّنْ نَّجْوَاهُمْ ، إِلَّا مَن أَمَرَ بِصَدَقَةٍ ، أَوْ مَعْرُوفٍ ، أَوْ إِصْلَاحٍ
بَيْنَ النَّاسِ . وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ ، فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا * وَمَن
يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ ، وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ
مَا تَوَلَّى ، وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ ، وَسَاءَتْ مَصِيرًا * إِنَّا اللَّهُ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ ، وَيَغْفِرُ
مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاءُ ، وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا * إِن يَدْعُونَ مِن
دُونِهِ إِلَّا إِنَانَا ، وَإِن يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَانًا مَّرِيدًا * لَعَنَهُ اللَّهُ ، وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ
عِبَادِكَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا * وَلَا ضَلَالَتَهُمْ ، وَلَا مَنِّيهِمْ ، وَلَا مَرْتَبَهُمْ فَلْيُبَيِّتْكُنْ أَذَانَ

الْأَنْعَامِ ، وَلَا مُرْسَلَهُمْ فَلْيَغْيِرُنَّ خَلْقَ اللَّهِ . وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُبِينًا * بَعْدَهُمْ وَيُمْنِيهِمْ ، وَمَا بَعْدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا * أُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ ، وَلَا يُجْدُونَ عَنْهَا مَخِيصًا * وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ، وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا ، وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا ؟

« لَيْسَ بِأَمَانِيَّتِكُمْ وَلَا أَمَانِيَّ أَهْلِ الْكِتَابِ . مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ ، وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا * وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ ، مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ ، وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا .
 « وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ ، وَهُوَ مُحْسِنٌ ، وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ؟ وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا * وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ، وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطًا » ..

Nema kakva dobra u mnogim njihovim tajnim razgovorima, osim kada traže da se milostinja udjeljuje ili da se dobra djela čine ili da se uspostavlja sloga među ljudima. A ko to čini iz želje da Allahovu naklonost stekne Mi ćemo mu, sigurno, veliku nagradu dati (4/114).

Onoga koji se suprotstavi Poslaniku, a poznat mu je pravi put, i koji pođe putem koji nije put vjernika, pustićemo da čini šta hoće, i bacićemo ga u džehennem, - a užasno je on boravište ! (4/115).

Allah sigurno neće oprostiti da Njemu druge smatraju ravnim, a oprostiće kome hoće ono što je manje od toga. A daleko je zalutao onaj ko smatra da je Allahu neko ravan (4/116).

Oni se mimo Allaha ženskim kumirima klanjaju, a ne klanjaju se drugom do šejtanu-prkosniku, (4/117)

prokleo ga Allah! A on je rekao : "Ja ću se sigurno potruditi da preotmem za sebe određen broj Tvojih robova, (4/118)

i navodiću ih, sigurno, na stranputice, i primamljivaću ih, sigurno, lažnim nadama, i sigurno ću im zapovijediti pa će stoci uši rezati, i sigurno ću im narediti pa će stvorenja Allahova mijenjati !" A onaj ko za zaštitnika šejtana prihvati, a ne Allaha, doista će propasti ! (4/119).

On im obećava i primamljuje ih lažnim nadama, a ono što im šejtan obeća samo je obmana (4/120).

Njihovo prebivalište biće džehennem i oni iz njega neće naći spasa! (4/121).

One koji vjeruju i čine dobra djela uvešćemo u džennetske bašče kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno i zauvijek ostati, - Allahovo je istinito obećanje, a čije su riječi od Allahovih istinitije! (4/122).

To neće biti ni po vašim željama ni po željama sljedbenika Knjige: onaj ko radi zlo biće kažnjen za to i neće naći, osim Allaha, ni zaštitnika ni pomagača; (4/123)

a onaj ko čini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je, - ući će u džennet i neće mu se učiniti ni koliko trun jedan nepravda (4/124).

Ko je bolje vjere od onoga koji se iskreno predla Allahu, čineći još i dobra djela, i koji slijedi vjeru Ibrāhimovu, vjeru pravu? - A Ibrāhima je Allah uzeo za prijatelja (4/125).

Allahovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji ; i Allah sve zna (4/126).

Ova cjelina je vezana s prethodnom s više veza.

Prvo, neki ajeti iz ove cjeline objavljeni su kao objašnjenje i ocjena događaja koji su slijedili iza ovog slučaja sa Židovom, kao što je slučaj odmetništva Bešira ibni Ubejrika, njegovo suprotstavljanje Poslaniku (alejhi-s-selam) i povratak u džahilijet, o kojem se govori u ovoj cjelini, zatim o shvatanjima džahilijeta, njegovim glupostima, vezama sa šejtanom i ulogom šejtana u njemu. U ovoj se cjelini potvrđuje da Allah (Subhanehu) neće oprostiti širk, mnogoboštvo, a da će manje grijeha od širka oprostiti kome hoće. Drugo, ova cjelina govori o tajnim razgovorima i urotama; da nema dobra u mnogim njihovim tajnim razgovorima kao što je bio prethodni slučaj; cjelina određuje vrste i granice došaptavanja i

dogovaranja koje Allah (Subhanehu) voli, a to je razgovor u kojem se traži činjenje dobrih djela i uspostavljanje sloge među ljudima; zatim određuje nagradu i kaznu za jedno i drugo došaptavanje; i na kraju, ustanovljuje pravična načela na osnovu kojih Allah (Subhanehu) prosuđuje djela; da to nije prema željama i prohtjevima ljudi, ni prema željama muslimana, a ni prema željama pripadnika Knjige. To je stvar apsolutne Allahove pravde i stvar istine koja bi, kad bi slijedila ljudske prohtjeve, uzrokovala nered i na nebesima i na Zemlji.

Čitava ova cjelina, tematski i orijentaciono, povezana je sa prethodnom cjelinom s naznačenog aspekta.

S druge strane, ona je jedna od karika mudrog odgojnog programa koji ima cilj pripremanje zajednice da postane Ummet koji će predvoditi čovječanstvo svojom odgojnom organizacionom superiornošću. U ovoj cjelini se također liječe neuralgične tačke ljudske slabosti i recidiva džahilijjetskog društva, kako bi ovaj Ummet, osposobljen i pripremljen, ušao u borbu i nadmetanje na svim poljima ljudske djelatnosti. To je cilj koji ova sura želi svojom raznovrsnom tematikom, a kojem stremlji i cijeli kur'anski program.

Nema kakva dobra u mnogim njihovim tajnim razgovorima, osim kada traže da se milostinja udjeljuje ili da se dobra djela čine ili da se uspostavlja sloga među ljudima. A ko to čini iz želje da Allahovu naklonost stekne Mi ćemo mu, sigurno, veliku nagradu dati (4/114).

U Kur'anu se više puta ponavlja zabrana tajnih dogovaranja, a to je da se izdvoji grupa podalje od islamske zajednice i muslimanskog vodstva radi poduzimanja subverzivnih aktivnosti. Islamski odgoj, etika i društveno uređenje nalažu da svaka osoba izloži svoj problem ili pitanje Poslaniku (alejhi-s-selam) u diskreciji ako se radi o ličnom problemu za koji nije želio da znaju drugi ljudi, ili da to učini javno ako se radilo o općem problemu koji se ne tiče samo te osobe.

Smisao ovakvog plana i uređenja je sprječavanje nastajanja frakcija unutar muslimanske zajednice i pojave sektaštva kroz razne koncepcijske i idejne tendencije, kao i to da se ne desi da neka grupa po noći nešto tajno smisli i odluči dovodeći zajednicu pred svršen čin, ili krije neku stvar od

nje kad to od Allaha (Subhanehu) ne mogu sakriti, jer je On sa njima i kada se noću tajno dogovaraju o onome s čime On nije zadovoljan.

Ovo je jedno od mjesta u kojima se navodi zabrana dogovaranja i sašaptavanja izolirano od Zajednice i njenog vodstva.

Džamija je bila stjecište i sastajalište muslimanske zajednice; tu su se sastajali radi namaza i drugih životnih pitanja i potreba. Muslimansko društvo je bilo otvoreno društvo; njegova problematika koja nije predstavljala državne ili privatne tajne iznošena je pred vodstvo u ratu i miru sasvim jasno i otvoreno. Stoga je ovo otvoreno društvo bilo čisto, svježe have. Jedino su se urotnici protiv njega, ili nekih njegovih principa, a većinom se radilo o munaficima, izdvajali i tajno dogovarali.

Ova činjenica nam može biti od koristi. Muslimansko društvo mora biti čisto od ove pojave; pojedinci svoje probleme, zebnje, slutnje, planove, ideje, programe, trebaju iznijeti pred legalne organe vlasti.

Kur'an ovdje izuzima jednu vrstu tajnog dogovaranja, koje samo formalno spada u tu kategoriju ali ne i suštinski i sadržinski:

osim kada traže da se milostinja udjeljuje ili da se dobra djela čine ili da se uspostavlja sloga među ljudima (4/114).

To je kada se sastanu dva dobra čovjeka, pa jedan drugom kaže u osami: Hajdemo pomoći tom i tom čovjeku, znam da je u potrebi, ili: Hajdemo uraditi određeno dobro djelo ili podstaći na njega, ili: Izmirimo tu i tu osobu, čuo sam da su u svađi. Nekada se formira i udruženje ili grupa od ovih dobronamjernih ljudi radi angažmana na nekoj od spomenutih stvari i dogovori se tajno o planu rada. Ovo ne spada u zabranjeno došaptavanje i zavjeru. Zato ga je i nazvao *traženjem* iako ima formu tajnog razgovora u kojem učestvuju dobronamjerni ljudi s ciljem činjenja nekog dobrog djela.

Uvjet za to je da je motiv takvog angažmana postizanje Allahova zadovoljstva.

A ko to čini iz želje da Allahovu naklonost stekne Mi ćemo mu, sigurno, veliku nagradu dati (4/114).

Ne čini milostinju ili uspostavlja slogu među ljudima zbog ličnih prohtjeva i vlastite promocije kako bi ljudi rekli: Bogami, kako je to dobar čovjek, podstiče na pomaganje drugih, činjenje dobročinstva i uspostavljanje sloge među ljudima. Nema ništa što bi pomutilo čistotu

njegova nijjeta. Ovo je granična linija između djela kojim je Allah zadovoljan i za koje nagrađuje i između istog djela kojeg čovjek čini a kojim Allah (Subhanehu) nije zadovoljan i kojeg piše među loša djela.

Onoga koji se suprotstavi Poslaniku, a poznat mu je pravi put, i koji pođe putem koji nije put vjernika, pustićemo da čini šta hoće, i bacićemo ga u džehennem, - a užasno je on boravište ! (4/115).

Allah sigurno neće oprostiti da Njemu druge smatraju ravnim, a oprostiće kome hoće ono što je manje od toga. A daleko je zalutao onaj ko smatra da je Allahu neko ravan (4/116).

Već je rečeno u pojašnjenju povoda objave ovih ajeta da je Bešir ibni Ubejrik postao otpadnik i da se priključio mušricima *a poznat mu je pravi put*. Bio je u safu vjernika, a potom je pošao putem koji nije put vjernika. Tekst ima opće značenje i odnosi se na svaki slučaj, sučeljava se sa svakim oblikom suprotstavljanja Poslaniku (alejhi-s-selam). Suprotstavljanje Poslaniku je kufr, širk i odmetništvo, na njega se odnosi sve što se odnosi na taj davni slučaj.

Suprotstavljanje, jezički znači da jedan čovjek bude na jednoj strani, a drugi na drugoj, suprotnoj strani. Onaj koji se suprotstavlja Poslaniku (alejhi-s-selam) je na drugoj, a ne na njegovoj strani, u drugom a ne u njegovom safu. To znači da ima program života mimo njegovog programa, da ide drugim, a ne njegovim putem. Poslanik (alejhi-s-selam) je donio od Allaha (Subhanehu) cjeloviti program za život koji obuhvata doktrinarne i obredne propise, kao što sadrži i zaokružen pravni sistem šeri'at i konkretno uređenje svih aspekata ljudskog života. I jedna i druga strana predstavljaju tijelo ovog programa, tako da bi on izgubio dušu ako bi se njegovo tijelo podijelilo popola, pa uzeo jednu stranu, a odbacio drugu. Poslaniku (alejhi-s-selam) se suprotstavlja svaki onaj ko u cijelosti odbaci njegov program ili vjeruje u jedan njegov dio, a poriče drugi, prihvata jednu a odbacuje drugu stranu.

Allahova milost prema ljudima nalaže da se ne obistini i realizira Njegova prijetnja da će biti bačeni u Džehennem - *a užasno je on boravište* - prije nego što im poslanika pošalje, pa im objasni pravi put i uputu i oni sami odaberu zabludu. To je velika Allahova milost prema ovom

slabašnom stvorenju. Kada mu se razjasni uputa, kada sazna da je ovo Allahov program, a zatim se suprotstavi Poslaniku (alejhi-s-selam) ne slijedi ga i ne pokorava mu se nezadovoljan Allahovim programom koji mu se razjašnjava, tada ga Allah prepušta i ostavlja u zabludi, usmjerava ga pravcem kojeg je odabrao, spaja ga sa nevjernicima i mnogobošcima kojima je krenuo ususret i ostvaruje se onda Allahova kazna spomenuta u ajetu: *Onoga koji se suprotstavi Poslaniku, a poznat mu je pravi put, i koji pođe putem koji nije put vjernika, pustićemo da čini šta hoće, i bacićemo ga u džehennem, - a užasno je on boravište !* (4/115).

Tekst obrazlaže ovaj bijedan i užasan kraj i boravište činjenicom da Allahov oprost obuhvata sve grijehе osim da mu se pripisuje drug i suparnik. Ko umre s tim grijehom, bez pokajanja, za njega nema oprosta:

Allah sigurno neće oprostiti da Njemu druge smatraju ravnim, a oprostićе kome hoće ono što je manje od toga. A daleko je zalutao onaj ko smatra da je Allahu neko ravan (4/116).

Širk, smatranje drugih Allahu ravnim, kako smo to već pojasnili u ovom džuzu tumačeći sličan ajet, ostvaruje se otvorenim i jasnim obožavanjem drugih, lažnih bogova i idola mimo Allaha (Subhanehu), na način kako je bio prisutan u arapskom i drugim starim džahilijetima. On se također ostvaruje priznavanjem nekih božanskih osobina i prerogativa pojedinim ljudima mimo Allaha (Subhanehu) kao što su to radili Židovi i kršćani, o čemu govori Kur'an: *Oni pored Allaha bogovima smatraju svećenike svoje i monahe svoje* (9/31)... Nisu ih obožavali pored Allaha (Subhanehu) nego su im samo priznali pravo donošenja zakona mimo Allaha (Subhanehu); zabranjivali su im i dozvoljavali neke stvari, a oni su ih slijedili u tome i time im priznali jednu od osobina i specifičnosti Božanstva. Tako su zaslužili da im se pripiše širk i da se za njih kaže da su postupili suprotno tevhidu koji im je naređen, *a naređeno im je da se samo jednom Bogu klanjaju* (9/31), da samo Njemu obrede čine i da samo od Njega zakone i odredbe uzimaju.

Nema oprosta za grijeh širka - ako počinitelac umre s njim u srcu - iako su vrata oprosta otvorena za svaki drugi grijeh kada to Allah (Subhanehu) hoće. Razlog smatranja širka ovako velikim grijehom i njegov izlazak izvan kruga oprosta je u tome što onaj ko čini širk izlazi izvan granica hajra, dobra i čestitosti u potpunosti; njegova priroda se toliko iskvari da se više ne može popraviti:

A daleko je zalutao onaj ko smatra da je Allahu neko ravan (4/116).

Da je ostala i jedna jedina nit prirode ispravnom, ona bi ga privukla da ima osjećaj Allahove jednoće i tevhida, pa makar i na kratko vrijeme prije smrti. Ali, ako nastupi smrtni hropac a on u širku, s njim je završeno i ostvaruje se Allahova odredba: *i bacićemo ga u džehennem, - a užasno je on boravište* (4/115).

Zatim Kur'an opisuje neke obmane arapskog džahilijeta vezane za njegov širk, izmišljotine oko toga da je Allah (Subhanehu) uzeo meleke za Svoje kćeri, zatim oko njihovog obožavanja šejtana, a obožavali su ga kao i meleke i kipove. Ajeti opisuju neke njihove obrede u vidu odsjecanja, cijepanja i probadanja ušiju stoci koju su zavjetovali svojim božanstvima; promjene i miješanja u Allahova stvorenja, širka. A sve to je suprotno izvornoj ljudskoj prirodi u kakvoj je on stvorio čovjeka:

Oni se mimo Allaha ženskim kumirima klanjaju, a ne klanjaju se drugom do šejtanu-prkosniku, (4/117).

prokleo ga Allah! A on je rekao : "Ja ću se sigurno potruditi da preotmem za sebe određen broj Tvojih robova, (4/118)

i navodiću ih, sigurno, na stranputice, i primamljivaću ih, sigurno, lažnim nadama, i sigurno ću im zapovijediti pa će stoci uši rezati, i sigurno ću im narediti pa će stvorenja Allahova mijenjati !" A onaj ko za zaštitnika šejtana prihvati, a ne Allaha, doista će propasti ! (4/119).

On im obećava i primamljuje ih lažnim nadama, a ono što im šejtan obeća samo je obmana (4/120).

Arapi su u svom džahilijetu smatrali da su meleki Allahove kćeri, pa su ih predstavljali u vidu kipova i kumira kojima su davali ženska imena: *Lat, Uzza i Menat*. Obožavali su ove kipove kao oličenje Božijih kćeri ne bi li se tako posredstvom njih približili Bogu. Tako je bilo, u najmanju ruku, na početku ove devijacije. Onda su zaboravili početak i izvor ove legende pa su počeli obožavati same kipove i kumire kao takve. Obožavali su, štaviše, sami kamen, kako smo to objašnjavali u četvrtom džuzu. Neki su doslovice obožavali šejtana.

Kelbi veli: Benu Mulejh iz plemena Huza'a obožavali su džine.

Međutim, tekst ovdje ima šire značenje i smisao. Oni se svojim širkom ustvari klanjaju šejtanu i od njega pomoć traže; šejtanu koji je zaveo njihovog praoca Adema, šejtanu kojeg je Allah (Subhanehu) prokleo zbog njegove nepokornosti Bogu i neprijateljstva prema čovjeku. Nakon toga je protjeran i proklet, njegova mržnja je dostigla takav nivo da je zatražio od Allaha (Subhanehu) dozvolu da u zabludu odvede svakog onog ko ne zatraži Allahovu zaštitu i pribjegne u Njegovo okrilje:

Oni se mimo Allaha ženskim kumirima klanjaju, a ne klanjaju se drugom do šejtanu-prkosniku, (4/117).

prokleo ga Allah ! A on je rekao : "Ja ću se sigurno potruditi da preotmem za sebe određen broj Tvojih robova, (4/118)

i navodiću ih, sigurno, na stranputice, i primamljivaću ih, sigurno, lažnim nadama, i sigurno ću im zapovijediti pa će stoci uši rezati, i sigurno ću im narediti pa će stvorenja Allahova mijenjati !" (4/119).

Oni se doista klanjaju šejtanu, njihovom starom neprijatelju, od njega nadahnuće traže i zabludu uzimaju. Od tog šejtana koga je Allah (Subhanehu) prokleo i koji jasno otkriva svoju namjeru da zavodi Ademove potomke, da ih primamljuje lažnim nadama u vidu lažnog užitka, umišljene sreće i spasa od kazne na kraju puta. On je također otvoreno iznio svoju namjeru da ih podstiče na ružna i loša djela, apsurdne i glupe obrede protkane legendama i bajkama poput rezanja ušiju nekoj stoci kako bi bilo zabranjeno jahanje ili jedenje te stoke, a da to Allah (Subhanehu) nije zabranio, zatim mijenjanje Allahovih stvorenja i njihove prirode odsjecanjem nekih dijelova tijela ili promjenom oblika životinje ili čovjeka kao što je škopljenje robova, tetoviranje kože i slični oblici promjene i nakažnja koje je islam zabranio.

Osjećaj čovjeka da je upravo šejtan, njegov stari neprijatelj, taj koji naređuje širk i paganske obrede izaziva u njemu, u najmanju ruku, opreznost od pada u zamku koju je postavio ovaj neprijatelj. Islam je naznačio da se glavna borba vodi između čovjeka i šejtana. Stoga usmjerava snagu vjernika ka borbi protiv šejtana i zla kojeg on proizvodi na Zemlji i poziva na okupljanje pod Allahov bajrak i Njegovu stranku kako bi se suprotstavili šejtanu i njegovoj stranci. To je permanentna borba koja ne posustaje i ne prestaje. Jer šejtan nije omrznuo ovaj rat kojeg je objavio još od vremena njegovog progonstva i prokletstva. Vjernik ni jednog momenta ne gubi iz vida ovu borbu i ne povlači se iz nje. On zna da može biti ili Allahov ili šejtanov prijatelj i sljedbenik. Nema sredine između tog

dvoga. Šejtan atakuje direktno na dušu čovjeka potpirujući u njoj strasti i prohtjeve, a djeluje i posredstvom svojih sljedbenika, mušrika i zlih ljudi općenito. Musliman mu se suprotstavlja u samom sebi, kao što se suprotstavlja njegovim pristalicama. To je jedna kontinuirana borba koja traje cijelog života. Ko Allaha uzme za zaštitnika i pomagača, on je spašen, a ko šejtana uzme za prijatelja i zaštitnika, on je na gubitku:

A onaj ko za zaštitnika šejtana prihvati, a ne Allaha, doista će propasti! (4/119).

Kur'anski kontekst predočava djelovanje šejtana i njegov utjecaj na svoje sljedbenike kao stanje opčinjenosti i začaranosti.

On im obećava i primamljuje ih lažnim nadama, a ono što im šejtan obeća samo je obmana (4/120).

Određeno stanje opčinjenosti je uzrok koji okreće ljudsku prirodu od imana i tevhida i usmjerava je nevjerovanju i širku. Da nije ove opčinjenosti, ljudska priroda bi išla svojim pravim putem, iman bi je upućiva i poticao.

U tom svojevrsnom stanju opčinjenosti i opčaranosti šejtan prikazuje čovjeku lijepim njegova loša i ružna djela, pa ih on smatra dobrim djelima. Obećaje mu zaradu i sreću kroz griješenje pa on krene s njime na put. Obećaje mu spas od posljedica svojih djela, umirujući ga, i on nastavlja put do konačne svoje propasti. *A ono što im šejtan obeća samo je obmana (4/120).*

Kada se prizor ovako plastično predoči i prikaže, kako stari neprijatelj razapinje mrežu, postavlja zamku i namamljuje žrtvu, jedino iskrivljene i zatomljene prirode ostaju i dalje ravnodušne, ne bude se i ne osvrću oko sebe, ne pokušavaju da saznaju kojim to putem idu, u koju provaliju se namamljuju.

I dok ovaj probuđujući dodir još djeluje na duše, slikajući stvarnost borbe i realnost stanja, dolazi završnica koja pojašnjava kaznu na kraju puta : sudbinu onih koje je zaveo i opčinio šejtan i za koje se obistinila njegova pretpostavka i realizirala zla namjera i sudbina onih koji su umakli iz njegove mreže jer su istinski vjerovali u Allaha (Subhanehu) Ovi istinski vjernici su na sigurnom od šejtanskih spletki jer mu - neka je Allahovo prokletstvo na njega - kada je tražio dozvolu zavođenja ljudi, nije dopušteno da može išta nauditi iskrenim Allahovim robovima. On je u odnosu na njih preslab i što se čvršće drže Allahova užeta, njegova moć je još manja:

A onaj ko za zaštitnika šejtana prihvati, a ne Allaha, doista će propasti! (4/119).

On im obećava i primamljuje ih lažnim nadama, a ono što im šejtan obeća samo je obmana (4/120).

Njihovo prebivalište biće džehennem i oni iz njega neće naći spasa! (4/121).

One koji vjeruju i čine dobra djela uvešćemo u džennetske bašče kroz koje će rijeke teći, u kojima će, vječno i zauvijek ostati, - Allahovo je istinito obećanje, a čije su riječi od Allahovih istinitije! (4/122).

Džehennem iz kojeg nema spasa za sljedbenike šejtana i Džennet iz kojeg nema izlaska za Allahove iskrene robove... To je Allahovo obećanje:

a čije su riječi od Allahovih istinitije! (4/122).

Apsolutna istinitost Allahovih riječi ovdje stoji nasuprot obmane i lažnih obećanja u šejtanovom govoru. A velika je razlika između onoga ko je siguran i uzda se u Allahovo obećanje i onoga ko se uzda u šejtanovu obmanu i varanje.

Kontekst završava ustanovljenjem velikog islamskog principa djelovanja i nagrade za njega. Kriterij nagrade i kazne nije prepušten ničijim željama. On je utemeljen na stabilnoj osnovi, zakonitosti koja se ne mijenja i u kojoj nema protekcije. To je zakon pred kojim su jednaki i ravnopravni svi narodi. Niko nema s Bogom krvne ni tazbinske veze. Niko se ne izuzima iz pravila, niti se zakon zbog njega stopira. Ko radi loše bit će kažnjen, a ko radi dobro bit će nagrađen. Nema protekcije i nema diskusije:

To neće biti ni po vašim željama ni po željama sljedbenika Knjige: onaj ko radi zlo biće kažnjen za to i neće naći, osim Allaha, ni zaštitnika ni pomagača; (4/123).

a onaj ko čini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je, - ući će u džennet i neće mu se učiniti ni koliko trun jedan nepravda (4/124).

Ko je bolje vjere od onoga koji se iskreno preda Allahu, čineći još i dobra djela, i koji slijedi vjeru Ibrāhimovu, vjeru pravu? - A Ibrāhima je Allah uzeo za prijatelja (4/125).

Židovi i kršćani su govorili: *Mi smo djeca Božija i miljenici Njegovi (5/18)*. Govorili su također: *Vatra će nas doticati samo neko vrijeme (2/80)*. Židovi su govorili, a još uvijek tvrde da su oni izabrani Božiji narod!

Možda i neke muslimane obuzima ideja da su oni najbolja zajednica koja se ikad pojavila te da će Allah (Subhanehu) zbog toga prijeći preko njihovih propusta, jer su oni muslimani.

Ovaj tekst i jedne i druge upućuje na djelo, i samo na djelo. On ih upućuje na jedan kriterij, a to je iskrena predanost Allahu, uz činjenje dobrih djela, i slijedenje vjere Ibrāhimove, a to je islam; a Ibrāhima je Allah za prijatelja uzeo.

Najbolja vjera je islam, Ibrāhimova vjera, a najbolje djelo je ihsan, a ihsan je da Allaha obožavaš kao da Ga vidiš, jer iako ti Njega ne vidiš, On tebe vidi. On je propisao ihsan u svemu, pa čak i prilikom klanja životinje nalažući da se nož naoštiri kako se životinja ne bi mučila prilikom klanja.

U tekstu se također pravi jednakost između dvije strane jedne duše kada je u pitanju djelo i nagrada za njega. On također ističe vjerovanje u Allaha (Subhanehu) kao uvjet za primanje dobrog djela: *A onaj ko čini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je, - ući će u džennet i neće mu se učiniti ni koliko trun jedan nepravda (4/124)*.

Ovaj tekst izričito naglašava jedinstvenu platformu i pravila u odnosu prema dva dijela jedne duše - muškarcu i ženi. On također izričito uvjetuje primanje djela postojanjem imana i ustanovljuje bezvrijednost djela kod Allaha (Subhanehu) ako ono ne proistječe iz imana i ako ga ne prati iman. To je prirodno i logično. Jer, vjera u Allaha (Subhanehu) čini da dobro djelo nastane kao rezultat određenog shvatanja i porad poznatog cilja. Ona također čini da takvo djelovanje bude prirodni i neprekidni proces, a ne produkt ličnih prohtjeva ili prolazan čin koji nema svoga utemeljenja.

Ovaj izričiti tekst protivrječi mišljenju imama šejha Muhammeda Abduha (da mu se Allah smiluje) kojeg je iznio u svom tefsiru Amme džuzi, komentarišući ajet: *Onaj ko bude uradio koliko trun dobra - vidjeće ga (99/7)*, za kojeg on smatra da, zbog svoje opće forme, obuhvata i muslimana i nemuslimana. Dočim, drugi eksplicitni i jasni tekstovi to u potpunosti poriču. Takvo je bilo i mišljenje šejha El-Meragija (neka mu se

Allah smiluje). Na ovaj slučaj smo ukazali u prvom izdanju Amme džuzi (30. džuz *Zilala*).

Muslimanima su teško pale Allahove riječi: Onaj ko radi zlo biće kažnjen za to i neće naći, osim Allaha, ni zaštitnika ni pomagača; (4/123).

Poznavali su prirodu ljudske duše, znali su da će sigurno činiti zlo bez obzira kako dobra i poštena bila i koliko dobrih djela činila.

Poznavali su ljudsku dušu onakvu kakva je ona uistinu i otuda su poznavali i sami sebe. Nisu se samozavaravali, nisu zatvarali oči pred svojim lošim djelima i pred slabošću koju su ponekad osjećali u svojim dušama. Nisu poricali ni prikrivali tu slabost. Zato su im se duše potresle i uzdrmale kada su suočeni sa istinom da će za svako zlo koje urade biti kažnjeni. Duše su im se potresle kao kod osobe koja se stvarno suočava sa svojim krajem. To je bila njihova karakteristika, da su na ovaj način osjećali Ahiret, da su u svojim osjećanjima živjeli u njemu kao da su stvarno tamo, a ne da je u pitanju nešto što će tek doći i u što nema sumnje. I zbog ove potvrđene prijetnje njihove duše su se potresle.

Imam Ahmed veli: "Pričao mi je Abdullah ibni Numejr, a njemu Ismail da mu je Ebu Bekr ibni Ebi Zuhejr rekao: 'Čuo sam da je Ebu Bekr (neka je Allah njime zadovoljan) rekao: 'Allahov Poslaniče, kako se spasiti poslije objave ovog ajeta?' 'To neće biti ni po vašim željama ni po željama sljedbenika Knjige: onaj ko radi zlo bit će kažnjen.' 'Je li za svako zlo koje uradimo bit ćemo kažnjeni?' Poslanik (alejhi-s-selam) mu na to reče: 'Neka ti Allah oprosti, Ebu Bekre, zar te ne pogađa bolest, umor, žalost, nevolja?' 'Svakako', odgovori on. 'Pa to je kažnjavanje za to', reče Poslanik (alejhi-s-selam)" (Bilježi ga El-Hakim od Sufjana Es-Sevrija, a ovaj ga prenosi od Ismaila.)

Ebu Bekr ibni Merdevejh prenosi od Ibni Omera, a on od Ebu Bekra es-Siddika da je rekao: "Bio sam kod Poslanika (alejhi-s-selam) kada je objavljen ajet: *Onaj ko uradi zlo biće kažnjen za to i neće naći, osim Allaha, ni zaštitnika ni pomagača*, pa je Poslanik (alejhi-s-selam) rekao: 'Ebu Bekre, hoćeš li da ti proučim ajet koji mi je sada objavljen?' 'Prouči', rekao sam mu. Ne znam da sam osjetio ikad veći bol i ukočenost u leđima, morao sam se čak ispružiti. 'Šta ti bi, Ebu Bekre?' upita ga Poslanik (alejhi-s-selam) 'Za tebe bih žrtvovao i oca i majku, Allahov Poslaniče. A ko od nas nije uradio neko loše djelo, a bit ćemo kažnjeni za svako loše djelo koje uradimo.' Nato mu Poslanik (alejhi-s-selam) reče: 'A što se tiče tebe, Ebu Bekre, i tvojih drugova vjernika, bit ćete kažnjeni na dunjaluku, tako da

ćete sresti Allaha (Subhanehu) bez grijeha. A drugima će se to sabirati i gomilati i bit će kažnjeni za grijeh na Ahiretu.” (Ovako ga prenosi i Tirmizi.)

Ibni Ebi Hatim prenosi od Aiše (neka je Allah njome zadovoljan) da je rekla: “Rekla sam Allahovom Poslaniku: ‘Znam koji je najteži ajet u Kur’anu.’ ‘Koji je to?’ - upitao je Poslanik (alejhi-s-selam) *‘Onaj ko uradi zlo biće kažnjen za to’*, rekla sam mu. ‘To se odnosi na sve ono što pogodi vjernika, bilo koja nezgoda kojoj bude izložen’ - reče Poslanik (alejhi-s-selam)” (Prenosi Ibni Džerir.)

Prenose Muslim, Tirmizi i Nesai od Sufjana ibni ‘Ujejne, a on od Ebu Hurejrea (neka je Allah njime zadovoljan) da je rekao: “Kada je objavljen ajet: *Onaj ko radi zlo biće kažnjen za to*, muslimani su osjetili teškoću i tegobu, pa im je Poslanik (alejhi-s-selam) rekao: ‘Trudite se i radite koliko možete. A sve što pogodi vjernika briše grijeh, pa čak i trn koji ga ubode i nezgoda koju osjeti”.

U svakom slučaju, ovo je bila jedna halka u procesu formiranja pravilnog imanskog shvatanja djela i nagrade za njega ali od najveće važnosti za pravilno razumijevanje, s jedne strane, i pravilno usmjerenje stvarnosti i prakse, s druge strane. Ovaj ajet je razdrmao njihovo biće, zbog njega su se potresle njihove duše, jer su oni stvar shvatili ozbiljno. Znali su doista istinitost Allahova obećanja. Živjeli su s ovim obećanjem, proživljavali su Ahiret, a još su bili na dunjaluku.

I na kraju dolazi završna konstatacija vezana za pitanje djela i nagrade (odnosno kazne) i prije toga pitanje širka i imana koje podsjeća na činjenicu da sve što postoji na nebesima i Zemlji pripada Allahu (Subhanehu), da on zna sve što se dešava u životu i poslije toga. *Allahovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji i Allah sve zna (4/126).*

Pripisivanje samo Allahu (Subhanehu) Božanskih svojstava je u Kur’anu često spojeno sa pripisivanjem samo Njemu vlasti, supremacije, moći i premoći. Tevhid nije vezan samo za jednoću Božijeg Bića. On je aktivan i pozitivan; to je djelotvorni tevhid koji utječe na zbivanja u Kosmosu, tevhid moći, vlasti ali i hegemonije.⁴⁴

Kada čovjek zna i osjeća da Allahu pripada sve što je na nebesima i na Zemlji, da zna za sve, da ništa ne izmiče Njegovom znanju i moći, to ga

---

⁴⁴Vidi poglavlje *Aktivizam* u knjizi *Hasaisu et-Tesawwuri el-islami we mukawwimatuhu* - prvi dio.

snažno motivira i podstiče da samo Allaha (Subhanehu) obožava i da samo Njemu ibadet čini, da pokuša postići Njegovo zadovoljstvo slijedeći Njegov program i pokoravajući se Njegovoj naredbi. Sve je to Njegovo vlasništvo, sve je u Njegovoj moći, On sve zna.

Neki filozofski pravci potvrđuju Božiju jednoću, ali nijeću Njegovu volju, a neki poriču Njegovo znanje, neki moć, neki vlast... Tu su i druga mišljenja iz ovog hrpišta koje se zove *filozofija*. Tako se dobija pasivan koncept koji nije djelotvoran u životu ljudi, koji ne utječe na njihovo ponašanje i moral, čija se vrijednost ne zamjećuje u njihovim osjećanjima i realnom životu. Riječ! Apstraktan govor!

Allahu, po islamskom učenju, pripada sve što je na nebesima i Zemlji, On je Vlasnik svega, On sve zna, On svime upravlja i vlada. U duhu ovog shvatanja ispravna će biti savjest, ponašanje i cijeli život.

« وَبَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ . قُلْ : اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ ، وَمَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتَأَمَّى النِّسَاءِ ، أَلَا لَئِي لَا تُوْتُوهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ ، وَتَرْغَبُونَ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ ، وَالْمُسْتَضَعِّفِينَ مِنَ الْأَوْلَادِ ، وَأَنْ تَقُومُوا لِلْيَتَامَىٰ بِالْقِسْطِ . وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا .

« وَإِنْ أَمْرًا خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا - وَالصُّلْحُ خَيْرٌ - وَأُحْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ - وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا ، فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا * وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ - وَلَوْ حَرَصْتُمْ - فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمِيلِ ، فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَانِقَةِ . وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا * وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِّنْ سَعَتِهِ ، وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا .

« وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ . وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ : أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ . وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ، وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا * وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ . وَكَفَىٰ بِاللَّهِ

وَكَيْلًا * إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ - أَيُّهَا النَّاسُ - وَيَأْتِ بِآخَرِينَ . وَكَانَ اللَّهُ عَلَى ذَلِكَ قَدِيرًا *
 مَنْ كَانَ يُرِيدُ نَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ نَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا
 بَصِيرًا .

Oni traže od tebe propise o ženama. Reci: "Allah će vam objasniti propise o njima - nešto vam je već kazano u Knjizi o ženama - sirotama, kojima uskraćujete ono što vam je propisano a ne želite da se njima oženite, i o nejakoj djeci, i o tome da sa siročadi treba da pravedno postupite. A Allah sigurno zna za dobro koje učinite (4/127).

Ako se neka žena plaši da će joj se muž početi joguniti ili da će je zanemariti, onda se oni neće ogriješiti ako se nagode, - a nagodba je najbolji način -, ta ljudi su stvoreni lakomi! I ako vi budete lijepo postupali i Allaha se bojali - pa, Allah dobro zna ono što radite (4/128).

Vi ne možete potpuno jednako postupati prema ženama svojim ma koliko to željeli, ali ne dopustite sebi takvu naklonost pa da jednu ostavite u neizvjesnosti. I ako vi budete odnose popravili i nasilja se klonili, - pa, Allah će, zaista, oprostiti i samilostan biti (4/129).

A ako se njih dvoje ipak rastave, Allah će ih, iz obilja Svoga, neovisnim učiniti; - Allah je neizmjereno dobar i mudar (4/130).

Allahovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji. Mi smo onima kojima je data Knjiga prije vas, a i vama, već zapovijedili da se bojite Allaha. A ako ne budete vjerovali, - pa, uistinu, Allahovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, Allah nije ni o kom ovisan i On je hvale dostojan! (4/131).

Allahovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, i Allah je kao Gospodar dovoljan (4/132).

Ako On hoće, vas će ukloniti, o ljudi! a druge dovesti; On je kadar da to učini (4/133)

Onaj ko želi nagradu na ovom svijetu - pa, u Allaha je nagrada i ovoga i onoga svijeta, - a Allah sve čuje i vidi (4/134).

Ova cjelina dopuna je analize naslaga predislamskog društva čije je razmatranje počelo u ovoj suri. Cjelina se odnosi na ženu, porodicu,

postupak sa slabim u društvu, a govori i o siročadima i maloj djeci, govori i o prečišćavanju muslimanskog društva od preostalih tih naslaga, zatim uspostavljanju porodice u muslimanskom društvu na osnovama poštovanja oba vida jedne cjeline, zaštite njihovih interesa, jačanja porodičnih veza i izgladivanja nesuglasica koje se javljaju u porodičnoj atmosferi i razvijaju prije nego što te nesuglasice porastu i dovedu do kidanja ovih veza, rušenja domova i onih koji su u tim domovima posebno mladog pokoljenja koje uzrasta u porodičnom zagrljaju. Najzad, ova cjelina zadržava se i na uspostavljanju društva koje će raditi na principima zaštite slabog u tom društvu, kako se ne bi davala prednost nadmoćnome i kako ne bi vladao zakon džungle.

Ova cjelina tretira neka od ovih pitanja i povezuje ih sa sistemom Kosmosa u cjelini, koje primjećuje onaj kome su upućeni ovi ajeti. To govori da je pitanje žene, kuće, porodice i slabih u društvu nešto važno. To je činjenica od bitne važnosti. U toku ovog džuzu, a i u predgovoru ove sure izloženom u četvrtom džuzu, govorili smo onoliko koliko je dovoljno da se shvati stav islama prema porodici i trudu koji se ulaže u ovom programu, da bi se muslimansko društvo oslobodilo naslage predislamskog perioda, da bi se uzdigao njegov duhovni, socijalni i etički nivo na stepen koji garantira nadmoć nad svim društvima oko sebe, nad svakim društvom koje se ne pridržava ove vjere ni odgoja u okviru ovog programa niti se povinjava njegovom jedinstvenom sistemu.

Da se sada zadržimo detaljnije na tekstovima ove cjeline.

Oni traže od tebe propise o ženama. Reci: "Allah će vam objasniti propise o njima - nešto vam je već kazano u Knjizi o ženama - sirotama, kojima uskraćujete ono što im je propisano a ne želite da se njima oženite, i o nejakoj djeci, i o tome da sa siročadi treba da pravedno postupite. A Allah sigurno zna za dobro koje učinite (4/127).

Ajeti koji su objavljeni na početku ove sure u vezi sa ženom izazvali su brojna pitanja i zahtijevali odgovore. Insistiranje muslimana na pitanjima i njihovo traženje mišljenja o nekim odredbama jeste pojava koja ima svoje opravdanje u muslimanskom društvu koje se tek razvija, opravdanje izraženo u želji muslimana da spoznaju odredbe svoje vjere u

svom životu. Potres koga je prouzrokovala transformacija iz džahilijeta u islam duboko se odrazio i na duše muslimana, tako da su sumnjali i izražavali žaljenje za svaku stvar koju su vršili u džahilijetu, bojeći se da je islam neće dokinuti ili izmijeniti. Tražili su da spoznaju odredbu islama za sve ono što bi im bilo ponuđeno iz oblasti njihova svakodnevnoga života. Ova budnost i ova želja za usklađivanjem svoje životne situacije sa odredbama islama je jako uočljivi element toga perioda bez obzira na ostatke nekih naslaga iz predislamskog perioda u njihovu životu. Veoma je važno to što su oni imali čvrstu, istinsku želju da prilagode svoju situaciju odredbama islama i što su tražili objašnjenja za neke odredbe u ovom duhu. Nije to bilo traženje mišljenja radi mišljenja ni radi znanja, spoznaje i kulture, kao što se ovih dana postavljaju pitanja muftijama i traže za to mišljenja, fetve.

Narod je imao jaku potrebu da spozna odredbe svoje vjere, jer je vjera bila temelj na čijim principima se formira njihov novi život. Njihova je želja bila veoma vruća da spoznaju to, jer je cilj te spoznaje bio iznalaženje skladnosti između realnosti njihova života i odredaba njihove vjere. Pri tome je bila i želja da odstrane ostatke džahilijeta i sažaljenje vezano za tradiciju, običaje, situaciju i odredbe iz predislamskog perioda, osjećajući veliku potrebu za kompletnom izmjenom koju je učinio islam u njihovu životu, ili da slobodnije kažemo, osjećajući vrijednost ovog novog rođenja kojeg je donio islam.

Ovdje nailazimo i na nagradu za njihovo gledanje prema Allahu, nagradu za njihovu vruću želju, odlučnu iskrenost da to slijede. Za sve ovo nalazimo nagradu u Allahovoj pažnji i Njegovoj zaštiti, nalazimo da On (Subhanehu) Svojom uzvišenošću preuzima pitanja i donosi rješenja za ono što su neki pitali.

Oni traže od tebe propise o ženama. Reci: "Allah će vam objasniti propise o njima..." (4/127).

Oni su postavljali pitanja Resulullahu (alejhi-s-selam), a Allah (Subhanehu) se udobrovoljava i kaže Vjerovjesniku (alejhi-s-selam), reci: "Allah će vam odgovoriti i dati sud o njima, i u svemu onome što se navodi u ajetu." Ovo je osvrt koji ima takvu vrijednost da se ne može procijeniti, osvrt o Allahovoj (Subhanehu) samilosti i Njegovoj plemenitosti prema muslimanskoj zajednici, dok se On lično obraća toj zajednici, štiti je Sobom, izdaje fetve za ono što se traži i za sve drugo što traži novi život.

Ova fetva uključila je u sebe ovdje predočenje naslagane realnosti u muslimanskom društvu, preostale iz predislamskog perioda, muslimanskom društvu koje je islam izvukao Božanskim programom. Ova fetva uključuje i željeno usmjerenje da bi se podigao život muslimanskog društva i da bi se očistio tih naslaga.

Reci: "Allah će vam objasniti propise o njima - nešto vam je već kazano u Knjizi o ženama - sirotama, kojima uskraćujete ono što im je propisano a ne želite da se njima oženite, i o nejakoj djeci, i o tome da sa siročadi treba da pravedno postupite (4/127).

Alija ibni Ebi Talha, prenosi od Ibni Abasa kazivanje o ovom ajetu, da je neki čovjek u tom predislamskom periodu imao kod sebe siroticu i bacio na nju svoj ogrtač. Kada bi tako neko učinio, niko se ne bi mogao poslije toga s njom oženiti. Ako bi ona bila lijepa i ljupka, oženio bi se i potrošio njen imetak. Ako bi bila ružna, spriječio bi joj da se uda za bilo koga sve dok ne umre. Kada bi umrla, naslijedio bi njen imetak. To je Allah označio velikim grijehom i to je zabranio. A o Allahovim riječima: i o nejakoj djeci, Alija ibni Ebi Talha, prenoseći od Ibni Abasa, kaže da muškarci u džahilijetu nisu dopuštali da mala djeca i djevojke imaju naslijeđe. Ovo se da zaključiti na osnovu kur'anskih riječi: *kojima uskraćujete ono što im je propisano...* (4/127). I to je Allah zabranio i objasnio da svaki nasljednik ima svoj dio, riječima: *muškom pripadne toliko koliko dvjema ženskima*, bilo malo ili veliko.

Seid ibni Džubejr kaže u vezi sa Allahovim riječima. *da sa siročadi treba da pravedno postupite (4/127)*, slijedeće: Kada bi bila lijepa, oženio bi se s njom i naslijedio njen imetak. A ako ne bi bila bogata niti lijepa udao bi je i dao da je taj naslijedi.

Prenosi se od Aiše (neka je Allah njome zadovoljan) u vezi sa ajetom: *Oni traže od tebe propise o ženama. Reci: "Allah će vam objasniti propise o njima..., do: a ne želite da se njima oženite,... (4/127)*, da je to bio neki čovjek koji je imao kod sebe siroticu. On je bio njen staratelj i nasljednik. Ona je imala udio i u njegovu imetku, čak i u plodovima; nije želio da se s njom oženi, jer je bila ružna, a nije dozvolio ni da se za drugoga uda, pa da u tom slučaju i taj drugi ima udjela u imetku kojeg je ona imala, zbog toga je to ometao. Tom prilikom je objavljen ovaj ajet (navode Buhari i Muslim).

Ibni Ebi Hatem kaže: Slušao sam hadis sa Muhamedom ibni Abdullahom ibni Abdul-Hakemom obavijestio nas je Ibni Vehb, njega Junus od Ibni Šihaba, prenoseći od Urvea ibni Zubejra, da je Aiša rekla:

“Ljudi su pitali Resulullaha poslije objave ovog ajeta o ženama, pa je Allah objavio: *Oni traže od tebe propise o ženama. Reci: Allah će vam objasniti propise o njima - nešto vam je već kazano u Knjizi...*, Aiša kaže: ono što Allah spominje da je kazano u Kur'anu, a to je prvi ajet gdje stoji: *Ako se bojite da prema ženama - sirotama nećete biti pravedni, onda se ženite sa onim ženama koje su vam dopuštene* (4/3). Ovim istim senedom prenosi se od Aiše da je rekla misleći na riječi Uzvišenoga: *A ne želite da se njima oženite* (4/127), to jest da izbjegavate ženiti se sa siroticom koja živi u vašoj kući, ako nije bogata i lijepa. Posljedica je bila da je zabranjeno ženiti se sa siroticama radi imetka i ljepote, - zato što ih izbjegavaju ako nemaju imetak i ako nisu lijepe.

Iz ovih tekstova hadisa se vidi, a također i iz teksta Kur'ana uopće, kakva je situacija bila u predislamskom periodu u vezi sa djevojkama siroticama. Sirotice su bile izložene pohlepama svojih staratelja, težili su za ženidbom i za njihovim bogatstvom, zanemarivali su vjenčani dar ako bi se s njima oženili. Ako bi se nekim slučajem oženio s njom, on bi pojeo i njen vjenčani dar i njen imetak. Zanemario bi je i kada se ne bi oženio s njom, prezirao ako je bila ružna i zabranjivao bi joj da se uda za nekog drugog, kako taj drugi, njen muž, ne bi imao udjela u njenom imetku.

Ista je situacija bila i sa maloljetnom djecom i ženama. I njima su zabranjivali nasljedstvo jer maloljetna djeca i žene ne raspolažu snagom, čime bi mogli braniti svoje nasljedstvo, ili zato što nisu bili ratnici. Prema tome, ni žena ni maloljetna djeca nemaju pravo u nasljedstvu pod utjecajem plemenske svijesti koja je dopuštala ratnicima u plemenu sve, a slabima ne bi ostavila ništa.

Ovu ružnu beduinsku tradiciju islam počinje da mijenja i umjesto nje uvodi naprednu i humanu tradiciju, kao što smo rekli, brzo, skokovima i progresom u arapskom društvu. To je, ustvari, nova pojava, novo rođenje, druga a ne džahilijetska istina ovog Ummeta.

Važno je da registriramo da ovo novo nastajanje nije nastalo kao posljedica nekakvih pripremih mjera niti da je ono proisteklo iz materijalne realnosti, koja se najednom izmijenila u životu ovog naroda.

To je transformacija sa uspostavljenog prava nasljedstva i vlasništva na principu ratnika na uspostavljanje prava nasljedstva na principu ljudskog prava i davanja djetetu, siročetu i ženi, njihova prava sa obilježjem ljudskih svojstava, a ne osobenosti ratnika. Ova transformacija nije nastala time što je društvo transformisalo nešto u stabilnu situaciju u kojima

ratnici ne bi imali svoju vrijednost i gdje bi se likvidirala stečena prava ratnika, jer nema nikakve potrebe da se njima daje prioritet!

Nikako! Štaviše, ratnici su u ovim novim okolnostima imali punu vrijednost. Za ratnicima se javljala velika potreba. Međutim, tamo je bio islam, ovo novo rođenje čovjeka, rođenje koje je proisteklo iz Kur'ana i programa. Nastalo je novorođeno društvo na istoj Zemlji i u istim uvjetima bez ikakvog preokreta u proizvodnji i opremi, materijalu, specifičnostima, nego u konceptu iz koga je proisteklo ovo novo rođenje.

Kur'anski program se uistinu borio, dugo se borio, da bi uklonio i izbrisao predislamske naznake u ljudima i situacijama i da bi planirao i učvrstio islamske naznake u ljudima i situacijama. Činjenica je, također, da su se i predislamske naznake odupirale i u pojedinim situacijama uobličavale i pojavljivale ili bar pokušale da dođu do izražaja u raznim formama.

Ovdje je važno istaći da objavljeni program s Božije strane i koncept kojeg je proizveo ovaj program jeste bio taj koji se borio protiv "materijalističke realnosti", pripremao se za to i mijenjao je. Nije se nikada dogodilo da materijalistička realnost ili suprotnost⁴⁵ nagomilana u tome, ili izmjena sredstava proizvodnje ili nešto iz "marksističkog ludila", bilo to koje je nametnulo izmjenu koncepta programa života i njegovih situacija, kako bi to odgovaralo ovoj promjeni koju su nametnula sredstva proizvodnje.

Tamo je bilo samo nešto novo i to jedno novo u životu ovog naroda, nešto što im je došlo od Uzvišenoga. Na to su ljudi pozitivno odgovorili, jer se u njemu obraća bit prirode koju je Allah u tu prirodu pohranio. Tada se dogodila ta promjena. Dogodilo se novo rođenje čovjeka, rođenje u kome je došlo do izmjene načina života u svim njegovim oblastima i došlo do napuštanja svih vladajućih naznaka iz predislamskog perioda.

Bez obzira kakvo bilo gloženje i borba koja se zbila između novih i starih naznaka, bez obzira kakvi bolovi bili izliveni a žrtve podnijete, ipak, sve se pozitivno završilo, jer se radilo o visokoj poslanici i vjerskim koncepcijama. To je dalo prvi i posljednji znak novom rođenju čiji se val nije ograničio da zapljusne samo islamsko društvo, nego se proteglo i na cijelo ljudsko društvo.⁴⁶

---

⁴⁵Termin dijalektičkog materijalizma, čime se objašnjavaju historijske promjene.

⁴⁶Vidi djelo *Haze-d-din*, trideset džuz, komentar sure *Abese*, *U okrilju Kur'ana*

Ovaj kur'anski tekst u kome Allah donosi rješenja vjernicima za ono što su oni pitali Vjerovjesnika (alejhi-s-selam) u vezi sa ženama, kazuje muslimanima šta su prava sirotica, maloljetne i nejake djece, a završava vezanjem ovih prava i svih ovih instrukcija sa izvorom odakle je stigao ovaj program.

... a Allah sigurno zna za dobro koje učinite (4/127).

Ništa nije nepoznato... Ništa nije izgubljeno. Sve je registrirano kod Allaha. Nijedno dobro djelo registrirano kod Allaha neće se izgubiti.

Ovo je posljednji izvor na koga se obraća vjernik u svom radu; jedina strana s kojom vjernik sarađuje u svojoj namjeri i radu. Snaga ovog izvora, njegova vlast, jeste ta koja daje ovim smjerovima i ovom programu moć i vlast ljudima i u situacijama i u životu.

Nije važno što bi se reklo: donose se smjernice, izrađuju programi i uspostavljaju sistemi, nego je važna vlast na koju se oslanjaju te smjernice, programi i sistemi, vlast iz koje ovo troje spomenutih crpe svoju snagu i na koju se oslanjaju kod svoga provođenja među ljudima i djelovanja na duše ljudi. Velika je razlika između smjernica, programa i sistema, koje čovječanstvo prima od Uzvišenoga i Moćnoga Allaha, i između smjernica, programa i sistema koje ono prima od roba, običnoga čovjeka. Pretpostavka da je jednako to i ovo u svim drugim osobinama i naznakama i da dostižu i jedno i drugo isti vrhunac bila bi nemoguća. Dovoljno je samo to da osjetim od koga je potekla ova riječ da bi joj dao mjesto koje joj pripada... Ona bi djelovala na mene onako kako bi djelovala, da li kao riječ Allaha Uzvišenoga ili kao riječ čovjeka potomka čovjeka.

Nastavljamo drugi korak vezan za društveno organiziranje u okviru porodice u ovom društvu kojeg islam izgrađuje prema Allahovom programu spuštenom iz visokih visina a ne prema zemaljskim faktorima koji se mijenjaju u svijetu materijalnosti ili svijetu proizvodnje.

Ako se neka žena plaši da će joj se muž početi joguniti ili da će je zanemariti, onda se oni neće ogriješiti ako se nagode, - a nagodba je najbolji način -, ta ljudi su stvoreni lakomi! I ako vi budete lijepo postupali i Allaha se bojali - pa, Allah dobro zna ono što radite (4/128).

Vi ne možete potpuno jednako postupati prema ženama svojim ma koliko to željeli, ali ne dopustite sebi takvu naklonost pa da jednu ostavite u neizvjesnosti. I ako vi budete odnose popravili i nasilja se klonili, - pa, Allah će, zaista, oprostiti i samilostan biti (4/129).

A ako se njih dvoje ipak rastave, Allah će ih, iz obilja Svoga, neovisnim učiniti; - Allah je neizmjereno dobar i mudar (4/130).

Program je ranije razradio situaciju prouzrokovanu jogunjenjem supruge i mjere koje treba preduzeti da bi se sačuvao brak. (To je razrađeno na početku ovog džuz'a.) Sada razrađuje situaciju jogunjenja supruge, njegovo zanemarivanje supruge i slučaj kada postoji bojazan da se tako nešto dogodi, da dođe u pitanje sigurnost žene, njena čast i sigurnost cijele porodice. Srca su prevrtljiva, a osjećaji promjenljivi. Islam je program života koji zadire u sve pore i dijelove života, izlaže se svemu što mu se popriječi u okviru svojih principa, stremljenja i planiranja društva koje on ocrtava i izgrađuje prema ovom projektu.

Kada se žena plaši okrutnosti muža koja će dovesti do razvoda braka - a razvod je nešto najmrže Allahu, a što je dozvoljeno - ili kada se boji da će biti zanemarivana, pa da bude ni na nebu ni na Zemlji, ni supruge ni razvedenica, onda ni on ni ona neće biti grijешni ako se ona povuče njemu u korist od svog mehra ili svojih životnih obaveza, ili ako ga oslobodi dijela njenog obaveznog izdržavanja ili u cjelini ili ako mu prepusti svoj dio ili svoju noć, svoju bračnu noć drugoj ženi ako je ima, ženi koju je odabrao a ona sama izgubila sposobnost za bračni život ili privlačnost. Ovo sve ona može učiniti prema svojoj procjeni i procjeni uvjeta u slučaju da je za nju ipak bolje i plemenitije to nego razvod braka.

Ako se neka žena plaši da će joj se muž početi joguniti ili da će je zanemariti, onda se oni neće ogriješiti ako se nagode... (4/128).

To je taj mir na koji smo ukazali.

Ovaj sud je popraćen riječima da je mir uopće bolji od cijepanja, grubosti, jogunjenja i razvoda braka.

... a nagodba je najbolji način (4/128).

Srce nad kojim se nadvila grubost i suša zapuhnut će povjetarac pun vlage i druželjubivosti i želje da se sačuva bračna veza i porodična spona.

Islam sarađuje sa čovjekom uzimajući ga u obzir sa njegovom realnošću onako kakav on jeste, pokušavajući svim svojim djelotvornim

sredstvima da podigne čovjeka na najviši nivo koji mu je dala njegova priroda, ali istovremeno ne zanemaruje ovu prirodu, ne pokušava da je primora na nešto što nije u njenoj moći, ne govori ljudima "udrite glavama o zid" dok ja od vas zahtijevam to i - gotovo, svejedno da li vi to mogli ili ne.

Islam ne apelira na ljudsku dušu da ostane u okviru slabosti i nedostataka, ne pjeva joj slavopojke dok ona leži u kaljuži, uprljana blatom, sa dokazom da je to realnost te duše. Isto tako, islam je ne ostavlja da visi vežući je za vrat užetom o najviše visine te da se tako klati u zraku jer joj stopala ne stoje na zemlji, dokazujući time na uzdizanje i davanje visokog položaja.

Islam je sredina. On je prirodan. On je stvarna realnost ili uzorna realnost. On sarađuje sa čovjekom time što smatra čovjeka čovjekom. Čovjek je čudno stvorenje. On je jedini taj koji spušta svoje stopalo na zemlju, a dušom se vinuo visoko - ka nebu, u istom trenu, gdje ne dolazi do rastavljanja između duše i tijela, niti se mogu odvojiti pa da tijelo bude na zemlji, a duša visoko na nebu.

Islam, ovdje i na ovaj način, sarađuje sa ovim čovjekom i predviđa njegove osobenosti u ovoj oblasti.

Ta ljudi su stvoreni lakomi! (4/128).

Lakomost je vazda prisutna u čovjeku. Ona se uvijek nalazi u njemu. Lakomost u raznim vidovima. Lakomost za imetkom i lakomost za osjećanjima. Ona se i u bračnom životu nagomilava ili bar iskrсну uvjeti koji prouzrokuju ovu lakomost u duši čovjeka prema supruzi. Tako da se supruga povlači od preostalog dijela njena mehra njemu u korist, ili njena izdržavanja, da bi se zadovoljila njegova lakomost za imetkom i da bi ona ostala na taj način s njime u braku. Katkad se to ogleda u njenom povlačenju iz njoj dodijeljene bračne noći ako suprug bude imao drugu ženu privlačniju, a kod ove nije preostalo živahnosti ili privlačnosti koja bi zadovoljila lakomost muža u osjećanjima pa da ostane s njom u braku. Ovo pitanje u svakom slučaju prepušteno je ovdje supruzi da procijeni i vidi šta bi joj bilo bolje i više od interesa. Božanski program ženu ovdje ničim ne prisiljava, nego joj dozvoljava izbor i slobodan postupak, dozvoljava joj da sama promisli o ovom pitanju i postupi onako kako misli.

U isto vrijeme dok islamski program sarađuje sa ovom prirodom lahkomislenosti, on joj ne propušta pokazati da u svemu sudi o ovom pitanju, nego joj naznačuje i drugu mogućnost i drugi izbor.

I ako vi budete lijepo postupali i Allaha se bojali-, Allah dobro zna ono što radite (4/128).

Dobročinstvo i bogobožnost jesu ono o čemu na kraju ovisi ovaj predmet. Ni dobročinstvo ni bogobožnost neće biti izgubljeni, Allah je obaviješten o svemu što čovjek radi. Obaviješten je o njegovim motivima i nagomilanostima. Poziv vjerničkoj duši da čini dobro i da bude bogobožna i poziv u ime Allaha koji je obaviješten šta čovjek radi jeste djelotvorni zov i uslišavajući poziv (štaviše, on je sam djelotvorni zov i uslišavajući poziv).

Po drugi put nalazimo se pred jedinstvenim programom koji se suočava sa realnošću ljudske duše i okruženjima ljudskog života, suočava se sa idealnom realnošću ili realnim idealom; to je program koji priznaje šta se sve nalazi u sastavu čovjeka, toga jedinstvenog i čudnog dvojstva.

Vi ne možete potpuno jednako postupati prema ženama svojim ma koliko to željeli, ali ne dopustite sebi takvu naklonost pa da jednu ostavite u neizvjesnosti. I ako vi budete odnose popravili i nasilja se klonili, - pa, Allah će, zaista, oprostiti i samilostan biti. A ako se njih dvoje ipak rastave, Allah će ih, iz obilja Svoga, neovisnim učiniti; - Allah je nezmjerno dobar i mudar (4/129-130).

Allah je stvorio čovjeka. Zna šta je u njegovoj prirodi, zna da ima sklonosti koje ne može savladati. Zbog toga je Allah i dao čovjeku kočnice i uzde da ograniči ovu sklonost, kako bi ukrotio kretanje te sklonosti, ali ne i uništio je.

Jedna od ovih sklonosti je i sklonost ljudskog srca ka jednoj od supruga koja ga više privlači nego ostale. Tako on postaje više sklon prema njoj nego drugoj, odnosno drugima. Ovoj sklonosti čovjek ne može izbjeći. Ne može je izbrisati, niti ubiti. Pa šta onda? Islam ne opterećuje čovjeka za nešto što ne može da uradi, niti to smatra grijehom zbog kojeg bi čovjek bio kažnjen. Islam ga ne ostavlja rastegnutog između sklonosti koju ne može savladati i nečega što ne može učiniti, nego izričito govori čovjeku da on nije u stanju pravedno postupati sa ženama, pa makar on to i težio, jer je to izvan njegovog htijenja. Islam ukazuje da ima nešto tamo što ulazi u sastav čovjekova htijenja, a to je pravednost u postupcima, pravednost u dijeljenju, pravednost u izdržavanju, pravednost u bračnim pravima u cjelini, čak i u osmijehu u licu i lijepoj riječi. Ovo je to što se od čovjeka traži. Ovo je ta kočnica ili uzda koja kroti tu sklonost da bi je uredila i regulisala kako treba, a ne da bi je ubila.

Ali ne dopustite sebi takvu naklonost pa da jednu ostavite u neizvjesnosti (4/129).

Ovo je supругu zabranjeno. Sklonost u očitim postupcima, sklonost koja lišava drugu, lišava je njena prava, tako da ona nije ni žena, ni razvedenica. Ovo je duboko djelotvorno upozorenje vjerničkoj duši o onome što nije u moći čovjeka.

I ako vi budete odnose popravili i nasilja se klonili, - pa, Allah će, zaista, oprostiti i samilostan biti (4/129).

Islam sarađuje sa čovjekom u cjelini, sa svom jedinstvenom smjesom od koje je satkan, smjesom šake blata i daha Allahovog Ruha i sa svim spremnostima i moćima koje su u njemu, sa njegovom idealnom realnošću ili njegovim realnim idealnostima sarađnje sa čovjekom, koji stavlja svoja stopala na Zemlju, a leprša dušom prema visini bez međusobnog sukobljavanja i cijepanja.

Islam je takav. Vjerovjesnik (alejhi-s-selam) je kompletna slika ljudskosti koja dostiže krajnji vrhunac savršenstva u kome se razvijaju sve osobine i moći, skladne i kompletne u granicama ljudske prirode.

Resulullah (alejhi-s-selam) je dijelio sve što je imao među svojim suprugama i bio pravedan kod tog dijeljenja, ali nije pobijao da je bio više naklonjen nekoj nego drugima. Ovo je izvan njegove moći. On bi govorio: "Ovo je moja podjela, ovo čime raspolazem. Nemoj me prekoravati, i zbog onoga čime Ti raspolazeš, a ja ne raspolazem", - hoće reći - srcem (Ebu Davud).

Međutim, kada srca okore i ne preostane ova spona niti preostane u dušama supružnika ono na čemu počiva ovaj život, onda je rastavljanje bolje. Islam ne drži supružnike u braku pomoću lanaca, užadi i okova, nego ih drži pomoću ljubavi i milosti ili pomoću obaveze i lijepog postupanja. Kada situacija dođe do tog stepena da svi ovi elementi ne pomažu, ništa ne pomaže da izliječi ova nesložna srca, onda islam ne insistira i ne prisiljava supružnike da žive u zatvoru prezira i nesloge ili formalnoj sponi, a u otvorenom i stvarnom rasulu.

A ako se njih dvoje ipak rastave, Allah će ih, iz obilja Svoga, neovisnim učiniti; - Allah je neizmjereno dobar i Mudar (4/130).

Allah obećava svakom od supružnika da će ih obogatiti Svojom dobrotom iz Svoga obilja, a On (Subhanehu) obilato daje ljudima u

granicama Svoje mudrosti i znanja. On daje što hoće i što odgovara svakoj situaciji.

Proučavanjem ovog programa, dok on tretira osjećaje ljudi, složenost prirode, složenost situacije života u cjelokupnom realitetu, otkriva čuda koja se ne mogu ni procijeniti, koliko ljudi ne poznaju i negiraju ovaj program, ovaj lahki program postavljen za čovjeka, da bi ga izvukao iz podnožja koji tone ka napretku koji se stalno penje do krajnjeg vrha sukladno prirodi čovjeka i njegovoj spremnosti. Ovaj program ne nameće ljudima nikakvu visinu a da nema bilo kakve niti u prirodi čovjeka za koju bi se držao. Program je uvijek spreman da mobiliše prirodu čovjeka. On ima duboke korijene u formiranju čovjeka, korijene iz kojih se čovjek razvija. Najzad, on čovjeka sa svim tim dovodi na nivo do koga ga ne može dovesti ni jedan drugi program u idealnoj realnosti ili realnoj idealnosti. To je slika potpuno skladna originalu formiranja ovog jedinstvenog bića.⁴⁷

Ove odredbe vezane za uređenje bračnog života jesu dio Božanskog programa vezanog za uređenje cjelokupnog života, jer je ovaj program u cjelini dio kosmičkog zakona kojega je Allah dao Kosmosu. Otuda se on podudara sa prirodom koju je Allah dao Kosmosu i prirodom koju je Allah dao čovjeku koji živi u ovom Kosmosu. To je velika istina u ovom kompletnom programu, a dolazi u tekstu ove sure poslije odredaba o uređenju porodice, što je povezuje sa cjelokupnim kosmičkim sistemom, povezuje je sa vlašću Allaha u Kosmosu, vladavinom Allaha nad cjelokupnim Kosmosom, jedinstva oporuka koje je Allah oporučio ljudima u svim Svojim Knjigama, povezuje je sa ovim i budućim svijetom. To su osnove na kojima počiva ovaj program u cjelini, osnove istine, pravde i bogobožnosti.

Allahovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji. Mi smo onima kojima je data Knjiga prije vas, a i vama, već zapovijedili da se bojite Allaha. A ako ne budete vjerovali, - pa, uistinu, Allahovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, Allah nije ni o kom ovisan i On je hvale dostojan! Allahovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, i Allah je

---

⁴⁷Vidi *Haze-d-din*, i poglavlje *El-Waki'iije* u djelu *Hasaisu-t-tesawuri-l-islami*.

kao Gospodar dovoljan. Ako On hoće, vas će ukloniti, o ljudi! a druge dovesti; On je kadar da to učini. Onaj ko želi nagradu na ovom svijetu - pa, u Allaha je nagrada i ovoga i onoga svijeta, - a Allah sve čuje i vidi (4/131-134).

U Kur'anu se često donose pogovori na odredbe, na naredbe i zabrane u kojima se ističe da Allahu pripada sve što je na nebesima i Zemlji ili da je Allah Gospodar nebesa i Zemlje. Ove dvije postavke zaista su neminovne, jer onaj ko je gospodar ima vlast u svom vlasništvu, on ima pravo donositi zakone koji se odnose na one koje obuhvaća ovo vlasništvo. Prema tome, Allah jedini - On je gospodar, On je jedini kome pripada vlast, koji ima pravo da propisuje zakon ljudima. To su dvije neminovnosti.

Ovdje se ističe i Allahova (Subhanehu) oporuka svima onima kojima je Knjiga objavljena, oporuka o bogobojažnosti, koja je uslijedila nakon definisanja kome pripada vlasništvo nebesa i Zemlje i ko ima pravo na oporuku u svom vlasništvu.

Allahovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji. Mi smo onima kojima je data Knjiga prije vas, a i vama, već zapovijedili da se bojite Allaha (4/131).

Pravi Gospodar vlasti je onaj od koga se drugi plaše i boje, a bogobojažnost je garancija da su srca zdrava, ispravna, da teže ka ovom programu svim svojim djelićem.

Ovdje se objašnjava također i zabluda onih koji ne vjeruju u Allahovo vlasništvo, objašnjava se niskost njihovog stava prema Allahu (Subhanehu) i prema Njegovoj sposobnosti da njih uništi i na mjesto njih druge dovede.

A ako ne budete vjerovali, - pa, uistinu, Allahovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, Allah nije ni o kom ovisan i On je hvale dostojan! (4/131).

Allahovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, i Allah je kao Gospodar dovoljan (4/132).

Ako On hoće, vas će ukloniti, o ljudi! a druge dovesti; On je kadar da to učini (4/133).

I On (Subhanehu) kad im preporučuje bogobojažnost, a oni za nju ne haju, Njemu ništa niti koristi niti šteti to što oni ne čuju preporuku i što ne vjeruju. Njihovo nevjerovanje neće nimalo umanjiti Njegovo vlasništvo jer *Allahovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji (4/131)*. On je u

stanju da njih uništi i da ih zamijeni drugim narodom. On im samo preporučuje bogobožnost radi njihova dobra i dobra koje ide ukorist njihova položaja.

Prema onome koliko islam procijeni da čovjek ukazuje poštovanje prema Allahu, prema svemu što je na Zemlji i u Kosmosu i prema onome koliko islam procjenjuje da čovjek ponižava i potcjenjuje Allaha kada u Njega ne vjeruje, odmeće se, sili i tvrdi osobenost božanstva, neistinito i bespravno, bit će, prema islamskoj koncepciji, i realno nagrađen.

Ovaj pogovor popraćen je ukazivanjem onima koji teže i hlepe samo za ovim svijetom, da su Božija dobrota i dar opsežniji, da On nagrađuje i na ovom i na onom svijetu, da oni koji su ograničili svoju pažnju samo na ovaj svijet otvore oči prema mogućnostima i na ono što je iza toga, pa da se nadaју dobru i ovog i onog svijeta.

Onaj ko želi nagradu na ovom svijetu - pa, u Allaha je nagrada i ovoga i onoga svijeta, - a Allah sve čuje i vidi (4/134).

Bila bi zaista glupost, a i pažnja bi opala da čovjek gleda na sva dobra i ovog i onog svijeta i na ovaj i na onaj svijet i na sve nagrade ovog i onog svijeta. Ovim ga zadužuje kompletni, realni, idealni islamski program, ali čovjek se zadovoljava da traži samo ovaj svijet, posvećuje cjelokupnu pažnju njemu, živi kao životinja, medvjed ili lav, dok istovremeno ima mogućnosti da živi kao čovjek, da nogama korača po Zemlji a duša da mu leprša u nebesima, a njegovo biće se kreće, skladno zakonima ove Zemlje, istovremeno može da živi sa melekima.

I na kraju, ovi raznovrsni pogovori, isto onako kao što ukazuju na čvrstu sponu između odredaba u Allahovom zakonu i cjelokupnog programa života, oni istovremeno ukazuju i na porodicu, na važnost porodice u islamu, koju islam povezuje sa ovim velikim djelatnostima. To je popraćeno oporukom kompletne bogobožnosti za sve vjere. U protivnom, Allah je u stanju da uništi ljude i da umjesto njih dovede druge, koji će slijediti Njegovu oporuku i pridržavati se Njegovih zakona. Ovo je pogovor od velike važnosti, pogovor koji ukazuje da je pitanje porodice tako značajno i kod Allaha i u Njegovu programu vezanom za život čovjeka.

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ ، شُهَدَاءَ لِلَّهِ - وَلَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ ،
أَوْ أَوْلِي الدِّينِ وَالْأَفْرَينِ - إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا . فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ
أَنْ تَعْدِلُوا ، وَإِنْ تَلَوْا أَوْ نَعَرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ، وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ ،
وَالْكِتَابِ الَّذِي أُنْزِلَ مِنْ قَبْلُ . وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ، فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا .

« إِنْ الَّذِينَ آمَنُوا ، ثُمَّ كَفَرُوا ، ثُمَّ آمَنُوا ، ثُمَّ كَفَرُوا ، ثُمَّ أَزَادُوا كُفْرًا ،
لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ ، وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا .

« بَشِّرِ الْمُنَافِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا * الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ
مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ، أُمِّبَتَعُونَ عَنْهُمْ الْعِزَّةَ ؟ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا * وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ
فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا ، وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا ، فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ
حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ . إِنَّكُمْ إِذَا مَثَلْتُمْ . إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ
وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا * الَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ . فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِّنَ
اللَّهِ قَالُوا : أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ ، وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا : أَلَمْ نَسْتَحْوَذْ
عَلَيْكُمْ وَنُؤْمِمَنَّكُمْ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ؟ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . وَلَنْ يَجْعَلَ
اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا * إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ - وَهُوَ خَادِعُهُمْ -
وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَىٰ يُرَآهُنَ النَّاسَ ، وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا *
مُذَبِّذِينَ بَيْنَ ذَلِكَ . لَا إِلَىٰ هَؤُلَاءِ وَلَا إِلَىٰ هَؤُلَاءِ ، وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ
لَهُ سَبِيلًا .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ .
أَتُرِيدُونَ أَنْ تَحْمِلُوا عَلَى اللَّهِ عَالِيَهُمْ سُلْطَانًا مُّبِينًا ؟ * إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ

مِنَ النَّارِ ، وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا * إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا ، وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ ،
وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ ، فَأُولَئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ، وَسَوْفَ يُؤْتِي اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا *
مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَآمَنْتُمْ ؟ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا ..

O vjernici, budite uvijek pravedni, svjedočite Allaha radi, pa i na svoju štetu ili na štetu roditelja i rodaka, bio on bogat ili siromašan, ta Allahovo je da se brine o njima! Zato ne slijedite strasti - kako ne biste bili nepravedni. A ako budete krivo svjedočili ili svjedočenje izbjegavali, - pa, Allah zaista zna ono što radite.

O vjernici, vjerujte u Allaha, i Poslanika Njegova, i u Knjigu koju On Svome Poslaniku objavljuje, i u Knjigu koju je objavio prije. A onaj ko ne bude vjerovao u Allaha, i u meleke Njegove, i u knjige Njegove, i u poslanike Njegove, i u onaj svijet - daleko je zalutao.

Onima koji su bili vjernici, i zatim postali nevjernici, pa opet postali vjernici i ponovo postali nevjernici, i pojačali nevjerovanje, Allah doista neće oprostiti i neće ih na pravi put izvesti.

Bolnu patnju navijesti licemjerima,

koji prijateljuju s nevjernicima, a ne s vjernicima! Zar kod njih traže snagu, a sva snaga pripada samo Allahu?

On vam je već u Knjizi objavio: kad čujete da Allahove riječi poriču i da im se izruguju, ne sjedite s onima koji to čine dok ne stupe u drugi razgovor, inače, bićete kao i oni. Allah će sigurno zajedno sastaviti u džehenemu licemjere i nevjernike,

one koji iščekuju šta će biti s vama: pa ako vam Allah daruje pobjedu, oni reknu: "Zar nismo bili uz vas?" a ako sreća posluži nevjernike, onda govore njima: "Zar vas nismo mogli pobijediti i zar vas nismo odbranili od vjernika?" Na Sudnjem danu Allah će vam svima presuditi! A Allah neće dati priliku nevjernicima da unište vjernike.

Licemjeri misle da će Allaha prevariti, i On će ih za varanje njihovo kazniti. Kada ustaju da namaz obave, lijeno se dižu, i samo zato da bi se pokazali pred svijetom, a Allaha gotovo da i ne spomenu;

neodlučni su kome će se privoljeti, da li ovima ili onima. A onoga koga Allah u zabludi ostavi - ti nećeš naći načina da ga na pravi put uputiš.

O vjernici, ne prijateljujte s nevjernicima umjesto s vjernicima! Zar hoćete da pružite Allahu očigledan dokaz protiv sebe?

Licemjeri će na samom dnu džehennema biti i ti im nećeš zaštitnika naći;

ali oni koji se pokaju i poprave i koji čvrsto Allaha prihvate i vjeru svoju u Allaha iskreno ispolje, biće s vjernicima, a Allah će sigurno vjernicima veliku nagradu dati.

Zašto bi vas Allah kažnjavao ako budete zahvaljivali i vjerovali? Allah je blagodaran i sveznajući (4/135-147).

Ova cjelina je dio niza odgojnog programa koga je dala ruka Božanske zaštićenosti radi izvođenja ovog Ummeta o kome Allah kaže: *Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio!* (3/110). Ovo je dio ustaljenog programa čiji su ciljevi ocrtani radi tretiranja ljudske duše lijekom kojeg je proizveo Stvoritelj (Subhanehu) ove duše, Obaviješteni o sklonostima duše, Koji vidi njenu prirodu i istinitost te duše, Koji zna njene potrebe i želje, njene sposobnosti i moći!

Isto onako kao što se ocrtavaju u ovom dijelu pravila programa, njegove stalne smjernice, pravila data svim ljudima i svim pokoljenjima, da ih izdigne i izvede iz podnožja džahilijeta prema položaju tih ljudi u amfiteatru svemira i popne ih stalnim napretkom do najviših visina, isto tako se u njemu ocrtava stanje prve muslimanske zajednice kojoj se obraća Uzvišeni u ovom Kur'anu i ističe između redaka sliku te zajednice sa svim onim što je u sebi imala i sa svim slabostima i moćima, svim džahilijetskim naslagama i prirodnim osjećajima ljudi tog društva. Ovaj dio cjeline ističe, također, metod ovog programa kako tretirati društvo, jačati ga i učvrstiti ga u istini onako kakva ona uistinu jeste podnoseći i ulažući trud i podnoseći žrtve kod usklađivanja s tom istinom.

Ova cjelina počinje pozivom muslimanske zajednice ka progresu uz podnošenje žrtava i izvršavanje svoje uloge na putu uspostavljanja pravde među ljudima na jedinstven način, pravde kakvu je uspostavila samo ova zajednica, pravde u kojoj ta zajednica sarađuje direktno sa Allahom, lišena svih simpatija, želja ili interesa, podrazumijevajući tu i ono što se zove interes društva, naroda ili države, oslobođena svega drugoga osim ostvarenja bogobojznosti i Božijeg zadovoljstva. To je pravda čiji smo

uzrok primijetili u praktičnoj lekciji koju je Allah (Subhanehu) dao od strane Svog Uzvišenog Bića Vjerovjesniku (alejhi-s-selam) i muslimanskoj zajednici u događaju vezanom za Jevreja, o kome je ranije bilo riječi.

Ova cjelina počinje apelom vjernicima da uspostavljaju ovu pravdu u ovakvoj njenoj formi, pravdu Onoga ko objavljuje ovaj Kur'an, Koji zna istinitost ove teške borbe koja se čini radi uspostavljanja te pravde na ovaj način, dok u ljudskom društvu još uvijek postoji njegova poznata slabost i sklonost prema samom sebi, prema bližnjima i slabima kojima se sudi a i prema jakim, prema roditeljima i bližnjoj rodbini, prema siromašnom i bogatom, prema voljenom i mrskom, da uspostavi pravdu onoga koji zna da se za oslobađanje od svega ovoga traži, pored velikog truda, ulaganje napora radi uzdizanja na ovu visinu koja je iznad uglačanog podnožja, gdje čovjek može ovisiti samo o Allahovom užetu.

Zatim, po drugi put poziva ova cjelina one koji vjeruju da vjeruju u elemente kompletnog vjerovanja: u Allaha, meleke, objavljene Knjige, poslanike i Sudnji dan. Svaki od ovih elemenata ima svoju vrijednost u formiranju vjerničke doktrine, ima svoju vrijednost u formiranju islamskog poimanja koje nadmašuje sva druga poimanja koje je upoznao čovječanstvo prije pojave islama i kasnije. Islamska koncepcija je nadmoćnost iz koje prostiće svaka druga nadmoćnost: etička, društvena ili organizaciona u životu prvog muslimanskog društva. To je koncepcija koja nosi elemente stalne nadmoćnosti svakog društva koje zaista vjeruje u ovu koncepciju i radi prema toj koncepciji u potpunosti sve dok postoji ova Zemlja i ovaj svijet gdje se ostvaruje Allahova riječ: *A Allah neće dati priliku nevjernicima da unište vjernike* (4/141).

Poslije ova dva poziva Tekst uzima smisao kampanje date u raznovrsnim stilovima protiv licemjera koji su i dalje ostali licemjeri kao i protiv onih koji su javno ispoljavali nevjerovanje nakon što su se bili oglasili da su muslimani. U ovoj kampanji odslikana je priroda licemjera. Oni su tu predstavljeni u vidu slika punih prezira satkanih od činjenica koje su oni činili u muslimanskim redovima i sadržaja njihovih stavova raznovrsno obojenih ovisno o okolnostima. Oni bi dočekivali muslimane kada muslimani pobijede sa oduševljenjem izraženim u vidu licemjerstva, a kada bi susreli one koji ne vjeruju i koji, kad bi pobijedili, oni bi i njima tvrdili da su pobijedili muslimane zbog njih. Oni obavljaju namaze lijeno se dižući samo zato da bi se pokazali pred ljudima. Oni su neodlučni kome da se priklone, da li ovima ili onima.

U vrijeme ove kampanje ukazuje se i na smjernice muslimanima, upozoravaju se muslimani na dalekosežnosti aktivnosti licemjera u muslimanskom taboru tada, o snazi njihovog fronta i o njihovom prodoru u život muslimanske zajednice. To je izazvalo ovu kampanju, ali uz uzimanje u obzir i realnost toga vremena. Muslimani su činili korak po korak da bi se udaljili od licemjera i odstranili ih. Zbog toga im je i bilo naređeno da se ne pridružuju sjedjeljkama licemjera u kojima bi licemjeri govorili da ne vjeruju u Allahove znakove i gdje ih ismijavaju. Muslimanima tada nije bilo naređeno da potpuno bojkotiraju licemjere. Ovo znači da je front licemjera bio jak i razvijen do te mjere da je muslimanima bilo teško bojkotirati ih.

Za vrijeme ovog osvrta upozoravaju se muslimani i na osobine licemjerstva i njegove karakteristike da ne bi muslimani pali u njih. Najznačajnija osobenost upozorenja jeste da licemjeri uzimaju sebi za prijatelje nevjernike, da traže kod njih ugled i čast i da se oslanjaju na njihovu moć. U tekstu se uvjeravaju muslimani da veličina i snaga pripadaju Allahu, da Allah neće dati puta nevjernicima da zavladaju muslimanima. Sve je to dato u formi stravične slike za licemjere i na ovom i na budućem svijetu. Jasno se iznosi da im je mjesto u najnižim slojevima Džehennema.

Ove smjernice i upozorenja u ovakvom stilu dati su po metodu programa u kome se liječi ljudska duša, popravlja položaj, mijenja realnost u granicama moći i postojećeg okruženja dok se ono konačno ne izmijeni i ne uspostavi nova "realnost". Ovdje se odslikava i situacija muslimanske zajednice kakva je bila tada, njen položaj u odnosu na front nevjernika i licemjera koji su međusobno saradivali i pomagali se u borbi protiv muslimanske zajednice i nove vjere.

I kroz i jedno i drugo izložena je priroda ove borbe koju je Kur'an vodio sa muslimanskom zajednicom protiv njenih neprijatelja, priroda programskih metoda o vođenju ove borbe i ljudi. To je stalna borba neprekidnog kontinuiteta između islama i džahilijeta u svakom vremenu i na svakom mjestu, borba između muslimanske zajednice i njenih neprijatelja koji mijenjaju svoje osobenosti i sredstva, ali njihova priroda i principi ostaju netaknuti i nepromijenjeni.

Kroz ovo sve dolazi do izražaja istinitost ove knjige, Kur'ana, i njegove uloge u vođenju muslimanskog Ummeta. Ovdje nije riječ o vođenju Ummeta jučer niti je Kur'an objavljen da vodi jedno a ne drugo

pokoljenje, nego je objavljen da vodi ovaj Ummet kao njegov kormilar i upućivač u svim pokoljenjima i vremenima.

Na kraju ove cjeline dolazi do čudnog obrta ili osvrta u kome se ističe da Allah (Subhanehu) nema potrebe da čovjeka stavlja na muke. On traži od ljudi samo da vjeruju i da budu zahvalni. On (Subhanehu) nema potrebe za njihovom vjerom niti njihovom zahvalom. To sve ide u prilog ljudi i podizanja njihova nivoa da bi postali sposobni i za život na ovom svijetu i stekli pravo na uživanje u Džennetu. Međutim, ako se oni povrate i izopače, onda se oni pripremaju za kaznu u Džehennemu u kojeg će biti bačeni licemjerni i kao takvi krajnje poniženi. ... *na samom dnu Džehennema* (4/145).

O vjernici, budite uvijek pravedni, svjedočite Allaha radi, pa i na svoju štetu ili na štetu roditelja i rođaka, bio on bogat ili siromašan, ta Allahovo je da se brine o njima! Zato ne slijedite strasti - kako ne biste bili nepravedni. A ako budete krivo svjedočili ili svjedočenje izbjegavali, - pa, Allah zaista zna ono što radite (4/135).

Ovo je poziv vjernicima u kome su oni opisani novim svojstvom. To su njihova jedinstvena svojstva, svojstva pomoću kojih su izrasli u nešto novo, ponovo rođeni, rođene su njihove duše, njihova poimanja, njihovi principi i ciljevi, rođena je s njima i nova zadaća koja je vezana uz njih i veliko povjerenje koje im je dato. To je povjerenje vođenja čovječanstva i pravedno postupanje sa ljudima. Ovaj poziv, *O vjernici*, sa ovim osobinama imao je svoju vrijednost i smisao. Zbog ovakvog njihovog opisa sa ovim svojstvom oni su zaduženi ovim velikim povjerenjem. Zbog ovakvog njihovog opisa ovim svojstvom izvršena je i njihova priprema za preuzimanje i nošenje ovog velikog povjerenja.

Ovo je jedan doticaj velikog odgojnog programa kome prethodi teška i značajna obaveza.

...budite uvijek pravedni, svjedočite Allaha radi pa i na svoju štetu ili štetu roditelja i rođaka, bio on bogat ili siromašan, ta Allahovo je da se brine o njima... (4/135).

To je povjerenje vezano za pravedno postupanje, pravedno općenito, u svakoj situaciji i svakom mjestu, pravedno postupanje koje sprječava nasilje i torturu na Zemlji, koje garantira pravdu među ljudima, koje daje svakom licu njegovo pravo, bio on musliman ili nemusliman. U ovom pravu izjednačeni su kod Allaha vjernici i nevjernici. Ovo smo primijetili u kazivanju o Jevreju. Izjednačeni su bližnji i daljnji, izjednačeni prijatelji i neprijatelji, izjednačeni bogati i siromašni.

... Budite uvijek pravedni, svjedočite Allaha radi... (4/135).

Radi Allaha, direktna saradnja s njim, a ne za račun bilo koga kome se svjedoči, njemu u prilog ili protiv njega, ne za interes bilo koga, pojedinca, zajednice ili Ummeta, ne saradnja sa okruženjima, sa bilo kojim elementom uključenim u proces, nego svjedočiti radi Allaha i surađivati sa Allahom. Pri svjedočenju ne smije se biti naklonjen nikome, nego se mora biti oslobođen svake sklonosti, svakog interesa i svega što ima neki značaj.

... pa i na svoju štetu i na štetu roditelja i rođaka ... (4/135).

Program ovdje pokušava mobilizirati čovjeka u odnosu na samog sebe, u odnosu na svoje sklonosti, u odnosu na sebe, prije svega, a zatim u odnosu na roditelje i rođake. To je težak pokušaj. Mnogo teži nego da se može izraziti riječima, mnogo teži nego da se umno može spoznati njegov smisao. Praktična primjena nečega nije što i umna spoznaja. Ovo što kažemo može spoznati samo onaj ko je pokušao da to primijeni u stvarnosti. Međutim, ovaj program mobilizira vjerničku dušu radi ovog teškog iskušenja. Iskušenje mora da postoji. Ovo pravilo mora da postoji na Zemlji i neko od ljudi mora da ga izvršava.

Ovaj program mobilizira čovjeka također i u odnosu na njegov prirodni i društveni osjećaj kada se svjedoči u prilog siromašnoga ili protiv njega ili kada čovjek osjeća sažaljenje kod tačne izjave protiv siromaha i kada bi volio da svjedoči njemu u prilog zbog njegove slabosti, ili kada njegovo siromaštvo traži da se svjedoči protiv njega zbog ličnih i društvenih naslaga, kakva je bila situacija u džahilijjskim društvima, ili kada je onaj kome se svjedoči, bilo njemu u prilog ili na njegovu štetu, bio on bogat ili siromašan, ili kada društvena situacija traži da se prema njemu postupa uljudno ili kada njegovo bogatstvo i raspuštenost djeluju protiv njega i kada treba da se svjedoči protiv njega. Tu su prirodni osjećaji ili društvene uvjetovanosti koje imaju svoju težinu kada se ljudi suoče s njom u svijetu realnosti. Ovaj program mobilizira čovjeka u odnosu na ove

osjećaje isto kao što ga mobilizira i u odnosu na samoljubivost, ljubav prema roditeljima i bližnjima.

... bio on bogat ili siromašan, ta Allahovo je da se brine o njima... (4/135).

To je veoma težak pokušaj. Mi stalno ponavljamo da je to težak pokušaj i kada islam daje povoda vjernicima u svijetu realnosti da idu ka ovom cilju, o čemu svjedoče iskustva realnosti koja je sačuvala historija, jeste stvarna nadnaravnost u svijetu čovječanstva, nadnaravnost koja se može dogoditi samo u sjeni ovog velikog, ispravnog Allahovog programa.

Zato ne slijedite strasti, - kako ne biste bili nepravedni... (4/135).

Strasti mogu biti raznovrsne, među kojima se spominju slijedeće: samoljubivost, ljubav prema svojim i bližnjima, sklonost prema siromašnom u okviru svjedočenja i sudskih procesa, ispoljavanje uljudnosti prema bogatom, činjenje štete drugome, fanatizam prema porodici, plemenu, Ummetu, zemlji i domovini kod svjedočenja i procesa, mržnja neprijatelja pa makar oni bili neprijatelji vjere u vrijeme svjedočenja i sudskog procesa. Strast se javlja u raznim vidovima i bojama. Sve su one od strane Allaha vjernicima zabranjene zbog utjecaja na provođenje pravde i odstupanja od istine pod djelovanjem ovih poroka.

Na kraju dolazi prijetnja, upozorenje i kazne zbog krivog svjedočenja i izbjegavanja ove upute.

A ako budete krivo svjedočili, ili svjedočenje izbjegavali, - pa, Allah zaista zna ono što radite... (4/135).

Za vjernika je dovoljno da se podsjeti da Allah zna što on radi. Da osjeti šta slijedi iza ove strašne prijetnje od koje se ljudsko biće zatrese. Allah se obraća Kur'anom vjernicima.

Prenosi se da je Abdullah ibni Revaha (neka je Allah njime zadovoljan) rekao kad ga je Vjerovjesnik (alejhi-s-selam) uputio da procijeni plod proizvoda stanovnika Hajbera i pravo podijeli s njima prema ugovoru između Vjerovjesnika (alejhi-s-selam) i stanovnika ovog područja nakon njegova osvajanja i kada su Jevreji pokušali podmititi Abdullaha ibni Revaha da bude naklonjen prema njima, da im je odgovorio: **"Tako mi Allaha, došao sam vam od osobe koja mi je najdraža među stvorenjima, a vi ste, tako mi Allaha, meni odvratniji od majmuna i svinja, pa ipak, moja ljubav prema njemu i moja odvratnost**

prema vama neće me nagnati da ne budem pravedan prema vama. Oni rekoše: "Na tome počivaju nebesa i Zemlja."

Ovaj Abudullah ibni Revaha (neka je Allah njime zadovoljan) obarazovao se u školi Vjerovjesnika (alejhi-s-selam) na principu jedinstvenog Božanskog programa. Bio je jedan od onih koji su bili podvrgnuti ovom teškom iskušenju i uspio je. Ostvario je, kao i mnogi drugi u okrilju ovog programa, tu nadnaravnost koja se može ostvariti jedino u njegovu okrilju.

U međuvremenu, smjenjivala su se stoljeća jedna za drugim, poslije tog čudnog perioda, napunile su se biblioteke pravnim i zakonskim djelima, popunio se život organizacijama i sudstvenim forumima, ustanovile su se stroge odredbe i uredile forme, ispunile glave riječima o pravdi, ispunila usta razgovorom o ovim mjerama, otkrivene teorije, forumi i raznovrsne institucije u cilju stvarnog pridržavanja pravednosti.

Međutim, prava slast i smisao značenja pravde i realnog ostvarenja tog značenja u svijesti ljudi i njihovu životu, dostizanje do ovog visokog i svijetlog vrhunca dogodilo se samo zahvaljujući ovom programu u tom čudnom periodu i kasnije kroz historijska vremena na zemlji gdje se učvrstio islam, u srcima koja su živjela sa ovom vjerom, gdje se učvrstio u društvima i pojedincima koji su izašli iz škole ovog jedinstvenog programa.

Na ovu činjenicu morali bi biti upozoreni svi oni koji preuzimaju formiranje sudova, obnavljaju ih ili primjenjuju sudske mjere koje se ponovo uvode u sistemima i sudskim procesima koji se razvijaju i održavaju te misle da je ovo sadašnje podesnije za ostvarenje pravde i da je sigurnije nego što je bilo u jednostavnim mjerama tog jedinstvenog perioda, u tim dalekim stoljećima, misle da su stvari danas bolje definirane i sudski postavljene nego što je to ranije provođeno tim jedinstvenim načinom.

Ovo je varka koju čine forme i sadržine u predstavama onih koji ne spoznaju istine stvari i položaja... Božanski program je jedini koji govori ljudima na jedinstven način ono što prenosi. On je jedini u stanju da dostigne sa ljudima taj nivo kod formi i novonastalih situacija.

Ovo ne znači da treba odbaciti sve nove sudstvene sisteme nego znači da moramo spoznati da vrijednost ne leži u sistemima nego u duhu koji stoji iza njih bez obzira kakav bio oblik tog sistema, kakva bila njegova obimnost, koje vrijeme i koje mjesto. Prednost pripada najboljim, bez obzira na vrijeme i mjesto.

O vjernici, vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova, i u Knjigu koju On Svome Poslaniku objavljuje i u Knjigu koju je objavio prije. A onaj ko ne bude vjerovao u Allaha, i u meleke Njegove, i u knjige Njegove, i u poslanike Njegove, i u onaj svijet - daleko je zalutao (4/136).

Ovo je drugi poziv vjernicima sa ovakvim svojstvom, čime se oni razlikuju od ljudi džahilijeta oko njih, definira im ulogu i njihove obaveze i povezuje ih sa izvorom iz koga oni crpe moć i pomoć za izvršenje ovih obaveza.

O vjernici, vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova i u Knjigu Njegovu koju On Svome Poslaniku objavljuje i u Knjigu koju je objavio prije (4/136).

Ovo je objašnjenje elemenata vjerovanja u koje moraju vjerovati vjernici, ovo je objašnjenje islamskog vjerničkog koncepta.

To je vjerovanje u Allaha i Njegova Poslanika, vjerovanje koje povezuje srca vjernika sa njihovim Gospodarom koji ih je stvorio i koji im je uputio onoga ko će ih voditi Njemu, a to je Vjerovjesnik (alejhi-s-selam) zatim vjerovanje u poslanstvo Vjerovjesnika potvrđujući to vjerovanje u svemu što im prenosi od njihova Gospodara koji ga je uputio.

To je vjerovanje u Knjigu koju je Allah poslao Svome Poslaniku koja ih povezuje sa programom koga je Allah izabrao njima za njihov život i koji im je objasnio taj program u ovoj Knjizi, da se prihvati sve što je u njoj objavljeno s obzirom da je svemu tome jedan izvor i jedan put. Sve što je u njoj podjednako se susreće, prihvaća, pokorava mu se i provodi.

To je vjerovanje u Knjigu koja je prije objavljena, s obzirom da je izvor svih knjiga jedan, a to je Allah, i da im je i osnova jedna, a to je predanost Allahu, uzimanje samo Allaha (Subhanehu) za Božanstvo sa svim Njegovim svojstvima i čvrsto odlučivanje da je Allahov program jedini kome se čovjek treba pokoravati i provoditi ga u životu. Ova jednost je iskonska. Ona je prirodna s obzirom da su ove Knjige, prije unijete devijacije u njih, sve potekle od Allaha. Allahov program je jedan, Njegovo htijenje čovječanstvu jedno, Njegov put jedan, putevi se granaju oko tog puta i svi idu ka Njemu i spajaju se.

Vjerovanje u svaku knjigu - s obzirom da su sve Knjige ustvari jedna Knjiga - jeste naznaka s kojom se muslimanski Ummet definira jer je poimanje Ummeta njegova Gospodara jedno, program jedan i put jedan. To je koncept koji ide u skladu sa istinom Božanstva, ide u skladu sa

jednotom čovječanstva, jednotom istine koja se ne može umnožavati, iza koje ne postoji ništa drugo do zabluda ... *a šta poslije istine do zabluda...*

Poslije naredbe o vjerovanju dolazi prijetnja zbog nevjerovanja i neprihvatanja elemenata vjere, objašnjavaju se prethodno i detaljno elementi vjere prije ukazivanja na kaznu.

A onaj ko ne bude vjerovao u Allaha i u meleke Njegove, i u knjige Njegove i poslanike Njegove, i u onaj svijet - daleko je zalutao (4/136).

U prvoj naredbi spominje se vjerovanje u Allaha, u Njegove knjige i poslanike, a ne spominju se meleki. Knjige Allahove sadrže spominjanje meleka i Sudnji dan i na osnovu vjerovanja u ove Knjige proističe i vjerovanje i u meleke i u Sudnji dan. Međutim, ovdje ih Tekst ističe jer je to mjesto prijetnje i kazne, mjesto u kome se objašnjava svaki element pojedinačno.

Pod pojmom *daleke zablude* pretežno se podrazumijeva da ova sentenca u sebi nosi značenje: odlutati daleko u zabludu sa kojom se ne očekuje nikakva uputa niti povratak.

Onaj koji ne vjeruje u Allaha, a čemu je priroda čovjeka sklona svim svojim bićem, kao nečemu što izbija samo po sebi iz nje, a ne vjeruje u meleke, kitabe, poslanike i Sudnji dan, tražit će pomoć svome nevjerovanju u prvoj činjenici, onaj koji ne vjeruje u ovoj mjeri, njegova je priroda dostigla takav stepen sumnje, pokvarenosti i rušenja iz koga se ne očekuju upute niti povratak.

Poslije ova dva poziva vjernicima tekst je usmjeren na kampanju protiv licemjerstva i licemjera. Tu se opisuje jedna od njihovih tadašnjih stvarnih situacija koja govori o stavu nekih od njih. To je najtipičnije mjesto u kome se govori o nevjerovanju i nevjernicima.

Onima koji su bili vjernici i zatim postali nevjernici, pa opet postali vjernici i ponovo postali nevjernici i pojačali nevjerovanje Allah doista neće oprostiti i neće ih na pravi put izvesti (4/137).

Nevjerovanje koje je prethodilo vjerovanju oprostit će se i izbrisati. Onaj ko nije osjetio svjetlo imana ispričan je jer taj putuje u mraku.

Međutim, nevjerovanje poslije vjerovanja jeste veliki grijeh za koga nema oprosta niti isprike. Nevjerovanje je zavjesa i kada se zavjesa odstrani, onda se priroda spaja sa Gospodarom, spaja prognanik sa povorkom, spaja biljka sa izvorom. Duša osjeti tu slast koja se ne da zaboraviti, ona osjeti slast imana. Oni koji napuštaju vjeru više puta, oni potvaraju prirodu svjesno i pribjegavaju zabludi, odlazeći po vlastitom izboru, u blato, progonstvo i daleku zabludu.

Pravedno je da im tada Allah ne oprostí. Pravedno je da ih tada ne uputi na pravi put, jer su oni ti koji su napustili pravi put nakon što su ga spoznali i neko vrijeme išli njime. Oni su ti koji su izabrali zlo i sljepilo nakon što su bili upućeni na pravi put i pravo svjetlo...

Ako se čovjek ne oslobodi svega radi Allaha, on se neće nikada osloboditi pritisaka vrijednosti i situacija, pritisaka neminovnosti i interesa, pohlepe i škrtosti, nikada se neće izdići iznad interesa i bogatstva, pohlepa i željenih ciljeva, nikada neće osjetiti tu slobodu, plemenitost i nadmoć koju osjeća srce ispunjeno Allahom pred vrijednostima, situacijama, ličnostima, događajima, pred ovozemaljskom snagom, vlašću i nosiocima te vlasti.

Ovdje se usađuje sjeme licemjerstva, a licemjerstvo ustvari nije ništa drugo do slabost kod insistiranja na istini pred suočavanjem sa neistinom. Ova slabost jeste plod straha, pohlepe i njihova povezivanja za nešto drugo, a ne za Allaha, plod povezivanja sa zemaljskim okruženjima i položajima ljudi, a u potpunoj izoliranosti od Allahovog programa života.

Zbog toga ovdje u tekstu odgovara da se govori o vjerovanju u Allaha, vjerovanju samo u Njega ni u što drugo, odgovara da se govori i o licemjerstvu pored opće povoljnosti koju čini osnovna tema ove sure, a to je da se govori o odgoju muslimanske zajednice na principima programa islama, da se tretiraju i ostale naslage džahilijeta, mobiliziraju ljudi protiv prirodne slabosti čovjeka, zatim vodi borbu sa ovom zajednicom protiv politeista koji su bili oko nje i protiv licemjera koji su bili u samoj zajednici. Tekst ove cjeline usko je povezan sa ovim općim ciljem, od samog početka ove sure do njena kraja.

Razgovor o licemjerstvu i licemjerima zauzeo je preostali dio ove cjeline. Kraj ovog džuza uslijedio je nakon slike koju je ocrtao gore

spomenuti ajet, slike vezane za grupu licemjera koji su vjerovali, zatim se povratili u nevjerovanje, pa vjerovali pa opet napustili vjerovanje i time povećali svoje nevjerovanje.

Na ovom mjestu počinje kampanja, na koju je ukazano, protiv licemjerstva i licemjera u svojim novim raznovrsnim stilovima kod razmatranja i proučavanja da bi se spoznala priroda ovog programa koji postupa sasvim prirodno sukladno realnosti života i srca.

Bolnu patnju navijesti licemjerima, koji prijateljuju s nevjernicima, a ne s vjernicima! Zar kod njih traže snagu, a sva snaga pripada samo Allahu? On vam je već u Knjizi objavio: kad čujete da Allahove riječi poriču i da im se izruguju, ne sjedite s onima koji to čine dok ne stupe u drugi razgovor, inače, bićete kao i oni. Allah će sigurno zajedno sastaviti u Džehennemu licemjere i nevjernike, one koji iščekuju šta će biti s vama: pa ako vam Allah daruje pobjedu, oni reknu: "Zar nismo bili uz vas?" a ako sreća posluži nevjernike, onda govore njima: "Zar vas nismo mogli pobijediti i zar vas nismo odbranili od vjernika?" Na Sudnjem danu Allah će vam svima presuditi! A Allah neće dati priliku nevjernicima da unište vjernike. Licemjeri misle da će Allaha prevariti, i On će ih za varanje njihovo kazniti. Kada ustaju da namaz obave, lijeno se dižu, i samo zato da bi se pokazali pred svijetom, a Allaha gotovo da i ne spomenu; neodlučni su kome će se privoljeti, da li ovima ili onima. A onoga koga Allah u zabludi ostavi - ti nećeš naći načina da ga na pravi put uputiš (4/138-143).

Ova kampanja počela je jasnim predznakom upotrebe riječi *beššir*, obveseli, umjesto riječi *enzir*, upozori, i time bolnu kaznu koja iščekuje licemjere označila kao "radosna vijest", a onda objasnila uzrok ove bolne kazne, a to je boravište samo za nevjernike zbog njihovog lošeg mišljenja o Allahu i njihovog lošeg predstavljanja izvora moći i snage.

Bolnu patnju navijesti licemjerima, koji prijateljuju s nevjernicima, a ne vjernicima! Zar kod njih traže snagu, a sva snaga pripada samo Allahu? (4/138-139).

Pod pojmom "nevjernici" spomenutim ovdje u tekstu bit će najvjerojatnije da se misli na Jevreje kod kojih su licemjeri nalazili

utočišta, uzimali k njima kad je bilo potrebno i činili razne spletke zajedno s njima protiv muslimanske zajednice.

Uzvišeni Allah pita, sa prijekorom, zašto oni uzimaju nevjernike za prijatelje a tvrde da su muslimani. Zašto se stavljaju u ovakav položaj? Zašto sebi dodjeljuju ovakvu poziciju? Zar oni da traže čast i snagu kod nevjernika?! Allah je uzeo Sebi tu čast da se oslovljava time. Čast može imati samo onaj kome je On da, koji je traži od Njega i koji se stavlja u Allahovu zaštitu.

Ovako se otkriva prvim doticajem priroda licemjera, otkriva se njihovo prvo svojstvo, a to je da traže savezništvo i prijateljstvo s nevjernicima a ne s muslimanima. Ovaj prvi doticaj otkriva i njihovo loše poimanje istine moći, otkriva da nevjernici nemaju ni časti ni snage koju od njih traže ovi licemjeri. Jasno se kaže da čast pripada samo Allahu, da se ona od Njega traži. U protivnom, ni časti ni moći nema kod drugih.

Eto, zaista je samo On jedini oslonac od Koga ljudski rod može tražiti čast. Ako se oslone na Njega, izdići će se iznad drugih. Eto, to je jedino obožavanje s kojim se ljudski rod uzdiže i osloboda, to je klanjanje, ibadet Allahu. Ako se čovjek ne pomiri s time, on će nastojati da se klanja drugoj vrijednosti, drugim osobama, drugome što uzima u obzir, drugim strahotama. Njega neće zaštititi nikakvo obožavanje bilo koga, bilo čega, bilo šta što se uzima u obzir.

To je: ili obožavanje Allaha u cjelini, a to znači uzdizanja časti slobode, ili obožavanja Allahova roba, a to znači traženje poniženja i okivanje. To je ponuđeno čovjeku da bira.

Musliman se ne može ponositi bez Allah, jer je on vjernik, ne može tražiti podršku, pomoć i snagu od Allahovih neprijatelja, jer on vjeruje u Allaha. Nema potrebnijih ljudi od onih koji tvrde da su muslimani i nose muslimanska imena a traže pomoć od najvećih Allahovih neprijatelja na Zemlji, da proučavaju i razmišljaju o sadržaju Kur'ana ako imaju iole želje da budu muslimani! U protivnom, Allah nema potrebe za ljudima.

U ono što se veže za traženje podrške kod nevjernika i njihovih prijatelja, a ne kod vjernika, spada i ponos roditeljima i djedovima koji su umrli u nevjerovanju, i tvrdnja da postoji između njih i muslimanskog pokoljenja porijeklo i srodstvo kao i to što se neki ponose Faraonima, Asircima, Feničanima, Babiloncima i Arapima iz predislamskog perioda i džahilijjskim žarom.

Imam-i Ahmed prenosi: Prenio nam je Husejn ibni Muhammed, njemu Ebu Bekir ibni Abbas, lancem prenošenja od Humejda el Kindija, on od Ubadea ibni Nesija, on od Ebi Rejhana, da je Vjerovjesnik (alejhi-s-salam) rekao: "Ko se srodstvom povezuje za devet roditelja nevjernika, a time želi čast i ponos, on je deseti od njih u Džehennemu".

To je rečeno zbog toga što je spona povezivanja u islamu vjera. Ummet u islamu jesu vjernici u Allaha od praskozorja historije svugdje na Zemlji i u svakom pokoljenju. Ummet nije grupa pokoljenja niti skupina jednog od pokoljenja na nekom području zemlje.

Prva faza licemjerstva jeste da vjernik sjedi na sjedjelijakama na kojima se citiraju ajeti iz Kur'ana, gdje se ajeti poriču ili ismijavaju, a taj dotični vjernik šuti ili se pretvara da ništa ne primjećuje, nazivajući to tolerancijom ili prepredenošću ili pak širokogrudnošću i slobodom izražavanja mišljenja. To je unutarnji poraz koji prodiere u temelje. Takav čovjek sam sebe obmanjuje, bilo da se stidi ili da to čini zbog slabosti.

Žar prema Allahu, prema vjeri Allahovoj, prema ajetima Allahovim, jeste znak vjerovanja. Ovaj žar neće nikada oslabiti a da poslije njega ne oslabi i ne pukne svaka brana, ne iščezne svaki nasip i ne odnese brana kod prvog nasrtaja bujice. U početku žar će biti prigušen namjerno, a kasnije se on gasi, trne i konačno umire.

Svako ko čuje ismijavanje vjere na sjedjelijakama dužan je ili da je brani ili da bojkotira takve sjedjeljke i učesnike na njima. U protivnom, on se mora praviti nevješt, mora šutiti, a to je, kao što smo rekli, prva faza poraza. Takav je na prijelazu iz vjerovanja u nevjerovanje preko mosta licemjerstva.

Neki muslimani u Medini družili su se na ovakvim sjedjelijakama sa predstavnicima licemjera, koji su bili i ostali veoma utjecajni. Kur'anski program dolazi i upozorava muslimane na činjenicu da dolazak i prisustvo ovim sjedjelijakama i prelaskom šutke preko onoga što se na njima dešava jeste također prva faza poraza. Kur'anski program je želio da vjernike odstrani sa ovih sjedjeljki. Međutim, okruženja toga vremena nisu dozvoljavala da se naredi muslimanima da bojkotiraju sastanke tog naroda općenito, nego im je naredeno da ih napuštaju i bojkotiraju kad čuju ajete

iz Kur'ana kako se citiraju, a prisutni ih poriču i ismijavaju. Eto, to bi bilo licemjerstvo, grozan čin nevjernika i licemjera.

On vam je već u Knjizi objavio: kad čujete da Allahove riječi poriču i da im se izruguju, ne sjedite sa onima koji to čine dok ne stupe u drugi razgovor, inače, bićete kao i oni. Allah će sigurno zajedno sastaviti u džehennemu licemjere i nevjernike (4/140).

Ajet na koji se ovdje aludira je onaj koji je ranije objavljen u Kur'anu u suri El-En'am, objavljenoj u Mekki a glasi: *Kada vidiš one koji se riječima Našim rugaju, nek si daleko od njih sve dok na drugi razgovor ne pređu (6/68).*

Ovo je prijetnja od koje zadržiti vjerničko biće.

... inače, bićete kao i oni... (4/140).

To je prijetnja poslije koje ne ostaje nikakvo kolebanje.

Allah će sigurno zajedno sastaviti u džehennemu licemjere i nevjernike (4/140).

Ova zabrana ograničila se samo na sijela ili sjedjeljke na kojima se izražavalo nevjerovanje u ajete iz Kur'ana, a ne obuhvata sve odnose muslimana sa ovim licemjerima. To je nešto, kao što smo rekli, što je vezano za prirodu perioda kroz koji je tada prolazila muslimanska zajednica perida koji se može ponoviti u svakom drugom pokoljenju i svakoj drugoj sredini. Tu se ističe, sukladno prirodi programa, da se pristupa problemu polahko, polahko, vodeći računa o naslagama, osjećajima, okruženjima i realnostima u svijetu realnosti sa stalnim čvrstim korakom ka izmjeni te realnosti. -

Zatim se nastavlja sa objašnjenjem karakteristika licemjera. Tu se pojedinačnim i veoma ružnim slikama ocrtavaju situacije kako susreću muslimane na jedan način i nevjernike na drugi način, pridržavajući se sredine štapa, gmižući kao crvi i lisice.

... one koji iščekuju šta će biti s vama: Pa ako vam Allah daruje pobjedu, oni reknu: "Zar nismo bili uz vas?" a ako sreća posluži nevjernike, onda govore njima: "Zar vas nismo mogli pobijediti i zar vas nismo odbranili

od vjernika?" Na Sudnjem danu Allah će vam svima presuditi! A Allah neće dati priliku nevjernicima da unište vjernike (4/141).

To je odbojna slika. Počinje definiranjem kakvo zlo čine licemjери muslimanskoj zajednici, kakvu nesreću im žele, a istovremeno, i pored toga, oni se prave da su skloni muslimanima kada im Allah daruje pobjedu i blagodat. Oni tada govore:

Zar nismo bili uz vas? (4/141).

Oni time žele reći da su bili s muslimanima na mjestu bitke. Tačno je da su oni ponekad izlazili, ali su napuštali muslimanske redove i razvodnjavali ih. Možda time žele reći da su bili s muslimanima svojim srcem ili da su ih pomagali i čuvali im leđa.

...A ako sreća posluži nevjernike, onda govore njima: "Zar vas nismo mogli pobijediti i zar vas nismo odbranili od vjernika?" (4/141).

Oni i njima time žele reći to isto, da su ih pomagali i podupirali im leđa, ali napuštali i njihove redove i prorjeđivali ih.

Tako su se oni provlačili i gmizali kao crvi i zmije u čijim su srcima otrovi, a na jeziku obmane. Međutim, oni su slabi, njihova slika je grozna, slika koju zaklanjaju muslimani. Ovo je jedan vid doticaja ovog programa vjerničkih duša.

Pošto je ovaj plan koga slijedi Vjerovjesnik (alejhi-s-selam) po uputama svoga Gospodara u odnosu na licemjere vezan za neodazivanje, izbjegavanje i upozorenje vjernika da dobro paze na naredbe kako raščistiti sa ovim prokletim taborn, to taj plan njih prepušta ovdje Allahovom sudu na Sudnjem danu, gdje će biti otkrivena zavjesa s njih i dodijeljena kazna zbog spletkarenja protiv muslimana.

Na Sudnjem danu Allah će vam svima presuditi! (4/141).

Na Sudnjem danu gdje nema mogućnosti za spletkarenje, zavjere i pravdanja, gdje nema prostora za skrivanje onoga što je duboko u srcu...

Vjernici se zadovoljavaju obećanjem Allaha da ova tajna splebaka i ove zavjere nevjernika neće ništa promijeniti mjerilo stvari niti će pobijediti nevjernici nad vjernicima.

A Allah neće dati priliku nevjernicima da unište vjernike (4/141).

Kod tumačenja ovog ajeta navodi se verzija da se ovim tekstom misli na Sudnji dan, gdje će Allah presuditi vjernicima i licemjerima i gdje neće biti mogućnosti da nevjernici istupe protiv vjernika.

U drugoj verziji objašnjenja ovoga ajeta navodi se da se misli na ovaj svijet, da Allah neće dati mogućnosti nevjernicima da potpuno nadvladaju muslimane da ih iskorijene, nego da će muslimani pobjeđivati u nekim borbama i nekim vremenima.

Povezivanje teksta za ovaj ili onaj svijet bilo bi najprihvatljivije jer u tekstu nema nikakvog ograničenja.

Šta će biti na Sudnjem danu, o tome nema potrebe ni objašnjavati ni potvrđivati, ali vezano za ovaj svijet neke pojavnosti govore o nečemu drugom. Međutim, varljive pojave traže da se njima posveti više pažnje i da se detaljnije razmotre.

Allahovo obećanje je definitivno. Njegovo presuda obuhvata sve. Kada se ustali istina vjerovanja u vjerničkim dušama i predstavi se u realnom životu, i kao program i života i sistema uprave i davanja prednosti Allahu u svakom niyetu i činu ispoljavanja ibadeta Allahu, kod najmanjeg i kod najvećeg, onda Allah neće dati mogućnosti nevjernicima da poraze vjernike.

Ovo je činjenica. Islamska historija ne bilježi da se desio ijedan slučaj suprotan ovoj činjenici.

Potvrđujem sa sigurnošću Allahovo obećanje, u što nema nikakve sumnje, da muslimani ne mogu biti poraženi, niti se to ikada u njihovoj historiji desilo, a da nije bilo kod njih nekih pukotina u suštini vjerovanja, u svijesti i praksi. Islam insistira na pripremi snage u svakoj borbi na Allahovom putu, ali samo pod ovom zastavom, bez ikakvih drugih dodataka, bez ikakve obmane. Upravo prema veličini tih propusta događaju se povremeni porazi. Pobjeda se uvijek vraća vjernicima onda kada oni to jesu.

Na Uhudu, npr., propust u muslimanskim redovima bio je u napuštanju pokornosti Vjerovjesniku (alejhi-s-selam) radi pohlepe za plijenom. A na Hunejnu propust je bio što su se uzeli ponositi svojom brojnošću, a zanemarili osnovnu ideja. Kad bismo preispitali svaki slučaj gdje je nedostajala pobjeda muslimanima u njihovoj historiji, uvijek bismo našli nešto slično ovome, priznali mi to ili ne, obećanje Allahovo nikada ne izostaje.

Da. Ponekad poteškoće bivaju radi iskušenja. Međutim, iskušenje dolazi kao pouka. Njima se traži dopuna istine vjerovanja, a zahtijevaju ga i djela isto onako kao što se dogodilo na Uhudu, a izloženo u Allahovu kazivanju muslimanima. I kada se upotpuni ta istina iskušenjem i uspjehom u njemu, dolazi pobjeda i ostvaruje se istina Allahova obećanja.⁴⁸

Pod pojmom poraz u nekoj borbi ja podrazumijevam šire od običnog značenja. Pod tim pojmom ja podrazumijevam duhovni poraz i slabljenje odlučnosti. Poraz u nekoj borbi je pravi poraz onda kada se odrazi u ljudima u tromosti, slabljenju i očajavanju. Međutim, kada se probudi pažnja i raspali baklja, uoče klizišta, otkrije priroda vjere, priroda borbe i metod kojeg treba upotrijebiti, onda je to siguran uvod u sigurnu pobjedu, makar i potrajala borba.

Isto tako, kada kur'anski tekst potvrđuje da Allah neće dati mogućnosti nevjernicima da poraze muslimane, onda tekst ukazuje da će vjernička duša biti ta koja će pobijediti, da će vjernička ideja biti ta koja će zavladati. Kur'an poziva muslimansku zajednicu da upotpuni smisao vjerovanja u srcima, pojmovno, u svijesti, u realnom životu i na djelu, da se ne oslanja pri tome samo formalno jer pobjeda ne prati formalnost nego dolazi poslije činjenica.

Mi ne možemo nikada i nigdje ostvariti pobjedu bez upotpunjavanja istine vjerovanja i dok ne usavršimo naš život i našu stvarnost sukladno ovoj istini i dok se ne spremimo i ne osnažimo sa istinom ovog vjerovanja i dok snagom vjerovanja ne budemo tražili oslonac u neprijatelju nego samo kod Allaha.

Ovo sigurno Allahovo obećanje ide u skladu u cijelosti sa istinom vjerovanja i istinom nevjerovanja u ovom svijetu.

Vjerovanje je spona sa velikom moći koja nikada ne slabi niti iščezava, dok nevjerovanje nema veze sa tom snagom. Ono je izolirano, a izolirana odsječena, ograničena i prolazna moć neće imati snage da nadvlada moć koja je povezana sa ishodištem te velike moći u ovom cjelokupnom Kosmošu.

Čovjek mora uvijek praviti razliku između suštinskog vjerovanja i formalnog vjerovanja. Suštinsko vjerovanje je stabilna snaga pričvršćena kosmičkim zakonima. Ona utiče na čovjeka i na sve pokrete i djelatnosti

---

⁴⁸Vidi *Borba na Uhudu* u suri *Ali Imran* četvrti svezak *U okrilju Kur'ana*, str. 52-180.

čovjeka. Suštinsko vjerovanje je veoma značajno. Ono garantira da će uvijek poraziti činjenicu izoliranog, odsječenog i ograničenog nevjerstva, ali kad se vjerovanje pretvori u samu formalnost, onda će istina nevjerovanja nadvladati, jer se ona podudara sa prirodom činjenice i djeluje na njenom području. Poznato je da je svaka stvarna činjenica bilo čega jača od formalne pojave tog nečega pa makar ona bila i činjenica nevjerovanja, a ovo drugo bilo formalno vjerovanje.

Osnova borbe na putu savlađivanja neistine jeste izgradnja istine. Kad god se nalazi istina sa svojom činjenicom i snagom, ona će odrediti sudbinu borbe koja se vodi između istine i neistine, bez obzira kolika bila formalna veličina neistine koja obmanjuje ljudsko oko: *...nego istinom suzbijamo laž, istina je uguši i laži nestane* (21/18).

...A Allah neće dati priliku nevjernicima da unište vjernike... (4/141).

Poslije ovog kategoričkog obećanja, u kontekstu se govori o smirenosti vjernika, o uskraćenoj pomoći licemjerima koji uzimaju za prijatelje nevjernike želeći da im oni ukažu pomoć. U kontekstu se nastavlja sa ocrtavanjem druge grozne slike licemjera. Slika je popraćena omalovažavanjem samih njih i kaznom koja će ih stići od Allaha.

Licemjeri misle da će Allaha prevariti i On će ih za varanje njihovo kazniti. Kada ustaju da namaz obave, lijeno se dižu, i samo zato da bi se pokazali pred svijetom, a Allaha gotovo da i ne spomenu; neodlučni su kome će se privoljeti, da li ovima ili onima. A onoga koga Allah u zabludi ostavi - ti nećeš naći načina da ga na pravi put uputiš (4/142-143).

Ovo je drugi put da se program dotiče vjerničkih srca. Ova srca moraju da ustuknu od naroda koji misle Allaha prevariti. Ova srca dobro znaju da Allah ne može biti prevaren. On zna i tajnu i ono što se krije. Ova srca znaju da onaj ko pokušava da prevari Allaha mora biti da njegova duša u sebi krije mnogo zla, neznanja i nemarnosti, zatim da će ona ustuknuti, biti ponižena i umanjena kao i oni koji pokušavaju prevariti Allaha.

Poslije ovog osvrta u tekstu se potvrđuje da licemjeri misle da će Allaha prevariti, a *On će ih za varanje njihovo kazniti* (4/142), to jeste kažnjavati ih postepeno prepuštajući ih da ostanu u zabludi, ne

nagovještavajući nesreću da bi bili upozoreni niti ih budi udarcima i kucajem koje bi im otvorilo oči. Allah će ih ostaviti da nastave putem bezdana, dok ne padnu. To je Allahova (Subhanehu) kazna njima. Udarci i iskušenja su brojna, njih neće obuhvatiti Božija milost kada ti udarci zadese svijet, pa da ih brzo izvuku iz grješke ili ih pouči onome što nisu znali. Često će biti i zdravlje i blagodat postepeno oduzimani od nemarnih i ovih kolebljivaca jer su pretjerali u grijehu, pa nema opravdanja da ne iskuse ove udarce i prijetnju dok ne okončaju u najgoroj nesreći.

Kontekst nastavlja ocrtavati uočljivo bijedne slike koje u vjerničkim srcima izazivaju odvratnost i prijezir.

Kada ustaju da namaz obave, lijeno se dižu, i samo zato da bi se pokazali pred svijetom, a Allaha gotovo da i ne spomenu (4/142).

Oni ne obavljaju namaz sa žarkom ljubavlju za susretom sa Allahom, stajanjem pred Njim, i traženjem pomoći od Njega, nego to rade da bi se pokazali pred svijetom, dižu se lijeno, kao kad neko obavlja neki težak posao ili se jako ismijava. Osim toga, oni Allaha skoro da i ne spominju. Oni se ne sjećaju Allaha, nego ljudi. Oni se ne usmjeravaju prema Allahu, nego to čine da ih ljudi vide.

To je prijezirna slika, bez ikakve sumnje, u osjećaju vjernika, slika koja kod njih izaziva odvratnost i prijezir. Smisao ovoga osjećaja jeste da odvoji vjernike od licemjera i da oslabi lične i interesne odnose. To su bile faze smišljeno - odgojnog programa radi definitivnog prekida odnosa između vjernika i licemjera.

Kontekst nastavlja ocrtavanjem bijednih pojedinačnih slika:

... neodlučni su kome će se privoljeti, da li ovima ili onima. A onoga koga Allah u zabludi ostavi - ti nećeš naći načina da ga na pravi put uputiš (4/143).

To je stav neodlučnosti, klaćenja, podrhtavanja, nestabilnosti i neustaljenosti u jednom od dva tabora, taboru vjernika ili taboru nevjernika..., stav koji izaziva samo omalovažavanje i odvratnost u dušama vjernika. To je stav koji kao da nagovještava ličnu slabost licemjera, koji ih čini nesposobnim da preduzmu odlučne korake bilo ovdje ili tamo i da se upuste u borbu mišljenja, doktrine i stava... sa ovima ili onima.

Ove bijedne slike, ovi potresni stavovi popraćeni su sudom, da su licemjeri zaslužili da se nad njima ostvari Allahova riječ da neće biti

upućeni. Ovo znači da ih neće moći niko uputiti na pravi put ni pronaći pravi stazu.

A koga Allah u zabludi ostavi - ti nećeš naći načina da ga na pravi put uputiš (4/143).

Do ove mjere u kontekstu se govori o izazovu odvratnosti, prijezira i slabosti licemjera u dušama vjernika, a onda upućenju riječi vjernicima, upozoravajući ih da se prođu puta ovih licemjera, a put licemjera ogleda se, kao što je rečeno, u njihovu uzimanju nevjernika za prijatelje, a ne vjernika. U tekstu se vjernici upozoravaju na snagu Allaha i Njegovu kaznu, ocrtava im se sudbina licemjera na budućem svijetu, a to je grozna, strašna i prijeteca, sramna i ponižavajuća sudbina:

O vjernici, ne prijateljujte s nevjernicima umjesto s vjernicima! Zar hoćete da pružite Allahu očigledan dokaz protiv sebe? Licemjeri će na samom dnu džehennema biti i ti im nećeš zaštitnika naći; ali oni koji se pokaju i poprave i koji čvrsto Allaha prihvate i vjeru svoju u Allaha iskreno ispolje, biće s vjernicima, a Allah će sigurno vjernicima veliku nagradu dati (4/144-146).

To je ponovni poziv onima koji vjeruju opisujući ih svojstvom čime se oni razlikuju od drugih oko njih, razlikuje se i njihov program i njihovo ponašanje i njihova stvarnost i na osnovu čega se oni i odazivaju pozivu i pokoravaju smjernicama.

To je poziv sa ovakvim atributom upućen muslimanima da se čuvaju načina ponašanja licemjera. Time se oni upozoravaju da ne prijateljuju s nevjernicima umjesto s vjernicima. To je poziv za kojim je sigurno vapilo muslimansko društvo tada, gdje je postojala još uvijek veza između nekih muslimana i Jevreja u Medini i između nekih muslimana i njihovih rođaka Kurejšija pa makar sa psihičkog stanovišta. Mi ovdje kažemo "između nekih muslimana" jer su drugi neki već odavno prekinuli svake odnose sa džahilijjetskim društvom, čak i sa roditeljima i sinovima i učinili samo vjeru kao jedinu sponu u društvu i nit rodbinske veze na način kako ih je tome Allah naučio.

Ti neki su oni kod kojih je postojala potreba da budu upozoreni na ovaj put licemjerstva i licemjernih nakon predstavljanja licemjerstva i licemjernih u tim groznim, omraženim i pojedinačnim slikama, da budu upozoreni da se ne izlažu Allahovoj srdžbi, Njegovoj moći i osveti.

...Zar hoćete da pružite Allahu očigledan dokaz protiv sebe? (4/144).

Vjerničko srce ne cijepa se niti potresa žešće nego kada bude izloženo Allahovoj moći i Njegovoj osveti. Tek tada, poslije ovog predočjenja, upotrijebljena je misao izložena u formi pitanja. Samo signaliziranje u formi pitanja dovoljno je u obraćanju srcima ovih vjernika.

Drugi značajan metod upućen ovim srcima jeste indirektni metod koji u sebi nosi nagovještaj, metod definiranja zastrašujuće, grozne i ponižavajuće sudbine licemjera:

Licemjeri će na samom dnu džehennema biti i ti im nećeš zaštitnika naći (4/145).

Na samom dnu... To je situacija koja se podudara sa težinom zemlje sa svim onima što sačinjava njeno tlo, tako da se licemjeri neće moći toga osloboditi i izvući. To je situacija koja se podudara sa težinom pohlepa i želja, hlepnje i upozorenja, slabosti i klonulosti, podudara sa težinom koja ih baca prijateljima nevjernicima, a oni u centru vjernika, da zadrže u životu taj sramni položaj - neodlučni kome se privoljeti, da li onima ili ovima.

Oni su se u životu na ovom svijetu pripremili za ovu sramnu budućnost. *Na samom dnu džehennema*, bez ikakvih pomagača tamo, dok su na ovom svijetu prijateljevali sa nevjernicima. Kako sada da im pomognu nevjernici?

Poslije ove grozne scene, njima se otvaraju vrata spasa, vrata pokajanja onome ko želi spas:

Ali oni koji se pokaju i poprave i koje čvrsto Allaha prihvate i vjeru svoju u Allaha iskreno ispolje, biće s vjernicima, a Allah će sigurno vjernicima veliku nagradu dati (4/146).

Na drugim mjestima u Kur'anu se samo kaže *...osim onih koji se pokaju i poprave*. Tevba i popravak obuhvataju i pridržavanje uz Allaha, i iskrenost u vjeri radi Allaha. Međutim, ovdje se u tekstu izričito ukazuje na pridržavanje uz Allaha i na iskrenost u vjeri radi Allaha, jer se tekst suočava sa licima koja su nestabilna, licemjerna i koja traže prijateljstvo kod

drugih, a ne kod Allaha. Zbog toga potpuno odgovara da Tekst izričito govori, kod navođenja tevbe i popravka, da se sve čini samo radi Allaha, da se čovjek pridržava samo Njega, da ljudske duše budu bez tih nestabilnosti i moralne kolebljivosti, da bi pridržavanje samo za Allaha bilo snažno i čvrsto i iskrenost Allahu bila potpuna.

Time se olakšava teret koji baca licemjere koji su se pokajali na pijedestal vjernika, koji su potpomognuti Allahovom pomoći, ne s neke druge strane, koji su se uzdigli zahvaljujući vjerovanju, koji su se oslobodili tereta snagom imana. Nagrada vjernicima i onima koji su s njima jeste poznata:

...A Allah će sigurno vjernicima veliku nagradu dati (4/146).

Ovim raznovrsnim doticajima otkriva se istina o licemjerima u islamskom društvu, umanjuje se njihov značaj, upozoravaju se vjernici na klizavost licemjerstva, upozoravaju licemjeri na ono što ih čeka, otvaraju se vrata pokajanja i za licemjere, daje mogućnost da se spase oni u kojima ima još nekog dobra i da se pridruže taboru muslimana u iskrenosti i žaru.

Na kraju dolazi i taj zagonetni doticaj, inspirišući, jako djelotvorni, dolazi iza upozorenja na stravičnu kaznu i veliku nagradu, da bi ljudska srca osjetila da Allah nema potrebe za kažnjavanjem ljudi, da Allah nema potrebe za ličnom osvetom, da bi zbog toga On na njih izlijevao kaznu, da Uzvišeni nema lične želje da kažnjava ljude, kao što to govore totemističke priče i legende, nego, sve je to radi popravka vjerovanja u Allaha i zahvale Njemu. A i Allah je taj koji zahvaljuje onome koji čini dobro, a zna On i tajne ljudi.

Zašto bi vas Allah kažnjavao ako budete zahvaljivali i vjerovali? Allah je blagodaran i sveznajući (4/147).

Da. Šta će Allah raditi sa vašim kažnjavanjem ako ste vi zahvalni i ako vjerujete? Njegova kazna je nagrada za nijekanje i nevjerovanje, a Njegova prijetnja možda da dovede do zahvale i vjerovanja. Nije to strast za kažnjavanjem ni želja za egzemplarnom kaznom ni uživanje slasti u bolovima ni ukazivanje snage u vlasti. Uzvišeni Allah nema ništa s tim, kad

ste vi zahvalni i kada ste vjernik. Postoji i oprost i zadovoljstvo i zahvala Uzvišenog Allaha Njegovu robu, a postoji i Allahovo znanje o čovjeku.

Zahvala Uzvišenog Allaha čovjeku odražava se snažno u srcu čovjeka. Poznato je da zahvala znači zadobijanje zadovoljstva, a posljedica zadovoljstva jeste nagrada. Pa otuda, misao da je Uzvišeni Allah zahvalan jeste duboko inspirišuća misao.

Ako Stvoritelj i Graditelj, Dobročinitelj, Blagonaklonjeni i Neovisni od svijeta zahvaljuje ljudima na njihovu popravku i vjerovanju, na njihovoj zahvali i dobročinstvu, a On nema potrebe za njima, za njihovim vjerovanjem, njihovom zahvalom i dobročinstvima, ako Stvoritelj i Graditelj, Dobročinitelj, Blagonaklonjeni i Neovisni drugima zahvaljuje, šta onda treba da čine ljudi koji su stvoreni, proizvedeni i zaronili u Božiju blagodat, šta treba da čine prema Stvoritelju, Skrbniku, Dobročinitelju, Blagonaklonome i Plemenitome?

To je jako uzbudljivi doticaj od koga srce zadrhti, čovjek se postidi i odazove pozivu.

To je osvjetljeni znak obilježja puta, puta koji vodi prema Allahu, Darovatelju, Dobročinitelju, Zahvalniku i Znanome.

Ovo je jedan od trideset džuzova Kur'ana koji sadrži brojne zadivljujuće radnje i akcije, radnje izgradnje i obnove, radnje čišćenja i jačanja, gradi u svijetu duhovnosti, u realnosti društva i sistemu života to ogromno i skladno široko zdanje i oglašava rađanje novog čovjeka kakvog ne poznaje čovječanstvo bilo istog ili sličnog po uzornosti i sklonosti, po čistoći i očišćenju i po ljudskoj aktivnosti na brojnim područjima, rađa ovog čovjeka koga je Božanski program izvukao iz podnožja džahilijeta vodeći ga prema gore polagahno, blago i nježno do visokih visina.

Kraj petog džuz. Slijedi šesti džuz riječima Uzvišenoga: *Allah ne voli da se o zlu glasno govori...* (4/148).

